ئۇيغۇر ئالىمى ئەركىن
سىدىقنىڭ قىسقىچە
تەرجىمىھالى

www.merpet.com

مۇندەرىجە

كىرىش سۆز 8
تەڭرىتاغ بۈركۈتى ئەيلەدى پەرۋاز........................... 32
1- بۆلۈم 70
ئەركىن سەدىقنىڭ باللىق دەۋرى 71
2- بۆلۈم 122
باشلانغۇچ مەكتەپ......... 122

3- بۆلۈم 231
ئوتتۇرا مەكتەپ 231
4- بۆلۈم 341
يېزىدىكى قايتا تەربىيە 341
5-بۆلۈم 424
ئالىي مەكتەپ............ 424
6-بۆلۈم 646
شاگىخەيدىكى بىلىم ئاشۇرۇش
646 ....
7-بۆلۈم 745

شاڭخەيدىن قايتىپ كەلگەندىن
كېيىن 745
8- بۆلۈم 819
ياپونىيىدىكى ئوقۇش 819
9- بۆلۈم 905
جەنۇبىي كالىفورنىيەدىكى
ماگىستىرلىق ئوقۇشى 905
10-بۆلۈم 986
شىمالىي كالىفورنىيەدىكى
دوكتورلۇق ئوقۇشى......... 986

11-بۆلۈم................ 1055
شـــمالىي كـــالىفورنىيەدىكى
پوسـت-دوكتورلۇق تەتقىقاتى
1055 ....
12-بۆلۈم 1102
ئامېرىكـا يـۇقىرى تېخنىكىلىق
شىركەتلىرىدىكى خىزمەت1102
(1) CVI لازېر نـۇرى شـىركىتى
1105 ....
(2) كـالارمەكس تېخنولـوگىيە

شىركىتى 1145
WAVESPLITTER (3)
تېخنولوگىيە شىركىتى.... 1181
(4) مىكرو – ئېقىم سىستېمىسى
شىركىتى 1232
(5) يېڭى شىركەت قۇرۇش
1255 ....
1296 .... JPL(6)
خۇلاسە............. 1340

ئامېرىكىنىڭ ئىنگىلىزچە
"Nasa" دەپ ئاتىلىدىغان
ھاۋا قاتناش ۋە ئالەم بوشلۇق
تېخنىكىسىنى باشقۇرۇش
ئىدارىسىنىڭ تارمىقىدا، پۈتۈن
دۇنيادىكى ھەر خىل
مىللەتلەردىن تەركىب تاپقان
ئادەمدىن 5000 كىشى بار،
ئۇلارنىڭ ئىچىدە 1700 دەك
تېخنىكلىق خادىمنىڭ

دوكتورلـــۇق ئۆنـــۋانى بـــار، ئىنگلــزچه ئــسمى " Jet "Propulsion Laboratory بولــۇپ، قــسقارتىلىپ "JPL" دەپ ئاتىلــدىغان بــر دۇنياغـا تونۇلغان تەتقىقات مەركىزى بار. بــۇ ئــدارىنى 1930-يىللــرى ئامېرىكىنــــڭ كــــالىفورنىيه شـــتاتىدىكى داڭلــق ئالــي مەكـــتەپ -- كـــالىفورنىيه

تېخنىكا ئىنستىتۇتى قۇرغان بولۇپ، شۇنىڭدىن كېيىن JPL ئامېرىكىنىڭ بىرىنچى سۇنئىي ھەمراھىنى ياساپ چىقتى. تۈنجى قېتىملىق ئالەم ئۇچقۇرىنى ئايغا چىقاردى. ھەمدە قۇياش سىستېمىسىدىكى 8 پلانېتىنىڭ ھەممىسىگە ئالەم ئۇچقۇرى ئەۋەتتى. ئاشۇ ئىدارىدە ھازىر بىر ئۇيغۇر ئالىي

دەرىجىلىك ئوپتىكا ئىنژېنېرى بولۇپ ئىشلەيدۇ. ئۇ مۇشۇ ئىدارىدىكى تۈركىي مىللەتلەردىن كېلىپ چىققان بىردىن-بىر يۇقىرى دەرىجىلىك تېخنىكا خادىمى بولۇپ، ئۇنىڭ ئىسمى ئەركىن سىدىق. ئەركىن سىدىق 1950-يىللىرنىڭ ئاخىرلىرى جۇڭگودا باشلانغان "مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى" نىڭ

قالايمقانچىلىقى ھەممە يەرنى
قاپلىغان مەزگىللەردە ئاقسۇدا
تۇغۇلغان. باللىق دەۋرىنى
ئۇيغۇر دىيارىنى ئاچارچىلىق
بېسىپ كەتكەن مەزگىلدە
قورسىقى تويغۇدەك تاماق
يېيەلمەي ئۆتكۈزگەن.
باشلانغۇچ مەكتەپنى
"مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى" نىڭ
قالايمقانچىلىقى ئىچىدە ئۇيغۇر

تىلىدىكى ئاقسۇ شەھەرلىك 4-
باشلانغۇچ مەكتەپ ئوقۇغان(بۇ
مەكتەپ ھازىر خەنزۇ مەكتەپ
قىلىۋېتىلگەن مۇھەررىردىن).
ئوتتۇرا مەكتەپنى "دىڭ
شياۋپىڭنى كۆرەش قىلىپ،
ئىشكىنى ئېچىپ قويۇپ مەكتەپ
باشقۇرۇش" ھەرىكەتلىرى
بولۇۋاتقان دەۋردە ئاقسۇ
ۋىلايەتلىك 1-ئوتتۇرا مەكتەپتە

ئوقۇغـــان. نۇرغــۇن ۋاقتىلىرى
سىياسىي ھەرىكەتكە قاتنىششىش
ۋە يېزا ئىگىلىـك بىلىملىرىنـى
ئۆگىنىش، يېزا-زاۋۇتلارغا بېرىپ
ئىشلەش بىلەن ئۆتكەن. تولۇق
ئوتتۇرىنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن،
ئاقسۇ ۋىلايىتـى كوناشـەھەر
ناھىيىسىدىكى(ھـازىر ئونسۇ
ناھىيىـــــسى دېيىلىــــدۇ
مۇھەررىردىن) بىر يېزىغا "قايتا

تەربىيە" ئېلىش ئۈچۈن بېرىشقا مەجبۇر بولغان. ئۇ يەردە بىر يېرىم يىل دېھقان بولۇپ ئىشلىگەن. دەل شۇ چاغدا جۇڭگونىڭ دۆلەت رەھبىرى دېڭ شياۋپىڭ ئالىي مەكتەپلەرگە ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش تۈزۈمىنى ئەسلاھ قىلىپ، ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنى ئىمتىھان ئارقىلىق تاللاش

تۇرۇمنى يولغا قويغاندىن كېيىن، ئەركىن سىدىق 1977-يىلى 12-ئايدا تۇنجى قېتىملىق ئالىي مەكتەپكە ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش ئىمتىھانىغا قاتنىشىپ، ئۇيغۇر تىلى بويىچە ئېلىنغان ئىمتىھاندا پۈتۈن ئۇيغۇر دىيارى بويىچە 2-بولغان. ھەمدە 1978-يىلى 2-ئايدا شىنجاڭ

ئۇنىۋېرسىتېتنىڭ رادىئو-ئېلېكترونىكا كەسپىگە ئوقۇشقا كىرگەن.
شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا 1-يىلىدىكى پەقەت خەنزۇ تىلىنى ئۆگىنىدىغان "تەييارلىق باسقۇچى" نى تۈگەتكەندىن كېيىن، ئەركىن سىدىق بىر تەرەپتىن باشقا ئوقۇغۇچىلارغا ئوخشاش كەسپىي دەرسلەرنى

ئوقۇپ، بىر تەرەپتىن ھەر خىل
ئوقۇغۇچىلار خىزمىتىنى ئىشلەپ،
يەنە بىر تەرەپتىن ئۆزلۈكىدىن
چەت ئەل تىلىنى ئۆگەنگەن.
ھەممىدە ئۆز ئۇستىگە ئالغان
مەكتەپ ئىتتىپاق كومىتېتىنىڭ
دائىمىي ھەيئىتى، مەكتەپ
ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسى (ئۇ
چاغدا ھازىرقىدەك ئوقۇغۇچىلار
بىرلەشمىسى دېيىلمەيتتى--

مۇھەررىردىن) نىڭ رەئىسى، ئۇيغۇر ئاپتونوم رايون (ئۇ ئا ر) لۇق ياشلار بىرلەشمىسىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى، ئۇ ئا ر لىق ئوقۇغۇچىلار بىرلەشمىسىنىڭ رەئىسى، ۋە مەملىكەتلىك ئوقۇغۇچىلار بىرلەشمىسىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى قاتارلىق ۋەزىپىلەرنى ئۆتىگەندىن سىرت، دەسلەپكى 2 يىل ئىچىدە

ئىنگلىز تىلىنى مۇكەممەل ئۆگىنىپ تۈگەتكەن. ئاخىرقى 2 يىل ياپون تىلىنى ئۆگىنىپ، ئۇنىڭ بارلىق گرامماتىكىلىرىنىمۇ تاماملىغان. شۇنداق قىلىپ ئالىي مەكتەپتىكى 5 يىللىق ھاياتى جەريانىدا، ئەركىن سۆزلىيەلەيدىغان خەنزۇ تىلى، ئىنگلىز تىلى ۋە ياپون تىلىدىن ئىبارەت 3 تىلنى مۇكەممەل ئۆگىنىپ

بولغان. ئوقۇش پۈتتۈرگەندىن
كېيىن، ئۇ شىنجاڭ
ئۇنىۋېرسىتېتىغا ئوقۇتقۇچى
قىلىپ ئېلىپ قېلىنغان. 1983-
يىلى ئەركىن سىدىق شاڭخەي
قاتناش ئۇنىۋېرسىتېتىدا بىر يىل
ئېلېكترو-ماگنېتىكىسى ۋە
مىكرو-دولقۇن تېخنىكىسى
بويىچە بىلىم ئاشۇرغان.
1985-يىلى 9-ئايدا ئۇ ئا ر

ھۆكۈمىتى ياپونىيىدە ئوقۇشقا ئەۋەتىش ئۈچۈن تاللىغان ياش ئالىي مەكتەپ ئوقۇتقۇچىلىرى ئىچىگە ئەركىن سىدىق 1- بولۇپ تاللىنىپ، ياپونىيىگە ئوقۇشقا بارغان. ھەمدە ئۇ يەردە 1988-يىلى 4-ئايغىچە ئىككى يېرىم يىل بىلىم ئاشۇرغان. 1991-يىلى چىققان "ئۇرۇمچى كەچلىك گېزىتى"

نىڭ بىر ساندا ئەركىن سىدىقنىڭ ئىش-ئىزلىرى مۇنداق خۇلاسىلەنگەن.

نەقىل:

"ئەركىن سىدىق شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى فىزىكا فاكۇلتېتىنىڭ 77-يىللىق ئوقۇغۇچىسى. ئۇ، ئوتتۇرا مەكتەپتىكى چاغلىرىدىلا خەنزۇ تىلىنى ئۆزلۈكىدىن ئۆگەنگەن.

كېيىن ئاقسۇدا شىنجاڭ بويىچە
ئىككىنچى (ئۇيغۇرچە قوبۇل
قىلىش نومۇر ئۇلچىمدە) نەتىجە
بىلەن ئىمتىھاندىن ئۆتۈپ،
شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىغا
كىرگەن. رادىئو-ئېلېكترونىكىسى
كەسپىدە ئوقۇغان. ئۆگىنىش
جەريانىدا جاپاغا چىداپ،
ئىخلاس بىلەن تىرىشىپ ئەلا
ئوقۇغانلىقتىن، مەملىكەت

بويىچە ئۈچىتە ياخشى ئوقۇغۇچىلار ئۆلگىسى بولۇپ باھالانغان. مەكتەپتە ئېلىپ قېلىنغاندىن كېيىن، ياپون تىلىنى ئۆزلۈكىدىن ئۆگىنىپ، ئىمتىھان بېرىپ ياپونىيىگە ئوقۇشقا بارغان. تىرىشىپ ئىلگىرىلەپ ياپونىيىدە ئۆتكۈزۈلگەن 72 دۆلەت ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ نۇتۇق

سۆزلەش مۇسابىقىسىدە تۆتىنچىلىككە ئېرىشكەن. ھازىر ئامېرىكىدا ئوقۇۋاتىدۇ. ئىككى يېرىم يىل ۋاقىت ئىچىدە ئۇ ياپون، ئىنگلىز تىللىرىدا 19 پارچە دىسسېرتاتسىيە ماقالىسى ئېلان قىلدى. بەزى دىسسېرتاتسىيە ماقالىلىرى ئامېرىكىدىكى دۇنيانىڭ ئالىي قاتلىمىغا مەنسۇپ ئىلمىي

ژۇرناللىرىدا ئېلان قىلىندى. ..."
(1991-يىلى شىنجاڭ نەشرىياتى بېسىپ تارقاتقان "دەۋر ئىلھاملىرى" دېگەن شېئىرلار توپلىمىدىن ئېلىندى. بەزى سۆزلۈكلەر تۈزىتىلدى.)
ئەركىن سىدىق 1988-يىلى كۆزدە ئامېرىكىغا بېرىپ، ئامېرىكىدىكى ماگىستىرلىق ۋە دوكتورلۇق ئوقۇشىنى

داۋاملاشتۇرۇۋاتقان مەزگىلدە، يەنى 90-يىللاردا، ئەركىن سدىقنىڭ يۇقىرىدا خۇلاسىلەپ تىلغا ئېلىنغان نەتىجىلىرىگە ئاساسەن، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى پوتون مەكتەپ بويىچە ئەركىن سدىقتىن ئۆگىنىش پائالىيىتىنى قانات يايدۇرغان. ھەمدە بۇ پائالىيەتنى "ئەركىن سدىق

ھادىسىسى" دەپ ئاتىغان. بۇ يەردىكى "ھادىسە" بىر ئۆيغۇرنىڭ تەبىئىي-پەن ساھەسىدە خەلقئارادىكى ئەڭ يۇقىرى دەرىجىلىك ئىلمىي تەتقىقات ژۇرنىلىدا تۇنجى بولۇپ ئىلمىي ماقالە ئېلان قىلغانلىقى، ھەمدە قىسقىغىنە 2 يىرىم يىل ۋاقىت ئىچىدە ئىلمىي تەتقىقاتتا دۇنيادىكى ئەڭ ئىلغار

مىللەتلەرنىڭ بىرسى بولغان
ياپونلۇقلارنىمۇ ھەيران
قالدۇرىدىغان نەتىجىلەرنى قولغا
كەلتۈرگەنلىك ھادىسىسىنى
كۆزدە تۇتقان ئىدى. ئەينى
ۋاقىتتا "ئەركىن سىدىق
ھادىسىسى" پائالىيىتى شىنجاڭ
ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ مەكتەپ
قورۇسىدىن ھالقىپ چىقىپ،
ئۇيغۇر دىيارىدىكى باشقا ئالىي

مەكتەپلەرگىمۇ كېڭەيتىلگەن. 1991-يىلى ئۇيغۇر دىيارىدىكى داڭلىق شائىر، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ شۇ چاغدىكى رەئىسى تۆمۈر داۋامەت ئەركىن سىدىقنى مەدھىيىلەپ تۆۋەندىكى شېئىرنى يازغاندى:

تەڭرىتاغ بۈركۈتى ئەيلىسى

پەرۋاز

تەڭرىتاغ بۈركۈتى ئەي!

ئەركىن سىدىق،

بەستىڭدە چۆل، بوستان

هارارىتى بار.

تېنىڭدە ئاقسۇنىڭ گۈل-

گىياھلىرى،

ۋە تارىم توپىسىنىڭ خۇش

بۇيى ھەدى بار.

ئۈچتۈۋەن، ھالقىدىك

تەڭرىتاغدىن ھەم،

ئىگىلىك كۆچەيگەن بىر

ئەلگە باردىڭ،

تىنچ ئوكيان ئۆستىدىن سەن

ئۆتتۈپ شۇدەم.

سەن كىچىك باللىق

چاغلىرىڭدىلا،

كۆرگەنسەن شېرىن ۋە گۈزەل

چۈش بەلكى.

شۇ چۈشلەر ئەمەستى

ئاساسسىز خىيال،

ئەمەستى گىرىمسەن قاقاس
چۆلدىكى.
ئۇ ئىدى مۇستەھكەم ئاساس
ئۈستىگە،
قۇرۇلغان ئىشەنچ، كۈچ،
ئەجىر-ئەقىدە.
مۇقامنىڭ كۆيىدىن ياڭرىغان
بەلەن،
ۋە <<قۇتادغۇ بىلىك>>
پەلسەپىسىدىن،

قەمبەرخان ئۆيىنغان
ئۇسسۇلدىن لېۋەن،
ئويلاندىڭ قايتىلاپ، هايات
ھەققىدە،
ھېس قىلدىڭ نېمىمىز
كەملىكىنى سەن.
غىچىرلاپ ماڭىدۇ ئىشەك
ھارۋىسى،
بېسىلغان كەبى كۆپ
ئەسىرلەر يۈكى،

يۈركىكىڭنى ئېزىپ ئۆتتى ئىز سېلىپ.
ئېلىپنى تاياقتىن ئايرىيالمىغان،
بالىلار كۆزىنىڭ خىرە نۇرلىرى،
ئاغرىتتى قەلبىڭنى گويا سانجىلىپ.
مۇنەۋۋەر پەن-تېخنىك تالانتلىرىنىڭ،
ھېس قىلدىڭ مىللىتىمىزدە

كەملىكنى سەن،
ئۆلارسىز خام-خىيال بىرەر
مىللەتنىڭ،
گۈللىنىش، تەرەققىي قىلىشى
جەزمەن.
بايىقىدىڭ ۋە تالىلاپ ئالدىڭ
نىشانىنى،
شۇ ياقىقا ماڭدىڭ چىڭ
قەدەملەر تاشلاپ.
تۆنلەرنى ئۇيقۇسىز

ئۆتكۈزگىنىڭنى،
تەسەۋۋۇر قىلمەن سېنىڭ قانچىلاپ.
قانچىلاپ سۆبھى كۆز ئاچاي دېگەندە،
ياتقاندا تارىم جىم غەپلەتتە ئۇخلاپ،
خورازلار بىلەن تەڭ ئورنۇڭدىن تۇرۇپ،
كىتابلار ئوقۇدۇڭ ئۈيقۇنى

قوغلاپ.
مىللەت ۋە دۆلەتنىڭ
چېگراسى يوقتۇر،
بىلىمدە-ئىرپاندا ئەزەلدىن
ئەبەد.
بىلىمنىڭ دېڭىزىدا ئۈزدۈك
توختىماي،
ئىنسانلار مەدەنىيىتى
جەۋھەرلىرىنى،
سۈمۈردۈك قانماس زور

ھەۋەستە پەقەت.
ئەمگىكىڭ، ئەقلىڭدە ئاچتىڭ ئاخىرى--
ئىشكىن سەن ئالىي بىلىم يۇرتىنىڭ،
بار ئىزلار مەكتەپنىڭ ھەممە يېرىدە،
بىسلىغان تەپتىدە ئىشق ئوتۇڭنىڭ.
يېڭى بىر مۇھىتتا ئۆگەندىڭ

شۇنداق،
يۈكسەلدى ئوبرازىڭ هارماس
ئىخلاسمەن.
ئارزۇيۇڭ، ئىستىكىڭ، خىيالى
چۈشۈڭ،
ئاقىۋەت ئەمەلگە ئاشتىغۇ
ئەينەن.
هالقىدىڭ شىنجاڭدىن،
جۇڭگودىنمۇ سەن،
ماقالەڭ يورۇقا چىقتى

دۇنيانىڭ--
ئەڭ ئالىي قاتلىمىنىڭ
ژۇرنىلىدا ھەم.
مەغرۇرلۇق ھېس قىلار
خەلقىڭ، ئىپتىخار--
ھېس قىلار يۇرتىداش ياش
دوستلىرىڭ ھەردەم.
سەن ئۇلار قەلبىدە ئۆلگە،
نەمۇنە،
سەن ئۇلار قەلبىدە چوڭ

ئوبراز جەزمەن.
نەزىرىــڭ ھالقــسى پۈتــۈن
دۇنيادۇر،
قەلبىڭگە ئورنىغان ئۇلۇغۋار
ۋەتەن.
تەۋرەنــمەس ئــشەنچىڭ،
سۇناس غەيرىتىڭ،
ئــزدىنىش، ئىلگىــرىلەش
دىلىڭغا ھەمدەم.
چەت ئەللىك ئادەملەر بىلەن

بەسلىشش،
مىللەتنىڭ گۈللىنىشىنى كۆزلەشتەك روھۇڭ،
قەلبىمىز قېتىغا ئورنىدى مەھكەم.
تەڭرىتاغ بۈركۈتى ئەيلىدىڭ پەرۋاز،
جۈر بولۇپ تەمبۇرغا، ياڭراق مۇقامغا.
پامىرنىڭ ھەيۋەتلىك مۇزلۇق

چوققىسى،

تەڭرىتاغ تىزمىسى قالدى ئارقاڭدا.

نەزىرىڭ ئاستىدا ئاقدۇ تارىم،

ئەبەدىي توختىماي دولقۇنلار ئۇرۇپ.

قايىنامالار ياسالغان شىددەتلىك ئېقىم،

غايەت زور ئادەمدەك تىنار

تولغىنىپ.
چاقىرار ئىلغارلىق ۋە مەرىپەتنى،
كۆتۈرۈپ توختىماس شاۋقۇن چۇقاننى.
چاقىرار ئىلىم-پەن مەدەنىيەتنى،
چاقىرار قابىللار تولغان زاماننى.
تەڭرىتاغ بۈركۈتى ئەيلىدىڭ

پەرۋاز،
بىللە ئېپ ئۇچۇپسەن مىليون قەلبنى،
ھەر مىللەت تىلىگەن تىلەك-ئارماننى.
ئەركىن سىدىق ئۆزنىڭ باشلانغۇچ مەكتەپ، ئوتتۇرا مەكتەپ ۋە ئالىي مەكتەپتىكى ھاياتىغا ئاساسەن، مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشنىڭ

تۆۋەنـدىكى بـر فورمۇلـسنى خۇلاسلەپ چىققان ئىدى:

مۇۋەپپەقىيەت = تالانت +
تىرىشچانلىق + پۇرسەت

ئەركىـن سـدىقنىڭ هايـاتى يـۇقىرىقى فورمۇلىنـىڭ ئـىسپاتى بـىلەن لـىق توشـقان. بـۇ فورمۇلـدىن باشـقا، ئۇيغـۇر مىللـىتىگە بولغـان يۈكـسەك دەرىجـدىكى كۆيـۈمى ۋە

مەسئۇلىيەتچانلىقى ئاساسىغا
قۇرۇلغان پولاتتەك ئىرادە، ھېچ
قانداق جاپا-مۇشەققەتكە باش
ئەگمەيدىغان غەيرەت-
شىجائەت، توختىماي بىلىم
ئۆگىنىدىغان، ئۆزىگە ئىنتايىن
يۇقىرى تەلەپ قويىدىغان ۋە
توختىماي ئالغا
ئىلگىرىلەيدىغان ئىزچىل
ئىپادىسى بىلەن، ئەركىن سىدىق

پۈتۈن دۇنيا جامائەتچىلىكى يەنە بىر نەرسىنى ئىسپاتلىدى: باشقىلار قىلالىغاننى ئىشنى ئۇيغۇرلارمۇ قىلالايدۇ.

ئەركىن سىدىق بۇ بىر پاكىتنى ھازىرمۇ داۋاملىق ئىسپاتلىماقتا. ئۇنىڭ قىلىۋاتقان كەسپى تەبىئىي-پەن ۋە ئىنژېنېرلىق ساھەسىدىكى ئەڭ قىيىن كەسىپلەرنىڭ بىرسى

تۇرۇپمۇ، ئۇ ھازىرغىچە ئەڭ
يۇقىرى دەرىجىلىك خەلقئارا
ئىلمىي تەتقىقات يىغىنى ۋە
ژۇرناللىرىدا 60 پارچىدىن كۆپ
ئىلمىي ماقالە ئېلان قىلغان. ئۇ
ھازىر NASA-JPL دە
شۇغۇللىنىۋاتقان ئىشلارنىڭ
مۇتلەق كۆپ قىسمى ئامېرىكا
دۆلەت مەخپىيەتلىكىگە
ياتىدىغان ئىشلار بولۇپ، ئۇلار

توغرىسىدا ئىدارە سىرتىدا
سۆزلەشكە، ياكى ئۇ توغرىسىدا
ئىلمىي تەتقىقات ماقالىسى ئېلان
قىلىشقا رۇخسەت قىلىنمايدىغان
بولسىمۇ، دۇنياۋى تېخنىكا
ساھەسىدە ئۆزىنىڭ خىزمەت
ۋاقتىنىڭ پەقەت 20 پىرسەنتىدە
ئېلىپ بارغان ئىلمىي تەتقىقاتى
بويىچە، 2006-يىلى بىر يىل
ئىچىدىلا، خەلقئارادىكى ئەڭ

يـۇقىرى دەرىجىلىـك ئىلمىـي تەتقىقات ژۇرنىلىدا ئۇ جەمئىي 3 پـارچە ئىلمىـي ماقـالە ئېـلان قىلـــدى. NASA نىـــڭ "ئىنـــسانىيەتنىڭ مەنبەســـى پروگراممـــسى" (ئىنگلىـــزچە "Origins Program") دەپ ئاتىلىـدىغان بىـر پروگراممـسى بـار بولـۇپ، بـۇ پروگراممىنىـڭ نىشانى تۆۋەنـدىكى 3 سوئالغا

جاۋاب تېپىش ئىكەن:
1. بىز (ئىنسانلار) نەدىن كەلدۇق؟
2. بىز كائىناتتا يالغۇزمۇ؟
3. بىز نەگە بارىمىز؟
ئەركىن سىدىق ھېلىقى 3 ئىلمىي ماقالىسىنى يازغان تەتقىقات يۈۋقىرىقى 2-سوئالغا جاۋاب تېپىش يۈزىسىدىن ئېلىپ بېرىلىۋاتقان تەتقىقاتنىڭ بىر

قــــسمى بولـــۇپ، يېقىنــــدا ئۆتكۈزدىن باشقا يەنە 2014-يىلــــى ئالەم بوشـــــلۇقىغا چىقىرىلىدىغان "James Webb ئالەم تېلېـــسكوپى" نىـــڭ تەتقىقـــاتىغىمۇ قاتنىشـــشقا باشلىغان.

ئەركىـــن ســـدىق بىـــر كەمــبەغەل، ئاددىـــي ئۇيغـــۇر ئائىلىسىدە تۇغۇلـــۇپ، ئۇيغـــۇر

دىياردىكى ئەڭ جاپالىق تۈرمۈشلارنى باشتىن كەچۈرۈپ باققان. ئۇيغۇر دىياردىكى ئەڭ جاپالىق ئىشلارنى قىلىپ باققان. مەسىلەن، باشلانغۇچ مەكتەپكە كىرىشتىن بۇرۇن، ئۇ يېزىدا كالىغا مىنىۋېلىپ خامان تەپكەن. باشلانغۇچ ۋە ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان مەزگىلدە يېزىدا ئېشەك ۋە كالا ھارۋىسى

ھەيدەپ، ئېتىزلىقتا ئوغۇت توشىغان. كالا سۆرەيدىغان قوشنى ھەيدەپ يەر ئاغدۇرغان. كالا سۆرەيدىغان سۆرەمدە يەرگە سۆرەم سالغان. بۇغداي، قوناق، ۋە كۆكتات تېرىغان. كالىغا سۆرتىپ، قىچا ۋە زىغىرلاردىن ماي چىقىرىدىغان جۇۋازدا ماي تارتقان. كېچىچە تۆگمەندە ئۇخلاپ، تۆگمەندە

ئۇن تارتقان. قوناق يىلتىزىغا
توپا يۆلىگەن. شاللىقتا مايسا
تىككەن ۋە شاللىقتا ئوت
ئوتىغان. ئورغاقتا بۇغداي، شال
ۋە قوناق ئورىغان. ۋە باشقىلار.
ئۇ ھازىر دۇنيادىكى ئەڭ يۇقىرى
دەرىجىلىك بىر ئىلمىي تەتقىقات
ئورنىدا، ئالەم بوشلۇقىدا تۇرۇپ،
پۈتۈن كائىناتنى كۆزىتىش
ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ئالەم

تېلېۋىزوپلىرىنىڭ تەتقىقاتى بىلەن شۇغۇللىنىۋاتىدۇ.
ئەركىن سىدىق قانداق مۇساپىلەرنى بېسىپ، ھازىرقى ھالەتكە كېلەلىدى؟ ئۇ قىيىنچىلىقتا دۇچ كەلگەندە قانداق يول تۇتىدۇ؟ ئۇنىڭ دۇنيا قارىشى نېمە؟ ئۇنىڭ ئائىلىگە ۋە پەرزەنتلەرگە بولغان قارىشى قانداق؟ مۇشۇنداق بىر

ياپونىيە ۋە ئامېرىكىدىن
ئىبارەت 2 دۆلەتتە 20 نەچچە
يىل ياشاپ باققان، دۇنيادىكى
ئەڭ يۇقىرى دەرىجىلىك تەبئى-
يەن ۋە ئىنژېنېرلىق
مۇتەخەسسىسلىرى قاتارىدا
ئىشلەۋاتقان بىر ئۇيغۇر بىز هازىر
دۇچ كېلىۋاتقان هەر خىل ئۇيغۇر
مەسىلىلىرىگە قانداق قارايدۇ؟
ئېهتىمال نۇرغۇن ئوقۇرمەنلەرنىڭ

يۇقىرىقىدەك سوئاللىرى باردۇر. 2005-يىلى 3-ئايدا، ئامېرىكىدىكى بىلۋال تور بېتى ئەركىن سىدىق بىلەن بىر ئىنتېرنېت يازما سۆھبىتى ئۆتكۈزۈشكە باشلىدى. بۇ سۆھبەت ھازىرمۇ داۋاملىشىۋاتقان بولۇپ، ئۇنىڭ ئۇيغۇر ئەرەبچە يېزىقى (UEY) ۋە ئۇيغۇر لاتىن يېزىقى (ULY)

نۇســـــــــــــخلىرى
http://www.Biliwal.com،
http://www.bilik.cn ۋە
http://www.Bostan.cn
قاتارلىق تور بەتلىرىدە بار. بۇ
سۇھبەتتە ئەركىن سىدىق
يۇقىرىقىدەك سوئاللارنىڭ
نۇرغۇنلىرىغا جاۋاب بېرىۋاتىدۇ.
بىز ھەر بىر ئۇيغۇر ياشلىرىنىڭ بۇ
سۇھبەتنى بىر قېتىم ئوقۇپ

بىقسشنى تەۋسيە قىلىمىز. شۇنداقلا، چەت ئەلگە چىقىپ ئوقۇۋشنى ئارزۇ قىلىدىغان ئۇيغۇر ياش-ئۆسمۈرلىرىدىن، ئەركىن سىدىق ئۇيغۇرلار ئۇچۇن ياسىغان
http://www.meripet.com
دېگەن تور بېتىنى زىيارەت قىلىپ بىقسشنى ئۈمىد قىلىمىز. ئەركىن سىدىقنىڭ كەسپىگە ۋە

تەتقىقاتىغا قىزىقىدىغانلار
http://www.meripet.com
/Main/Erkin_Bio.htm
تور بېتىنى ۋە ئۇنىڭدىكى
ئىلمىي ماقالىلەرنى كۆزدىن
كەچۈرسە بولىدۇ.

رەسىمدە: ئەركىن سىدىق ئايالى ئامانگۇل بىلەن JPL نىڭ ئالدىدا.

ژورنالىزم ساھەسىدە

ئىشلەۋاتقان ئۇيغۇر كەسىپ ئەھلىلىرىدىن بىر قانچىسى ئەركىن سىدىقتا ئۇنىڭ تەرجىمىھالىنى بىر كىتاب قىلىپ يېزىپ چىقىرىش توغرىسىدا تەكلىپ بەرگەن، ھەممە بۇنى قىلىشقا ئۆزلىرى مەسئۇل بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرگەن. لېكىن، 40 نەچچە ياشلىق ئەركىن سىدىق بۇ ئىشنى ھازىر

قىلىش سەل بالدۇرلۇق قىلىدۇ دەپ قاراپ، كىتاب چىقىرىشنى كەلگۈسىگە قالدۇرغان. شۇڭا بۇ "ئەركىن سىدىقنىڭ قىسقىچە تەرجىمھالى" دا بىرىلىدىغىنى ئەركىن سىدىق قىسقا ۋاقىت ئىچىدە، ۋە ئىنتايىن جىددىيچىلىك ئىچىدە ئىنتېرنېت ئۈچۈن تەييارلىغان، ئۆز ھاياتىنىڭ قىسقىچە تەسۋىرىدۇر.

بىز ئوقۇرمەنلەرنىڭ بۇ يازمىنى ياقتۇرۇپ ئوقۇشىنى ئۈمىد قىلىمىز.

تۆۋەنكى رەسىمدە: ئەركىن سىدىق ئامېرىكا 1-قېتىم ئايغا ئادەم چىقارغاندا ئىشلەتكەن ئايغا قونغۇچى (ئىنگلىزچە "Moon Lander") نىڭ مودېلىنىڭ يېنىدا.

1 ـ بۆلۈم

ئەركىن سىدىقنىڭ بالىلىق دەۋرى

ھەممە ئۇيغۇرلارنىڭ خەۋرىدە بولغاندەك تارىم دەرياسى ئۇيغۇر دىيارىنىڭ جەنۇبي قىسمىغا جايلاشقان ئاقسۇ ۋىلايىتىنى ئوتتۇردىن

كېسسپ ئۆتىدۇ. ئۇ ئاقسۇ دەرياسى، ياركەنت دەرياسى ۋە خوتەن دەرياسى قاتارلىق 3 دەريانىڭ قوشۇلۇشىدىن شەكىللەنگەن. ياركەنت دەرياسىنى قوشۇپ ھېسابلىغاندا، تارىم دەرياسىنىڭ ئومۇمىي ئۇزۇنلۇقى 2137 كىلومېتىر كېلىدىغان بولۇپ، جۇڭگودىكى ئەڭ ئۇزۇن ئىچكى قۇرۇقلۇق

دەرياسى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ئاقسۇ دەرياسى ئاقسۇ ۋىلايىتىنىڭ ئۇچتۇرپان ناھىيىسى، ئاقيار يېزىسىغا كەلگەندە ئىككىگە ئايرىلىپ، ئاقسۇ شەھرىگە يېقىن كەلگەندە قايتىدىن قوشۇلۇپ، بىر دەرياغا ئايلىنىدۇ. ئاقسۇ دەرياسى مۇشۇنداق ئىككىگە ئايرىلىپ، قايتا قوشۇلۇشقا

بولغان ئارلىقتا دەريانىڭ
ئوتتۇرىسىغا جايلاشقان
قۇرۇقلۇق "ئارال" دەپ
ئاتىلىدىغان بولۇپ، ئۇ
كوناشەھەر ناھىيىسىگە
قارايدىغان بىر يېزىدىن
ئىبارەتتۇر. گەرچە ئارال
كوناشەھەر ناھىيىسىگە
قارىسىمۇ، ئاقسۇ دەرياسىنىڭ
تۇسالغۇسى تۈپەيلىدىن،

ئۈنىڭغا كوناشەھەردىن بۋاستە بارغىلى بولمايدۇ. ئارالغا كوناشەھەرنىڭ باشقا يېزىلىرىدىن بېرىش ئۈچۈن، چوقۇم ئالدى بىلەن ئاقسۇ شەھىرىگە كېلىپ، ئاندىن ئاقسۇدىن ئۈچتۇرپانغا بارىدىغان يول بىلەن بېرىشقا توغرا كېلىدۇ. ئارال يېزىسى يەر كۆلىمى ناھايىتى چوڭ بولغان

بىر يېزا بولۇپ، ئۇنىڭ مەركىزى قىسمى "مەكتەپ" دەپ ئاتىلىدۇ. مەكتىنىڭ ئاقسۇ شەھىرى بىلەن بولغان ئارىلىقى 60 كىلومېتىر ئەتراپىدا كېلىدۇ. ئۇنىڭ ئاقيار يېزىسى بىلەن چېگرىداش قىسمىلىرى "جەگجى" دەپ ئاتىلىدۇ. ئارالغا كىرىش ئېغىزىدىن ئاقسۇ-ئۇچتۇرپان يولى بويىدا

پەقەت ئىككىلا ئېغىز بار بولۇپ، بۇ ئېغىزنىڭ ھەر ئىككىلىسىدە چوقۇم ئاقسۇ دەرياسىنى كېسىپ ئۆتۈش كېرەك. 60-يىللاردا ياز مەزگىللىرى كەلكۈن كېلىپ، بۇ ئېغىزلاردىكى كۆۋرۈكنى پات-پات سۇ ئېلىپ كېتىپ، ئارالغا بارغىلى بولمايدىغان ۋاقىتلارمۇ كۆپ بولغان ئىدى. بىر قېتىملىق چوڭ كەلكۈن جەريانىدا، پۈتۈن

ئارال يېزىسى سۇ ئاستىدا قالغانلىقى ئەركىن سىدىقنىڭ هازىرمۇ ئېسىدە بار.

رەسىمدە: ئارالنىڭ ئاقسۇ خەرىتىسىدە كۆرسىتىلىشى.

ئەركىن سىدىقنىڭ دادىسىنىڭ يۇرتى يۇقىرىقى ئارال يېزىسىنىڭ جەگجى كەنتى بولۇپ، ئاپىسىنىڭ يۇرتى بولسا مەكىت كەنتىدۇر. ئەركىن سىدىق 1958-يىلى 4-ئايدا ئارالنىڭ جەگجى كەنتىدىكى بوۋا-مومىسىنىڭ (دادىسىنىڭ ئاتا-

ئانىسى) ئۆيدە تۇغۇلغان.
ئەركىن سىدىق بالىنىڭ
ئىككىنچىسى بولۇپ، ئۆزىدىن 2
ياش چوڭ "ئابلەت" ئىسىملىك
بىر ئاكىسى بار.
ئەركىن سىدىقنىڭ دادىسى
سىدىق مەمەت جەگجىدىكى بىر
يوقسۇز، نامرات دېھقان
ئائىلىسىدە تۇغۇلۇپ ئۆسكەن
بولۇپ، دەسلەپتە ئىسلام دىنى

مەكتەپتە "قارى" بولغۇچە ئوقۇپ، كېيىن يېڭى مەكتەپتە تاكى سەفەن مەكتەپنى پۈتتۈرگۈچە ئوقۇغان. دىنىي مەكتەپتىكى ئاساسى ياخشى بولغاچقا، يېڭى مەكتەپتە ھەر يىلى سىنىپ ئاتلاپ ئوقۇپ، ئوقۇشنى ناھايىتى تېز تاماملىغان. شۇڭا ئۇ تولۇق ساۋاتلىق بولۇپ، 1953-

يىلىدىن باشلاپ ئارال يېزىلىق
ھۆكۈمەتتە كادىر بولۇپ
ئىشلىگەن (ئۇ چاغدا بۇ يېزا
"ئارال گۇڭشېسى" دەپ
ئاتىلاتتى). ئەركىن سىدىقنىڭ
ئاپىسى پاتەمخان بولسا
مەكتەپكە يېرى كوپ، مۆلۈككە
باي بىر دېھقاننىڭ ئائىلىسىدە
تۇغۇلۇپ ئۆسكەن. 1949-
يىلىدىن بۇرۇن مەكتەپكە

يەرلەرنىڭ كۆپىنچە قىسمى
پاتەمخاننىڭ ئاپىسى ۋە ئۇنىڭ
قالغان 4 ئاكا، ئىنى ۋە
سىڭىللىرىغا تەۋە بولغان. شۇڭا
50-يىللاردا ئۇيغۇر دىيارىدا يەر
ئىسلاھاتى بولۇپ، جۇڭگو
خەلقىنىڭ داھىيسى ماۋ زېدۇڭ
چىقارغان ئۆلچەم بويىچە
دېھقانلارنى ئوخشىمىغان
سىنىپلارغا ئايرىغاندا،

پاتەمخاننىڭ ئاتا-ئانىسى ئۆزلىرى ئىگىلىگەن يېرىنىڭ كۆپلۈكىدىن "پومېشچىك" بولۇپ ئايرىلىپ قالغان. ئاپىسىنىڭ قالغان قېرىنداشلىرى بولسا ياكى "ھاللىق باي دېھقان" ياكى "باي دېھقان" بولۇپ قالغان. سىدىق مەمەت 1953-يىلى پاتەمخان بىلەن توي قىلىشنى تەلەپ قىلغان

بولۇپ، دەسلەپتە پاتەمخاننىڭ دادىسى "كادىر دېگەن قەلەندەر كېلىدۇ"، دەپ، پاتەمخاننى بېرىشكە ئۇنىمىغان. كېيىن بۇ ئىشقا ئارال يېزىلىق ھۆكۈمەت ئارىلاشقاندىن كېيىن ئاندىن ماقۇل بولغان. 1958-يىلى ئەركىن سىدىق تۇغۇلغاندا، ئۇنىڭ ئاپىسى پاتەمخان ئاران 18 ياشتا ئىدى. سىدىق مەمەت

1956-يىلى كوناشەھەر ناھىيلىك ھۆكۈمەتكە يۆتكەلگەن بولۇپ، بىر يىلدىن كېيىن يەنە ئارالنىڭ جەگجى كەنتىگە بىر يىللىق خىزمەتكە چۈشكەن. بۇ بىر يىل جەريانىدا ئەر-خوتۇن ئىككىيلەن سىدىق مەمەتنىڭ ئاتا-ئانىسىنىڭ ئۆيىدە تۇرغان بولۇپ، ئەركىن سىدىق مانا شۇ مەزگىلدە

تۇغۇلغان.
1958-يىلى 7-ئايدا سىدىق مەمەت "پولات-تۆمۈر" تاۋلاش ھەرىكىتى مۇناسىۋىتى بىلەن ئۈرۈمچىگە بىر يىللىق خىزمەتكە ئەۋەتىلدى. پاتەمخان ئىككى ياشلىق ئوغلى ئابلەت بىلەن ئەمدى 3 ئايلىق بولغان ئوغلى ئەركىن سىدىقنى ئېلىپ، بىر قارا ماشىنىنىڭ

ئۈستىدە ئولتۇرۇپ (ئۇ چاغدا
ئاقسۇ بىلەن ئۈرۈمچىنىڭ
ئوتتۇرىسىدا قاتناي يىدىغان
يول ئۇچىلار ئاپتوبۇسى يوق
ئىدى)، تەگرىتېغىنىڭ ئاقسۇ باي
ناھىيىسى تەۋەلىكىدىكى بىر
ئېگىز داۋىنىدىن ئۆتۈپ،
ئۈرۈمچىگە بارغان. ئۈرۈمچىدە
بىر يىل تۇرۇپ قايتىپ
كەلگەندىن كېيىن، سىدىق

مەمەت دەسلەپتە ئاقسۇ
ئۆچتۇرپان ناھىيسىدە، كېيىن
ئاقسۇ ۋىلايەتلىك گېزىتخانىدا
بىر قانچە ئايدىن ئىشلىگەن.
ئاندىن ئاقسۇ ۋىلايەتلىك خەلق
ھۆكۈمىتىگە تەقسىم قىلىنغان.
1960-يىلى سىدىق مەمەت
ئىچكىرىگە 6 يىللىق ئوقۇشقا
ئەۋەتىلگەن (مەرھۇم سىدىق
مەمەت پېشقەدەم ئۇيغۇر

كادىرلىرىنىڭ ئېيتىشىچە، 60-يىللىرى بېيجىڭدا ئەڭ ئۇزۇن ئوقۇغان بىر ئادەم بولسىمۇ، 1998-يىلى 3-نويابىردا 66 يېشىدا ۋاپات بولغۇچە، ئۆزى ناھايىتى ئاقكۆڭۈل ۋە ياۋاش بولغاچقا، ئاقسۇ دىكى بىر مەكتەپنىڭ مۇدىرلىقىدىن يۇقىرى ۋەزىپىگە قويۇلۇپ باقمىغان،ئۆمرىنىڭ كۆپ

قىسمىنى بىر ئوقۇتقۇچى بولۇپ ئۆتكــــۈزگەن.). شـــۇنداق بولغاچقـــا، ئەركىـــن ســـدىق باللىق دەۋردە دادىسى بىلەن ئاساســەن بىــرگە بولالمىغان. ئۇنىڭ ئېسىدە قالغىنى ھەر يىلى دادىسى يازلىق تەتىلدە ئۆيگە قايتىــپ كەلگەنــدە بېيجىڭــدىن ئالغاچ كەلگەن ئانچە-مۇنچە ئويۇنچـــۇقلاردىنلا ئىبـــارەت.

ئەركىن سىدىقنىڭ ئاپىسى دىنىي
مەكتەپتە ئوقۇپ ساۋاتلىق
چىقارغان بىر ئايال بولۇپ،
1960-يىلىدىن 64-يىلىغىچە
ئاقسۇ تاشقى-سودا شىركىتىدە،
ئۈنىڭدىن كېيىن 66-يىلىغىچە
ئاقسۇ كەمپۈت زاۋۇتىدا ئىشچى
بولۇپ ئىشلىگەن. بۇ جەرياندا
باللارنى پاتەمخاننىڭ ئاپىسى
مەرەمخان ئوسمان بېقىپ

بەرگەن. مەرەمخان، ئۇنىڭ ئېرى
ئەرشىدىن ئېزىز، ۋە قالغان 4
قېرىنداشلىرىنىڭ ھەممىسى دىنى
ئېتىقادى ئىنتايىن كۈچلۈك،
كۇنگە 5 ۋاق ناماز ئوقۇيدىغان
كشىلەر بولۇپ، ئەركىن سىدىققا
بالىلىق دەۋرىدىن باشلاپلا
ئۇلارنىڭ دىنىي ئەخلاق
تەربىيىسى كۈچلۈك دەرىجىدە
سىڭگەن. مەرەمخان ئىنتايىن

ساپ دىل، ئاقكۆڭۈل، قورسىقى كەڭ، ئەستايىدىل، ھەممە ئىشتا سالماق، ئېسىل سۈپەت ئايال بولۇپ، ئۇنىڭ "مۇنداق-مۇنداق قىلساڭ يامان بولىدۇ؛ مۇنداق-مۇنداق قىلساڭ ساۋاپ بولىدۇ" دېگەن تەربىيىلىرى ئەركىن سىدىقنىڭ يادىدا ھېلىمۇ ساقلىنىپ كەلمەكتە. 1980-يىلى 27-يانۋاردا ۋاپات بولغان

مەرھۇم مەرەمخان ئوسمان
ئەركىن سىدىقنىڭ قەلبىدە
ھېلىھەم ئۇ ئەڭ ھۆرمەت
قىلىدىغان، بۇ دۇنيادا ئاز
ئۇچرايدىغان ھەقىقىي
مۇسۇلمان سۈپىتىدە چوڭقۇر
ئورۇن ئالغان. ئەركىن سىدىق
ئۆزىنىڭ ھاجىم تاغىسى
(دادىسىنىڭ ئىنىسى) سادىق
مەمەت بىلەن ئۇزۇندىن بېرى

"يەر شارىنىڭ شەكلى يۇمىلاق"

دېگەن مەسىلە ئۇستىدە مۇنازىرە قىلىپ كەلگەن بولۇپ، ئۇ تاغىسىنىڭ ئېتىقادىنىڭ كۈچلۈكلۈكىدىن ئۇنى ھازىرغىچە قايىل قىلىپ بولالمىغان.

1960-يىللىرى ئۇيغۇر دىياردا ئاشلىق مەھسۇلاتى ناھايىتى ياخشى بولۇۋاتقان

يىللار ئىدى. لېكىن، 1960-يىلى 7-ئايدا، سابىق سوۋېت ئىتتىپاقى ئۆز ئالدىغا جۇڭگو بىلەن بولغان ئىقتىسادىي ۋە تېخنىكىلىق ھەمكارلىق مۇناسىۋەتنى ئۈزۈپ تاشلىدى. ئۇنىڭدىن كېيىن جۇڭگودىن بۇرۇن بېرىلگەن قەرزلەرنى تۆلەشكە قىستىدى. ئاشۇ قەرزلەرنى تۆلەش ئۈچۈن،

ئۇيغۇر دىيارىدىن چىققان ئاشلىقلارنىڭ زور قىسمىنى ئېلىپ كېتىلدى. شۇنىڭ بىلەن پۈتۈن ئۇيغۇر خەلقى خېلى ئۇزۇنغىچە ئاچارچىلىق ئىچىدە ياشاشقا مەجبۇر بولدى. ئاشۇ يىللارنىڭ بىرىدە، ئاقسۇنىڭ باي ناھىيىسىدە ئاچارچىلىقتىن ئۆلگەن كىشىنىڭ سانى نەچچە ئون مىڭدىن ئاشقان. شۇ

مەزگىلدە پۈتۈن جۇڭگودا ئاچارچىلىقتىن ئۆلگەنلەرنىڭ سانى 30 مىليوندىن 60 مىليونغىچە، دەپ مۆلچەرلەنمەكتە.
ئەركىن سىدىقنىڭ بالىلىق دەۋرى مانا شۇ ئاچارچىلىق كۆنلىرىگە توغرا كەلگەن. يىللاپ يىللاپ گۆش كۆرمەسلىكتىن بىر تەرەپتە تۇرسۇن، قورساق

تـويغچە يەيـدىغانغا قونـاق نېنىمۇ بولمىغان. ئاشلىق پۆتۈنلەي نورملىق بولۇپ، ھەر بىر ئادەمگە ئۆنىڭ يېشىغا قاراپ ئاشلىق بېرىلگەن. چوڭ ئاپىسى بەزىدە ئارالغا كەتكەندە، كۆنـدۈزلىرى ئەركىن سىدىق ئاكىسى بىلەن بىرگە ئۆيـدە ئۆزلىرى يالغۇز تۇرغان. ئاپىسى ئۈلارغا چۆشلۈك تاماق ئۆچۈن

بـــردىن توقـــاچ تەييـــارلاپ قويغـــان. چـــۆش بولغـــۇچە قورســـقى ئېچـــىپ كېتـــىپ، چۈشـــتىن بـــۇرۇن ســـائەت (بـــۇ يازمىدا پۈتۈنلەي شىنجاڭ ۋاقتى ئىشلىتىلدۇ) 10 دىـــن باشـــلاپلا ئەركـــىن ســـىدىق ئاكســـىدىن ھېلىقى توقاچنى يېيىشنى تەلەپ قىلـــىپ تـــۇرۇۋالغـــان. ئاكـــسى "تېخـــى چـــۈش بولمـــىدى، ســـەل

ساقلاپ تۇرايلى" دېسە، ئۇ "مەن بېرىپ سائەتكە قاراپ باقاي"، دەپ، ئىدارىنىڭ بىر بىناسىغا ئېسىقلىق تام سائىتىنىڭ يېنىغا يۈگۈرۈپ بېرىپ، سائەتنىڭ چوڭ-كىچىك ئىستىرېلكىلىرىنىڭ ئورنىنى كۆرۈۋېلىپ، يەنە يۈگۈرۈپ قايتىپ كېلىپ، "ئاكا، سائەتنىڭ چوڭ تىلى مانچىگە،

كىچىك تىلى مانچىگە كەپتۇ. توقاچنى ئەمدى يېسەك بولامدۇ؟" دەپ سورايتتى. بۇ يىللاردا، ئەركىن سىدىق بەزى ۋاقىتلارنى ئارالغا بېرىپ، چوڭ ئاپىسىنىڭ ئۆيىدە ئۆتكۈزگەن. ئۇ ۋاقىتتا ئۇيغۇر دىيارىنىڭ يېزىلىرىدىكى تاماق "كوللېكتىپ تامىقى" بولۇپ، ھەر بىر ئەترەت (ھازىرقى بىر

كەنتكە توغرا كېلىدۇ) تىكى دېھقانلار بىر يەرگە جەم بولۇپ، ئۈچ ۋاق تاماقنى بىرگە ئىچىپ، بىرگە يېگەن. دېھقانلار ھەر كۈنى ئەتىگەندە سائەت 5-6 لەردە ئورنىدىن تۇرۇپ، بىر-ئىككى سائەت "دولقۇن" غا چىقاتتى (شۇ چاغدىكى ئەتىگەنلىك تاماقتىن بۇرۇنقى ئەمگەك "دولقۇن" دەپ

ئاتىلاتتى). دولقۇندىن قايتىپ كېلىپ، ئاندىن ئەتىگەنلىك تاماقنى يەيتتى. ئەركىن سىدىق ئەتىگىنى ئورنىدىن تۇرۇپ، ئاشۇ ئەتىگەنلىك تاماقنى يېيىش ئۈچۈن كوللېكتىپ "ئاشخانىسى" غا باراتتى. بۇ يەردىكى "ئاشخانا" دېگىنىمىز، سىرتقى دالىدىكى بىر بوش ئورۇننى ئويۇپ، ئۇ يەرگە بىر

داش قازاننى ئېسسپ ئاش ئېتىدىغان ئورۇننى كۆرستەتتى. ئەركىن سىدىقنىڭ ئېسىدە قالغان، ئاشۇ ۋاقتتا كوللېكتىپ ئاشخانىغا بېرىپ يېگەن ئەتىگەنلىك تاماق قوناق ئۇننى سۇغا چېلىپ ئەتكەن ئۇماچتىنلا ئىبارەتتۇر. شۇ مەزگىلدە، ئەتىگەنلىكى بىرەر دېھقاننىڭ ئۆيىنىڭ مورىسىدىن

ئس چىقىپ قالسا، ئەترەت كادىرلىرى ئۇ ئۆيگە تۇيۇقسىز بېرىپ تەكشۈرەتتى. ئۆز ئۆيىدە بىرەر ۋاق ئايرىم تاماق ئېتىۋاتقان دېھقاننى تۇتۇۋالسا، ئۇنىڭغا ئېغىر جەرىمانە قويۇپ، ياكى ئۇنى "سىنىپىي دۈشمەن" قاتارىدا كۈرەشكە تارتىپ، قاتتىق جازالايتتى. شۇڭا ھېچ كىم ئۆز ئۆيىدە ئايرىم قازان

ئىسشقا پىتنىلمايتتى.
ئەركىن سىدىقنىڭ دادىسى
ئىشلەيدىغان مەكتەپنىڭ
ئالدىدا ئاقسۇ شەھىرى ئىچىدىن
ئېقىپ ئۆتىدىغان "سۆزۈك
ئۆستەڭ" دېگەن بىر كىچىك
ئۆستەڭدىن كېلىدىغان بىر سۇ
ئېرىقى بار ئىدى (بۇ ئۆستەڭ
ھازىر ئاقسۇ شەھىرىدە يوق
بولۇپ، كەلگۈسى بەش يىللىق

شەھەر قۇرۇلۇش تەرەققىيات پىلانىدا ئەسلىگە كەلتۈرۈش پىلانىغا ئىلىندى مۇھەررىردىن). ئەينى ۋاقىتتا تېخى سۇ قۇدۇقى مەيدانىغا كەلمىگەن بولۇپ، بۇ مەكتەپتىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئەنە شۇ ئېرىقنىڭ سۈيىنى ئىچەتتى. ئېھتىمال ئەركىن سىدىق 4 ياشقا، ئاكىسى 6 ياشقا كىرگەن ۋاقىتلار بولسا

كېرەك، ئاپىسى ئىشتىن قايتىپ
كەلگۈچە بۇ ئاكا-ئۇكا
ئىككىسى بىر كىچىك قەلەي
چەينەكنىڭ تۇتقۇچىغا بىر
ياغاچنى ئۆتكۈزۈپ، ئۇ
ياغاچنىڭ بىر تەرىپىنى ئۆزى،
يەنە بىر تەرىپىنى ئاكىسى
كۆتۈرۈپ، ئېرىقتىن ئۆيگە سۇ
توشۇپ، ئۆيدىكى چېلەكنى سۇ
بىلەن تولدۇرغان. بىر چېلەكنى

تولدۇرغۇچە، 10 قېتىمدەك سەپەر قىلىشقا توغرا كەلگەن. مانا بۇ ئەركىن سىدىقنىڭ ئېسىدە قالغان، بالىلىق دەۋرىدە ئائىلىسىگە ياردەم قىلىش يۈزىسىدىن قىلغان ئۆي ئىشلىرىنىڭ بىرسىدۇر.

يۇقۇرقى رەسىمدە: ئەركىن
سىدىقنىڭ ئائىلىسىدىكى
ئۆزىدىن باشقا كىشىلەر:

دادىسى، ئاپىسى، ئاكىسى، 2 ئىنىسى، 2 سىڭلىسى، ئاكىسىنىڭ خانىمى ۋە قىزى. بۇ رەسىم 1985-1988 يىللىرى ئەركىن سىدىق ياپونىيىدە ئوقۇۋاتقان مەزگىلدە تارتىلغان بولغاچقا، ئۇنىڭغا ئۆزى كىرەلمەي قالغان.

يۇقۇرقى رەسىمدە: ئەركىن سىدىقنىڭ دادا تەرىپىدىكى تۇغقانلىرى. رەسىمنىڭ 2-قۇرى،

ئەركىن سىدىقنىڭ ئۇلۇغ قول تەرىپىدە تۇرغانلار يېقىندىن يىراقتا قاراپ ماڭغاندا ئەركىن سىدىقنىڭ دادىسىنىڭ سىڭلىسى رىزۋانخان، دادىسىنىڭ ئىنىسى سادىق مەمەت ھاجى، ۋە دادىسىنىڭ ھەدىسى ھاۋانىخانلار. بۇ قېتىم ئەركىن سىدىقنىڭ ئۇلار بىلەن 15 يىلدىن كېيىنكى تۇنجى

كۆرۈشۈشى بولۇپ، بۇ رەسىم 2006-يىلى 1-سىنتەبىر كۈنى تارتىلغان.

يۇقۇرقى رەسىمدە: ئەركىن سىدىقنىڭ ئاپا تەرىپىدىكى بىر قىسىم تۇغقانلىرى. 2-قۇردىكى ئەركىن سىدىقنىڭ ئىككى تەرىپىدە تۇرغان 6 كىشى بىلەن 1-قۇردىكى چىچەكغا بىر ئاز ئاق كىرىپ قالغان ئەر بولۇپ بۇ 7 كىشىنىڭ ھەممىسى ئەركىن سىدىقنىڭ چوڭ ئاپىسىنىڭ ئىنىسى مەتنىياز قارىنىڭ

بـالىلىرى بولـۇپ، ئۇلارنـىڭ
ئىچـىدىكى 4 كـىشى يـاش
جەھەتـتە ئەركـىن سـىدىقتىن
كىچىك. ئەركـىن سـىدىق ئەيىنى
ۋاقىتتـا ئارالـدىكى نۇرغـۇن
ۋاقتىنى ئاشۇ تۇغقانلىرى بىلەن
بىرگە ئۆتكـۈزگەن. ھـاۋارەڭ
ياغلىق ئارتىۋالغان بۇخەلچەم
ھەدىسى ئەركـىن سـىدىقنىڭ
1980-يىلـى 27-يـانۋاردا

ۋاپات بولغان چوڭ ئاپىسىغا ئىنتايىن ئوخشايدۇ. بۇ رەسىمۇ 2006-يىلى 1-سېنتەبىر كۆنى تارتىلغان.

يۇقۇرقى رەسىمدە: ئەركىن سىدىق 2006-يىلى 30-ئاۋغۇست كۈنى ئايرىلغىلى 15 يىل بولغان يۇرتى ئاقسۇغا بارغاندا ئاپىسى، تاغىسى، قېرىنداشلىرى ۋە ئۇلارنىڭ ئائىلىسىدىكىلەر بىلەن بىرگە چۈشكەن رەسىمى. رەسىمدىكى كىشىلەر ئەركىن سىدىقنىڭ ئاپىسى، ئاپىسىنىڭ ئىنىسى

(ئوتتۇرىدىكى ساقاللىق كىشى،
ئىسمى ئابدۇشۈكۈر ئەرشىدىن)،
ئاكىسى ئابلەت ۋە ئۇنىڭ
ئائىلىسىدىكىلەر، چوڭ ئىنىسى
ئىلھام ۋە ئۇنىڭ
ئائىلىسىدىكىلەر، چوڭ سىڭلىسى
چىمەنگۈل ۋە ئۇنىڭ
ئائىلىسىدىكىلەر، ۋە كىچىك
سىڭلىسى باھارگۈل قاتارلىقلار.
ئەركىن سىدىقنىڭ كىچىك

ئىنسى ئۆمەر ھازىر ئامېرىكىدا بولۇپ، بۇ رەسىمگە كىرمەي قالغان.

2- بۆلۈم

باشلانغۇچ مەكتەپ

ئەركىن سىدىق 1965-يىلى كۈزدە ئۆيىگە 2 كىلومېتىر كېلىدىغان، ئاقسۇ ھەربىي رايونى ئىدارىسىنىڭ

ئۆتتۇرىسىدىكى 4-باشلانغۇچ مەكتەپكە ئوقۇشقا كىردى. بۇ مەكتەپ خەنزۇ ئوقۇغۇچىلارمۇ بار، ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلارمۇ بار، ئەمما ئىككى خىل تىلدىكى سىنىپلار ئايرىم-ئايرىم ئوقۇيدىغان بىر مەكتەپ ئىدى (بۇ مەكتەپ ھازىر تولۇق خەنزۇ مەكتەپ قىلىنىدى موھەررىردىن). ئۇ ۋاقىتلار

"مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى" تۆپەيلىدىن پۈتۈن جەمئىيەت قالايمىقانلىشىپ كەتكەن، كىشىلەر ئىنتايىن كەمبەغەل ۋە قىيىن تۇرمۇش كەچۈرىدىغان دەۋرلەر ئىدى. مەكتەپتە ئىشلىتىدىغان قەغەزنىڭ رەڭگى قارامتۇل بولۇپ، پىچاق بىلەن ئۇچلاپ ئىشلىتىدىغان قارا-قەلەمدە خەت يازسا، قەلەم

سىياسىينىڭ رەڭگى قەغەزدىن بىر ئازلا قارىراق بولۇپ، خەتنى ئاران تەسلىكتە ئوقۇغىلى بولاتتى. قەغەزنىڭ سۈپىتىمۇ ئىنتايىن ناچار بولۇپ، خۇددى سامانىنى قاتتىق سىقىپ قەغەز قىلغاندەك، قەغەزنىڭ قېتىدىكى قىسلغان ياغاچ ئۇۋاقلىرى كۆرۈنۈپلا تۇراتتى. ئەركىن سىدىق مەكتەپ بىلەن ئۆي

ئاربلىقدا كېتىۋاتقاندا، يولنىڭ
بويىدا ياكى ئەخلەت
دۆۋىلىرىنىڭ ئىچىدە بىر
ئالىقاندەك قەغەز كۆرۈپ قالسا،
ئۇنى تېرىۋېلىپ، "بۇنىڭدا
ھېساب ئىشلەيمەن" دەپ
يانچۇقىغا سېلىۋاتاتتى. پەقەت
بىرلا قەلىمى، ۋە بىرلا
ئۆچۈرگۈچى بار بولۇپ، ھەر بىر
قەلەمنى تاكى ئۇزۇنلۇقى 1

سانتىمېتىردەك قېلىپ، بارماق بىلەن تۇتقىلى بولماي قالغان ۋاقىتقىچە ئىشلىتەتتى.

ئەركىن سىدىق 1-سىنىپقا كىرگەن كۈندىن باشلاپلا ئوقۇۋاتقان ئىنتايىن قىزىقتى. مەكتەپكە بەك ئامراق ۋە ۋاقىتقا بولغان كۆز قارىشى ئىنتايىن كۈچلۈك بولغاچقا، ئەتىگىنى ھەرگىز بىرەرسىنىڭ ئۈنى

ئويغىتىپ قويۇشىنىڭ ھاجىتى يوق ئىدى. مەكتەپكە قالغانلاردىن بالدۇر كېلەتتى. مەكتەپنىڭ ھەممە تەييارلىقلىرىنى ئۆزى قىلىپ، مەكتەپتىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىنمۇ تاپشۇرۇقلارنى بىرىنىمۇ قويماي ئۆزى ئىشلەپ تۈگىتەتتى. سىنىپ ئىچىدىمۇ ئىنتايىن ئاكتىپ بولۇپ،

مۇئەللىم سوئال سورىغاندا داۋاملىق 1-بولۇپ قول كۆتۈرەتتى. مۇئەللىم پات-پات "ئەركىندىن باشقا كىم جاۋاب بېرىپ باقىدۇ؟" دەپ سورايتتى. ئەركىن سىنىق 1-سىنىپتا ئوقۇپ، ئۇيغۇر لاتىن يېزىقىدىن ساۋاتىنى چىقىرىپ ئۈزۈن ئۆتمەيلا، دادىسىدىن ئۇيغۇر ئەرەبچە يېزىقى (UEY) نى

ئۆگەندى. ئۇ دادىسى تېپىپ بەرگەن UEY ئېلىپبە جەدۋىلىنى كۆتۈرۈۋېلىپ، ھەر كۈنى مەكتەپتىن قايتىپ كېلىپلا UEY نى ئۆگىنىپ، تاكى ئۇنى تولۇق ئۆگىنىپ بولمىغۇچە تالاغا ئوينىغىلى چىقمىدى. شۇنداق قىلىپ 2-3 كۈن ئىچىدىلا بۇ ئېلىپبەنى پۇختىلىۋېلىپ، UEY نى ئۆگىنىپ،

يازالايدىغان بولدى. ئارىلىقتىن بىر قانچە ئاي ئۆتكەندىن كېيىن، دادىسىدىن سىلاۋيان يېزىقىنى ئۆگىنىۋېلىپ، شۇ چاغدا سوۋېت ئىتتىپاقىدىن كىرگەن بەزى سىلاۋيان يېزىقىدىكى ئۇيغۇرچە كىتابلارنى ئوقۇپ يۈردى.

60-يىللاردا ئاشلىق شەھەردىكىلەر ئۈچۈن نورمىلىق

بولۇپ، ھەر بىر ئائىلىگە ھەر ئايدا ئۆلارنىڭ جان سانىغا، ۋە ھەر بىر ئادەمنىڭ يېشىغا قاراپ ئاشلىق بېرەتتى. مەسىلەن، ئەگەر سىز 15 ياش بولسىڭىز، سىزگە ھەر ئايدا 15 جىڭ ئاشلىق بېرەتتى. ئەگەر 16 ياش بولسىڭىز سىزگە 16 جىڭ ئاشلىق بېرەتتى. كۆپرەك ئاشلىقنى ئېرىشۆپلىش ئۈچۈن،

كىشلەر ئۆزلىرىنىڭ ۋە پەرزەنتلىرىنىڭ نوپۇستىكى ياش سانىنى بىر قانچە ياش يۇقۇرىلىتىۋالاتتى. شۇ سەۋەبتىن هازىر ئۇيغۇر دىيارىدىكى يېشى 40-50 لەردىن ئاشقان كىشلەرنى سۈرۈشتە قىلىپ باقسىڭىز، ئۇلارنىڭ ھەممىسىنىڭ نوپۇستىكى يېشى ئەسلىدىكى توغرا يېشىدىن بىرقانچە ياش

يۇقىرى ئىكەنلىكىنى بىلىسىز. ئەركىن سىدىقنىڭ ئۆيىگە يېزىدىن كېلىدىغان تۇغقانلىرى كۆپ بولغاچقا، ئۇنىڭ ئائىلىسىدە ئايلىق ئاشلىق نورمىسىنى ئايدىن ئايغا يەتكۈزۈش ئىنتايىن قىيىن ئىدى. نورمىنى ئايدىن-ئايغا ئۇلاش ئۈچۈن، ئاشلىقنى ئىمكانىيەتنىڭ بارىچە تېجىمسە

بولمايتتى. شۇڭا ئەركىن سىدىق ئۆيىدىكى قالغان كىشلەرگە ئوخشاش تاماقنى ئاز يەپ، داۋاملىق قورسىقى ئاچ يۈرەتتى. شۇ چاغدا باشلانغۇچ مەكتەپ سىنىپلىرىدا بىر-بىرىدىن نان قەرز ئالىدىغان ئىش ناھايىتى ئومۇملاشقان بولۇپ، چۈشلۈك تاماقتىن بۇرۇن بىرسىنىڭ قورسىقى ئېچىپ كەتسە، يەنە

بىرسىدىن نان قەرز ئېلىپ يەپ تۈراتتى. نان قەرز ئالغاندا ئۇنىڭ چوڭ-كىچىكلىكىنى ئۆلچەيدىغان مۇنداق 3 خىل ئۆلچەم ئىشلىتىلەتتى: 1) سۆزگۆچ: ئالىقىنىڭىزنى ئېچىپ، ئۇشتۇلغان نانىنى ئالىقىنىڭىزنىڭ 4 بارماق قىسمىغىلا قويىسىڭىز بۇ "سۆزگۆچ" نان بولىدۇ (تۆرت بارماقنى جۈپلىگەن ۋاقىتتىكى

شەكلى بىر سۆزگۆچكە ئۆخششغانلىقى ئۆچۈن مۇشۇنداق ئىسىم قويۇلۇپ قالغان). 2) قولتۇق: نانىي 4 بارمىقىڭىزنىڭ ئۆچىدىن باش بارمىقىڭىز بار يەرگىچە قويىسىز. 3) ئالقان: نانىي پۈتۈن ئالقىنىڭىزغا توشقۇزىسىز. مۇشۇنداق نان قەرز ئېلىش ۋە قەرز قايتۇرۇش ۋاقتىدا، ئۇشتقان

نانىنىڭ شەكلى ئالقانغا توغرا كەلمەي، ئالقاننىڭ بەرەر بۇرجەكلىرى بوش قالسا، نانىنى يەنە ئۇششاق پارچىلارغا ئۇشتۇپ، ھەممە بوش قالغان يەرلەرنى تولدۇرۇپ بىرشكە توغرا كېلەتتى. ئەركىن سىدىقمۇ قالغانلارغا ئوخشاش مانا مۇشۇنداق نان قەرزى ئېلىم-بېرىمنى كۆپ قىلدى. ئۇنىڭ

ئوقۇشى سىنىپ بويىچە ئالاھىدە ياخشى بولۇپ، ساۋاقداشلىرىغا داۋاملىق ئۆگىنىشتە ياردەم قىلىدىغان بولغاچقا، ساۋاقداشلىرى بەزىدە ئۇنىڭ نان قەرزىنى كۆتۈرۈۋەتتى. "نانىنى دەسسسەڭ يامان بولىدۇ" بۇ چوڭ ئاپىسى ئەركىن سىدىققا بەرگەن تەلىمىنىڭ بىرسىدۇر. ئەركىن سىدىق دېھقان

تۇغقانلىرىنىڭ ئىشەك، كالا ياكى ئات سـۈرەيدىغان يارىيـــار هارۋىسىدا ئولتۇرۇپ بىر يەرگە ماڭغاندا، هارۋا هەيدىگەچ نان يەپ كېتىۋاتقـان تۇغقىنىنـىڭ يەرگە بىر كىچىك پارچە نان چۈشـۈپ كەتـسە هـارۋىنى توختىتـىپ ۋە ئۇنىڭـدىن چۈشـۈپ، يەرگە چۈشـۈپ كەتكەن نان پارچىسىنى تۇپا

ئاربسىدىن تېپىپ، ئۇنى پۈۋلىۋېتىپ ئاغزىغا سالغانلىقنى كۆپ كۆرگەن ئىدى. بۇنىڭغا ئۇ ئازراقمۇ ئەجەبلەنمەيتتى. كېينچە ئۇ قوناق تېرىش، بۇغداي تېرىش ۋە شال تېرىش جەريانىنى ئۆز بېشىدىن بىر قۇر ئۆتكۈزۈپ باققاندىن كېيىن، چوڭ ئاپىسىنىڭ "نانىنى دەسسەڭ، يامان بولىدۇ"

دېگەن بۇ سۆزنىڭ مەنىسنى تېخىمۇ چوڭقۇر چۈشىنىپ يەتتى. شۇ ۋاقىتتىن باشلاپ يۇقۇرقى كۇنلەر ئەركىن سەدىقنىڭ ئېسىدىن زادىلا چىقمىدى. ھازىر ئۇ ئامېرىكىدەك دۇنيادىكى ئاشلىققا ئەڭ باي بىر دۆلەتتە ياشاۋېتىپمۇ، ئۆزى ئاشنى ئىسراپ قىلىشقۇ ئۇ ياقتا

تۇرسۇن، باشقىلارنىڭ شۇنداق قىلغىنىنى كۆرسىمۇ ئۇ زادىلا چىدىيالماي قالىدۇ. باشقىلارنىڭ ساپمۇ-ساق يېمەكلىكنى تاشلىۋەتكىنىنى كۆرگەن ۋاقتىتا ئۇنىڭ يادىغا دەرھاللا ئۇيغۇر دېھقانلىرى كېلىدۇ. "ئەگەر بۇ تاماق ئاشۇ ئۇيغۇر دېھقانلىرىغا بېرىلگەن بولسا، ئۇلار قانچىلىك خوش بولۇپ كېتەر ئىدى، ھە؟"

دەپ ئويلايدۇ.

ئەركىن سىدىق باشلانغۇچتا ئوقۇۋاتقان ئاشۇ مەزگىللەردە، ئوقۇغۇچىلار ئەتىگىنى مەكتەپكە بېرىپ، سىنىپقا كىرىش ئوقۇغۇچىلار سىنىپنىڭ ئىشىكى ئالدىغا كېلىپ تىزىلاتتى. سىنىپقا كىرگەندىن كېيىن ئالدى بىلەن سىنىپ بويىچە

ھەممەيلەن ئۇرۇندىن تۇرۇپ، "دېگىزدا پاراخوت رولچىغا تايىنىدۇ. جۇڭگو خەلقى ماۋ جۇشىغا تايىنىدۇ" دېگەن ناخشىنى ئوقۇيتتى. ئاندىن دوسكىنىڭ ئۈستىدىكى ماۋ زېدۇڭنىڭ رەسىمگە 3 قېتىم تەزىم قىلاتتى. دەرسنى ئۈنىڭدىن كېيىن ئاندىن باشلايتتى. بىرەر ئوقۇغۇچى

دەرسكە كېچىكىپ قالسا، سىنىپقا كىرگەندىن كېيىن ئالدى بىلەن سىنىپنىڭ ئوتتۇرىسىغا كېلىپ، ماۋزېدۇڭنىڭ رەسىمگە قاراپ تۇرۇپ دوكلات قىلاتتى: "قەدىرلىك ماۋ جۇشى: مەن بۈگۈن ئۆيدە ئاش ۋاقتىدا پىشماي ئازراق كېچىكىپ قالدىم. مەن سىزدىن ئەپۇ

سورايمەن. سىزگە بۇنىڭدىن كېيىن ئۇنداق قىلماسلىقنى ۋەدە بېرىمەن." ئوقۇتقۇچى شۇنىڭدىن كېيىن بۇ ئوقۇغۇچىنى ئۆز ئورنىدا ئولتۇرۇشقا رۇخسەت قىلاتتى. ئۇچىنچى سىنىپلارغا چىققاندا بولسا كېرەك. مەكتەپتىن ھەممە ئوقۇغۇچىلاردىن ماۋ زېدۇڭنىڭ "خەلق ئۈچۈن خىزمەت

قىلايلى"، "يۇگۇڭنىڭ تاغنى يۆتكىشى" ۋە "بېتيۇننى خاتىرىلەيمىز" دېگەن 3 ئەسىرىنى يادا ئېلىشنى تەلەپ قىلىندى. ئەركىن سىدىقنىڭ باشلانغۇچ مەكتەپتىكى ئوقۇش ۋاقتىنىڭ نۇرغۇن قىسمى مانا مۇشۇنداق ماۋ زېدۇڭ ئەسەرلىرىنى ئۆگىنىش ۋە يادلاش بىلەن ئۆتكەن ئىدى.

ئۇ چاغدا ئوقۇغۇچىلار قاتنىشىدىغان ئەمگەكلەرمۇ بەك كۆپ ئىدى. ھەر يىلى قىشتا ئوغۇت يىغىش پائالىيىتى بولىدىغان بولۇپ، ھەر بىر ئوقۇغۇچىغا "مەكتەپكە ھەر ھەپتىدە 100 كىلوگرام ئوغۇت تاپشۇرۇش" دېگەندەك ۋەزىپە قويۇلاتتى. ئۇ دەۋردە ھەر ھەپتىدىكى دەم ئېلىش كۈنى

پەقەت بىر كۈن، يەنى يەكشەنبە كۈنى بولۇپ، قىش كۈنلىرى ئوقۇغۇچىلار بۇ دەم ئېلىش كۈننى شۇ ئوغۇت ۋەزىپىسىنى ئورۇنلاش ئۈچۈن ئىشلىتەتتى. ھەممە مەكتەپلەر بۇ پائالىيەتنى بىرلا ۋاقىتتا ئېلىپ بارىدىغان بولغاچقا، قىش كۈنلىرى ئوغۇت تېپىش ئىنتايىن قىيىن بولۇپ كېتەتتى. ئاقسۇ شەھىرىدە ھەر

يەكشەنبە كۈنى چوڭ بازار بولىدىغان بولۇپ، بۇ كۈنى شەھەرگە دېھقانلارنىڭ ھارۋا-چارۋىلىرى ئىنتايىن كۆپ كېلەتتى. لېكىن ئوغۇت تېرىدىغان ئوقۇغۇچىلارنىڭ كۆپلۈكىدىن، يوللاردا ۋە ھارۋىنى توختىتىپ قويغان جايلاردا پەقەت ئوغۇت تاپقىلى بولمايتتى. شۇڭا ئەركىن سىدىق

بىر سېۋەت بىلەن بىر كىچىك گۈرجەكنى كۆتۈرۈۋېلىپ، كېتىپ بارغان ئىشەك، كالا ياكى ئات ھارۋىلىرىنىڭ كەينىدىن ئاشۇ ھايۋانلار تېزەكلەپ قالارمىكىن، دېگەن ئۈمىدتە نەچچە 100 مېتىر ماڭغان ۋاقىتلىرى كۆپ بولغان. ئەگەر بىرەر ئۇلاق تېزەكلەپ قالسا 2-3 باللار يۈگۈرۈشۈپ كېلىپ، ئۇلاقنىڭ

تېزىكىنى تالىشىپ، ئۇلاقنىڭ تېزەكلىرىنى پارە-پارە قىلىۋېتەتتى. بۇ ئارقىلىق ۋەزىپىسىنى يەنىلا ئورۇندىيالمىغان ئوقۇغۇچىلار يېرىم كېچىدە ئورنىدىن تۇرۇپ، شەھەر ئىچىگە ۋە ئىدارىلەرگە ياسالغان ئاستى ئوچۇق ھاجەتخانىلارنىڭ ئاستىدىكى تۈگۈلاپ قالغان ئادەم

تەرەتلىرىنى ئۇغرىلايتتى. شۇڭا
بەزى ئىدارىلەر باشقىلار ئۇغرىلاپ
كەتمەسلىكى ئۈچۈن، دەپ
هاجەتخانىلىرىنى تۆمۈر تورلار
بىلەن توسۇپ، ئۇنىڭغا قۇلۇپ
سېلىپ قويغان ئىشلارمۇ بولغان
ئىدى. ئىنسان ۋە هايۋانلارنىڭ
پوق-سۈيدۈكى مۇشۇ دەرىجىدە
مۆهىم بولۇپ كېتىپ، ئۇنى
قۇلۇپ سېلىپ قويۇپ

قوغدايدىغان ھادىسە ئېھتىمال
باشقا ھېچ قانداق تارىخي
دەۋردە، دۇنيانىڭ باشقا ھېچ
قانداق جايلىرىدا بولۇپ
باقمىغان بۆلىشى مۇمكىن (ئۇ
مەزگىللەردە بارلىق مەكتەپ ۋە
ئىدارىلەرنىڭ دېھقانچىلىق
ئىشلەپچىقىرىشى بىلەن
شۇغۇللىنىدىغان دېھقانچىلىق
مەيدانلىرى بولغاچقا ئوغۇت

يغىش ۋەزىپىسى قويۇلاتتى. مۇھەررىردىن). ئوغۇت تېرىش ۋەزىپىسىدىن باشقا، ئۇ چاغدىكى ئوقۇغۇچىلار مەكتەپ ئىچىنى سۈپۈرۈش، مەكتەپ ئىچى ۋە كوچىلاردا قار تازىلاش، ياز كۈنلىرى ئورۇلۇپ يىغىلىپ بولغان بۇغداي ئېتىزلىقلىرىغا بېرىپ باش تېرىش (يەنى، دېھقانلار ئورۇپ يىغىپ بولغان

ئۈتىزلىقلاردا چۆشۈپ قالغان بۇغداي باشاقلىرىنى تېرىشنى دېمەكچى) قاتارلىق ئەمگەككە رنىمۇ كۆپ قىلاتتى.
1965-1970-يىللىرى مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى تۆپەيلىدىن شەھەردىكى كىشىلەر 2 گۇرۇھقا بۆلۈنۈپ كەتتى. بۇ خىل بۆلۈنۈشنىڭ سەۋەبى ھەر خىل ھەر رەڭدە

بولۇپ، قېتىم سانىمۇ ئىنتايىن كۆپ ئىدى. بىر قېتىملىق بۆلۈنۈشتە، بىر گۇرۇھ ئەينى ۋاقىتتا ئۇيغۇر دىيارىغا 1-قول باشلىق بولغان ۋاڭ ئىنماۋنى قوغدىغۇچىلار بولسا، يەنە بىر گۇرۇھ ئۇنىڭغا قارشى تۇرغۇچىلار ئىدى. بىر قېتىم ئاقسۇ شەھىرىدە مۇشۇ 2 گۇرۇھ كىشىلەر ئارىسىدا قاتتىق

سوقۇش بولدى. بىر تەرەپ قولىغا نەيزە، كالتەكلەرنى ئېلىپ، يەنە بىر تەرەپ ئىگىلىۋالغان يەرگە بېسىپ بېرىپ، تاپقانلا ئادەملەرنى ئۇراتتى. بۇ قوشۇن ئەركىن سىدىقنىڭ ئائىلىسى تۇرىدىغان مەكتەپنىڭ ئالدىغا كېلىپ، ئاقسۇ گېزىتخانىسىدىكى كىشىلەر بىلەن سوقۇشقاندا،

ئەركىن سىدىق بىلەن ئۇنىڭ ئاكىسى ئىككىيلەن پۇتۇن جەرياننى باشتىن-ئاخىر كۆرگەن ئىدى. ئاشۇ ۋاقىتلاردا نۇرغۇن ئادەملەر مۇشۇنداق سوقۇشۇشنىڭ نەتىجىسىدە ئۆلۈپ كەتتى. مۇشۇنداق ئۆلۈپ كەتكەنلەرنىڭ بىرسى ئەركىن سىدىقنىڭ خانىمى ئامانگۈلنىڭ چوڭ ئاكىسى ئىزىز ئەيسادۇر.

1968-يىلى 11-يانۋار كۈنى سومكىسنى كۆتۈرۈپ، ئاقسۇ 1-ئوتتۇرا مەكتەپكە دەرس ئوقۇشقا كەتكەن 17 يېرىم ياشلىق ئېزىز ئەيسا، مەكتەپكە يېقىن بارغاندا يولغا تاشلانغان بىر قول بومبىسىنىڭ پارتلىشى بىلەن قازا تېپىپ، كەچتە ئۇنىڭ جەسىتى ئۆيىگە قايتۇرۇلۇپ كېلىندى (بۇ ۋەقە ئاقسۇ

ۋىلايەتلىك 1- ئوتتۇرا مەكتەپ قۇرۇلغانلىقىنىڭ 60 يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن ئىشلەنگەن «مەرىپەت بۇلىقى» ناملىق كىتابقا كىرگۈزۈلگەن مۇھەررىردىن). ئۇ چاغدا ئامانگۈل تېخى 9 ياش ئىدى. بۇنىڭ ئۇچۇن ئامانگۈلنىڭ ئاپىسى 2 يىل ئىسنى يوقىتىپ، كېسەل بولۇپ، ئۆلۈپ كەتكىلىمۇ

تاس قالدى. بۇ بالىسىنىڭ دەردىنى ئانىگولىنىڭ ئاپىسى تاكى 2005-يىلى 1-دېكابىردا ئالەمدىن ئۆتكىچە ئىزچىل تۇردە تارتىپ كەلدى. ئەينى ۋاقىتتا ئانىگولىنىڭ ئاكىسى ئوينىغان بىر ۋاسكېتبول ئانىگولىنىڭ ئاتا-ئانىسىنىڭ ئۆيىدە ھازىرمۇ ساقلىنىپ تۇرماقتا. (ئانىگول بىلەن

ئەركىن سىدىق باشلانغۇچ، ئوتتۇرا ۋە ئالىي مەكتەپنى ئوخشاش مەكتەپ ۋە ئوخشاش ۋاقىتتا ئوقۇغان بولسىمۇ، ئامانگۈلنىڭ ئوقۇغىنى خەنزۇچە تىل سىستېمىسى بولغاچقا، ئۇلار ئالىي مەكتەپ ئوقۇشىنىڭ پىرىمغىچە بىر-بىرى بىلەن تونۇشمىغان. لېكىن يۇقىرىقى ۋەقە ئەركىن سىدىقنىڭ كېيىنكى

تۇرمۇشىغا ناھايىتى زور تەسىر كۆرسەتكەن بىر ئىش بولغاچقا، ئۇ ۋەقە بۇ يەرگە قىستۇرۇلۇپ قويۇلدى.)

ئەركىن سىدىق بالىلىق ۋاقتىدىن تارتىپلا ئائىلە ھايۋانلىرىغا ئىنتايىن ئامراق بولۇپ، ئۇلارغا ئىنتايىن كۆيۈنەتتى، ھەمدە ئۇلارنى خۇددى ئادەمنى ئاسرىغاندەك

ئاسرايتتى. ئۇنىڭ ئەڭ
دەسلەپتە باققىنى بىر جۈپ ئۆي
توشقىنىنىڭ بالىسى بولدى.
ھويلىسىدىكى يەرنى كولاپ، بىر
ئۇۋا ياساپ، توشقانلىرىنى
كېچىسى شۇ ئۇۋىسىدا
ساقلايتتى. كۈندۈزلىرى بولسا
ھويلىسىنىڭ ئىچىگە قويۇپ
بېرەتتى. ئەركىن سىدىق ئىككى
توشقاننىڭ ھويلا ئىچىدە

يۈگۈرۈپ ئويناپ، بەزىدە
سەكرىگەندە يەرگە يانپىشچە
چۈشكەندىن قاتتىق
ھۇزۇرلىنىپ، خۇش بولۇپ
كېتەتتى. بۇ توشقانلار چوڭ
بولۇپ، بىر كۈنى ئەركىن سىدىق
چىشى توشقاننىڭ ئاغزىغا قۇرۇق
ئوتلارنى يىغىپ، ئۇۋۇسىغا ئېلىپ
كىرىپ كېتىپ بارغىنىنى كۆردى.
لېكىن نېمىشقا ئۇنداق

قىلىدىغىنىنى بىلمىدى. ئۇنىڭدىن 20 كۈن ئۆتكەن بىر كۈنى ئەركىن سىدىق توشقاننى ئۇۋۇسىغا سولاپ، ئوت بېرەي دەپ قارىغىنىدا، 6-7 رەڭگارەڭ توشقان باللىرىنى كۆردى. ئۇ ھەم خۇشال بولۇپ، ھەم ھاياجانلىنىپ، كۆزلىرىدىن ياش چىقىپ كەتتى. ئۇ يۈگۈرگەن پېتى ئۆيىگە كىرىپ، بۇ خۇش

خەۋەرنى ئۆيسدىكى
ھەممەيلەنگە يەتكۈزدى.
ئەركىن سىدىقنىڭ ئاكىسى
بىلەن بۇ توشقاننى بېقىشىدىكى
مەقسىتى ئۇلارنى چوڭ قىلىپ
سېتىش ئىدى. ئۇلار بۇ ئىشنى بىر
قانچە يىل داۋاملاشتۇردى. بىر
قېتىم ئەركىن سىدىق بىر
دەرەخكە چىقىپ، ئۇنىڭدىكى
بىر قۇشقاچ ئۇۋۇسىدىن

تۇخۇمدىن چىققىلى ئانچە ئۇزۇن بولمىغان، تېخى تۈكلىرىمۇ ئۈسمىگەن بىر قۇشقاچ بالىسىنى ئېلىپ چۇشتى. ھەمدە يەرنى كولاپ سازاڭ قۇرۇتى تېپىپ، بۇ قۇشقاچ بالىسىنى كۆنگە ئۈچ ۋاق قۇرۇت بېرىپ باقتى. تېخى كۆزى ئېچىلمىغان بۇ قۇشقاچ يېمەكلىكنى ئۆزى يېيەلمەيتتى. شۇڭا ئەركىن

سـەدىق ئاكـسى بـلـەن
بىرلـشىپ، بىرسى قۇشقاچنىڭ
تۇمشۇقنى ئىككى قۇلى بىلەن
ئېچىـپ بەرسـە، يەنە بىرسـى
ئۇنـىڭ ئېغىزىغا يەم سـالاتتى.
ياكى قوشۇق بىلەن سۇ قوياتتى.
ئاشـۇنداق قىلـىپ ئۇلار بـۇ
قۇشقاچنى ئولتـۇرۇپ قويمـاي
بېقىپ چوڭ قىلدى. بـۇ قۇشقاچ
ئۇچـۇرۇم بولغانـدا، ئۇ ئۇچـۇپ

بەزىدە دەرەخكە قونۇپ، بەزىدە ئەركىن سىدىقنىڭ مۈرىسىگە قونۇپ يۈردى. بۇ ئىش ئەركىن سىدىق ئۈچۈن چەكسىز خۇشاللىق ئەكەلدى. ئەركىن سىدىق ئۈچۈن بۇ ئۇنىڭ باللىق دەۋرىدىكى بىر چوڭ مۆۋجىزە. ئۇنىڭدىن كېيىن ئاكا-ئۇكا ئىككىيلەن تۇمۇچۇق ۋە جىگىسىر دەپ

ئاتىلىدىغان، ئۆزى ئىنتايىن
چىرايلىق، ۋە بەك گۈزەل
سايراپ بېرىدىغان
قۇشقاچلارنىمۇ باقتى. ئۇلارنىڭ
پۈلى بولمىغاچقا، بۇ
قۇشقاچلارنى بېقىش ئۈچۈن
ئۇلار قۇرۇلۇش ئەخلەت
دۆۋىلىرىدىن سىم تېرىپ كېلىپ،
ئۆزلىرى سىم قەپەس ياسىدى.
ئۇلار بىر تۇمۇچۇقنى 2 يىلدەك

باققان بولۇپ، بۇ تۇمۇچۇق خۇددى ئىگىسىنىڭ "ياخشىلىقى" نى قايتۇرۇۋاتقاندەك، ھەر كۈنى ئۆيدىكىلەر چۈشلۈك تاماققا يىغىلغاندا، بىر سائەتتەك توختىماي ئىنتايىن چىرايلىق سايراپ بېرەتتى. بىر كۈنى ئەركىن سىدىق مەكتەپتىن قايتىپ كېلىپ قارىسا، تۇمۇچۇق

قەپەسى بىلەن ئۆيىدە يوق. شۇنىڭ بىلەن ئاكا-ئۇكا ئىككىيلەن ئىدارىنىڭ ئەتراپىدىكى كىشىلەردىن سۈرۈشتە قىلدى. بىر كىشى ئۇ قۇشقاچنى قەپەسى بىلەن ئەركىن سىدىقنىڭ ئۆيىنىڭ ئارقىسىدا ئولتۇرىدىغان، ئىدارىنىڭ سىرتىدىكى بىرسى ئوغرىلىغانلىقىنى، ھەمدە

تۇمۇچــۇقنى ئۆلتــۈرۈپ، ئۆز ئۆگزىــسگە تاشلىۋەتكەنلىكنى ئېيتىپ بەردى. ئەركىن سىدىق ئاكــسى بىــلەن ئۇ ئۆگــزىگە چىقىپ، قۇشقاچنىڭ ئۆلۈكىنى تاپقانــدا، ھــۆڭرەپ يىغــلاپ كەتتى. لېكىن ئۇ قوشنىسى بىر ھېچ قانداق مەكتەپ كۆرمىگەن، قــارا خىزمەتلەرنى قىلىپ جان باقىدىغان ئائىلىدىن كېلىپ

چىققان، داۋاملىق ئوغرىلىق ۋە
باشقا ئەسكى ئىشلارنى قىلىپ
يۈرىدىغان بىرسى بولۇپ،
قەپەسنى ئۆزىنىڭ ئوغرىلىغىنىنى
ھەرگىز ئېتىراپ قىلغىلى
ئۇنىمىدى. بۇ ئىشنى ھەر قېتىم
ئويلىغىنىمدا، ئەركىن سىدىقنىڭ
كۆڭلى ھازىرمۇ غەش بولىدۇ. شۇ
ۋاقىتلاردا ئەركىن سىدىق
ئاكىسى بىلەن مەخسۇس

ئاشۇنداق قۇشقاچ تۇتىدىغان قەپەس ياساپ، تۇمۇچۇق ۋە جىگدىسىر تۇتۇپ، 10 دەك قۇشقاچنى باشقىلارغا سېتىپ بەرگەن ئىدى. ئازراق پۇل تېپىپ، ئاتا-ئانىسىنىڭ يۈكىنى يېنىكلەتىش ئۈچۈن، ئەركىن سىدىق ئاكىسى بىلەن بىرلىكتە ئەخلەت دۆۋىلىرى ئىچىدىن تۆمۈر، سۆڭەك، ئاليۇمىن،

سوپۇن قۇتىسىغا تارلىقلارنى يىغىپ ساتاتتى. دۆڭ تۆپىسىدىكى (ئاقسۇ شەھىرىنىڭ شەرقى قىسمىلىرىدىن ئېگىز بولغاچقا شەرقى قىسمىدىكى بۇ شەھەر رايونى دۆڭ تۆپىسى دەپ ئاتىلىدۇ. مۇھەررىردىن) ھەربىلەر ئوق ۋە بومبا ئېتىپ، ھەربىي مەشىق قىلغان يەرگە بېرىپ، مەشىق تۈگىگەندە ئۇ

يەردىنمۇ تۆمۈر تېرەتتى.

ئۇ چاغلاردا تۇرمۇش ئىنتايىن قىيىن بولۇپ، قىش كىرىشتىن بۇرۇن ھەممە ئۆيلەر بىر قانچە تۈننا كۆمۈر ئېلىپ، قىشنىڭ تەييارلىقىنى قىلاتتى. قاتتىق كۆمۈر قىممەت بولغاچقا، نۇرغۇن ئائىلىلەر توپا كۆمۈر سېتىۋېلىپ، ئۇنى لاي ئېتىپ، ياكى زوۋۇلا تۈتاتتى، ياكى كۆمۈر كېسەك

قۇيۇپ قۇرۇتاتتى. ھەمدە ھەر
يىلى گەمە كولاپ، قش
كىرىشتىن بۇرۇن بەسەي، ياڭيۇ،
سەۋزە قاتارلىق كۆكتاتلارنى
جق ئىلىپ، ئاشۇ گەمىگە
سىلىۋالاتتى. چىقمىنى ئازايتىش
ئۈچۈن ئەركىن سىدىق قش
كۈنلىرى مەكتەپتىن قايتىپ
كەلگەندىن كېيىن، ئاكىسى
بىلەن بىرلىكتە ئۆيى تۈرۈشلۇق

مەكتەپتىكى ئوقۇغۇچىلار ئىسسىنىپ بولۇپ تۆكۈۋەتكەن ئوچاق كۆلىنى تاسقاپ، ئۇنىڭ ئىچىدىكى تېخى تولۇق كۆيۈپ بولالمىغان كۆمۈر داشقاللىرىنى يىغاتتى (ئوقۇغۇچىلار ئىشلىتىدىغىنى ئەڭ يۇقىرى سۈپەتلىك قاتتىق كۆمۈر بولۇپ، ئۇنىڭدىن قالغان داشقاللارمۇ ئىنتايىن ياخشى كۆيەتتى).

قىش كۈنى تونۇرنى قىزدۇرۇپ
نان يېقىش ياكى ئۆيدە باققان
قويغا يەم قىلىپ بېرىش ئۈچۈن،
ئاكا-ئۇكا ئىككىيلەن ھەر يىلى
كۈزدە نەچچە ئاي غازاڭ
سۈپۈرۈپ، غازاڭ يىغاتتى.
قاتتىق بوران چىققاندا، بوران
چۆشۈرۈۋەتكەن، دەرەخنىڭ
قۇرۇپ قالغان شاخلىرىنى
يىغاتتى. بەزىدە ئۆيدىن

نەچچە كىلومېتىر يىراقلىقتىكى جاڭگالغا بېرىپ، ئۇ يەردىن قۇرۇپ قالغان ياتاقلارنى يىغىپ، ئۇلارنى باغلاپ، دۈمبىسىگە ئارتىپ كۆتۈرۈپ ئۆيىگە ئەكىلەتتى. بەزىدە ئاپىسىغا ياردەملىشىپ ئۆي سۈپۈرەتتى. ئۆيدە باققان بىر قوي ۋە بىر قانچە توخۇلارغا يەم بېرىش ئۇلار داۋاملىق قىلىدىغان

ئىش ئىدى. ئىشقىلىپ، ئاكا-
ئۇكا ئىككىيلەننىڭ ئۆيىدە بوش
قالىدىغان ۋاقتى ئاساسەن يوق
دېيەرلىك ئىدى. ئۆيىدە بىر قوي
بېقىۋاتقان ئاشۇ دەۋرنىڭ قوغۇن
پىشقان پەسىللىرى ئەركىن
سىدىقنىڭ ئائىلىسى ئۈچۈن
قىلغان يەنە بىر ئىشمۇ بار. ئۇ
بولسىمۇ قويغا يەم قىلىپ بېرىش
ئۈچۈن شاپاق يىغىش.

يەكـشەنبە كـۈنلىرى ئەركىـن
سـدىق ئۆيىنىڭ قېشىدىكى
قوغـۇن بازىرىغا بېرىـپ، بىر
سېۋەت بىلەن بىر ئىتتىك
بىلەنگەن پىچاقنى تۇتۇپ، بىر
قوغۇن دۆۋىسىنىڭ يېنىدا
تـۇراتتى. قوغـۇن سېتىۋالغان
بەزى خېرىدارلار تۇغقانلىرى
ياكى تونۇشلىرى بىلەن بىرلىكتە
شۇ جايدىلا ئۇنى تىلىپ

يېمەكچى بولۇپ، ئۆزىدە پچاق بولمىغاندا ئەركىن سىدىقنى چاقىرىپ، ئۇنىڭ پىچىقىنى ئىشلىتەتتى. ئۇنىڭ بەدىلىگە بۇ خېرىدارلار قوغۇننىڭ شاپىقىنى ئەركىن سىدىقنىڭ سېۋىتىگە سالاتتى. بەزى رەھىملىك خېرىدارلار ئەركىن سىدىققا بىرەر تىلىم قوغۇنمۇ بېرەتتى. ئەركىن سىدىق يېرىم كۈندەك ۋاقىتتا

مۇشۇ ئارقىلىق بىر سېپۆەتنى توشقۇزۇپ ئۆيگە قايتاتتى.
ئۇ چاغدا بالىلار ئويۇنچۇقلىرى ئاساسەن يوق بولۇپ، شەھەردىكى بالىلار ياز كۈنى سوقۇش ئويىنايتتى: ئۆزلىرى ياغاچتىن قورال ياساپ، ئىككى گۇرۇپپىغا بۆلۈنۈپ، بىرسى دۈشمەن، بىرسى ئارمىيە بولۇپ سوقۇشاتتى. ياغاچ

قورالــدىن هــېچ نەرســە
چىقمىغاچقا، قارشى تەرەپتىكى
بالىدىن بىرنى كۆرگەن ھامان،
ئاغزىدا "تا-تا-تا-تا!" دەپ
ۋارقىراپ، "مەن ئالدىدا ئاتتىم.
سەن ئۆلدۈڭ. ئۆلە! ئۆلە!" دەپ
ۋارقىرىــشاتتى. مۆكۈشــمەك،
ئوشۇق ئويناش، نۇر پىرقىرىتىش
ۋە تـوڭلاپ قالغان ئۆستەڭ ۋە
قارنىــڭ ئۈستىدە مـۇز تېيىلىش

دېگەندەك ئويۇنلارمۇ بار ئىدى.

تەتىل ۋاقتى شەھەردە قىلىدىغان ئىشىنىڭ تايىنى بولمىغاچقا، ئەركىن سىدىق ھەر يىلى يازلىق ۋە قىشلىق تەتىللەرنى ئارالدىكى تۇغقانلىرى بىلەن ئۆتكۈزدى. 60 كىلومېتىر يىراقلىقتىكى ئارالغا تۇغقانلىرىنىڭ ئات، كالا ياكى ئېشەك ھارۋىلىرىدا

باردىغان بولۇپ، قۇش كۆنلىرى بارغاندا ئاقسۇدىن ئەتىگەنلىكى سائەت 5-6 لەردە يولغا چىقسا، ئارالغا كەچ سائەت 9-10 لاردا يېتىپ باراتتى. ياز كۈنلىرى ئاخشىمى يولغا چىقىپ، ئەتىسى ئەتىگەن تاڭ ئاتقاندا يېتىپ باراتتى. ئولتۇرىدىغان ھارۋىلىرىنىڭ كۆپىنچىسى ياغاچتىن ياسالغان

ياريىيار هارۋا بولۇپ، ئۇ چاغلاردا
رېزىنكە تاپانلىق پىگىلو
هارۋىسمۇ ئىنتايىن قىس ئىدى.
پىگىلو هارۋا ياكى تراكتوردا
ئولتۇرۇش ئۇلار ئۈچۈن خۇددى
هازىرقى ئايروپىلاندا ئولتۇرغان
بىلەن ئوخشاش ئەڭ راھەت
ئىش ئىدى. قىش كۈنلىرى هاۋا
قاتتىق سوغۇق بولىدىغان
بولغاچقا، يۇقىرىقىدەك سەپەر

قلىش جەريانىدا ئاياق
كيىمنىڭ ياللىغلىقىدىن ئەركىن
سىدىقنىڭ ئىككى چىمچىلاق
پۇتى ئۇششۇپ كەتكەن ئىدى.
ئۇ ئىككى چىمچىلاق پۇتى تاكى
ھازىرغىچە ھەر يىلى ئەتىياز
كىرگەندە بىرەر ئاي قىچىشىپ،
ئەركىن سىدىققا ئەينى
زاماندىكى جاپالىق ھاياتنى
ئەسلىتىپ تۇرماقتا. يارىيار

ھارۋىدا سەپەر قىلغانىدا، يولدا ئۇچرىغان گۈزەل گۈللەرنى كۆرگىنىدە، ھارۋىدىكى ھەممەيلەن يا ھارۋىدىن چۈشۈپ پىيادە ماڭاتتى. ياكى بولمىسا ھارۋىنى ئىتتىرىپ ئۇلاغقا ياردەملىشەتتى. ئارالىنى كۆۋرۈكنى سۇ ئېقىتىپ كەتكەندە، ئۇلار دەريانىڭ تېيىز جايلىرىنى ئىزدەپ، بىۋاستە

سۇنى كېچــەپ ئۆتەتتــى. ھارۋىنىڭ ئۈستىگە سۇ چىقىپ كېتىدىغان ئىشلار دائىم بولۇپ تــۇراتتى. بەزى ئادەمــلەر دەريادىن ئۆتۈش جەريانىدا سۇ ئېقىتىــپ كېتىــپ، ئۆلــۈپ كېتىــدىغان ئىشلارمۇ ھەر يىلى دېگـۈدەك كۆرۈلــۈپ تــۇراتتى. دېھقانلارغا بىر يىل ئىچىدە بىرەر كۈنمــۇ دەم ئېلىــش ۋاقتــى

بولمىغاچقا، ئەركىن سىدىق ئارالغا تەتىل قىلىپ بارغان ۋاقتىدا، ئىمكانقەدەر تۇغقانلىرىنىڭ ئورنىغا ئىشقا چىقىپ، ئۇلارنىڭ بىرەر كۈن بولسىمۇ ئۆزىنىڭ ئۆيىنىڭ ئىشلىرىنى قىلىۋېلىشىغا ئىمكانىيەت يارىتىپ بەردى. بەزى كۈنلىرى ئەتىگەنلىك دولقۇنغا چىقىپ، تۇغقانلىرىنىڭ

تاماق ئېتىپ تۇرۇشىغا ئىمكانىيەت يارىتىپ بېرەتتى. ئۇ 6-7 ياش ۋاقتىدىكى ياز كۈنلىرى كالىغا مىنىۋېلىپ خامان تېپەتتى. ئۇنىڭدىن سەل چوڭ بولغاندا بىر چاقلىق غالتەكتە، ئىككى ئادەم كۆتۈرىدىغان زەمبىلدە ياكى كالا ھارۋىسىدا بۇغدايلىقتا ئوغۇت توشۇش، زەمبىلدە

ئېغىللاردىن قىغ ئەپچىقىش، شاللىقتا ئوت ئوتاش، ۋە بوغداي، قوناق، شال ئورۇش قاتارلىق دېھقانچىلىق ئىشلىرىنىڭ كۆپ قىسمىنى قىلىپ باققان ئىدى. خامان تېپىش جەريانىدا ئەركىن سىدىق بىرگە ئىشلەۋاتقان باللار بىلەن كونگە نەچچە قېتىم ئۈستەڭگە سۇغا چۈشەتتى. بەزىدە سۇدا جىم

تۇرۇۋالسا، چوڭ-چوڭ بىلىقلار كېلىپ، ئەركىن سىدىقنىڭ پۇتىنى بىر خىل يېمەكلىك ئورنىدا يېيىشكە باشلايتتى. بۇنىڭغا ئادەمنىڭ پۇتى ئازراقمۇ ئاغرىمايتتى. ھازىر چوڭلارنىڭ ئېيتىپ بېرىشىچە، ئەينى ۋاقىتتا ئاشلىق شۇنچە قىس ۋاقىتتىمۇ ئارالنىڭ ئۆستەڭلىرىدە ئاشۇنداق چوڭ بېلىقلارنىڭ

بۆلىشى، ۋە ئۇنى ھېچ كىمنىڭ
يېمەسلىكىنىڭ سەۋەبى، ئۇ
يەردىكى ئۇيغۇرلار ئۇ چاغدا
بېلىقنى ھەرگىز بىر خىل
يېمەكلىك، دەپ بىلمىگەن
ئىكەن. ئېھتىمال بۇ 49-
يىلدىن بۇرۇن ئارالدا
ئاشلىقنىڭ ۋە باشقا
يېمەكلىكلەرنىڭ ئىنتايىن كەڭرى
بولغىنىدىن بولسا كېرەك.

ئەركىن سىدىقنىڭ مەكتىتكى چوڭ ئاپىسىنىڭ بىر نەچچە مولۇق شەخسى كۆزلۈك ئالما ۋە شاپتۇللۇق بېغى بار بولۇپ، ئالمىدىن جەمئىي 5 قۇر، ھەر بىر قۇردا 10 تۈپتەك ئالما دەرىخى بار ئىدى. ھەر يىلى بۇ باغدىكى ئالما-شاپتۇللار ئىنتايىن ئوخشايتتى. يېمىش پىشقان مەزگىلىنىڭ كېچىلىرى ئۇ

ئاكسى ياكى باشقا تۇغقانلىرى بىلەن باغدا ئۇخلاپ، باغنى ئوغرىدىن قوغدايتتى. ئۇخلىغىلى ياتقاندا ئالملار ئۇنىڭ يۈزىنىڭ ئۈستىدىلا بولۇپ، كېچىسى بەزىدە ئېسىدە يوق يوتقاندىن قوپۇپ ئولتۇرغاندا، ئالملارغا ئۇسۇۋالاتتى. بەزىدە كېچىسى ئۇنىڭ بېشىغا ئالما چۈشەتتى.

كۆندۈزى ئۇ ئاكسى بىلەن بىللە يەرگە چۈشۈپ كەتكەن ئالمىلارنى تېرىپ، 3-4 كىلومېتىر يول يۈرۈپ گۇڭشې بازىرىغا بېرىپ، بىر موچەنگە 7-8 دىن ئالما ساتاتتى. يېرىم كۈندەك ئولتۇرۇپ، ئاران 2-3 موچەنلىك ئالما سېتىپ قايتىپ كېلەتتى. باغدىكى يېمىش تۈگەپ، ھاۋا تېخى سوۋۇپ

كەتمىگەن مەزگىللەردە ئۇلار
ئۆينىڭ ئۆگزىسىدە ئۇخلايتتى.
بەزىدە ئايغا ۋە ئاسماندىن
ئېقىپ كېتىۋاتقان يۇلتۇزلارغا
قاراپ يېتىپ، ھېكايە
ئېيتىشاتتى. ئەركىن سىدىق
ھازىر ئەسلىگىنىدە، ئاشۇ
يىللارنىڭ ئۇنىڭ ئۆمرىدىكى
تەبىئەتتىن ئەڭ ياخشى
ھۇزۇرلانغان ۋاقىتلار ئىكەنلىكىنى

ھېس قىلىدۇ. كالىفورنىيەدىكى ئامېرىكىلىقلارنىڭ بىر گۈزەل جايغا بېرىپ، يەرگە ۋاقىتلىق رەخت ئۆيلەرنى ئورنىتىپ، بىر ئىككى كۈن ئائىلە ياكى دوستلىرى بىلەن ئاشۇ يەردە تاماق ئېتىپ، ئۇخلاپ كېلىدىغان ئادىتى بار. ئۇنى ئىنگلىزچە "camping" دەپ ئاتايدۇ. يېقىندىن بۇيان

كالىفورنىيەدىكى ئۇيغۇرلارنىڭ
بىر قىسمىمۇ "camping"
قىلغىلى بارىدىغان بولدى.
ئەركىن سىدىقنىڭ بالىلىق
دەۋرىدە قىلغان يۇقىرىقىدەك
ئىشلىرى ئەمەلىيەتتە ئەڭ
ياخشى "camping"
پائالىيىتى ئىدى. بىر يىلى
ئارالدىكى يەرلىك ھۆكۈمەت
ئەركىن سىدىقنىڭ چوڭ

ئاپسىنىڭ 4 قۇر ئالمىسىنى ۋە ھەممە شاپتۇللىرىنى ئۇلارنىڭ ئات-ئۇلاغ ۋە باشقا مۈلۈكلىرى بىلەن قوشۇپ مۇسادىرە قىلىپ ئېلىۋالدى. بۇ ۋەقە بولغاندىن كېيىنكى يىلى ھۆكۈمەت تارتىۋالغان ھېلىقى 4 قۇر ئالما ھېچ قانداق مېۋە بەرمىدى. لېكىن ئەركىن سىدىقنىڭ چوڭ ئاپىسىغا تەۋە ھېلىقى بىر قۇر

ئالما يەنە ئوخشاشلا قاتتىق مېۋە بەردى. بۇ ئاللانىڭ قۇدرىتىدىنمۇ ياكى پەرۋىشتىكى پەرقتىنمۇ ئۇنىسى ئېنىق ئەمەس.

ئەركىن سىدىقنىڭ چوڭ دادىسىنىڭ سىنىپى "پومېشچىك" بولغاچقا، ئاشۇ يىللىرى ئۇ داۋاملىق كۈرەشكە تارتىلدى. بىر يىلى ئۇ كىشىنىڭ

كۆزى قارىغۇ بولۇپ قالغان بولسىمۇ، ئەترەتتىكىلەر ئۇنى قويۇۋېتىپ بەرمەي، كالىنىڭ قۇيرۇقىنى تۇتۇپ تۇرۇپ خامان تېپىشكە سالدى. ئەركىن سىدىق ھەر قېتىم چوڭ دادىسىغا سۇ ئاپىرىپ بەرگىلى بېرىپ، بۇ ئېچىنىشلىق ئەھۋالنى كۆرگەندە ئۇنىڭغا چىدىيالماي، كۆزلىرىدىن تارام-تارام ياش

تۆكەتتى. ھەمدە چوڭ
دادىسىدىن 1949-يىلىدىن
بۇرۇنقى ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى
تەپسىلىي سورايتتى. ئۇ چاغلاردا
گەرچە ئۇلارنىڭ يېرى كۆپ
بولغان بولسىمۇ، ھەممە ئادەم
ئۆزىنىڭ يېرىنى ئۆزى ئىشلەپ
تېرىغان بولۇپ، ھەرگىز
باشقىلارنى ئېزىش بولمىغان. ياز
كۈنلىرى ئورما مەزگىلىدە بولسا،

ئۇ يەردىكى دېھقانلار
ھەمكارلىشىپ ئىشلىگەن ئىكەن.
ھەر يىلى يېرىنىڭ پەقەت 3 تىن
بىر قىسمىنىلا تېرىپ، قالغان
يەرلەرنى ئاق قالدۇرغان. شۇڭا
ئاشلىق ناھايىتى ئوبدان بولۇپ،
ھەممە ئائىلىلەرنىڭ ئاشلىقى
ئىنتايىن كەڭرى بولغان. لېكىن،
ئەركىن سىدىق باشلانغۇچتا
ئوقۇۋاتقان دەۋرلەردە، دېھقانلار

بىر يىل ئىشلەيمۇ، ئۆزىنىڭ
ئاشلىق پۇلىنى تۆلىيەلمىگەن.
يىل ئاخىرىدا ئۇلارنىڭ
ھەممىسىگە دېگۈدەك ئەترەتنىڭ
ئاشلىق قەرزى ئارتىلىپ قالغان.
مۇشۇنداق بىر يىل ئىشلەپ،
ئاش پۇلىنىمۇ تۆلىيەلمىگەچكە،
كۆپىنچە كىشىلەر بالىلىرىنى
مەكتەپكە بەرمىگەن.
دېھقانلارنىڭ قەرزىگە تۆلەيدىغان

پۇلى بولمىغاچقا، ئەترەت
كادىرلىرى ئۇلارنىڭ ئۆيىگە
كېلىپ تەكشۈرۈپ، ئۇلارنىڭ
ئۆيىدىكى بىر ئاز پۇلغا
يارايدىغان نەرسىلەرنىڭ
ھەممىسىنى ئېلىپ كەتكەن.
ئەركىن سىدىق ئۆز
تۇغقانلىرىنىڭ ئىچىدە بەزىلىرى
ئۆيىدىكى تېخى تېشىلىپ
كەتمىگەن كىگىزلىرىنى،

بەزىلىرى رادىئوسىنى، بەزىلىرى قويي-كالىلىرىنى بېرىۋەتكىنىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرۈپ تۇرغان. ئەڭ ۋەھشىي بولغىنى، ئۇلار ئەركىن سىدىقنىڭ بىر تۇغقىنىنى ئۆيىدىن چىقىرىۋېتىپ، ئۆيىنىڭ ئۆگزىسىنى ئېچىپ، ئۆگزىگە جەگە ياغاچ قىلىپ ئىشلەتكەن ياغاچلارنى تاماق پۇلى قەرزى ئۈچۈن ئېلىپ كەتكەن. ئۇ

دېھقانلار شۇنىڭ بىلەن ئۆيسىز قالغان. تېخى باشلانغۇچ مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان ئەركىن سىدىققا بۇ ئەھۋال ئىنتايىن قاتتىق تەسىر قىلغان. ئۇ چاغلاردا ھەر كۈنى ھەممە ئادەم توختىماي ئاڭلايدىغان تەشۋىقات مەدەنىيەت ئىنقىلابىنىڭ قانداق ئۇلۇغ ھەرىكەت ئىكەنلىكى، ھەممە

دۆلەت تۈزۈمىنىــــــڭ نەقەدەر
ئەۋزەللىكى توغرىسىدا بولغاچقا،
ئەركىن سىدىق ئۇز كۆزى بىلەن
كۆرۈۋاتقــــان يۇقىرىقــــىدەك
ئەھۋاللارغا زادىلا ئىشىنەلمىگەن.
"بۇ يەردە چوقۇم بىرەر خاتالىق
بــار" دەپ ئويلىغــان. ھەمــدە
"ئەگەر مەن باشــلىق بولــۇپ
قالسام، ھەممە باللارنىڭ تامـاق
يۇلىنى كۆتۈرۈۋېتەتتىم. شۇنداق

قىلسام ئۇلارنىڭ ھەممىسى
مەكتەپكە بېرىپ ئوقۇيالايتتى"،
دەپمۇ ئويلىغان. لېكىن ئۇ بۇ
ئويلىغانلىرىنى ھېچ كىمگە
دېيەلمىگەن. سەۋەبى ئۇ دەۋردە
بىر ئادەمنىڭ جىنايەتچىگە
ئايلىنىپ قېلىشى ئىنتايىن
ئاسان بىر ئىش ئىدى. مەسلەن،
ئەيىنى ۋاقىتتا بەزى ساۋاتسىز
دېھقانلار ماۋ زېدۇڭنىڭ سۆز-

ئۇزۇندىن بىر گېزىتنىڭ
پارچىسىدا ئۇقماي تاماكا
يۆگەپ سالغانلىقى ئۈچۈن
جىنايەتچى بولۇپ قېلىپ،
كۆرەشكە تارتىلغان ھەتتا
تۈرمىگە تاشلانغان ۋەقەلەر كۆپ
بولغان ئىدى.
ئەركىن سىدىقنىڭ مەكتىپتىكى
چوڭ دادىسىنىڭ ئاكىسىنىڭ
ئارىلىقتا ئىشلەيدىغان روزى

تۇردى ئىسملىك بىر ئوغلى بار ئىدى. مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى جەريانىدا، كىشىلەر كۈندۈزى ئۈنىڭغا بىر ئۇزۇن قەغەز قالپاق كىيدۈرۈپ، مەھەللە ئىچىدە سازايى قىلدۇردى. ئۇ كىشىنىڭ بېشىدا ئۇزۇن قەغەز قالپاق، بويىنىدا بىر يوغان خەت يېزىلغان تاختاي، قولىدا بىر مېتال داپ بار بولۇپ، ئۇ كىشى

بىر تەرەپتىن مېڭىۋېتىپ، بىر تەرەپتىن داپنى "داڭ! داڭ! داڭ!" ئۇرۇپ، "يوقالسۇن روزى تۇردى!"، دەپ ۋارقىرايتتى. ھېرىپ كېتىپ سەل توختاپ قالسا، باشقىلار كېلىپ ئۇراتتى. ئاخشىمى بولسا ئۇنى كورەشكە تارتاتتى. بۇ ئىشلار ئەركىن سىدىقنىڭ يۈرىكىنى ئېزىۋېتەتتى. ئۇ چوڭ

دادىسىدىن روزى تۆردى
ئاكىسىنىڭ زادى نىمنى خاتا
قىلغانلىقىنى تەپسىلىي سورىدى.
ئەسلىدە 1949 ـ يىلىدىن
بۇرۇن، ئارالدا ئوغۇل بالىسى بار
ھەممە ئائىلىگە بىر ئوغۇلنى
گومىنداڭغا ئەسكەرلىككە بېرىش
مەجبۇرىيەت قىلىنغان. ھەر
قېتىم ئەسكەرلىككە ئادەم
ئېلىشقا كىشى كەلگەندە،

كىشىلەر ئۇخشىمىغان يا
مۆكتۈرۈپ قويغان، يا
قاچۇرۇۋەتكەن. بىر قېتىم ئۇلار
روزى تۇردىنى مۆكۈۋالغان
يېرىدىن تېپىۋېلىپ،
ئەسكەرلىككە تۇتۇپ كەتكەن
بولۇپ، بىر قانچە يىلدىن كېيىن
ئاندىن قايتىپ كەلگەن.
مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى
مەزگىلىدە ئارالدىكىلەر ئۇنى

"گومىنداڭغا ئەسكەر بولغان"
دېگەن جىنايەت بىلەن
يۇقىرىقىدەك كۈنگە قويغان
ئىكەن. ئەركىن سىدىق ئەك
ئاخىرى ئۈنىڭ روزى تۇردى
تاغىسىنىڭ جىنايىتى ئۈنىڭ
پەقەت بۇ دۇنياغا تۇغۇلۇپ
قالغانلىقىدىن ئىبارەت ئىكەن،
دېگەن خۇلاسىگە كەلگەن.
ئەسلىدە باشلانغۇچ مەكتەپ

5 يىللىق بولۇپ، ئوقۇغۇچىلار مەكتەپنى 7-ئايدا پۈتتۈرەتتى. لېكىن، ئەركىن سىدىق باشلانغۇچ مەكتەپنى پۈتتۈرىدىغان يىلى مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى تۈپەيلىدىن، يىللىق ئوقۇش تاماملىنىدىغان ۋاقىت 7-ئايدىن 1-ئايغا ئۆزگىرىپ كەتتى. شۇنىڭ بىلەن ئەركىن سىدىقنىڭ باشلانغۇچ

مەكتەپتىكى ئوقۇشى 1970-يىلى 7-ئايدا ئەمەس، 1971-يىلى1-ئايدا پۈتتى.

ئەركىن سىدىقنىڭ ئاقسۇ 4-باشلانغۇچ مەكتەپتىكى ساۋاقداشلىرىنىڭ خاتىرىسى. رەسىمدىكى بىرىنچى قۇر سولدىن 4-كىشى ئەركىن سىدىق، 2-قۇر سولدىن 5-كىشى ئەركىن سىدىقنىڭ 5 يىللىق سىنىپ مۇدىرى تۇخان خانىم بولىدۇ. تارتىلغان ۋاقتى: 1967-1969-يىللىرى. بۇ

رەسمنى ئەركىن سىدىق 2006-يىلى يازدا يۇرتىغا بارغاندا ساۋاقدىشى خەرنىسا سوۋغات قىلىپ بەرگەن بولۇپ، بۇنىڭ ئۆچۈن ئەركىن سىدىق ئۇ ساۋاقدىشىغا ئىنتايىن مىننەتدار. بۇ ئەركىن سىدىقنىڭ باشلانغۇچ مەكتەپ مەزگىلىدىكى بىردىنبىر سۈرىتىدۇر.

ئەركىن سىدىقنىڭ پەرزەنتلىرى 1998-يىلى يازدا ئامېرىكا كالىفورنىيە شتاتى سان فرانسىسكو شەھىرىنىڭ قېشىدىكى ئۆيىنىڭ ئارقا ھويلىسىدا توشقان باللىرى بىلەن ئوينىماقتا.

رەسىمدىكى ئۇلارنىڭ توشقىنىنىڭ 1-قېتىم تۇغقان 3 بالىسى بولۇپ، ئۇنىڭدىن كېيىن

ئۇ يەنە 13 نى تۇغۇپ، شۇ يىلى ئەركىن سىدىقنىڭ توشقىنى 18 گە كۆپىيىپ كەتكەن ئىدى. بىز مۇشۇ تەرجىمھالنىڭ ئاخىرىدا مۇشۇ قېتىم يۈزبەرگەن "توشقان كرىزىسى" ھەققىدە يەنە ئازراق توختىلىمىز.

3 ـ بۆلۈم

ئوتتۇرا مەكتەپ

باشلانغۇچنى پۈتتۈرۈپ، قشلىق تەتىلنى تۆگەتكەندىن كېيىن، ئەركىن سدىق 1971 ـ يىلى 3 ـ ئايدا ئاقسۇ ۋىلايەتلىك 1 ـ ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوتتۇرا مەكتەپ ھاياتىنى باشلىدى. بۇ مەزگىل مەدەنىيەت زور ئىنقلابى

ئەۋج ئېلىپ، جەمئىيەتتىكى
قالايمىقانچىلىق ۋە ناچار سۆز-
ھەرىكەتلەر ناھايىتى يۇقىرى بىر
پەللىگە كۆتۈرۈلگەن مەزگىلگە
توغرا كەلدى. ئۇ چاغدا
مەكتەپنىڭ ئاساسلىق
ۋەزىپىسىمۇ ھەرگىز
ئوقۇغۇچىلارغا ھەقىقىي بىلىم
ئۆگىتىش بولماستىن، باشقا
ھەممە ساھەلەرگە ئوخشاش

ئۇمۇ بىر سىياسىي ھەرىكەتنىڭ قورالىغا ئايلانغان ئىدى. مەكتەپنىڭ رەھبەرلىك ھوقۇقى ئىشچىلار تەشۋىقات ئەترىتىنىڭ قولىغا ئۆتكەن، مەكتەپ خىزمىتىنىڭ ئاساسلىق نۇقتىسى "كۆرەش قىلىش، تەنقىد قىلىش ۋە ئىسلاھ قىلىش" قاتارلىق ھەر خىل ئۆز-ئۆزىنى ۋە باشقىلارنى پاش قىلىش، تەنقىد قىلىش ۋە

كۇرەش قىلىش بولۇپ قالغان ئىدى. ئوقۇغۇچىلار ئوقۇتقۇچىلار ئۇستىدىن پاش قىلىش، شىكايەت قىلىش ۋە كۇرەش قىلىش ئىشلىرىغا ئاتلاندۇرۇلغان بولۇپ، ئوقۇش بىلەن ھېچ كىمنىڭ كارى يوق بىر ۋەزىيەت شەكىللەنگەن ئىدى. 1971-يىلى 9-ئايدا لىن بياۋ ئەكسىلئىنقىلابىي گۇرۇھى پاش

بولغانلىدىن كېيىن، مەكتەپ يېرىم كۆن ئوقۇتۇش، يېرىم كۆن سىياسىي ئۆگىنىش بىلەن شۇغۇللاندى. تەبىئىي پەن دەرسلىرى ئۆچۈن نورمالنى ماتېرىياللار ئوقۇتۇلدى. لېكىن، ئەدەبىيات، سىياسەت ۋە تارىخقا ئوخشاش ئىجتىمائىي پەنلەر ئۈچۈن ماۋ زېدۇڭنىڭ ئەسەرلىرى، شېئىرلىرى ۋە

پارتىيە تارىخى دەرسلىك قىلىپ ئۆتۈلدى.
ئەركىن سىدىق ئوتتۇرا مەكتەپكە چىققاندىن كېيىنمۇ تىرىشىپ ياخشى ئوقۇشنى داۋاملاشتۇردى. ھەممە سىنىپنىڭ ئۆگىنىش باشلىقى بولۇپ ئىشلىدى. ئوقۇتقۇچىلارنىڭ جەمئىيەتتە ۋە مەكتەپتە ھېچ قانداق ئورنى

بولمىغاچقا، مۇئەللىم دەرس ئۆتۈۋاتقاندا، ئوقۇغۇچىلار خالىغاننى قىلىپ ئولتۇراتتى. ئەگەر ئوقۇتقۇچى بىر ئاز باشقۇرماقچى بولسا، ئوقۇغۇچى ئۇنىڭدىن نەچچە ھەسسە ئۇنلۇك ۋارقىراپ، بەزىدە ھەتتا تىللاپ، ئوقۇتقۇچىغا ئازراقمۇ كۆڭۈل بۆلمەيتتى. ئوقۇتقۇچىلار تەييارلاپ ئەكىرگەن دەرسنى

نورمالنى ئۆتەلمەي، داۋاملىق ئازابلىنىپ ھەسرەت ئىچىدىلا ئۆتەتتى. بىر يىلى قىشتا، بىر قانچە قىتىم ئەركىن سىدىقنىڭ سىنىپىدىكى بەزى ئوغۇل ئوقۇغۇچىلار مۇئەللىم دەرسكە كىرىشتىن بۇرۇن، سىنىپنى ئىسسىتىدىغان مەشنىڭ ئوستۈنكى ياپقۇچىنى ئىلىۋېتىپ، ئوتۇننى مەشنىڭ

ئۈستىگە قاتارى قويۇپ
كۆيدۈرۈپ، پۈتۈن سىنىپنىڭ
ئىچىنى ئىسقا لىق توشقۇزۇپ،
سىنىپتىكىلەر بىر-بىرىنى
كۆرەلمەيدىغان قىلىپ قويدى.
ئوقۇتقۇچى سىنىپقا كىرگەندىن
كېيىن، ئامالسىز دەرس ئۆتمەي
چىقىپ كەتتى. شۇ ۋاقىتتا بىر
خىمىيە ئۆتىدىغان ئايال
ئوقۇتقۇچىنىڭ سىنىپقا كىرىپ

بولۇپلا يىغلاپ كەتكىنى،
ئۇقۇغۇچىلارغا بىر قۇر
قارىۋېتىپ، سىنىپتىن چىقىپ
كەتكىنى ئەركىن سىدىقنىڭ
يادىدا ھازىرغىچە ساقلانماقتا.
ئارالدا كۆرگەن ۋەقەلەرنىڭ
تەسىرىدىن بولسا كېرەك،
ئەركىن سىدىق شۇ ۋاقىتتىكى بىر
قىسىم تەشۋىقاتلارغا
ئىشەنمەيتتى. بولۇپمۇ

"بىلىمنىڭ كېرىكى يوق" سەپسەتىسىگە، ۋە ئوقۇتقۇچىلارنىڭ بىر ئەسكى سىنىپقا تەۋە ئىكەنلىكىگە زادىلا ئىشەنمەيتتى. شۇڭا مەيلى ئەمەلىي مۇناسىۋەتتە بولسۇن ياكى كۆڭۈلدە بولسۇن ئەركىن سىدىق ئوقۇتقۇچى-ئۇستازلىرى بىلەن ئىنتايىن يېقىن ۋە ياخشى مۇناسىۋەت ساقلىدى. داۋاملىق

ئوقۇتقۇچى تەرەپتە تۇرۇپ،
ئۆلارنىڭ دەرسلەرنى نورمالنى
ئۆتئۆۋېلىشىغا قۇدرىتىنىڭ
يېتىشىچە تىرىشتى. شۇ
سەۋەبتىن ئۇ بىر قىسىم
كەپسىزراق ساۋاقداشلىرىنىڭ
زەربىسىگىمۇ داۋاملىق ئۇچراپ
تۇردى. ئەركىن سىدىق ئۆزىگە
بېرىلگەن زەربىلەرگە ئانچە
پىسەنت قىلماي، ئۆتۈلگەن

دەرسلەرنى ئىزچىل تۈردە پۇختا
ئۆگىنىپ ماڭدى. تولۇقسىزنىڭ
2-يىللىقلىرىدا بولسا كېرەك، بىر
قېتىم ماتېماتىكىدا بىر يېڭى
باب ئۆتۈلىدىغان چاغدا،
ئەركىن سىدىق بۇ تېخى
ئۆتۈلمىگەن بابنى پۇتۈنلەي
ئۆزى ئۆگىنىپ، ئۇنىڭدىكى
مەشىقلەرنىمۇ بىرنى قويماي
ئىشلەپ بولغانلىقى ئۈچۈن،

ئۇنىڭ ئوقۇتقۇچىسى ئەركىن سىدىقنى دەرسكە قاتناشماي، سىرتتا ئويناشقا رۇخسەت بەردى. شۇنىڭ بىلەن ئاشۇ بىر دەرس ۋاقتىدا پۈتۈن مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى دەرس ئوقۇۋاتقاندا، ئەركىن سىدىق ئۆزى يالغۇز ۋاسكېتبول مەيدانىدا توپ ئوينىدى. ئەركىن سىدىق تولۇقسىزنىڭ

3-يىللىقلىرىدا ئوقۇۋاتقان مەزگىللەر بولسا كېرەك، مائارىپ ساھەسىدە ماۋ زېدۇڭنىڭ "يالغۇز ئوقۇتقۇچىلارلا دوسكا ئالدىدىغا چىقىپ دەرس سۆزلىمەي، ئوقۇغۇچىلارمۇ سۆزلەپ بېقىشى كېرەك" دېگەنگە ئوخشاش بىر چاقىرىقى پەيدا بولدى. شۇنىڭ بىلەن بىر قىسىم ئوقۇشتا ياخشى

ئوقۇغۇچىلار دەرس ئۆتۈشكە سېلىندى. شۇلارنىڭ ئىچىدە ئەركىن سىدىقمۇ بار بولۇپ، ئۇ ئۆزىدىن بىر يىللىق تۆۋەن ئوقۇغۇچىلارغا بىر قانچە ھەپتە ماتېماتىكا دەرسى بەردى.
ئەركىن سىدىق ئاشۇ ۋاقىتتىن باشلاپلا ئۆزىگە ناھايىتى يۇقىرى تەلەپ قويۇپ، مەيلى تەبىئىي پەن بولسۇن، ياكى ئىجتىمائىي

پەن بولـــسۇن، ئۆتـــۈلگەن
دەرسلەرنى ناھـايىتى پۇختـا
ئۆگىنىپ ماڭـدى. شـۇڭا
ئىمتىھانلاردىمۇ ئىزچىل تۇردە
تولـــۇق نومـــۇر ئالــدى.
تولۇقسىزنىڭ 3-يىلى بولـسا
كىرەك، بىر قېتىملىق ئەدەبىيات
دەرســـــنىڭ مەۋســـۇملۇق
ئىمتىھانىدا ئۇ 97 نومۇر ئېلىپ
قېلىپ، ئۆيىگە بارغاندىن كېيىن

بىر قانچە سائەت يېغلىغان ئىدى. ئۇنىڭ ئەكسىچە، ئۇنىڭ ساۋاقداشلىرى ئەينى ۋاقىتتىكى "بىلمىنىڭ كېرىكى يوق" دېگەن تەتۈر تەشۋىقاتنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىغان بولسىمۇ، ئۇلار دەرىجىدە ئۇچراپ، مۇتلەق كۆپ ساندىكى كىشىلەر ئاساسەن ياخشى ئوقۇيالمىدى. تولۇقسىز ئوقۇشى جەريانىدا، ئەركىن سىدىقنىڭ بىر فىزىكا

ئوقۇتقۇچىسى يىللىق
ئىمتىھاننى ئوچۇق ئىمتىھان
قىلىپ ئېلىپ، ئوقۇغۇچىلارغا
ئىمتىھان سوئالىنى تارقىتىپ
بېرىپ، 3 كۈندىن كېيىن
يىغىۋالىدىغان بولدى. شۇ
كۈننىڭ ئەتىسى پۈتۈن
سىنىپتىكى ئوقۇغۇچىلار ئەركىن
سىدىقنىڭ ئۆيىگە كېلىپ،
سوئالنىڭ جاۋابىنى ئەركىن

سىدىقتىن كۆچۈردى. شۇ كۈنى ئۇنىڭ 2 ئېغىزلىق ئۆيىنىڭ ئىچى ئادەمگە لىق تولدى. قەغەزنى تاپشۇرۇپ بولغاندىن كېيىن، ئوقۇتقۇچى ئەھۋالنى دەرھاللا سېزىپ، ئەركىن سىدىقتا 100 نومۇر، قالغانلارنىڭ ھەممىسىگە 50 نومۇر بەردى.

ئەركىن سىدىق كىچىكىدىنلا كىتاب ئوقۇشقا ئىنتايىن ئامراق

ئىدى. لېكىن، ئۇ چاغلاردا باشلانغۇچ ۋە ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى ئوقۇشقا تېگىشلىك دەرسلىك كىتابلار قەتئىي يوق ئىدى. ئەركىن سىدىق تولۇقسىزنىڭ 2-يىللىقىدا ئوقۇۋاتقان مەزگىل بولسا كېرەك، ئۇيغۇر دىيارىدا خەنزۇچىدىن تەرجىمە قىلىنغان "قىزىل پوپوكلۇك نەيزە" دېگەن

بىر كىتاب تۇنجى قېتىم
ئۇيغۇرچە (يەنى لاتىن يېزىقىدا)
بېسىلىپ تارقالدى. ئەركىن
سىدىق ئۇ كىتابنى دەرھاللا
سېتىۋېلىپ ئوقۇپ چىقتى.
ئۇنىڭدىن كېيىن سىنىپىدىكى
باشقا ئوقۇغۇچىلارنىمۇ سەپەرۋەر
قىلىپ، ئۇلاردىن پۇل يىغىپ،
كىتابخانىدىن ھېلىقى كىتابتىن
تەخمىنەن 15 دانە سېتىۋېلىپ

ئەكېلىپ، ساۋاقداشلىرىغا تارقىتىپ بەردى. ئۇنىڭدىن كېيىن مۇشۇنىڭغا ئوخشاش لېي فېڭ توغرىسىدىكى ھېكايىلەر ۋە "دۆڭ سۇنرۇيىنىڭ كۆۋرۈك پارتلىتىشى" دېگەنگە ئوخشاش كىتابلارنىڭ ھەممىسىنى بىرنىمۇ قالدۇرماي ئوقۇپ تۈردى. ئاشۇنداق كىتاب ئوقۇش جەريانىدا ئۇ چوڭ بولغاندا

قانداق ئادەم بولۇش، قانداق
ياشاش، قانداق قىلىپ بىر
ئالىيجاناب ۋە جەمئىيەتكە
يارامىلىق ئادەم بولۇش
توغرىسىدا ئىزدىنىپ، ئۆزىدە بىر
يۈرۈش چۈشەنچە ۋە دۇنيا
قاراش ھاسىل قىلىشقا باشلىدى.
بۇ چۈشەنچە ۋە دۇنيا قاراشلار
ئەركىن سىدىقنىڭ كېيىنكى
ھاياتىدا ئىزچىل تۈردە مۇھىم

رول ئويناپ كەلمەكتە. ئەركىن
سىدىق كىتابنى ھەرگىز نوقۇل
ھالدا ئۆزنى بىر قېتىم ئوقۇپ
تۈگىتىش ئۆچۈن ئوقۇمايتتى.
ئۆزنىڭ ئەكسىچە، ئۇ كىتاب
ئوقۇۋاتقاندا جۈملىنىڭ
قۇرۇلۇشىغا، شەيئىلەرنىڭ
تەسۋىرلىنىش ئۇسۇلىغا، ھەمدە
ئوتتۇرىغا قويۇلغان مۇھىم
ئىدىيە ۋە يەكۈنلەرگە ئالاھىدە

دىققەت قىلاتتى. بىر خەۋەر ئوقۇغۇسىمۇ، ئۇنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن "خەۋەرنىڭ تۈزۈلۈشى قانداق بولىدىغاندۇ؟" دېگەن سوئالنى ئۆز-ئۆزىدىن سوراپ، خەۋەرنى كۆزىدىن يەنە بىر قېتىم ئۆتكۈزۈپ، پەقەتلا ئۇنىڭ تۈزۈلۈشىنى بىر قېتىم تەكشۈرۈپ كۆرەتتى. ئەگەر كىتابتا بىر يېڭى ئىدىيە ياكى

چۈشەنچە بولسا، كىتابنىڭ ئاشۇ يېرىنى بىر قانچە قېتىم تەكرار ئوقۇپ، ئۇنى ئېسىدە قالدۇرۇشقا تىرىشاتتى. ھەمدە ھەر قېتىم كىتابنىڭ بىر باب ياكى بىر چوڭ مەزمۇنىنى تۈگەتكەندىن كېيىن، ئۇ ئۆز-ئۆزىدىن "بۇ قىسمدا مەن ئۆچۈن يېڭىلىق بولغان ۋە مۇھىم بولغان نېمە ئۇقۇم بار ئىكەن؟ مەن ئۇنىڭدىن نېمىنى

ئېسمىدە قالدۇرۇۋېلىشىم كېرەك ئىكەن؟" دېگەندەك سوئاللارنى سوراپ باقاتتى. شۇڭلاشقا كىتابلار ئىنتايىن چەكلىك بولغان، دەرسلىكلەرنىڭ مەزمۇنمۇ ئىنتايىن تار دائىرە ئىچىدە بولغان ئاشۇ مەزگىللەردە، مەكتەپتە دەرسلىك قىلىپ ئۆتۈلگەن ۋە سىياسىي ئۆگىنىش پائالىيىتى قىلىپ

ئېلىپ بېرىلغان ماۋ زېدۇڭنىڭ 3 توم ئەسەرلىرىنى ۋە ئۇنىڭدىن باشقا ئەسەر-شېئىرلىرىنى ئوقۇش پائالىيىتى ئەركىن سىدىقنىڭ ئوتتۇرا مەكتەپ ھاياتىدىكى كىتاب ئوقۇش پائالىيىتىنىڭ ئاساسلىق قىسمىنى تەشكىل قىلغان بولۇپ، ئاشۇ كىتاب ئوقۇشلارغا ئەركىن سىدىق يۇقىرىقىدەك ھەممە

جەھەتتىن، ئىمكانىيتى بار بولغان ھەممە بىلىملەرنى ئىگىلىۋېلىش پوزىتسىيىنى تۇتقانلىقى ئۈچۈن، شۇ چاغدا ئىگىلىگەن بىلىم ئەركىن سىدىققا تاكى ھازىرغىچە ئەسقىتىپ كەلمەكتە. يەنى، يىغىنچاقلاپ ئېيتقاندا، بۇ بىلىم تۆۋەندىكىدىن ئىبارەت: بىر مۇرەككەپ شەيئىگە دۇچ

كەلگەندە، ئالدى بىلەن ئۇنىڭ
ماھىيىتىنى تولۇق چۈشىنىشكە
تىرىشىپ، ئۇنىڭ ماھىيىتىنى
تولۇق چۈشىنىۋالغاندىن كېيىن،
ئۇنى ئىمكانىيەتنىڭ بارىچە
ئاددىيلاشتۇرۇپ ئەستە
قالدۇرۇش، ھەمدە ئۇ توغرىسىدا
بىر نەرسە يازغاندىمۇ ئۇنى ئەڭ
ئاددىي تىلدا تەسۋىرلەپ
چۈشەندۇرۇش. بۇ خىل

ئەھۋالنى ئەركىن سىدىقنىڭ بىلۋال تور بېتىدە ئۆتكۈزگەن سۆھبىتىدىنمۇ كۆرۈۋېلىش مۇمكىن. بۇنداق ئىقتىدارنى ئەركىن سىدىق ئوتتۇرا مەكتەپتىكى ۋاقتىدىلا يېتىلدۈرگەن بولۇپ، ئۇنى ئۆز كەسپىدىكى ئىلمىي تەتقىقات ماقالىلىرى ئۆچۈنمۇ ئىزچىل تۈردە ئىشلىتىپ، ئۆز

خىزمەتداشلىرىنىڭ يۇقىرى باھاسىغا ئېرىشىپ كەلمەكتە. دېمەك، بىر ئادەم ئۆچۈن يوق نەرسىلەر ئۆچۈن ئاھ ئۇرۇشنىڭ ھېچ قانداق قىممىتى يوق. مۇھىمى بار نەرسىلەردىن قانداق قىلىپ تولۇق ۋە ئۈنۈملۈك پايدىلىنىشتۇر. ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ ئاخىرقى مەزگىلىدە خەنزۇلارنىڭ داڭلىق تارىخي

يازغۇچىسى لۇ شۈن نىڭ فېلىيەتونلىرى ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە قىلىنىپ نەشر قىلىنىشقا باشلىغاندا، ئەركىن سىدىق ئۇلارنىمۇ تولۇق ئوقۇپ تۇردى. ئۇ لۇ شۈنگە ئوخشاش، ئۇيغۇر مەسىلىلىرى توغرىسىدا فېلىيەتون يېزىشنى ئارزۇ قىلغان بولسىمۇ، ئۇ چاغدا ئوقۇغۇچىلار مەكتەپ سىرتىدىكى ئەمگەككە كۆپ

قاتنىشىپ، ئۆيدە ۋە مەكتەپتە كۆپ تۇرالمىغانلىقى ئۈچۈن، ئۇ پىلاننى ئەمەلگە ئاشۇرالمىدى. لېكىن، ئەركىن سىدىق شىبىرىيەت ئىشلىرىغا خېلى قىزىققان بولۇپ، تولۇق ئوتتۇرىدا ئوقۇۋاتقان مەزگىلدە ئۇنىڭ بىر قانچە پارچە، شۇ ۋاقىتتىكى سىياسىي ھەرىكەتلەرنى مەزمۇن قىلغان

شېئىرلىرى ئاقسۇ گېزىتىدە ئېلان قىلىنغان ئىدى.

1974-يىلى پوتون مەملىكەت بويىچە ماۋ زېدۇڭنىڭ چاقىرىقىغا بىنائەن "سانائەتتە داچىڭدىن، يېزا ئىگىلىكىدە داجەيدىن، پوتون مەملىكەت خەلقى ئازادلىق ئارمىيىدىن ئۆگىنىش" دولقۇنى باشلاندى. شۇ دولقۇننىڭ تەسىرى بىلەن

مەكتەپلەردىمۇ سانائەتلىشىش ۋە يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش دولقۇنى قوزغىلىپ، ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ بىر يىل ئىچىدە 3 ئايدىن 6 ئايغىچە دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىشى بەلگىلەندى. ئەركىن سىدىقنىڭ سىنىپىدىكىلەر ھەر يىلى يازنىڭ ئورما مەزگىلىدە ئاقسۇ

شەھەرنىڭ ئەتراپىدىكى يېزىلارغا ئورما ئورغىلى (يەنى ئورغاق بىلەن بۇغداي ئورغىلى) باردى. بەزىدە بىر-ئىككى ھەپتە ئاشۇ يېزىدا ئۇخلاپ-قوپۇپ ئىشلىدى. ئورما ئورۇلۇپ بولغاندىن كېيىن، بۇغداي بېشى تېرىش ئىشلىرىنىمۇ قىلدى. قىش كۈنلىرى بولسا بۇغدايلىققا قىغ ۋە توپا توشۇش، ھەمدە ئۆلارنى

كەتمەن بىلەن يېپىتىش
ئىشلىرىنى قىلدى. بۇرۇنقىدەكلا
ھەر يىلى قىشتا ھەممە
ئوقۇغۇچىلار ئوغۇت تاپشۇرۇش
ۋەزىپىسىنى ئورۇنلاپ تۇرمىسا
بولمايتتى. 1975-يىلى ئاقسۇ
ۋىلايەتلىك 1-ئوتتۇرىدىكى 2
تولۇق ئوتتۇرا سىنىپى 3 كەسپىي
سىنىپقا، يەنى يېزا ئىگىلىك
ماشىنىلىرى سىنىپى، يېزا

ئىگىلىك سىنىپى، ۋە قىزىل يالاڭ
ئاياق دوختۇر سىنىپىغا
بۆلۈندى. ئەركىن سىدىق
بۆلۈنگەن يېزا ئىگىلىك
ماشىنىلىرى سىنىپىدا 24 ئوغۇل
ئوقۇغۇچىلا بار بولۇپ، ئەركىن
سىدىق ئۇنىڭغا سىنىپ باشلىقى
بولۇپ ئىشلىدى. دوختۇرلۇق
سىنىپىنىڭ ھەممىسى قىز
ئوقۇغۇچىلار بولۇپ، پەقەت يېزا

ئىگىلىكى سىنىپىدىلا قىز
ئوقۇغۇچىلارمۇ، ئوغۇل
ئوقۇغۇچىلارمۇ بار ئىدى.
مۇشۇنداق 3 سىنىپقا بۆلۈنۈپ
ئۆزۈن ئۆتمەيلا، يېزا ماشىنىلىرى
سىنىپىنىڭ ئوقۇغۇچىلىرى ئاقسۇ
شەھەرلىك تراكتور پونكىتىدا بىر
مەۋسۇم ئىشچى بولۇپ
ئىشلىدى. بۇ ھەم ھەر خىل
دېھقانچىلىققا ئىشلىتىلىدىغان

تراكتورلارنى رېمونت قىلىدىغان، ھەم مېتالدىن ياسالغان ھەر خىل يېزا ئىگىلىك سايمانلىرىنى ئىشلەپ چىقىرىدىغان زاۋۇت بولۇپ، ئەركىن سىدىق دەسلەپتە تراكتور رېمونت قىلىدىغان يەردە 2-3 ئاي ئىشلىدى. شۇ جەرياندا ئۇ رېمونت قىلىنىپ بولغان 28- نومۇرلۇق تراكتورنى زاۋۇتنىڭ

ئىچىدە ھەيدەپ يۈرۈپ، تراكتور ھەيدەشنى ئۆگىنىۋالدى. ئۇنىڭدىن كېيىن ئۇ كالا ياكى ئاتقا سۆرىتىپ، يەر ھەيدەيدىغان (يەنى يەرنى ئاغدۇرىدىغان) قوش-سوقا ئىشلەپ چىقىرىدىغان سېختىمۇ بىر قانچە ئاي ئىشلەپ، ئۇ يەردە بارلىق ئىستانوكلارنى ئۆزى مۇستەقىل ئىشلىتەلەيدىغان

هالەتكە يەتتى. 1975-76-يىللىرىغا كەلگەندە، ئەركىن سىدىق بىلەن ئوخشاش قاراردىكى سىنىپلارنىڭ ھەممىسى ئاقسۇ ۋىلايەتلىك 1-ئوتتۇرىنىڭ يېزا ئىگىلىك مەيدانىغا بېرىپ، شۇ يەردە يېتىپ-قوپۇپ، 5-6 ئاي ئىشلىدى. ئۇلار ئۆزلىرى لاي ئېتىپ، كېسەك قويۇپ، كېسەكلەر قۇرۇغاندا ئۇنىڭدىن

ئۆي سالدى. قوناق تېرىدى. يېمىش كۆچەتلىرىنى تىكىپ، باغ ياسىدى. شۇ چاغدا ئەركىن سىدىق بىر قانچە ھەپتە 28- نومۇرلۇق تراكتورنى ئۆزى يالغۇز ھەيدەپ، يەر ئاغدۇرۇپ، قوناق تېرىيدىغان يەرگە ئىشلىگىنى ئۇنىڭ ئېسىدە ھازىرمۇ بار. شۇ قېتىم بارلىق ئوقۇغۇچىلار يەر تۈزلەش، چالما چوقۇش، ئېرىق

كولاش، قۇر سىلىش، قوناق تېرىش، قوناقتا توپا يۆلەش ۋە ئۇنىڭغا پەرۋىش قىلىش قاتارلىق قوناق تېرىش جەريانىنى باشتىن-ئاخىر ئۆز بېشىدىن كەچۈرگەن ئىدى. مەكتەپ مەيدانىدا يېتىپ-قوپۇپ ئىشلەپ يۈرگەن ئاشۇ مەزگىللەردە، ئەركىن سىدىق سىنىپىدىكى ساۋاقداشلىرى ئىلىپ بارغان بىر

دۇتارنى كەچقۇرۇنلىرى ئانچە-مۇنچە چېلىپ يۈرۈپ، دۇتار چېلىشنى ئۆگىنىۋالدى (ئەركىن سىدىق ئالىي مەكتەپكە ماڭغۇچە، ئۇنىڭ ئائىلىسى بىر دۇتار ئېلىشقا تېخى چىقىنالمىغان ئىدى).

مەكتەپ مەيدانىدا ئىشلەۋاتقان مەزگىلدە، شۇ ۋاقىتتىكى مەملىكەت بويىچە

ئېلىپ بېرىلىۋاتقان ماۋزېدۇڭنىڭ "خۇنەن يېزىلىرىنى تەكشۈرۈشتىن دوكلات" دېگەن ئەسىرنى ئۆگىنىش پائالىيىتىگە ماسلىشىش ئۈچۈن، مەكتەپ ئەڭ يۇقىرى يىللىق ئوقۇغۇچىلاردىن 5 كىشىنى يىغىپ، بىر "جەمئىيەتنى تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى" نى قۇردى. ئەركىن سدىق ئۇنىڭغا

باشلىق بولدى. ئۇلار ئاقسۇ
شەھرىنىڭ ئەتراپىدىكى
يېزىلارغا بېرىپ، ئۇلارنىڭ 4-5
يىللىق ئىشلەپچىقىرىش
ئەھۋالىنى تەكشۈردى. ماۋ
زېدۇڭنىڭ ئەسىرىنىڭ روھى
بويىچە ئېيتقاندا، ئەسلىدە ھەر
بىر ئەترەتكە كەمبەغەل
دېھقانلار ئەترەت باشلىقى
بولغاندا ئىشلەپچىقىرىش

ئېشىشى، باي دېھقان ياكى
پومېشچىكلار ئەترەت باشلىقى
بولغانىدا، ئىشلەپچىقىرىش
مەھسۇلاتى چوشۇپ كېتىشى
كېرەك ئىدى. لېكىن، ئەركىن
سىدىقنىڭ گورۇپپىسى
تەكشۈرگەن يەرلەرنىڭ
ھەممىسىدە ئۇنىڭ ئەكسىچە
بولۇپ چىقتى. شۇنىڭ بىلەن،
يېزىلارنى تەكشۈرۈپ قايتىپ

كەلگەنـدىن كېيىن، ئەركىن سىدىق مەكتەپكە بىر دوكلات يېزىپ، ئىگىلىگەن ئەھۋال ئاساسىدا ئەينى ۋاقىتتىكى ۋەزىيەتكە ماسلاشتۇرۇلغان بىر دوكلات يېزىش مۇمكىن ئەمەسلىكىنى ئۇقتۇرۇغا قويىدى. مەكتەپمۇ بۇ ئىشقا قايىل بولۇپ، رەسمىي دوكلات تەييارلاشتىن ۋاز كەچتى.

تولۇقسىزنىڭ 2- ياكى 3- يىلللىقلىرىدا ئوقۇۋاتقان بىر ياز كۆنى، مەكتەپ ئوقۇغۇچىلارنىڭ ھەممىسگە بىر قېتىملىق ئۆتمۈشنى ئەسلەش پائالىيتى ئۇيۇشتۇردى. پائالىيەتنىڭ ئورنى ئاقسۇ كوناشەھەر ناھىيىسىدە بولۇپ، ئوقۇغۇچىلار ئۇ يەرگە 2 ئادەم بىر گۇرۇپپا بولۇپ، ۋېلسىپىت بىلەن باردى.

ئۇ يەرگە بارغانـدىن كېـيىن ئوقۇغۇچىلار ئالدى بىلەن يېرىم كـۆن ئۆتمۆشـنى ئەسـلەش كۆرگەزمـسـنى كـۆزدىن كەچۈردى. چۆشلۆك تامـاق ۋاقتى بولغاندا، ھەممەيلەن بىـر چـوڭ داش قازانـدا سـۆتلۆك ئوتنـى (يەنـى پەقەت ھـايۋانلا يەيـدىغان بـىـر يـاۋا ئوتنـى) قاينىتـىپ، ئۇنىڭغا بۇغـداي

ئۇنىدىن تاسقاپ ئايرىۋالغان كېپەكنى چېلەپ ياسالغان ئۇماچنى ئۈچكە ئورۇنلاشتۇرۇلدى. بەزى قىز ئوقۇغۇچىلار ئۇ ئاشنى ئېچكىلى ئۇنىمىسا، مەكتەپتىن كەلگەن باشلىقلار ئۇلارنى ھېلقى ئاشنى ئىچىشكە قاتتىق مەجبۇرلىدى. بېزىلەر ئۇ ئاشنى ئېچكەندىن كېيىن ھۇ بولۇپ قۇسۇۋەتتى.

ئەركىن سىدىق بۇ ئىشقا ئىنتايىن ئېچىندى. ئۇنىڭ بىلىشچە، 1949-يىلىدىن بۇرۇن ئۇيغۇر دىياردا ياۋا ئوت بىلەن كېپەكنى ئارىلاشتۇرۇپ، ئۇنى تاماق قىلىپ يېگەن ئىش ھەرگىزمۇ بولۇپ باقمىغان ئىدى.

ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان مەزگىلدە، ئەركىن سىدىق سىنىپ ئۆگىنىش باشلىقى،

سىنىپ باشلىقى، مەكتەپ
جەمئىيەتنى تەكشۈرۈش
گۇرۇپپىسىنىڭ باشلىقى قاتارلىق
ۋەزىپىلەرنى ئۆتىگەندىن باشقا،
يەنە مەكتەپ ئىتتىپاق
كومىتېتىنىڭ تەشكىلىي
ھەيئىتى، مەكتەپ خەلق
ئەسكىرى ليەن (مىن بىڭ ليەن)
سىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى، ۋە
مەكتەپ ئۇيغۇر شۆبىسىنىڭ

رەھبەرلىك گورۇپپىسى ئەزاسى قاتارلىق ۋەزىپىلەرنىمۇ ئۆتەپ باققان (ئۇ چاغدا ئاقسۇ ۋىلايەتلىك 1-ئوتتۇرا مەكتەپ ئۇيغۇر شۆبىسى بىلەن خەنزۇ شۆبىسى بولۇپ 2 شۆبىگە ئايرىلغان ئىدى). بىر مەزگىل پۈتۈن مەملىكەت بويىچە "ھەممە ئىشتا پارتىيە رەھبەرلىكىنى گەۋدىلەندۈرۈش"

دولقۇنى قوزغىلىپ، ئاشۇ ۋەزىيەتكە ماسلىشش ئۈچۈن مەكتەپ رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى بىر مەخسۇس يىغىن ئاچتى. بۇ يىغىندا، ئوقۇتقۇچىلار دەرس سۆزلىگەندە، ھەر بىر جۈملىنىڭ بېشىغا چوقۇم "پارتىيىنىڭ رەھبەرلىكىدە،" دېگەن سۆزنى قوشۇپ سۆزلەش قارار قىلىندى. ئۈنىڭغا بىر مىسال قىلىپ، يىغىن

باشقۇرغۇچىسى: "مەسىلەن، پارتىيىنىڭ رەھبەرلىكىدە، يەرگە ئۆبدان پەرۋىش قىلىپ بۇغداي تېرىساق، ئۇنىڭدىن ناھايىتى ساغلام بۇغداي ئۆسۈپ چىقىدۇ، دېيىشىمىز كېرەك"، دېدى. شۇ چاغدا ئەركىن سىدىقنىڭ قېشىدا ئولتۇرغان بىر ئوقۇتقۇچى چاقچاق قىلىپ، "ئەگەر پارتىيىنىڭ رەھبەرلىكى بولمىسا،

يەرگە بۇغداي تېرىسا، ئۇنىڭدىن
چوقۇم قوناق ئۈسۈپ چىقىشى
مۇمكىن"، دېدى. شۇنىڭ بىلەن
يىغىندىكى ئوقۇتقۇچىلارنىڭ
ھەممىسى كۈلۈشۈپ كەتتى.
ئەينى ۋاقىتتا، مەكتەپ خەلق
ئەسكىرى ليەنى بىر ئالاھىدە
ۋەزىپە سۈپىتىدە، ۋاقىت يېرىم
كېچە 11 دىن ئاشقاندىن
كېيىن، ئۆزلىرىگە بۆلۈنگەن

رايون ياكى ئىدارىگە بېرىپ، كىشىلەرنىڭ ئۆيىنى بىر-بىرلەپ ئاقتۇردى. ھەر بىر كىشىنىڭ قولىدا بىردىن ئوقى يوق مىلتىق بار ئىدى. ئۇلارنىڭ مەقسىتى شەھەرگە تۇغقان يوقلاش ئۈچۈن يېزىدىن رۇخسەتسىز كېلىپ قالغان دېھقانلارنى تۇتۇش ئىدى. ئۇ ۋاقىتتا ئۇنداق كىشىلەر "قارا نوپۇسلار" دەپ

ئاتالغان ئىدى. بارلىق
ئادەملەرنىڭ يۇرۇش-تۇرۇشلىرى
قاتتىق كونترول قىلىنغان بولۇپ،
يول خېتى يوق تۇرۇپ، بىر
ئادەمنىڭ بىر جايدىن يەنە بىر
جايغا بېرىشى مۇمكىن ئەمەس
ئىدى. ئەركىن سىدىقنىڭ
تەلىيگە يارىشا، ئۇلار كېچىسى
ۋەزىپە ئۆتەشكە چىققان ئاشۇ
كوْنلەردە ئۇلارنىڭ قولىغا بىرەرمۇ

"قارا نوپۇسلار" چۆشۈپ قالمدى.

ئەركىن سىدىق ئۇتتۇرا مەكتەپ مەزگىلىدىمۇ ئائىلىسىگە ياردەملىشىپ، ھەر خىل ئىشلارنى قىلىشنى داۋاملاشتۇردى. ياز كۈنلىرى يامغۇر يېغىپ، ھويلا تاملىرىنى ئۆرۈۋەتكەندە، ئاكىسى بىلەن ئىككىسى تامچىلىق قىلىپ، ئۆينى

قايتىدىن قوپۇردى. كۆزدە
كۆمۈردە كېسەك قويىدى ۋە
گەمە كولىدى. سەي ئېلىپ
گەمىگە سالدى. سوۋېتنىڭ
ھۇجۇمىدىن مۇداپىئە كۆرۈش
مەقسىتىدە ھەممە ئائىلىلەرگە
ئۆز جان سانىغا قاراپ
خۇسۇسىي ئاكوپ كولاش
ئىشلىرى قانات يايغاندا، ئۇ
ئائىلىسىدىكىلەرگە ياردەملىشىپ

ئاكوپ كولدى.)بۇ دەۋرنىڭ
يادنامىسى سۇپىتىدە شۇ
مەزگىللەردە كولانغان ھاۋا
مۇداپىئە ئاكوپلىرى ئاقسۇ
شەھىرى بىلەن كونا شەھەر
ئوتتۇرىسىدىكى ياردائىلىقتا
ھېلىھەم ساقلىنىپ تۇرماقتا
مۇھەررىردىن(ئىدارىسىدە
دەرەخ ئۆرۈگەندە، ئوتۇن قىلىپ
قالاش ئۈچۈن ئۇنىڭ

يلتىزلىرنى كولىدى. ئاپسىغا
يارىدەملىشىپ بىر مەزگىل
گىلەمموُ توقۇدى. ھەمدە
ئاپىسى پىچىپ تەييار قىلىپ
قويغان رەختلەردىن ئىچ
كىيىملەرنى كىيىم تىكىش
ماشىنىسىدا ئۆزى تىكىپ
كىيدى. ئەركىن سىدىق
دەسلەپتە ئىدارىسىنىڭ ئەخلەت
دۆۋىسىدىكى تاشلىۋېتىلگەن،

چېقىلىپ كەتكەن ھېجىر
چىنلەرنىڭ دۇگىلەك ئاستىنى
چىرايلىق ياساپ، ئۇنىڭ
ئوتتۇرىسىنى مىخ بىلەن تېشىپ،
ئۇنىڭدىن ئىككىسىنى بىر ياغاچ
ئوقىغا ئۆتكۈزۈپ، غالتەك ياساپ،
ئۇنى ھەر خىل نەرسىلەرنى
توشۇشقا ۋە ئۇنىڭغا ئىنى-
سىڭىللىرىنى بېسىپ سۆرەپ
يۈرۈپ بېقىشقا ئىشلەتكەن

ئىدى. ئوتتۇرا مەكتەپ
مەزگىلىدە ئاكىسى بىلەن
ئىككىسىنىڭ تېخنىكىسى بىر
دەرىجە ئۆستى. ئۇلار بازاردىن
شارىكلىق چاق سېتىۋېلىپ،
تۆمۈرچىلىك ۋە ياغاچچىلىق
ئىشلىرىنى ئۆزلىرى قىلىپ، خېلى
يۇقىرى سۈپەتلىك غالتەك
ياسايدىغان بولدى. ئەركىن
سىدىق مەكتەپكە تاپشۇرىدىغان

ئوغۇتنى مانا مۇشۇنداق غالتەكتە ئاپىرىدىغان بولدى. تولۇقسىزنىڭ 2-يىللىقىدىن باشلاپ، ھەر يىلى يازلىق تەتىلدە ئەركىن سىدىق ئاكىسى بىلەن بىرگە قۇرۇلۇشتا ئىشچى بولۇپ ئىشلىدى. ئەينى ۋاقىتتا كىشىلەر بۇنداق قۇرۇلۇش ئىشچىلىرىنى "شىياۋگۇڭ" دەپ ئاتاپ، تامچى ئۇستىلارنى

بولسا "داگۇك" دەپ ئاتىغان ئىدى. ئۇ بەزىدە قاتتىق ۋە تاشلىق يەرنىڭ ئۈستىدە كەڭلىكى 80 سانتىمېتىر، چوڭقۇرلۇقى بىر مېتىر كېلىدىغان تام ئۇلى ئۆڭكۈرنى قازدى. بەزىدە توپا ياكى سېمونت لاي ئەتتى. بەزىدە ئەپكەش بىلەن بىر يەردىن يەنە بىر يەرگە لاي توشدى. بەزىدە

يەردىن ئۆگزىگە لاي ياكى خىش چىقىرىدى. كۆپىنچە ۋاقىتلاردا ئېتىلىدىغان لايغا ھاك ئىلەشتۈرۈلىدىغان بولۇپ، پۈتنى قوغىداش ئۈچۈن لاي ئېتىدىغانلار پۈتىغا رېزىنكە ئۆتۈك كىيىۋالاتتى. شۇنداق بولىسمۇ كۆپىنچە ۋاقىتلاردا پۈتنىڭ ئىچىگە لاي كىرىپ كېتىپ، لايدىكى ھاك پۈتنى

يىرىپ قانتتۇۋېتەتتى. ھاك سىلىنمىغان لايىنى بولسا تىزدىن ئاشقىچە چوڭقۇرلۇقتىكى لايغا كىچىپ يۇرۇپ ئىتىشكە توغرا كېلەتتى. ئۇ چاغلاردىمۇ ئاشلىق ئىنتايىن قىس بولۇپ، ئەركىن سىدىق ئەتىگەنلىك تاماق ئۆچۈن ئۇماچ ئىچىپ، چۈشلۈك تاماق ئۆچۈن بىر دانە قوناق نېنىنى يەپ ئىشلەيتتى. ئاكا-

ئۇكا ئىككىيلەن يازلىق تەتىلنىڭ كۆپىنچىسىنى مانا مۇشۇنداق ئۆتكۈزەتتى. بىر كۈندە 8 سائەت ئىشلەپ، ھەر بىرسى ئاران 80 پۇڭ پۇل تاپاتتى. ئۇلار مۇشۇ ئارقىلىق تاپقان پۇلنىڭ بىر قىسمىنى ئىشلىتىپ ئۆزلىرىگە كىيىم-كېچەك ئالدى. قالغان بىر قىسمىدا بولسا رادىئو زاپچاسلىرى ئېلىپ، مەكتەپ

باشلانغاندىن كېيىنكى كەچلىك ۋە ئاخشاملىق ۋاقىتلاردا رادىئو قوراشتۇرۇپ ئوينىدى. شۇ چاغدا بىر دانە ترانزىستور (ئۈچ قۇتۇپلۇق لامپا) نىڭ باھاسى بىر سوم ئىدى. يۈز سوپۇنى قۇتىسىنىڭ ئىچىگە پەقەت بىرلا باتارېيىدە ماڭىدىغان، پەقەت بىرلا كۆچەيتكۈچىسى بار، ھەمدە پەقەت قۇلاق كانىيى

ئارقىلىقلا سۆزلەيدىغان رادىئودىن ھەر بىرسى بىردىن ياسىۋالدى. بۇ ئىشلارغا ئۇستا بولغاندىن كېيىن، ئاكا-ئۇكا ئىككىيلەن بىرلىشىپ، ئۇيغۇر دېھقانلىرىنىڭ رادىئوسىنى رېمونت قىلىپ بېرىپ، بىر ئاز پۇل تاپتى. ئۇ چاغدا ئېلېكتر ۋە رادىئو ساھەسىدە ھېچ قانداق ئۇيغۇرچە كىتاب بولمىغاچقا،

ئەركىن سىدىق ئاكىسى بىلەن تىرىشىپ-تىرمىشىپ يۈرۈپ، خەنزۇچە رادىئوغا ئائىت كىتابلاردىكى ئېلېكتىر توك يولى رەسىملىرىنى كۆرەلەيدىغان، رادىئو زاپچاسلىرىنىڭ تېخنىكىلىق كۆرسەتكۈچلىرىنى چۈشىنەلەيدىغان بولدى.

ھەمدە ئۆگەنگەنسېرى ئۆز بىلىمىنىڭ ئازلىقىنى ھېس قىلىپ

يەتتى، ئۈلار شۇ چاغدىن باشلاپلا باشقا تىللارنىڭ ۋە بىلىمنىڭ نەقەدەر مۇھىملىقىنى چۈشىنىشكە باشلىغان ئىدى.
ئەركىن سىدىقنىڭ ئاتا-ئانىسى ئارالدىكى تۇغقانلىرى توي-تۆكۈن قىلغاندا، داۋاملىق مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان ئەركىن سىدىق ئاكا-ئۇكا ئىككىيلەننى ئۆيدە يالغۇز قالدۇرۇپ قويۇپ،

ئۆزلىرى ئارالغا 3-4 كۈنلۈك بىرىپ كېلەتتى. شۇڭا ئاكا- ئۇكا ئىككىيلەن ناھايىتى كىچىك ۋاقتىدىن باشلاپلا ناھايىتى مەسئۇلىيەتچان بولۇپ ئادەتلەندى. ھەمدە ھەر خىل تاماقلارنى ئېتىشنىمۇ ئۆگىنىۋالدى. ئەركىن سىدىقنىڭ ئاپىسى بىر مەزگىل ئاقسۇ گىلەم زاۋۇتىدا گىلەم توقۇش ئىشچىسى

بولۇپ ئىشلىدى. شۇ مەزگىلدە
ئەركىن سىدىقنىڭ
ئائىلىسىدىكىلەر كەچلىك تامقى
ئۈچۈن ئاساسەن سۇيۇقئاش
ئىتىدىغان بولۇپ، ئەركىن
سىدىق ھەر كۈنى مەكتەپتىن
كېلىپ، سۇيۇقئاشنىڭ سۈيىنى
قاينىتىپ، ئۇنىڭغا پىياز-
چامغۇرلارنى توغراپ سېلىپ،
خېمىر يۇغۇرۇپ، ئۇنى يېيىپ

بولغانلىدىن كېيىن، ئوتنى ئۆچۈرۈپ قويۇپ، گىلەم زاۋۇتىغا بېرىپ، ئاپىسىنى ۋېلىسىپىت بىلەن ئەكىلەتتى. لەھمەن خېمىرنى يۇغۇرۇش، پىلتا قىلىش ۋە ئېشىشكىمۇ شۇ چاغدىن باشلاپلا ئۇستا بولۇپ كەتكەن ئىدى. بۇ ئىقتىدار ئەركىن سىدىققا بىر ئۆمۈر ئەسقېتىپ كەلمەكتە. ئۇ يېزىغا

قايتا تەربىيىگە بارغان، شاڭخەيگە بىلىم ئاشۇرۇشقا بارغان، ۋە ياپونىيىگە ئوقۇشقا بارغان ۋاقىتلىرىنىڭ ھەممىسىدە ۋەتەنداشلىرىغا لەنىمەن ئېتىپ بەرگەن ئىدى. ئۇ ھازىرمۇ ئۆيىدىكى لەنىمەن خېمىرىنى ئاساسەن ئۆزى يۇغۇرىدۇ. ئەركىن سىدىق كىچىكىدىنلا ئۆز ئەتراپىدىكى كىشىلەرگە

ئىنتايىن كۆيۈنىدىغان بولۇپ، يۇقىرىقىدەك ئىشلارنى ھەرگىز ئاتا-ئانىسىنىڭ مەجبۇرلىشى بىلەن ئەمەس، بەلكى ئاتا-ئانىسىغا كۆيۈنۈپ، ئۆلارغا بىر ئاز بولسىمۇ ياردەمدە بولۇش ئۈچۈن قىلغان ئىدى.

تۇرمۇشنى ئىنتايىن سۆيىدىغان ئەركىن سىدىق تولۇقسىزنىڭ 3-يىللىقىدىن

باشـــلاپلا مـــۇھەببەت ۋە
كەلگۈســـدىكى تۇرمـــۇش
توغرىسىدا ئىزدىنىشكە باشلىدى.
ئۇ چاغــدا ئوتتــۇرا مەكتەپتە
ئوقۇۋاتقــان قىز-ئوغۇللارنىــڭ
بىــر-بىــرى بىــلەن
مۇھەببەتلىشــشى بىــر خىــل
جىنــايەتتەك قــارىلاتتى.
مــۇھەببەت توغرىــسىدىكى ھەر
قانــداق نەرســە بۇرژۇئازىينىــڭ

نەرسىلىرى ۋە ئەكسىلئىنقىلابىي نەرسىلەر، دەپ قارىلاتتى. شۇڭا ئوقۇغۇچىلارنىڭ بىر-بىرى بىلەن مۇھەببەتلىشىشى ئاساسەن يوق ئىش ئىدى. شۇنداق بولسىمۇ ئوقۇغۇچىلار ئارىسىدا خاتىرە دەپتەرگە يېزىلغان مۇھەببەت خەتلىرىنى ئوقۇش، ۋە ئۇنى كۆچۈرۈۋېلىش ئىشلىرى بولۇپ تۇردى. ئەركىن سىدىقمۇ بىر

ۋاقىتلاردا ئاشۇنداق خاتىرىلەرنى
بىر خاتىرە دەپتىرىگە كۆچۈردى.
ھەمدە سىنىپىدىكى رەسىم
سىزىشقا ئۇستا بىر ساۋاقدىشىغا
دەپ، ئۇ خاتىرە دەپتىرىگە بىر
جۈپ قۇشنىڭ دەرەخ شېخىدا
بىر-بىرىسگە قاراپ سايرىشىپ
تۇرغان رەسىمدىن بىرنى
سىزدۇردى. شۇ ئارقىلىق ئۆزىگە
بىر مۇھەببەت خاتىرىسى

تەييارلىدى. ھەممە ئىشتا
ئەمەلىيەتنى چىقىش قىلىشقا،
ھەمدە ھەممە ئىشنى يۇكسەك
دەرىجىلىك مەسئۇلىيەتچانلىق
بىلەن قىلىشقا ئادەتلەنگەن،
ئۆزىنىڭ كەلگۈسىدىكى
تەقدىرىنىڭ پۈتۈنلەي قاپ-
قاراڭغۇ بىر دۇنيا ئىكەنلىكىنى
ئېنىق بىلگەن ئەركىن سىدىق، بۇ
جەھەتتىكى ئىشلىرىنى پەقەت

ئىمكـان بولـسا كەلگۈسـدە
قانـداق ياشاش، قانـداق بـر
ئائىـلە قـۇرۇش توغرىـسىدا
ئويلـىنىش، ئەتراپـىدىكىلەرنى
ئىنچىكىلـىك بىلـەن كۆزىتـىپ،
ئۆزىنىـڭ كەلگۈسـى ھاياتـى
ئۈچـۈن قانـداق بـر جـۆرىنى
ئىـستەيدىغانلىقى توغرىـسىدا
ئىـزدىنىش بىلەنـلا چەكلـگەن
بولـۇپ، ھەمـمە ئىـشتا

سىنىپىدىكى ساۋاقداشلىرىنىڭ ھەممىسى بىلەن ئوخشاش دەرىجىدە ئىناق ئۆتۈشكە تىرىشتى. قىز ساۋاقداشلىرى ئارىسىغا زىددىيەت چۈشۈپ، ئىككى گۇرۇھقا بۆلۈنۈپ قالغان ۋاقىتلاردا، ئۇلارنى ياخشىلاشتۇرۇپ قويۇشقا قۇدرىتىنىڭ يېتىشىچە كۈچ چىقاردى.

ئاشۇ مەزگىللەردە ئەركىن سىدىق يازلىق تەتىلنىڭ بىر قىسمى بىلەن قىشلىق تەتىلنى ئاساسەن داۋاملىق تۇردە ئارالدا ئۆتكۈزدى. كۇندۇزى تۇغقانلىرىنىڭ ئورنىغا ئىشقا چىقتى. ئاخشىمى تۇغقانلىرى بىلەن بىر ئۆيگە يىغىلىپ، قىش كۈنلىرى كاڭ ئوچىقىنىڭ ئالدىغا 7-8 ئادەم قىستىلىپ

ئولتۇرۇپ، بىر تەرەپتىن ئوت ئىسسىنغاچ بىرسىنىڭ ھېكايىسىنى ئاڭلايتتى. ئابدۇشۈكۈر تاغىسى ھېكايە ئېيتىشتا داڭلىق بولۇپ، ئۇنىڭ ھېكايىسىنى مانا مۇشۇنداق كۆپ ئاڭلاپ يۈرۈپ، ئەركىن سىدىقمۇ خېلى ئېيتىشىپ قالغان ئىدى. "مىڭ بىر كېچە" نىڭ ھېكايىسىنى ئاساسەن يادقا

بلەتتى. شۇڭا ئوقۇش داۋاملاشتۇرالمىغان كۆپلىگەن ئادەملەر، چۈشتە ئۆيگە قايتمايدىغان ساۋاقداشلىرىغا داۋاملىق ھېكايە ئېيتىپ بېرىپ يۈرگەن ئىدى. شۇ دەۋردىكى بىر قانچە يىل ئىچىدە ھەممە يېزىلاردا "يېزا ئىگىلىگىنى گۈيخۇالاشتۇرۇش" ھەرىكىتى ئېلىپ بېرىلىپ، ئارالدىكى دېھقانلار نەچچە 10،

نەچچە 100 يىللاردىن بېرى
تەبىئىي ئورمانلىق ياكى باغ
قىلىپ ساقلاپ كەلگەن
دەرەخلەرنى كېسىپ، چوڭ
كۆلەملىك ئېتىز بەرپا قىلىشقا
مەجبۇرى بولدى. شۇڭلاشقا بولەن
ئۇ يەردىكى دېھقانلار دەسلەپدە
ئوتتۇرىغا ئىنتايىن باي بولۇپ
كەتتى. لېكىن ئارىدىن 2-3
يىل ئۆتكەندىن كېيىن،

كەسكەن دەرەخلەرنى پۇتۇنلەي
قالاپ تۇگەتسەپ، يېڭى دەرەخلەر
تېخى چوڭ بولماي، ئارالدا
بىراقلا ئوتۇن قىس بولۇپ
كەتتى. بىر ۋاق تاماق ئېتىپ
يېيىش ئۈچۈن كىشلەر يىراق-
يىراقلاردىكى جاڭگاللارغا بېرىپ،
يانتاق، يۇلغۇن قاتارلىق ئوت-
چاۋارلارنى كېسىپ كېلىپ ئاش
ئېتىشكە ئىشلەتتى. كېيىن

بۇلارمۇ تۇگەپ كېتىپ، ئىلاجسىز
جاڭگالدىكى كالا ۋە باشقا
ئات-ئۇلاغلارنى باقىدىغان
يەرلەرگە بېرىپ، قۇرۇپ قالغان
كالا تېزىكىنى يىغىپ كېلىپ،
شۇنى كۆيدۈرۈپ ئاش
ئېتىدىغان بولدى. ئارالنىڭ
جەگجى كەنتىدىكى
تۇغقانلىرىنىڭ قېشىدا تۇرغاندا،
ئەركىن سىدىقمۇ ئاشۇنداق

قۇرۇق تېزەك تېرىشكە كۆپ قېتىم چىققان ئىدى.

70-يىللارنىڭ باشلىرى "سولچىل" سىياسەتنىڭ تەسىرى ئىنتايىن كۈچىيىپ، ئارالدىكى ئۇيغۇر دېھقانلىرى ئىنتايىن ئېچىنىشلىق كۈنلەرگە قالدى. يەرلىك ھۆكۈمەت ھەر بىر دېھقان ئائىلىسىدىن ئۆيىدىكى جان سانىغا قاراپ، بىر جانغا

بـــردىن چوشـــقا بېقـــشنى
مەجبۇرى ۋەزىپە قىلدى. يەنى،
ئەگەر بىر دېھقاننىڭ ئائىلىسىدە
5 جان كىشى بولسا، ئۇ دېھقـان
چوقـۇم 5 دانە چوشـقا بـېقـش
شەرت قىلىندى. ئۇ چاغدىكى بىر
مەزگىــل ۋاقــت ئىچــدە،
دېھقانلارغـا بۇگـۇن يەيـدىغان
ئاشلىقنى شۇ كۈنى ئەتىگەنـدە
تارقىتىـپ بېرىـدىغان بولـۇپ

قالغـان بولـۇپ، ھەمـمە يەردە ئاشـلىق كرىزىـسى بولـۇپ كەتتى.شۇڭا دېھقانلار ئارىسىدا چوشقىغا بېرىلگەن قوناقنى ئۆزلىرى ئىستېمال قىلىۋالىدىغان ئەھۋالمۇ كـوپ كۆرۈلـدى. بۇنىڭدىنمۇ ۋەھشىي بولغىنى، بىر قىسىم مەسچىتلەر چوشـقا قوتىنىغا ئايلاندۇرۇۋېتىلـدى. ئۇيغۇر دېھقانلىرى چوشقىلارنى

ئوبدان ئىدارە قىلالمىغاي، قوتانلىرىدىن قىچىپ چىقىپ كەتكەن چوشقىلار يېزا ئىگىلىك زىرائەتلىرىنى ۋەيران قىلىۋېتىدىغان ئىشلارمۇ ھەممە يەردە كۆرۈلىدۇ. ئۇ چاغدا ئاقسۇدا خەنزۇلارنىڭ نوپۇسى ئاز بولغاچقا، ئۇلار بېقىلغان چوشقىلارنى زادىلا يەپ تۈگىتەلمىگەن ئىدى. ئۇيغۇر

دېھقانلىرى بولسا يىللاپ-يىللاپ بىرەر قېتىم قوي گۆشى يېيەلمىگەن ۋەزىيەتتە شەكىللەنگەن ئىدى. شۇ چاغدىكى قىش پەسلىنىڭ بىر يەكشەنبە كۈنى ئەركىن سىدىق ئاقسۇ شەھىرى ئىچىدە، قۇچىقىدا بىر بوۋاق بالىسى بار بىر ئۇيغۇر دېھقان ئايالنىڭ بىر پېگىلو ھارۋىسىغا 10 نەچچە

چوشقنى بېسىپ ساتقىلى
ئەكېلىپ، بىر كۈن بازاردا تۇرۇپ
ئۇلارنىڭ بىرنىمۇ ساتالماي،
كۈن كەچ بولغاندا ھۆكرەپ
يىغلاپ تۇرۇپ، ھارۋىدىكى
چوشقىلارنىڭ ھەممىسنى شەھەر
ئىچىدىكى كوچىغىلا قويۇپ
بىرىپ، يېزىسىغا قايتىپ كېتىپ
قالغانلىقىنى ئۆز كۆزى بىلەن
كۆردى. بۇ ۋەقەنىڭ تەسىرىدە

ئەركىن سىدىق بىر ھەپتىگىچە ئاخشاملىق ئۇيقۇنى ياخشى ئۇخلىيالمىدى. بۇلار ئەركىن سىدىق ھازىرغىچە كۆرگەن ئەڭ ۋەھشىي مىللىي خورلۇقنىڭ بىرسى بولۇپ، بۇ ۋەقە ئۇنىڭ ئېسىدە ھازىرمۇ خۇددى تۈنۈگۈنلا بولغان ئىشتەك ساقلىنىپ كەلمەكتە.

ئۇ چاغلاردا ئوتتۇرا مەكتەپ

جەمئىي 5 يىل بولسمۇ،
1976-يىلىغا كەلگەندە يىللىق
ئوقۇش تاماملىنىدىغان ۋاقىت
ئەسلىدىكى 1-ئايدىن 7-ئايغا
ئۆزگەردى. شۇڭا، ئەركىن
سىدىقنىڭ ئاقسۇ ۋىلايەتلىك 1-
ئوتتۇرىدىكى ئوقۇشى 1976-
يىلى 7-ئايدا تاماملىنىپ، ئۇ
ئوتتۇرا مەكتەپتە 5 يىل
ئەمەس، 5 يېرىم يىل ئوقۇشقا

مەجبۇرى بولدى. باشلانغۇچ
مەكتەپتە ئارتۇق ئوقۇغان يېرىم
يىلنى قوشقاندا، ئەركىن
سەدىقنىڭ ئوقۇشى جەمئىي بىر
يىل ئۇزۇنغا سوزۇلغان بولدى

يۇقۇرقى رەسىمدە: ئەركىن سىدىق تولۇق ئوتتۇرىدىكى ساۋاقدىشى ۋە دوستى دىلشات

بلەن بىرگە. بۇ رەسىم 1975-
76-يىللىرى تارتىلغان.

يۇقۇرقى رەسىمدە: ئەركىن

سىدىق ئاقسۇ ۋىلايەتلىك 1-ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ سابىق مۇدىرى رەھمان ۋايىت ۋە ئوتتۇرا مەكتەپتىكى بىر قىسىم ساۋاقداشلىرى بىلەن بىرگە. بۇ ساۋاقداشلارنىڭ تولۇق ئوتتۇرىنى پۈتتۈرۈپ، 30 يىل ئۆتكەندىن كېيىنكى رەسمى بولۇپ، 2006-يىلى 2-سېنتەبىر كۈنى ئەركىن سىدىق يۇرتنى يوقلاپ

بارغاندا تارتىلغان.

سىدىقنىڭ ئەينى ۋاقىتتىكى ئۇستازلىرى ۋە ھازىرقى دوستلىرى. ئوڭدىن سولغا قاراپ خۇدايىمبەردى، مەمەت سىدىق (ئەركىن سىدىقنىڭ سابىق سىنىپ مۇدىرى)، ئەركىن سىدىق، ئەھەت ئامان (سابىق مەكتەپ مۇدىرى)، رەھمان ۋايىت (سابىق مەكتەپ مۇدىرى)، تۇرسۇنجان ھېزىم، ۋە

ئابدۇۋەلى تۆمۈر. 2006-يىلى 1-سېنتەبىر كۆنى تارتىلغان.

يۇقۇرقى رەسىمدە: ئەركىن سىدىق ئۆزىنىڭ ئۇستازلىرى ۋە دوستلىرى بىلەن ئاقسۇ ۋىلايەتلىك 1-ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ دېھقانچىلىق مەيدانىدا. ئارقىدىكى ئەسكى تام ئەركىن سىدىق تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان ۋاقتىدا ساۋاقداشلىرى بىلەن بىرلىكتە ئۆزلىرى كېسەك قۇيۇپ،

ئۆزلىرى سالغان ئۆينىڭ بىر قىسمى. 2006-يىلى 1-سېنتەبىر كۆنى تارتىلغان.

4- بۆلۈم

يېزىدىكى قايتا تەربىيە

ئەركىن سىدىق 1976-يىلى 7-ئايدا ئاقسۇ 1-ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرۈپ، بىر ئايدەك يازلىق تەتىل قىلغاندىن

كېيىن، مەكتەپ 8-ئاينىڭ 7-كۈنى شۇ يىلى ئوقۇغۇش پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلارنىڭ ھەممىسنى مەكتەپكە يىغدى. شۇ كۈنى بىر مەيدان داغدۇغىلىق سەپەرۋەرلىك يىغىنىدىن كېيىن، ئوقۇغۇچىلار قارا ماشىنا ۋە تراكتور كوزۇپلىرىدا ئولتۇرۇپ، ئاقسۇ شەھرىگە يېقىن رايونلاردىكى

ئالدىن تەقسىم قىلىنىپ
قويۇلغان يېزىلارغا قايتا تەربىيە
ئېلىشقا ماڭدى. ئۇنىڭ
ساۋاقداشلىرىنىڭ ئىچىدە،
ئائىلىسىدە ئالاھىدە ئەھۋال
بولۇپ، يېزىغا بارماسلىققا يول
قويۇلغان ۋە ئارقا ئىشىك
قىلالايدىغان بىر قانچە
ساۋاقداشلىرىدىن باشقا ھەممە
ياشلار تەرەپ-تەرەپكە قاراپ

يول ئالدى. ئەركىن سىدىقنىڭ دادىسى نۇرغۇن يول مېڭىپ، "ئۆيگە يېقىن" دەپ، ئۇنىڭغا كوناشەھەر شال ئۇرۇقچىلىق مەيدانى دەپ ئاتىلىدىغان بىر يېزىنى ھەل قىلىپ قويغان ئىدى. شۇنىڭ بىلەن ئەركىن سىدىق ئۆزىنىڭ يۇتقان-كۆرپىلىرىنى، ۋە ئابدۇشۈكۈر تاغىسى سوغا قىلغان بىر كىچىك

ئوماق كەتمەننى ئېلىپ، بىر
28-نومۇرلۇق تراكتورنىڭ
كوزۇپىدا ئولتۇرۇپ، ئۆز يېزىسىغا
قاراپ ماڭدى. بۇ چاغدا ئەركىن
سىدىقنىڭ ئالدىدىكىسى بىر
چەكسىز كەتكەن ئۆزۈن يول
ئىدى. ئۇنىڭ ئىستىقبالى بىر قارا
ئۆڭكۈرگە ئوخشاش پۈتۈنلەي
نۇرسىز ئىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ ئەڭ
ئاخىرى نەگە بېرىپ، نەدە

تۇردىغانلىقىنى، ئۆمرىنى نېمە ئىش بىلەن ئۆتكۈزىدىغانلىقىنى بىلمەيتتى. ئۇنىڭ ئۆزى بىلەن بىللە ئېلىپ ماڭغان نەرسىلىرىنىڭ ئىچىدە، يەنە يېزىدا ئوبدان ئىشلەپ، شۇ ئارقىلىق 20 نەچچە سوم ئايلىق بېرىدىغان بىرەر ئىشچىلىق خىزمىتىگە ئېرىشىشتىن ئىبارەت بىر ئارزۇ، پىلان ۋە ئىرادىلا بار

ئىدى. ئۇ چاغدا ئالىي
مەكتەپكە ئىمتىھان بېرىپ،
ئىمتىھاندىن ئۆتكەنلەر
بارىدىغان ئىش يوق بولۇپ،
بىرەر ئىشچىلىق خىزمىتىگە
ئېرىشىش ئۈچۈنمۇ، يېزىدا كەم
دېگەندە 2 يىل قايتا تەربىيە
ئالمىسا بولمايتتى. شۇڭا ئۇ
چاغدىكى ياشلار يۇقىرىقىدىن
باشقا ھېچ نەرسىنى ئۈمىد ياكى

تەسەۋۋۇر قىلالمايتتى.

ئەركىن سىدىق بارغان بۇ يېزا ئاقسۇ شەھرىگە 10 كىلومېتىر، كوناشەھەر ناھىيە بازىرىغا 4 كىلومېتىر كېلىدىغان بىر يەردە بولۇپ، ئۇ يەرگە ئاقسۇ شەھىرىدىن ئۆزىدىن باشقا پەرىدە ئىسمىلىك يەنە بىر قىزلا باردى. ئۇ يېزا شۇ يىلى يېڭىدىن تەسىس قىلىنغان زىيالىيلار قايتا

تەربىيە ئېلىش پونكتى بولۇپ، شۇ يىلى كوناشەھەر ناھىيىسىدە تولۇقسىز ۋە تولۇق ئوتتۇرىنى پۈتتۈرگەن ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلارنىڭ بىر قىسمى ئاشۇ يەرگە ئەۋەتىلگەن ئىدى. ئاقسۇ 1-ئوتتۇرىنى پۈتتۈرۈپ كوناشەھەرگە بارغان باشقا ئوقۇغۇچىلارمۇ بار بولسىمۇ، ئۇلار باشقا يېزىغا بارغان ئىدى.

بۇ يېزىغا ئۇ چاغدا تېخى
توك ئۇلانمىغان بولۇپ، ھەممە
كىشىلەر ئۆي-ياتاقلىرىنى
كىرسىن چىرىغى بىلەن
يورۇتاتتى. ئۇ يەرنىڭ
ئىشچىلىرى ئىچىدە پەقەت بىر
ئائىلە كىشىلا ئۇيغۇر بولۇپ،
قالغانلىرى ئىچكىرىنىڭ
ئوخشىمىغان يەرلىرىدىكى
ئۆلكىلەردىن كەلگەن خەنزۇلار

ئىدى. بۇ مەيدانىنىڭ ئاساسلىق
ئىشلەپ چىقىرىدىغىنى شال
ئۇرۇقى بولۇپ، كوناشەھەر
ناھىيىسى ئالىي سۈپەتلىك شال
ئۇرۇقى بىلەن تەمىنلەيتتى. ئۇ
يەرنىڭ ھاۋاسى نەم ۋە سۈيى
ئىنتايىن كۆپ بولغاچقا، پاشا
ئىنتايىن كۆپ ئىدى. ياز
كۈنلىرى ئادەم داكا رەختتىن
ياسالغان كىچىك پاشىلقلارنىڭ

ئېچىگە كىرىۋالمىسا، ئاخشىمى
ئۇخلاش مۇمكىن ئەمەس ئىدى.
ياز كۈنلىرى نەچچە ئايدا بىر
قېتىم ناھىيىدىن بۇ مەيدانغا
كىنو ئەكېلىپ قويۇپ بەرگەندە،
ئادەم پۈتۈن بەدىنىنى بىر نەرسە
بىلەن ئوراپ ئولتۇرمىسا،
پاشىنىڭ دەردىدىن سىرتتا
ئولتۇرۇپ كىنو كۆرۈش مۇمكىن
ئەمەس ئىدى. پەقەت كۆزنىلا

ئوچۇق قويۇپ ئولتۇرسىمۇ،
پاشىلار ئادەمنىڭ كۆزىگە
ئۆلۈشۈپ كېتەتتى. شۇڭا كىنو
كۆرۈش ئەمەلىيەتتە كۆزىگە
ئولىشۇۋالغان پاشىلارنى قورۇپ
ئولتۇرۇش جەريانى بولاتتى.
ئۇيغۇر زىيالىيلارنىڭ تۇرىدىغان
ئۆيى قۇرما تام بىلەن ياسالغان
ئىنتايىن ئاددىي ئۆيلەر ئىدى.
گۈرۈچ كۆپ چىقىدىغان بۇنداق

يەرنىڭ بىر ئالاھىدىلىكى، ئۇ يەرلەردە چاشقان ئىنتايىن كۆپ بولىدۇ. ئەركىن سىدىق قالغان زىيالىيلار بىلەن شال ئورغاندا، پات-پات ئېتىزلىقنىڭ 10 سانتىمېتىر چوڭقۇرلۇقتىكى بىر يەرلىرىدىن ئېغىرلىقى بىرەر كىلو كېلىدىغان، ئىنتايىن پاكىز ۋە ئىنتايىن پۇتۇن ئاقلانغان گۈرۈچلەرنى تېپىۋالاتتى. بۇ شال

ئۈتىزلىقىدا جان باقىدىغان چاشقانلار ئۆزلىرىنىڭ قىشلىق يېمەكلىكى ئۈچۈن تەييارلىغان "ئىسكىلاتتىكى ئاشلىقى" ئىدى. بۇ چاشقانلار ئۇيغۇر زىيالىيلار ياتاقلىرىنىڭ تورۇسى ۋە قۇرما تام ئارىلىقلىرىغىمۇ ئىنتايىن كۆپ ئۇۋا تۇتقانىدى، بولۇپ، ئاخشىمى ئادەم ئۇخلىغىلى ياتقان ھامان، پۈتۈن چاشقانلار

كېچىلىك پائالىيىتىنى باشلىۋېتەتتى. بەزىلىرى تورۇستىن چالما تاشلايتتى. بەزىلىرى تاماق قاچىلىرىنى تاراڭلىتاتتى. بەزىلىرى ئۆستىدە ئادەم ياتقان كۆرپىنىڭ ئاستىنىڭ بىر تەرىپىدىن يەنە بىر تەرىپىگە ئۆتمەكچى بولاتتى. چاشقاننىڭ تاجاۋۇزچىلىقى مۇشۇنداق ئېغىر بولغاچقا،

كىشلەرنىڭ كەچلىك تاماقتىن
كېيىن تاماق قاچىسىنى
يۇيۇشنىڭ ھاجىتى يوق ئىدى-
-يۇيۇلمىغان قاچىنى شۇ پېتى
قويۇپ، ئەتىسى ئەتىگىنى
قارىسا، ئۇ چاشقانلارنىڭ
"تازىلىشى" بىلەن پاك-پاكىز
بولۇپ كېتەتتى. شۇڭا زىيالىيلار
قاچىسىنى تاماق يەپ بولغاندا
ئەمەس، تاماق يېيىشتىن بۇرۇن

يۇياتتى. ئەركىن سىدىق بىر قانچە قېتىم ئەتىگەنلىكى ئورنىدىن تۇرغاندا، كۆرپىسىنىڭ ئاستىدىن ئۆلۈك چاشقان تېپىۋالغان ئىدى. بۇلار كېچىسى كۆرپە ئاستىنىڭ بىر تەرىپىدىن يەنە بىر تەرىپىگە "سەپەر" قىلىپ كېتىۋاتقاندا، كۆرپە ئۈستىدە ئۇخلاۋاتقان كىشى ئۇيقۇ ئىچىدە ئۆرۈلگەندە

ئۇقماي بىسۋىلىپ، ئۆلتۈرۈپ قويغان چاشقانلار ئىدى. بەزى ئوغۇللار شال ئورمىسى ۋاقتىدا شال ئېتىزىدىكى چاشقانلاردىن 20-30 نى ئۆلتۈرۈپ، ئۇلارنى خۇددى تىزىلىپ بىر يەرگە مىخقۇاتقاندەك كۆرسىتىپ قاتارى تىزىپ قويغان ئىشلارمۇ بولغان ئىدى.

ئۇ چاغدا سائەت بولمىغاچقا،

زىيالىيلار تاڭ ئاتقاندا ئورنىدىن
تـۇرۇپ ئـىشقا بېرىـپ، كـۈن
ئولتۇرغاندا ئىشتىن چۈشەتتى.
تاماقنىڭ سۈپىتى ئىنتايىن ناچار
بولۇپ، كىشلەر ئايلاپ-ئايلاپ
گۆش كۆرمەيتتى. لېكىن تاماق
ئاساسەن نورمىسىز بولـۇپ،
قانچىلىك يېسە شۇنچىلىك بار
ئىدى. ئەتىگىنى يەيدىغىنى ھور
نان بولـۇپ، ئاشخانىدا ئوت

قــالاپ ئىســـستىدىغان مەش
بولمىغاچقا، قــش كۈنى هــور
نــانلىرى پۈتــۈنلەي تــوڭلاپ
قــالاتتى. بەزىــدە ئاشــپەزلىك
قىلىــدىغان زىيــالىي شــەهەرگە
كېتــــپ، ئەتىگــنــى نــاننى
ئىســـستىپ قويىـــدىغان ئادەم
يــوق بولــۇپ قالغانــدا، ئەركــن
ســـدىق ئاشـــۇنداق تـــوڭلاپ
قالغــان هـــور نېنىـــدىن بىرنى

كۆتۈرۈپ، سۇ چاشكىسىدىن بىرنى ئېلىپ، ياتىقىنىڭ قېشىدىكى ئۆستەڭ بويىغا بېرىپ ئولتۇرۇپ، بىر تەرەپتىن ئۆستەڭدىن سۇ ئېلىپ ئىچكەچ، يەنە بىر تەرەپتىن ھېلىقى توخلاپ قالغان ھور نېنىنى ئازراق-ئازراقتىن غاجىغان ئەھۋاللار ئۇنىڭ ئېسىدە ھازىرمۇ ئەينەن ساقلاقلىق تۇرماقتا.

ئۆستەڭدىن سۇ ئېلىپ
ئېچكەندە، ئۇنىڭ باش تەرىپىدە
ئات-كالىلارنىڭ ئۆستەڭگە
كىرىۋېلىپ سۇ ئىچىۋاتقىنى
كۆرۈنۈپ تۇراتتى. چاشكىغا
ئالغان سۈنىڭ ئىچىدە ئايلىنىپ
يۈرگەن ھەر خىل نەرسىلەر
كۆرۈنۈپ تۇرىدىغان بولۇپ،
سۇنى ئالغاندىن كېيىن سەل
ساقلاپ، ئايلىنىپ يۈرگەن

نەرسىلەرنىڭ بىر قىسمى چاشكىنىڭ ئاستىغا ئولتۇرۇپ، قالغان قىسمى يەنىلا لەيلەپ تۇرسمۇ، سۇنى ئېچىۋېرەتتى.

ئەركىن سىدىق ھەر شەنبە كۈنى ئىشتىن چۈشكەندىن كېيىن ئاقسۇدىكى ئۆيىگە قايتىپ كېلىپ، يەكشەنبە كۈنى كەچتە يېزىسىغا يەنە قايتىپ كېتىپ تۇردى. ئۇنىڭ

ئائىلىسىدە پەقەت بىرلا ۋېلىسىپىت بولغاچقا، ھەر قېتىم ئۇ ئۆي بىلەن يېزىنىڭ ئارىلىقىدىكى 10 كىلومېتىر يولنى پىيادە باستى. يولنى قىسقارتىش ئۈچۈن ئۇ چوڭ يولدا ماڭماي، جاڭگالمۇ-جاڭگال، ئېتىزلىقمۇ-ئېتىزلىق، ئۆزى يالغۇز يول يورەتتى. غەيرەت قىلىپ ئىتتىك ماڭسا،

10 كىلومېتىر يولنى 2 سائەتتە بېسىپ بولاتتى. ئۆيگە ماڭغانىدا خۇشال ۋە كۆتۈرەڭگۈ-روھلۇق ماڭسا، ئەتىسى قايتىپ كېلىدىغانىدا ئەمگەكتىن باشقا ھېچ نەرسە يوق، روھىي تۈرمۇشتىن ئەسەرمۇ يوق بۇ جايغا بىرسى بويىنىنى باغلاپ تارتىپ كېتىۋاتقاندەك، پۇتىنى سۆرەپ،

ئىنتايىن تەسلىكتە ماڭاتتى. يولمۇ ناھايىتى يىراق تۈيۈلۈپ كېتەتتى. بەزى دەم ئېلىش كۈنلىرى ئۆيگە قايتماي، 4 كىلومېتىر يولنى پىيادە يۈرۈپ كوناشەھەر ناھىيە بازىرىغا بېرىپ، بەزى سەپداشلىرىنىڭ ئۆيىدە مېھمان بولاتتى. ناھىيە كۆلۈبىدا كىنو قويغاندا، دوستلىرى بىلەن كىنو كۆرەتتى.

يېزىدا بىرگە قايتا تەربىيە
ئېلىۋاتقان ئىسكەندەر ئىسملىك
بىر سەپدىشى بۇرۇن شۇ
ناھىيىلىك كىنوخانىدا ئىشلىگەن
بولۇپ، ئەركىن سىدىق كىنو
كۆرگىلى بارغاندا، ئۇنىڭدىن
بىلەت ئالماي كىرگۈزۈۋېتەتتى.
قايتا تەربىيە مەزگىلىدە ئەركىن
سىدىق تۇرغان يېزىدىكى
زىيالىيلارغا ھېچ قانداق ئىش

ھەققى بەرمىگەن بولۇپ، قورساقتا يېگەن تامىقى ئاشۇ زىيالىيلارنىڭ ئىش ھەققى ئىدى. شۇڭا زىيالىيلار ئىنتايىن كەمبەغەل بولۇپ، ئۇلارنىڭ نۇرغۇنلىرى تاماكا پۇلىسىغىمۇ چىقىنالمايتتى. شۇڭلاشقا ئوغۇللاردىن بىرسى موخوركىدىن بىرنى يۆگەپ چەكسە، بىر دەمدىلا باشقىلار

ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ، نۆۋەتلىشىپ ئۇ بىر موخوركىنى چېكىش ئۈچۈن ئۆچىرەت بولۇپ كېتەتتى. كوناشەھەرنىڭ دۆڭ تۆپىسىگە يېقىن جايىدا بىر سۈيى ئىنتايىن تاتلىق بۇلاق بار بولۇپ، ئەركىن سىدىق بەزىدە دوستلىرى بىلەن شۇ بۇلاق ئەتراپىدا چۆرىدەپ ئولتۇرۇپ، دۇتار چېلىپ، ناخشا ئېيتىپ،

ھېكايە ئېيتىشىپ ئولتۇرغان ۋاقىتلىرىمۇ بولىدى. مانا بۇ ئەركىن سىدىقنىڭ يېزىدا قايتا تەربىيە ئېلىۋاتقان مەزگىلدىكى ئەڭ گۈزەل ئەسلىمىلىرىدۇر.

1977-يىلى، ئەركىن سىدىق ئەتىياز پەسلىدىكى 4-ئايدىن باشلاپلا رېزىنكە ئۆتۈك كىيىۋېلىپ سۇغا كىرىپ، شال تېرىش مەشغۇلاتىنى باشلىدى.

دەسلەپتە سۇغا كىرگەندە يەر تېخى ئېرىپ بولالمىغان بولۇپ، توڭ يەرنىڭ ئۈستىگە دەسسەپ ئىشلەشكە توغرا كەلدى. ئۇ يىگىت نەرسىنى تېز ئۆگىنىدىغانلىقى، ۋە ھەممە ئىشنى ئىنچىكىلىك بىلەن ئەستايىدىل قىلىدىغانلىقى ئۈچۈن، بۇ ۋاقىتقىچە ئۇ شال تېرىشتا مەيداندىكى 1-

دەرىجىلىك ئەمگەك كۆچى
قاتارىدا ئورۇن ئالغان ئىدى. ئۇ
شال تېرىش، مايسا ئۆستۈرۈش،
مايسا كۆچۈرۈش، ئوت ئوتاش،
ۋە ئەڭ ئاخىرى شال ئورۇشقىچە
ھەممە ئىشنى باشتىن-ئاخىر
قىلىپ چىقتى. شۇ يىلى ئەڭ
ئاخىرى 10-ئايلارغا ئاز
قالغۇچە سۇ ئىچىدە ئىشلىدى.
شال ئورۇۋاتقان كۆنلەرنىڭ

بىرىدە، ئۇ ئۇيغۇرلارنىڭ ئاي
شەكلىدىكى ئورغىقىنى تېز
سۈرئەتتە بىلەۋېتىپ، ئۇنى
سولدىن ئوڭغا بىلىگەندە،
ئورغاقنىڭ ئۇچى بىلەيدىن
سىيرىلىپ چىقىپ كېتىپ،
ئارقىغا ياندۇرۇپ بىلەش
ھەرىكىتىنى قىلغاندا ئورغاق
بىلەي تۇتقان قولنىڭ ئاستىغا
چۈشۈپ قېلىپ، شۇنىڭ بىلەن

ئەركىن سىدىقنىڭ بىلىكىنىڭ 3 سانتىمېتىر ئۇزۇنلۇقتىكى يېرىنى ئاچىماق شەكلىدە كېسىپ، بىلىكىنىڭ سۆڭىكىنى كۆرسىتىپ قويىدى. ئەركىن سىدىق بۇ ئىشتىن كېيىن بىلىكىنى تېڭىپ ساقايتتى. لېكىن، ئورغاق كەسكەن جاي سول قولىنىڭ سائەت تاقايدىغان يېرىدىن سەللا ئۆستۈن بولۇپ، ئۇ يەر بىر

ئاچماق شەكلدە چوڭ تارتۇق بولۇپ قالدى. بۇ تارتۇق ئەركىن سىدىقنىڭ بىلىكىدە ھازىرمۇ بار بولۇپ، ئۇ ھەر قېتىم بىلىكىدىكى سائەتكە قارىغاندا، بۇ تارتۇق ئۇنىڭغا ئۇ ئەينى ۋاقىتتا يېزىدا قايتا تەربىيە ئېلىش جەريانىدا بېشىدىن كەچۈرگەن يۇقىرىقىدەك جاپالىق تۇرمۇشنى ئەسلىتىپ تۇرىدۇ.

ئامېرىكىدىكى يۇقىرى تېخنىكىلىق شىركەتلەردە ۋە ھازىرقى JPL دا ئىشلەۋاتقان ۋاقىتلاردا ئەركىن سىدىقنىڭ بەزى خىزمەتداشلىرى ئۇنىڭدىن بىلىكى نېمىشقا تارتۇق بولۇپ قالغانلىقىنى سورىدى. بۇ تارتۇق سۆزلەيدىغان تارىخىي ھېكايە ئىنتايىن ئۇزۇن ۋە ئېچىنىشلىق بولغاچقا، ئەركىن سىدىق

ئۆلارنى سۆزلەپ ئولتۇرماي، "بىر قېتىم دىققەتسىزلىكمەدىن پىچاق كېسىۋەتكەن"، دەپلا قويىدى.

شال تېرىشتىن باشقا، ئەركىن سىدىق بۇ مەيداندا ھەر خىل سەي-كۆكتاتلارنى تېرىشقا، ھەمدە ئۆنى ناھىيە بازىرىغا ئاپىرىپ سېتىشقىمۇ قاتناشتى. 1977-يىلى يازدا، ئۇ تېخى بىر

ئاي يېزىسىنىڭ 30 دەك ئات،
كالا ۋە قويلىرىنى ھەيدەپ،
ئۆزىدىن باشقا ھېچ قانداق
ئادەمنىڭ قارىسى
كۆرۈنمەيدىغان بىر جاڭگالدا
پادا باقتى. بۇ ئۇلاغ توپىنىڭ
ئىچىدە بىر جۇغى كىچىك، ئەمما
ئىنتايىن ئىتتىك يۈگرەيدىغان
بىر جىگەررەڭ ئات بولۇپ، پادا
باققىلى چىققانلارنىڭ ھەممىسى

شۇ ئاتنى مىنىۋالاتتى. لېكىن
ئاتقا ئارتىدىغان توقۇم يوق
بولۇپ، ھەممىيلەن ئۇنى يايداق
پېتىلا مىنەتتى. ئەركىن سىدىق
بۇ ئاتنى مىنىشكە باشلىغان
بىرىنچى ھەپتىسى ئۇنىڭ
سۆڭگىچىنى ئاتنىڭ دۇمبىسى
غاجىلاپ يېغىر قىلىپ قويىدى.
بۇنىداق يېغىر ئىنتايىن
ئاغرىيدىغان بولۇپ، ئۇنىڭ

دەردىدە ئەركىن سىدىق بىر قانچە ھەپتە تۈز ئولتۇرالماي، بىر يەردە ئولتۇرسا سۆڭگەكچىلىك يېرىمنى قويۇپ، قىيپاش ئولتۇرۇپ يۈردى. ئۇ چاغدا بىرەر رادىئو ياكى شۇنىڭغا ئوخشاش ئىنسانغا ئازراق ھەمراھ بولۇپ بېرىدىغان ھېچ نېمە يوق ئىدى. ۋاقىتنى بىر ئاز ئەھمىيەتلىك ۋە تېزرەك

ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن، ئەركىن سىدىق پادا بېقىش جەريانىدا ماۋزېدۇڭنىڭ يېڭىدىن نەشر قىلىنغان 4-تومىنى ۋە لۇ شۈننىڭ فېلىيەتونلىرىنى ئوقۇدى. بەزىدە خەنزۇ تىلى ئۆگەندى. ئۇ چاغدا ئەركىن سىدىقتا بىرەر خەنزۇ تىلى دەرسلىكى ياكى خەنزۇچە-ئۇيغۇرچە لۇغەت بولمىغاچقا، ئۇ بىر كىتابنىڭ

ئۈيغۇرچىسى بىلەن
خەنزۇچىسىنى تەڭلا
كۆتۈرۈۋېلىپ، ئۇلارنى بىر-
بىرىگە سېلىشتۇرۇپ يۈرۈپ تىل
ئۆگەندى. بۇنداق تىل
ئۆگىنىشنى پادا بېقىشتىن باشقا
ۋاقىتلاردىمۇ، ئۆز ئىمكانىيىتى يار
بەرگەن ھەممە ۋاقىتلاردىن
تولۇق پايدىلىنىپ، ئىزچىل
تۈردە ئېلىپ باردى.

ئەركىن سىدىق يېزىدىكى
ۋاقىتىدىمۇ ئۇيغۇر ئىتتىپاق
ياچېيكىسىنىڭ سېكرېتارى،
مەيدان ئىتتىپاق باش
ياچېيكىسىنىڭ مۇئاۋىن
سېكرېتارى، مەيدان باشقۇرۇش
كومىتېتىنىڭ ئەزاسى، مەيدان
خەۋەرلىشش گۇرۇپپىسىنىڭ
گۇرۇپپا باشلىقى، مەيدان
تەشۋىقات ئەترىتىنىڭ باشلىقى

قاتارلىق ۋەزىپىلەرنى ئۆتىدى.
ئۇ 10 دەك ئۇيغۇر زىيالىيلارنى
يىغىپ، بىر سەنئەت ئەترىتى
تەشكىللىدى. ئۇنىڭدا ئۆزى
شېئىر يېزىپ، يازغان شېئىرلارنى
ئەيىنى ۋاقىتتا ئۇيغۇر
جەمئىيىتىدە مەۋجۇت بولۇپ
تۇرغان مۇزىكا ئاھاڭىغا سېلىپ
ناخشا قىلدى. ھەمدە بەزىدە
دۇتار، بەزىدە راۋاب، ۋە بەزىدە

داپ چىلىپ، سەنئەت ئۇيۇنلىرى تەييارلىدى. شۇ ۋاقىتتا ئۇيغۇرلاردا ھازىرمۇ ياخشى كۆرۈلۈپ ئېيتىلىدىغان "سىنى ئەسلەيمەن" دېگەن ناخشا ئاھاڭىغا ئەينى زاماندىكى ۋەزىيەتكە ماسلاشقان، داڭلىق ئۇيغۇر شائىرلىرىدىن بىرى يازغان بىر شېئىر تېكىستىنى كىرگۈزۈپ، سەنئەت ئەترىتىنىڭ

ھەمـــمە ئەزالـــرى ئوپـــچە
ئوقۇيـــدىغان بـــر كوللېكتـــپ
ناخشـــسى قلـــپ چىقتـــى (ئۇ
چاغـدا مۇھەببەت خـاراكتېرگە
ياتـــدىغان ھەمـــمە ناخـــشلار
"ســـېرىق ناخـــشا" تـــۇرگە
ئايرىلـــپ، ئۇلارنـــى ئېيـــتش
قەتئىي مەنئى قلـنغـان ئـدى).
بۇ سەنئەت ئەترىتى كوناشەھەر
ناھىيلىك كنو كۇلۇبدا شەھەر

ئاھالىسى ئۆچۈن بىر قېتىم
ئويۇن قويۇپ بەردى. ئۇ چاغدا
يېزىنغا قايتا تەربىيگە بارغان
زىيالىيلارنىڭ ئالدىدىكى
بىردىن-بىر چىقىش يولى ئىككى
يىل ياخشى ئىشلەپ، مەيداننىڭ
باھالىشىدا لاياقەتلىك
بولغاندىن كېيىن، نان تېپىپ
يېگىلى بولغۇدەك خىزمەتتىن
بىرنى تېپىش ئىدى. شۇڭا

ئەركىن سىدىق ئۆزلا ھەر جەھەتتىن قاتتىق تىرىشچان ياخشى ئىشلەپلا قالماي، باشقا ئۇيغۇر زىيالىيلارغىمۇ ئىنتايىن كۆڭۈل بۆلۈپ، ئۇلارنى ئۆزلىرىگە پايدىلىق يولغا يېتەكلەپ تۇردى. ئەركىن سىدىق بۇرۇنقى رېكورتلىرى ئانچە ياخشى بولمىغان بەزى زىيالىيلار بىلەن يېقىن دوست بولۇپ، ئۇلار بىلەن

بىرگە مەيدانغا پايدىلىق بولغان ھەر خىل ياخشى ئىشلارنى قىلدى. ئۇ يەردىكى زىيالىيلار ئۈچۈن بۇنىڭدىن باشقا چىقىش يولى يوق ئىدى.

1977-يىلىنىڭ ئاخىرلىرى دېڭ شياۋپىڭ باشچىلىقىدىكى جۇڭگو رەھبەرلىرى ئالىي مەكتەپكە ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش تۈزۈمىنى ئىسلاھ قىلىپ،

ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنى بىر تۇتاش ئىلىنغان ئىمتىھان نەتىجىسىگە قاراپ تاللاش سىياسىتىنى يولغا قويدى. بۇ ئىش ئەركىن سىدىقنى ۋە ئۇنىڭغا ئوخشاش مىڭلىغان، 10 مىڭلىغان ياشلارنى چەكسىز خۇشال قىلدى. ئۇلارغا بىر خىل ئۈمىد ئىلىپ كەلدى. شۇ يىلى كۈزدىن باشلاپ، ھەر يەر ھەر

يەرلەردە قايتا تەربىيە ئېلىۋاتقان زىيالىيلار ئارىسىدا ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانىغا تەييارلىق قىلىش دولقۇنى قوزغالدى. ئوتتۇرا مەكتەپلەرنىڭ ھەممىسى ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانىغا تەييارلىق قىلىش ئۈچۈن مەخسۇس دەرس تەكرارلاش مەشغۇلاتلىرىنى ئېلىپ باردى. ئەركىن سدىق

كوناشەھەر ناھىيە تەۋەسىدە بولغاچقا، مەيدان رەھبەرلىكى ئۇنىڭ ئاقسۇغا قايتىپ، ئۆزىنىڭ بۇرۇنقى مەكتىپىدىكى دەرس تەكرارلاش كۇرسلىرىغا قاتنىشىشىغا يول قويمىدى.

شۇڭا ئۇ ئۆز يېزىسىدىكى قالغان زىيالىيلارغا ئوخشاش، چۈشتىن بۇرۇن ئىشلەپ، چۈشتىن كېيىن ناھىيە بازىرىدىكى 1-ئوتتۇرا

مەكتەپكە بېرىپ، دەرس تەكرارلاش كۈرسىغا قاتناشتى. ئاخشىمى ئۆز ياتىقىدا، ئۆزى ياسىۋالغان بىر غېرىچ ئېگىزلىكتىكى جىن چىراغنىڭ يورۇقىدا ئۆزى دەرس تەكرارلىدى. چىراغقا ناھايىتى يېقىن كەلمىسە كىتابتىكى خەتنى كۆرگىلى بولمايتتى. ئەتىسى ئورنىدىن تۇرغاندا

ئادەم بۇرنىنى سلىسا، قولغا قاپ-قارا چىراغ ئىسى چىقاتتى. شۇ يىلقى تۇنجى قېتىملىق ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانى كوناشەھەر ناھىيىسىدە 12-ئاينىڭ 10-كۈنىدىن 12-كۈنىگىچە جەمئىي 3 داۋام قىلدى. ئەركىن سىدىق بۇ ئىمتىھانلارنى كوناشەھەر ناھىيىسىدە بېرىپ، ئىمتىھان ئاخىرلاشقاندىن كېيىن

يەنە ئۆزىنىڭ ئەمگىكىنى داۋاملاشتۇردى. ئارىلىقتىن بىر نەچچە ھەپتە ئۆتكەندىن كېيىن، ئەركىن سىدىق تۇرغان يېزىغا "ئاقسۇدىن بىر بالا بۇ قېتىمقى ئىمتىھاندا پەۋقۇلئاددە يۇقىرى نومۇر ئاپتۇ" دېگەن خەۋەر كەلدى. بىر قانچە كۈندىن كېيىن "بۇ پەۋقۇلئاددە يۇقىرى نومۇر ئالغان بالا

كوناشەهەردە ئىكەن"، دېگەن خەۋەر كەلدى. ئاربلقتا يەنە بىر قانچە كۈن ئۆتكەندىن كېيىن، هەممە يەرگە "بۇ بالا كوناشەهەر شال ئۇرۇقچىلىق مەيدانىدا ئىكەن"، "بۇ بالا ئەركىن سدىق ئىكەن"، دېگەن خەۋەرلەرمۇ تارقالدى. ئەركىن سدىق بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغاندا، هەم خۇشاللىنىپ، هەم

ھاياجانلىنىپ، كۆزلىرىدىن
تارام-تارام ياش ئېقىپ كەتتى.
ھەمدە ئېچىدە: "ئاھ خۇدا.
ساڭا مىڭلارچە رەھمەت!"
دېدى. ئەركىن سىدىق
باشلانغۇچتا ئوقۇۋاتقان
ۋاقتىدىلا ئۆزى ئويچان "بۇ
دۇنيادا قانچىلىك ئوقۇش بولسا،
ئۇنىڭ ھەممىسىنى ئوقۇيمەن"
دېگەن بىر غايىنى تىكلىگەن

ئىدى. لېكىن، ئوتتۇرا مەكتەپكە چىققاندىن كېيىن، بولۇپمۇ يېزىغا قايتا تەربىيىگە چۈشكەندىن كېيىن، بۇ غايە پۈتۈنلەي ئۆچۈپ كەتكەن ئىدى. بۇ قېتىم كەلگەن خۇش خەۋەر ئۇنىڭ ئۈمىدىگە قايتىدىن جان كىرگۈزدى. كېيىن شۇ قېتىم ئەركىن سىدىقنىڭ ئىمتىھان نەتىجىسى

پۈتۈن ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى بويىچە 2-ئورۇنغا ئېرىشكەنلىكى ئېنىق بولدى.

ئۇنىڭدىن كېيىن جەمئىيەتتە ئەركىن سەنئەتنى قوبۇل قىلغان مەكتەپ توغرىسىدا ھەر خىل گەپلەر تارقىلىشقا باشلىدى. دەسلەپتە شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى، كېيىنچەرەك بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتى،

ئۇنڭدىن كېيىن چىلەك خۇئا ئۇنىۋېرسىتېتى، ئەلە ئاخىرىدا چەت ئەللىك گېپى چىقتى. لېكىن، ئەركىن سىدىق ئۆرۈمچىدىن باشقا ئورۇنلارنىڭ گېپىگە زادىلا ئۇشەنمىدى. سەۋەبى ئەينى ۋاقىتتا ئۇ خەنزۇچىدىمۇ تېخى چالا ساۋاتلىق بولۇپ، چەت ئەل تىلىنى قىلچىمۇ بىلمەيتتى.

مەكتەپتىن تېخى چاقىرىق كېلىپ بولالمىغان بىر پەيتتە، كوناشەھەر ناھىيىلىك خەلق ھۆكۈمىتى ئەركىن سەدىققا ئايلىق مائاشى 26 سوملۇق بىر تەرجىمانلىق خىزمىتى بېرىلگەنلىكى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش قىلدى. بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، ئەركىن سەدىقنىڭ دادىسى ئۇنى ئالىي

مەكتەپكە ئەۋەتىش-
ئەۋەتمەسلىك توغرىسىدا سەل
ئىككىلىنىپ قالدى. سەۋەبى
ئۇلارنىڭ ئائىلىسى بۇ ۋاقىتقىچە
ئىقتىساد قىيىنچىلىقىنى ئىنتايىن
كۆپ تارتىپ كەتكەن ئىدى. شۇ
سەۋەبتىن، گەرچە ئەركىن
سىدىقنىڭ ئاكىسمۇ ئەينى
ۋاقىتتا ئوتتۇرا مەكتەپتە
ناھايىتى ياخشى ئوقۇغان

بولسموۇ، ئۇنى ئائىلىسىدىكىلەر
شۇ يىلقى ئالىي مەكتەپ
ئىمتىھانىغا قاتناشتۇرمىغان
ئىدى. بۇ پۇرسەتتىن ۋاز كېچىش
ئەركىن سىدىق ئۈچۈن بىر
تەسەۋۋۇر قىلالىغۇسىز چوڭ
زەربە ئىدى. شۇڭا ئۇ ئالىي
مەكتەپكە بېرىشتا قىلچمۇ
تەۋرەنمەي، ئىنتايىن چىڭ
تۇردى. ئەگەر ئائىلىسىنىڭ

ئۇقتىسادىي ئەھۋالى يار بەرمىسە، ئۇ ئائىلىسىدىكىلەرگە تايانمايدىغانلىقىنى ئىپتىدى. ئەركىن سىدىقنىڭ دادىسىنىڭ دوستلىرىمۇ بۇ خەۋەرنى بىلگەندىن كېيىن ئۇنىڭ دادىسىنى ئەيىبلەپ، ئەركىن سىدىقنى قەتئىي ئوقۇتمىسا بولمايدىغانلىقى توغرىسىدا تەكلىپ بەردى. شۇنىڭ بىلەن

ئەركىن سىدىقنىڭ دادىسى تەسلىكتە ماقۇل بولدى. ئەڭ ئاخىرىدا، ئەركىن سىدىقتا ئۆزى ئارزۇ قىلغان شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى فىزىكا فاكۇلتېتى رادىئو ئېلېكترونىكىسى كەسپىدىن ئوقۇش چاقىرىقى كەلدى. شۇ يىلى ئاقسۇ ۋىلايەتلىك 1-ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ تولۇق ئوتتۇرا

سىنىپنى ئەركىن سىدىق بىلەن ئوخشاش ۋاقىتتا پۈتتۈرگەن 3 سىنىپ ئوقۇغۇچىلىرى ئىچىدە، پەقەت 3 ئوقۇغۇچىلا ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانىدىن ئۆتۈپ، ئالىي مەكتەپ ئوقۇشىغا بارالىدى. ئۇلار يېزا ئىگىلىك ماشىنىلىرى سىنىپىدىن ئەركىن سىدىق، دوختۇرلۇق سىنىپىدىن رەيھان ئىمىن، ۋە يېزا ئىگىلىكى

سىنىپىدىن گۈلزەپەر بولۇپ، رەيھان شىنجاڭ مېدىتسىنا ئۇنىۋېرسىتېتىغا، گۈلزەپەر بولسا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ تارىخ كەسپىگە قوبۇل قىلىندى.

ئوقۇش چاقىرىقنى تاپشۇرۇپ ئالغاندىن كېيىن، ئەركىن سىدىق ئۆزى چېنىققان يېزىدىكى يوتقان-كۆرپىلىرىنى يىغىپ باغلاپ، ھېلىقى ئۇيغۇر

ئىشچى ئائىلىسى ۋە يېزىدا شۇ
چاغدا تېخچە تۇرۇۋاتقان باشقا
ئۇيغۇر زىيالىيلار بىلەن
خوشلىشىپ، ۋېلىسىپىت بىلەن
چېنىققىلى بىر يېرىم يىل بولغان
بۇ جايدىن ئايرىلدى. ئۇنىڭ
ئۇچۇن بىرەر ئۇزىتىش
پائالىيىتىمۇ بولمىدى. مەيدان
رەھبەرلىرى خوشىمۇ دەپ
قويمىدى. ئۇ جىمجىت

مەيداندىن ئۆزى يالغۇز سۇغۇرۇلۇپ چىقىپ، ئاستا ئاقسۇغا قاراپ يۈرۈپ كەتتى. گەرچە ئەركىن سدىق بۇ يېزىدا ئۆزىنىڭ ئەڭ جاپالىق ۋاقىتلىرىنىڭ بىر قىسمىنى ئۆتكۈزگەن بولسىمۇ، ئۇنىڭغا يەنىلا خېلى چوڭقۇر مېھرى سىڭىپ قالغان ئىدى. شۇڭا ئۇ ئۆرۈمچىدىن ئاقسۇغا 1978-

يىلى يازدا تەتىل قىلىپ قايتىپ كەلگەندە، ۋېلسىپىت بىلەن ئۆزى چېنىققان بۇ يېزىغا بىر قېتىم باردى. بۇرۇن ئۆزى ئىشلىگەن يەرلەرنىڭ ھەممىسىگە بىرىپ، ئۇ يەرلەرنى بىر قېتىم كۆزدىن كەچۈردى. بىرەر تونۇش ئۇچراپ قالارمىكىن، دەپ بەك ئومۇنغان بولسىمۇ، ھېچ كىمنى ئۇچرىتالمىدى. ئۇ جاي

بۇرۇنقىغا قارىغاندا جىق جىمجىت كۆرۈنەتتى. شۇنداق قىلىپ ئۇ بۇ يەردىن ئاستا قايتىپ كەتتى.
ئەركىن سىدىق ئۆزى قايتا تەربىيىنى ئاخىرلاشتۇرغۇچە بولغان ئارىلىقتا ئۆگەنگەن دېھقانچىلىق تېخنىكىسىنى ھازىرغىچە ئىشلىتىپ كەلمەكتە. ئۇ شىمالىي كالىفورنىيەدە

1997-يىلى ئۆزىنىڭ تۇنجى ئۆيىنى سېتىۋالغاندىن كېيىن، ئۆيىنىڭ ئارقا ھويلىسىغا ھەر خىل دەرەخلەرنى تىكىپ، سەي-كۆكتات تېرىپ، بۇنى ئۆزىنىڭ كۆڭۈل ئاچىدىغان ئىشلىرىنىڭ بىر قىسمى قىلىۋالغان ئىدى. ئۇ 2004-يىلى JPL غا خىزمەتكە كىرىپ، ئائىلىسىنى جەنۇبىي كالىفورنىيەدىكى

يېشىدىن سىېتىۋالغان ئۆيگە كۆچۈرۈپ كەلگەندىن كېيىن، بۇ ئۆيىنىڭ ئارقا هويلىسىنىڭ يەر قۇرۇلۇشىنى پۈتتۈنلەي ئۆزى لايىھەلەپ چىقتى. بۇ هويلىغا 4 تۈپ ئانار، 3 تۈپ ئۈزۈم، بىر تۈپ "لىمون"، بىر تۈپ "ئاپېلسىن"، ۋە بىر تۈپ گىلاس دەرىخى تىكتى. ئەترگۈل، قوغۇنگۈل ۋە ھەشقىپىچەك

گۈللىرىنى تىكتى. ھويلىنىڭ بىر
بۇلۇڭىغا ئازراق ئۈجمە ئۇ
ئۆستۈردى. 2005-يىلى ئۇ
ھويلىسىدا قوغۇن بىلەن تاۋۇز
ئۆستۈرۈپ باقتى. بۇ يىل
ھويلىسىغا پەمدۇر ۋە ئاچچىق
مۇچ (لازا) تېرىپ، بۇ 2 خىل
سەي-كۆكتاتتا پۈتۈن ياز ئۆز-
ئۆزىنى تەمىنلىدى. ئەركىن
سىدىق ئۈچۈن ھويلىدا

ئاشۇنداق بىر قىسىم نەرسىلەرنى
ئۆستۈرۈش ھازىرمۇ ئۇنىڭ
ئىشتىن قايتىپ كەلگەندىن
كېيىن ھۇزۇرلىنىدىغان روھىي
تۇرمۇشىنىڭ بىر قىسمى بولماقتا

ئەركىن سىدىق يېزىدا قايتا
تەربىيە ئېلىۋاتقان مەزگىلدىكى
كوناشەھەردە بىرگە ئۆتكەن بىر

قانچە زىيالىي ياش سەپداشلىرى بىلەن دوستلىرى.

ئەركىن سىدىق بىلەن ئاقسۇ ۋىلايەتلىك 1-ئوتتۇرا مەكتەپ تولۇق ئوتتۇرا سىنىپنى 1976-يىلى بىرگە پۈتتۈرۈپ، 1978-يىلى 2-ئايدىكى تۇنجى قېتىملىق ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانىدىن ئۆتۈپ، ئالىي مەكتەپكە ئوقۇشقا بارغان 3 ساۋاقداشلار. ئۇلۇغ تەرەپتىكىسى گۈلزەپەر بولۇپ، ئۇ ھازىر

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى تارىخ فاكۇلتېتىنىڭ ئوقۇتقۇچىسى. سول تەرەپتىكىسى رەيھان بولۇپ، ئۇ ھازىر ئۈرۈمچىدىكى بىر ھەربىي دوختۇرخانىنىڭ زەھەرلىك چېكىملىككە ئۆگىنىپ قالغانلارنى داۋالاپ ئۆزگەرتىش ئورنىدا دوختۇر بولۇپ ئىشلەيدۇ. بۇ رەسىم 2006-يىلى 9-ئايدا تارتىلغان.

ئەركىن سىدىقنىڭ جەنۇبىي
كالىفورنىيەگە جايلاشقان
هازىرقى ئۆيىنىڭ ئارقا
هويلىسىنىڭ بىر كۆرۈنۈشى.

هويلىدىكى چوڭ تەشتەك، تاش سۇپا، يول ۋە ئوتلۇقلارنى ئەركىن سىدىق ئۆزى لايىھىلەپ، ئادەم ياللاپ ياساتقان. بۇ رەسىم 2005-يىلى يازدا تارتىلغان بولۇپ، هويلىدىكى گۈل-دەرەخلەرنى ئەركىن سىدىق شۇ يىلى (2005-يىلى) ئەتىيازدا تىككەن. رەسىمنىڭ سول تەرىپىدىكى پەمىدۇر

كۆچەتلىرىدۇر.

ئۆينىڭ ئارقا ھويلىسىدىكى

بىر تۇپ ئانار. بۇ ئانارنى ئەركىن سىدىق 2005-يىلى ئەتىيازدا تىككەن بولۇپ، بۇ رەسىم 2006-يىلى يازدا تارتىلغان.

5-بۆلۈم

ئالىي مەكتەپ

1978-يىلى 3-ئاينىڭ 6-كۈنى، ئەركىن سىدىق شىنجاڭ

ئۇنۇۋېرسىتېتىدا بىر يىللىق
خەنزۇ تىلى ئوقۇشنى باشلىدى.
گەرچە ئۇلار ئوقۇش باشلىغان
يىل 1978 - يىلى بولسىمۇ،
ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش
خىزمىتى 1977 - يىلى
باشلانغان بولغاچقا، ئەركىن
سىدىق بىلەن ئوخشاش ۋاقىتتا
ئالىي مەكتەپكە كىرگەن
ئوقۇغۇچىلارنىڭ ھەممىسى

پۈتۈن جۇڭگو بويىچە "77-يىللىق ئوقۇغۇچىلار" دەپ ئاتالدى. ئۇنىڭ بۇرۇنقى ئوقۇغۇچىلار خىزمىتى جەھەتتە قىلغان ئىشلىرىغا قاراپ، فىزىكا فاكۇلتېتى ئوقۇغۇچىلار خىزمىتىنىڭ مەسئۇلى ياقۇپ مۇئەللىمنىڭ تاللىشى ۋە كۆرسىتىشى بىلەن، فاكۇلتېتنىڭ ئۇنى سىنىپ ئىتتىپاق

ياچپىكسىنىڭ سېكرېتارى، ۋە
فاكۇلتېت ئىتتىپاق باش
ياچېيكىسىنىڭ مۇئاۋىن
سېكرېتارى قىلىپ تەيىنلىدى.
سىنىپتىكى ئايرىم ئۇرۇمچىلىك
ئوقۇغۇچىلار دەسلەپتە بۇ
يېزىلىق تۇسىنى ئالغان ئەركىن
سىدىقنى ئانچە كۆزگە ئىلىپ
كەتمىدى. لېكىن ئارىلىقتىن بىر
قانچە ھەپتە ئۆتمەيلا، ئەركىن

سـدىق ئۆز سـىنپىدا مەيلـى
ئۆگىنـــشتە بولـــسۇن يـاكى
خـىزمەتتە بولــسۇن كـۆزگە
كۆرۈنۈشكە باشـلىدى. ئۇنـىڭ
كىچىك پېئىل، ئادەملەر بىلەن
چىقىشقاق، باشقىلارغا ئىنتـايىن
كۆڭـۈل بۆلـىدىغان، باشـقىلارغا
ياردەم قىلىشنى خۇشاللىق دەپ
بىلىدىغان، خىزمەتنـى ئىنچىكە
ۋە ئىنتـــايىن رەتلـــىك

ئىشلەيدىغان مىجەزى، ھەمدە يۇكسەك دەرىجىدىكى تەشكىللەش، ھەر بىر ئىشنى يۇقىرى ئۆلچەم ۋە يۇقىرى ئۇنۇم بىلەن قىلىش ئىقتىدارى بارا-بارا باشقىلارنى قايىل قىلىشقا باشلىدى. 1978-يىلى كۈزدە، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى مەملىكەتلىك 10-نۆۋەتلىك ئىتتىپاق قۇرۇلتىيىغا بىر ۋەكىل

تاللايدىغان بولدى. بۇنىڭ
ئۈچۈن ئالدى بىلەن ھەر بىر
فاكۇلتېت بىردىن كاندىدات
تاللاپ چىقتى. ئاندىن ھەممە
فاكۇلتېتتىكى ئوقۇغۇچىلار
خىزمىتىنىڭ مەسئۇللىرى بىر
يەرگە جەم بولۇپ، ھېلىقى
كاندىداتلار ئىچىدىن پەقەت
بىرلا ۋەكىلنى تاللايدىغاندا،
ئەركىن سىدىقنىڭ سىنىپ

مۇدىرى شەرىپ مۇئەللىم بىلەن
يۇقىرىقى ياقۇپ مۇئەللىمنىڭ زور
تىرىشچانلىق كۆرسىتىشى بىلەن،
ئەخلاق، ئۆگىنىش ۋە
ئوقۇغۇچىلار خىزمىتى قاتارلىق
ھەممە جەھەتلەردە ئەركىن
سىدىق ئەڭ يۇقىرى باھاغا
ئېرىشىپ، مەكتەپ ۋەكىللىكىگە
تاللاندى. ھەمدە 1978-يىلى
10-ئاينىڭ 16-كۈندىن 26-

كۇنگچە بېيجىڭدا ئۆتكۈزۈلگەن مەملىكەتلىك 10-نۆۋەتلىك ئىتتىپاق قۇرۇلتىيىغا قاتناشتى.

1978-يىلىنىڭ ئاخىرى تەييارلىق باسقۇچىدىكى خەنزۇچە ئۆگىنىش ئاخىرلىشاي دەپ قالغاندا، ئەركىن سىدىق سىنىپىدىكى ساۋاقداشلىرى ئەھمەت نىياز بىلەن بىرلىكتە

ئۆزلۈكىدىن ئىنگلىز تىلى
ئۆگىنىشنى باشلاشنى قارار
قىلدى. ئۇ چاغدا ئۇيغۇر
مەكتەپتە ئوقۇغان ئوقۇغۇچىلار
ئارىسىدا چەت ئەل تىلى
ئۆگىنىش دېگەن ئۇقۇم يوق
بولغاچقا، بۇ ئىشنى
ئاڭلىغانلارنىڭ ئىچىدە دەسلەپتە
ئەركىن سىدىق بىلەن ئەھمەت
نىيازنى زاڭلىق قىلغانلارمۇ

بولدى. لېكىن ئۇلار باشقىلارنىڭ
گېپىگە پىسەنت قىلماي، شۇ
چاغـــــدا شـــــنجاڭ
ئۇنۇۋېرسىتېتىنىڭ چە ئەل تىلى
فاكۇلتېتـــدا ئىنگلىز تىلـــى
ئوقۇتقۇچـــــى بولـــۇپ
ئىشلەۋاتقان ھەكىمە ئاپپايدىن
ئىشنى نەدىن ۋە قانداق باشلاش
توغرىسىدا مەسلىھەت سوراپ،
ھەمـــــدە ئۇنىڭـــدىن بەزى

كىتابلارنى ئارىيەت ئېلىپ،
ئىنگلىز تىلى ئۆگىنىشنى
باشلىۋەتتى. ھەكىمە ئاپپايمۇ
ئاقسۇلۇق بولغاچقا، ئەركىن
سىدىق ئالىي مەكتەپكە كېلىپ
ئۇزۇن ئۆتمەيلا ئۇلار بىر-بىرى
بىلەن تونۇشقان بولۇپ، ئەركىن
سىدىق بىلەن ئەھمەت نىياز ئۇ
ئاپپاينىڭ ئۆيىگە پات-پات
كىرىپ تۇراتتى. كەسپىي دەرس

ئۆتتۇلۇشكە باشلىغان دەسلەپكى مەزگىلدە ئۇ ئوقۇش ئەركىن سىدنىققا ھېچ قانداق ئىغىر كەلمىگەنلىكى، ھەمدە ئۇ چاغدا باشقا قوشۇمچە ئىشلىرىمۇ بەك كۆپ بولمىغانلىقى ئۈچۈن، ئەركىن سىدنىق ئىنگلىز تىلى ئۆگىنىشكە خېلى كۆپ ۋاقىت ئاجراتتى. تىل ئۆگىنىشنى 77-يىللىق تەبىئىي پەن خەنزۇ

ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ دەرسلىك
كىتابىدىن باشلىغان بولۇپ،
ئۇلار 2 ھەپتىدە ئوقۇغان
دەرسنى ئەركىن سىدىق ئۆزى
ئۆگىنىپ بىر ھەپتىدە تۈگىتىپ
ماڭدى. 1979-يىلى يازلىق
تەتىلدىن پايدىلىنىپ قاتتىق
تىرىشچانلىق بىلەن، ئەركىن
سىدىق شۇ ۋاقىتتىكى 77-
يىللىق خەنزۇ ئوقۇغۇچىلارنىڭ

سەۋيىسىگە پۈتۈنلەي يېتىشۋالدى. يەنى، خەنزۇ ئوقۇغۇچىلار 3 مەۋسۇم دەرسلىك قىلىپ ئوقۇپ تۈگەتكەن دەرسنى ئەركىن سىدىق بىر مەۋسۇم ۋە بىر يازلىق تەتىلدە ئۆزى ئۆگىنىپ تۈگىتىپ، ئۆزى بىلەن ئوخشاش يىللىقتىكى خەنزۇ ئوقۇغۇچىلارغا يېتىشۋالدى.

بۇ ۋاقىتتىقچە ئەركىن
سەدىقنىڭ ئىش-ئىزلىرى پۈتۈن
مەكتەپ بويىچە تەشۋىق
قىلىنىشقا باشلىغان بولۇپ،
ئۇنىڭ تورتكىسى بىلەن ئۇيغۇر
مەكتەپتە ئوقۇغان ئوقۇغۇچىلار
ئارىسىدا بىر چەت ئەل تىلى
ئۆگىنىش دولقۇنى قوزغىلىشقا
باشلىدى. شىنجاڭ
ئۇنىۋېرسىتېتىدىكى بىر قانچە

تەبئىي پەن فاكۇلتېتلىرى چەت
ئەل تىلى ئۆگىنىش قىزغىنلىقى
بار ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلارغا رۇس
تىلى كۇرسلىرىنى ئېچىپ بەردى.
كۇرس يىغى باشلانغاندا تىل
ئۆگەنمەكچى بولغانلار ئىنتايىن
كۆپ بولۇپ، سىنىپقا پېتىشماي،
ئۇستەللەر ئارىسىدىكى بوش
ئورۇنلار ۋە دوسكىنىڭ
ئەتراپىدىكى بوش ئورۇنلارنىڭ

ھەممىسى دەرس ئاڭلىماقچى بولغانلار بىلەن توشۇپ كەتتى. ئارىلىقتىن بىرەر ئايچە ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن، فىزىكا فاكۇلتېتىدا ئېچىلغان سىنىپتا يەردە ئولتۇرۇپ دەرس ئاڭلايدىغانلار ئاساسەن قالمىدى. يەنە بىرەر ئايدەك ۋاقىتتىن كېيىن ئۇ سىنىپتا دەرس ئىلىۋاتقانلار سىنىپنىڭ

يېرمىنمۇ توشقۇزالمايدىغان بولۇپ قالدى. شۇنداق. بىر چەت ئەل تىلىنى ئۆگىنىش سۆزلەمەككە ئېنتايىن ئاسان بولۇپ، ئادەمنىڭ ئېغىزىدىن ئېنتايىن ئاسانلا چىقىدۇ. لېكىن ئۇنى ئەمەلىيەتتە ئىشقا ئاشۇرۇش بىر ئېنتايىن قىيىن ئىش. ئەركىن سىدىقنىڭ بىر ئالاھىدىلىكى، تىل ئۆگىنىشتەك

ئۆزۆن مۇددەت داۋاملاشتۇرۇشنى ۋە ئارىلىقتا ئۆزۈلـدۈرمەي ئىزچىل ئېلىپ بېرىشنى تەلەپ قىلىدىغان ئىشلاردا، ئۇ ئۆز-ئۆزىگە بىر خىل تۈزۈم تۈزۈپ چىقىپ (بۇنداق تۈزۈم ئىنگلىزچە "discipline" دەپ ئاتىلىدىغان بولۇپ، ئەركىن سىدىق بۇنىڭغا "تۈزۈم" دىن باشقا ياخشىراق سوز

تاپالمدى)، ئۇ تۆزۈمنى قاتتىق ئىجرا قىلدۇ. ئىنگلىز تىلى ئۆگىنىشنى باشلاپلا، ئەركىن سىدىق ھەر كۈنى 20-25 تىن يېڭى سۆز يادلاشنى ئۆزىگە ۋەزىپە قىلدى. ئۇ ھەر بىر سۆزنى كۈنىگە 3 قېتىمدىن جەمئىي 5 كۈن يازىدىغان بولۇپ، ئۇنىڭ مۇشۇنداق تىل ئۆگىنىش ئۇسۇلى تۆۋەندىكى تۆت بېتىدە بار:

http://www.meripet.com
/Academy/InglizTili.htm
ئەركىن سىدىق ھەر كۈنلۈك
خام سۆز ۋەزىپىسىنى ئورۇنلاش
ئۈچۈن ھەر كۈنى ئەتىگەن
سائەت 6:00 (شىنجاڭ ۋاقتى
بولۇپ، ئاخىرقى ئىككى خانا
مىنۇتنى كۆرسىتىدۇ) دىلا
ئورنىدىن تۇرۇپ، ئەتىگەنلىك
تاماقتىن بۇرۇن شۇ كۈنلۈك خام

سۆزلەرنى يادلىدى. ئەتىگەنلىك دەرسكە باشقىلاردىن 10-15 مىنۇت بالدۇر بېرىپ، دەرس باشلىنىشتىن بۇرۇن خام سۆزلەرنى بىر قېتىم يېزىپ چىقتى. چۈشتىن كېيىنكى دەرس باشلىنىشتىن بۇرۇنمۇ، ۋە كەچتە كەچلىك تاماقنى يەپ، ئاخشاملىق دەرس تەكرارلاشنى باشلاشتىن بۇرۇنمۇ شۇنداق

قىلدى. بۇنى بىر كۈنى بىرەر قېتىممۇ توختىتىپ قويمىدى. شەنبە-يەكشەنبە كۈنلىرىمۇ توختىتىپ قويمىدى. دەم ئېلىش كۈنلىرى تۇغقانلىرىنىڭ ئۆيىگە مېھمان بولۇپ بارغاندىمۇ، ئارىلىقتا 5-10 مىنۇت ۋاقىت چىقىرىپ، خام سۆزنى يېزىش ۋەزىپىسنى ئورۇنلاپ تۇردى.

ئالىي مەكتەپكە 77-يىللىق

ئوقۇغۇچىلار كېلىشتىن بۇرۇنقى 10 يىل ئىچىدە مەكتەپكە ئوقۇشقا كەلگەن ئوقۇغۇچىلارنىڭ سەۋىيىسى ئانچە يۇقىرى بولمىغاچقا، نۇرغۇن ئوقۇتقۇچىلارنىڭ بىلىمى بىر ئاز "داتلىشىپ" قالغان ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئەركىن سىدىقنىڭ سىنىپى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى تۇنجى قېتىم

قوبۇل قىلغان رادىئو
ئېلېكترونىكىسى كەسپى سىنىپى
ئىدى. شۇڭا 77-يىللىق
ئوقۇغۇچىلار كەلگەندىن كېيىن،
بەزىدە ئوقۇغۇچىلار
ئوقۇتقۇچىنى ئالدىرىتىپ
قويىدىغان ئىشلارمۇ بولۇپ
تۇردى. بەزى ئوقۇتقۇچىلار
دەرس قىلىپ سۆزلەۋاتقان
ماتېرىياللىنى ئۆزىمۇ ئوبدان

بىلمىگەچكە، دەرسنى "مۇنداق مۇنداق قىلسا، مۇنداق بولىدىكەن"، دەپ، ھېكايە سۆزلىگەندەك سۆزلەپ، "مۇنداق بولىدۇ"، دەپ كەسكىن ئېيتالمايتتى. ئۇ چاغدا تەبىئىي پەن توغرىسىدا رەسمىي بىسلىپ چىققان دەرسلىك كىتاب پەقەتلا يوق بولۇپ، ئوقۇتقۇچىلار ئۆزى ئۆتىدىغان دەرس توغرىسىدا

لېكسىيە تەييارلاپ، ئۇنى
مەكتەپ باسمىخانىسىدا ئاددىيلا
بېسىپ چىقىرىپ ئوقۇغۇچىلارغا
تارقىتىپ بېرەتتى. بۇنداق
لېكسىيە كىتابنىڭ سۈپىتى
ئىنتايىن ناچار، نۇرغۇن يەرلىرى
چاپاق بولۇپ، ئوقۇماق خېلى
تەس ئىدى. بىر قېتىم ئالىي
مەكتەپ ماتېماتىكىسى دەرسىنى
ئۆتىدىغان بىر ئوقۇتقۇچى قول

بـــلەن يېزـــپ لېكـــسيە تەييـــارلاپ، ئۆنـــى مەكـــتەپ باسمىخانـــسىغا بەرگەنـــدە، ئۇ يەردە ئىشلەيدىغانلارنىڭ ئالىي مەكـــتەپ بىلىمـــدىن خەۋىـــرى بولمىغاچقـــا، ماتېماتىكـــدىكى "چەكـــسىزلىك" كە ۋەكىلللـــك قىلىدىغان بەلگىنى "بۇ مۇئەللىم 8 نـــى يـــاتقۇزۇپ قويۇپتـــۇ" دەپ ئويلاپ، ھەمـــمە "چەكـــسىزلىك"

بەلگىسىنى "8" قىلىپ بېسىپ چىقىرىپتۇ. ھەممىدە ئۇ ئوقۇتقۇچىغا: "مۇئەللىم، سىز ھەممە 8 نى ياتقۇزۇپ قويۇپتىكەنسىز. مەن ئۇلارنى قوپۇرۇپ قويدۇم"، دەپتۇ. بۇ مۇئەللىم ئەركىن سىدىقنىڭ سىنىپىغا كىرىپ، ئوقۇغۇچىلارغا لېكسىيە كىتابىنى تارقىتىدىغان ۋاقىتتا، يوپۇقى ئەھۋالنى

ئوقۇغۇچىلارغا سۆزلەپ بېرىپ، قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتكەندى. ئەركىن سىدىق ئۆزىگە تەلەپنى تېخىمۇ يۇقىرى قويۇپ، كەسپىي بىلىم جەھەتتە خەنزۇ باللار بىلەن ئوخشاش سەۋىيىدە ئوقۇش، شۇ ئارقىلىق ئۇيغۇرلارنىڭ، جۈملىدىن ئۇيغۇر مەكتەپتە ئوقۇغانلارنىڭ ئاجىز ئەمەسلىكىنى ئىسپاتلاش

مەقسىتىدە، 1979-يىلىنىڭ
باشلىرى فىزىكا فاكۇلتېتىنىڭ
مۇئاۋىن مۇدىرى، ئۆزىنىڭ
كەسپىي دەرس ئوقۇتقۇچىسى
سۇلتان جانبولاتوۋ مۇئەللىمنىڭ
قېشىغا كىرىپ، ئۆزىنىڭ خەنزۇ
ئوقۇغۇچىلار سىنىپىغا يۆتكىلىش
ئىلتىماسىنى ئېيتتى. سۇلتان
مۇئەللىم ئۇنىڭغا مۇنداق دېدى:
"ئۇكام، مەن سېنىڭ ھازىرغىچە

قىلغان ھەممە ئىشلىرىڭدىن
ئىنتايىن رازى. مېنىڭچە سەن
كەلگۈسىدە خېلى چوڭ
ئىشلارنى قىلالايسەن. خەنزۇ
سىنىپقا يۆتكەلسەڭمۇ ياخشى
ئوقۇپ كېتەلەيدىغانلىقىڭغا
پۈتۈنلەي ئىشىنىمەن. لېكىن،
سەن ھازىر ئۇيغۇر ۋە باشقا
بارلىق ئاز-سانلىق مىللەت
ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ بىر ۋەكىلى

بولۇپ قالىدىكى. ئەگەر خەنزۇ سىنىپقا يۆتكەلسەك بۇ سالاھىيەتنى ئاساسەن يوقىتىپ قويىسەن. مېنىڭچە بولسا سەن ئۇيغۇر سىنىپتا ئوقۇۋېرىپ، ئۆز قابىلىيىتىڭنى ئىسپاتلىغىن. شۇنداق قىلساڭ سېنىڭ تۆھپەڭ تېخىمۇ چوڭ بولىدۇ. ئىنگلىز تىلى ئۆگىنىشنى چوقۇم ئاخىرغىچە چىڭ تۇتقىن. ئەگەر

ئۆگىنىشنى ھازىرقىدەكلا داۋاملاشتۇرساڭ، كەلگۈسىدە مەكتىپىمىزگە چەتكە چىقىپ ئوقۇيدىغان پۇرسەتتىن پەقەت بەرسىلا كېلىپ قالسا، ئۇنىڭغا مەن سېنى ماڭدۇرىمەن. ئەگەر ئۇنىداق ساندىن پەقەت ئىككىسلا كېلىپ قالسا، ئۇنىڭ بىرسىگە چوقۇم سېنى ماڭدۇرىمەن." بۇ سۆزنى

ئاڭلىغاندىن كېيىن، ئەركىن سىدىق ئۆزىنىڭ سىنىپ ئالمىشىش نىيىتىدىن ياندى. كېيىنكى مەۋسۇم سۇلتان مۇئەللىم ئەركىن سىدىقنىڭ سىنىپىغا ھەر ھەپتىسى 2 قېتىم، ھەر قېتىم 2 سائەتلىك دەرسكە كىردى. ئەركىن سىدىققا ئۇنىڭ دەرسى ھېچ قانداق قىيىن تۇيۇلمىغاچقا، ئەركىن سىدىق

ئۇنىڭغا پەقەت بىر قېتىملىق دەرسكىلا بېرىپ، يەنە بىر قېتىملىق دەرس ۋاقتىدا فىزىكا فاكۇلتېتىدىكى خەنزۇ ئوقۇغۇچىلارنىڭ 77-يىللىق 1-سىنىپىغا كىرىپ، ئۇلارنىڭ ئىنگلىز تىلى دەرسىگە قاتنىشىشىنى تەلەپ قىلدى. سۇلتان مۇئەللىم بۇنىڭغا ماقۇل بولدى. ئۇنىڭدىن كېيىنكى يەنە

بىر مەۋسۇم ئەركىن سىدىق
ئۆزىگە دەرس يوق ۋاقىتتا چەت
ئەل تىلى فاكۇلتېتى ئىنگلىز
تىلى كەسپىنىڭ 79-يىللىق
خەنزۇ سىنىپىغا بېرىپ، شۇ
سىنىپنىڭ ئوقۇغۇچىلىرى بىلەن
ئىنگلىزچە دەرس ئېلىشنى تەلەپ
قىلدى (ئۇ سىنىپتا 2 ئۇيغۇر ۋە
بىر قازاق ئوقۇغۇچى بار بولۇپ،
ھازىر ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى

ئىككىسى ئامېرىكىدا). سوۋلتان
مۇئەللىم يول مېڭىپ، بۇنىڭغىمۇ
مەكتەپتىن رۇخسەت ئېلىپ
بەردى. 1981-يىلىنىڭ
ئاخىرى، ئەركىن سىدىق
شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى تەبىئىي
پەن 77-يىللىق خەنزۇ
ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ ئىنگلىز تىلىنى
تاماملاش ئىمتىھانىغا قاتنىشىپ،
فىزىكا فاكۇلتېتى 77-يىللىق

1-سىنىپى بويىچە 5-ئورۇنغا ئېرىشتى. بۇ سىنىپ خەنزۇ تىلى سىنىپلىرىنىڭ ئىچىدە مەكتەپ بويىچە ئەڭ ئىلغار سىنىپ بولۇپ، نۇرغۇن قېتىم "ئىلغار كوللېكتىپ" بولۇپ مۇكاپاتتقا ئېرىشكەن ئىدى (ئۇيغۇر تىلى سىنىپلىرىنىڭ ئىچىدە ئەركىن سىدىق ئوقۇغان 77-يىللىق 4-سىنىپ شۇنداق بولغان ئىدى).

شۇنداق قىلىپ خەنزۇ ئوقۇغۇچىلار رەسمىي دەرس سۆزلىگەن بولدى. 3 يىلدا ئوقۇپ تۈگىتىدىغان دەرسنى، ئۇ ئۆزى قوشۇمچە ئۆگىنىپ 2 يىلدىلا تاماملىدى.

ئومۇمىي ئىنگلىز تىلى دەرسىنى تۈگەتكەندىن كېيىن، ئەركىن سىدىق كەسپىي ئىنگلىز سۆزلۈكى ئۆگىنىشنى

داۋاملاشتۇردى. ئۇ ئۆز كەسپىگە
ئائىت ئىنگلىزچە كىتابتىن بىرنى
تېپىپ، ئۇنى ئوقۇپ، ھەر كۈنى
ئۇنىڭدىن 25 خام سۆز
تەييارلاپ، يۇقىرىدا
تەسۋىرلەنگەن ئۇسۇل بويىچە
ئۇلارنى يادلاپ ماڭدى. شۇ
چاغدا (يەنى 1981-يىلىنىڭ
بېشىدا) شىنجاڭ خەنزۇچە
رادىئو ئىستانسىسىدا بىر ياپون

تىلى لېكسىيىسى بېرىلىۋاتقان بولۇپ، ئۇ ھەپتىسى 2 قېتىم، ھەر قېتىم 30 مىنۇت ئىدى. ئەركىن سىدىق رادىئودىكى شۇ ياپون تىلى لېكسىيىسىنى ئاڭلاشنى باشلىدى. ئۇنىڭ بىرەر ئۇنئالغۇسىمۇ بولمىغاچقا، پەقەت ئۆزى رېمونت قىلىپ ساقايتقان بىر كىچىك رادىئوغىلا تايىناتتى. لېكسىيىنى

ئۆزۈلدۈرۈپ قويماسلىق ئۇچۇن، ئۇ ئۆزىنىڭ نەدە بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، رادىئونى كۆتۈرۈپ يۈرۈپ، لېكسىيە ۋاقتى بولغاندا، ئۇنى ئەستايىدىل ئاڭلاپ، خاتىرە قالدۇردى. لېكسىيە بىرەر ئولتۇرۇشقا بارغان ۋاقتىغا توغرا كېلىپ قالسا، ئۇ سورۇندىن ئاستا چىقىپ كېتىپ، بىر جىمجىت يەرنى تېپىپ، رادىئونى

30 مىنۇت ئاشلاپ، ئاندىن سورۇنغا قايتىپ كىردى. لېكسىيە تۈغقانلىرىنىڭ ئۆيىگە بارغان ۋاقىتتا تۇغرا كېلىپ قالسا، ئادەملەر بار ئۆيدىن ئاستا سۇغۇرۇلۇپ چىقىپ، 30 مىنۇتلۇق لېكسىيىنى ئاشلاپ تۈگىتىپ، ئاندىن سورۇنغا قايتىپ كىردى. مۇشۇنداق ئۆگىنىشنى 2 يىل ئىزچىل

داۋاملاشتۇرۇپ، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنى پۈتتۈرۈشتىن بۇرۇن، ياپون تىلىنىڭ ھەممە گرامماتىكىسىنى ئۇقۇۋېتىپتۇ، ئۆزىگە ياپون تىلىدىنمۇ خېلى پۇختا ئاساس سېلىۋالدى.

كەسپىي دەرسلەرنىڭ يۇقىرى قىسمىغا كەلگەندە، ئەركىن سىدىقنىڭ سىنىپىدىكىلەر

بۇۋاستە خەنزۇچە دەرسلىك كىتابلارنى ئىشلەتتى. بۇ كىتابلار مەملىكەتلىك مائارىپ مىنىستىرلىقى بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇپ، نەنجىڭ سانائەت ئۇنىۋېرسىتېتى تۈزۈپ چىققان كىتابلار بولۇپ، ئىچكىرى ئۆلكىلەردىكى باشقا داشۆلىق مەكتەپلەرمۇ ئوخشاش دەرسلىكنى ئىشلەتتى. ئەركىن

سدىق يېڭى دەرسنىڭ
كىتابتىكى مەزمۇننى دەرستىن
بۇرۇن بىر قېتىم ئۆزى كۆرۈپ
چىقىدىغان بولۇپ، دەرس
ئۆتكەندە ئوقۇتقۇچىنىڭ ھەر بىر
ئېغىز سۆزىگە قاتتىق دىققەت
قىلىپ ئولتۇراتتى. ئەگەر
ئوقۇتقۇچى سۆزلىگەن دەرستە
بىرەر خاتالىق بولۇپ قالسا،
ئۇنى دەرھاللا بايقاپ،

ئوقۇتقۇچىغا كۆرسىتىپ بېرەلەيدۇ. ئۇ ھەممە دەرسلەردە ئاشۇنداق قىلىدىغان بولغاچقا، كۆپىنچە ۋاقىتلاردا ئۇ خۇددى مۇئەللىمنىڭ دەرسىنى تەستىقلاپ بېرىدىغان بىرىدەك رول ئوينايتتى. مۇئەللىم ئەركىن سىدىقنى قاراپ دەرس سۆزلەپ، ئۇنىڭ چىرايىدىن سەل نورماللىقسىزلىقنى ئۆزگەرسە، بەزى

مۇئەللىملەر سۆزلەشتىن توختاپ، "ئەركىن، بىر يېرى خاتا بولۇپ قالدىمۇ؟"، دەپ سورايتتى. مۇئەللىم سورىغان سوئالغىمۇ ئۇ 1-بولۇپ جاۋاب بېرەتتى. تەبئىي پەندە دەرس ئۆتۈلۈشتىن بۇرۇن يېڭى مەزمۇننى ئۆزى بىر قېتىم ئوقۇپ چىقىشنىڭ ناھايىتى زور پايدىسى بار. بۇنىڭ سەۋەبى

مۇنداق: يېڭى دەرس ئۆتۈلگەندە، ئوقۇغۇچىلار ئىككى تۈرلۈك يېڭى نەرسىگە دۇچ كېلىدۇ: بىرسى يېڭى كەسپىي ئاتالغۇلار. يەنە بىرسى يېڭى كەسپىي مەزمۇنلار. دەرستىن بۇرۇن يېڭى مەزمۇننى ئۆزى بىر قېتىم كۆرۈۋالسا، گەرچە كەسپىي مەزمۇننى تولۇق چۈشىنىۋېلىش كۆپىنچە ۋاقىتلاردا مۇمكىن

بولمىسمۇ، ئادەم يېڭى
ئاتالغۇلار بىلەن تونۇشۇۋالىدۇ.
شۇنىڭ بىلەن دەرس ئۆتۈلگەندە
زېھنىنى يېڭى مەزمۇنغا تېخىمۇ
ئۆنۈملۈك مەركەزلەشتۈرەلەيدۇ.
دەرسلىك كىتابىنىڭ ئوقۇتقۇچى
سۆزلىمەي ئۆتۈپ كېتىدىغان
قىسمىنىمۇ، قانداق مەزمۇن
ئۆتۈلمەي قالغانلىقى توغرىسىدا
بىر ئاز چۈشەنچىگە ئىگە

بولـۇۋېلىش ئۆچـۈن، ئەركىن سىدىق ئۆزى بىر قېتىم كۆرۈپ چىقاتتى. مۇشۇنداق ئۇسۇل ۋە روھ بىلەن ئوقۇغانلىقى ئۈچۈن، ئۇ كەسىپي دەرسلەرنىمۇ ئىنتايىن پۇختا ئۆگىنىپ ماڭدى. مەۋسۇملۇق ئىمتىھانلاردا ئانچە قىينالمايلا تولۇق نومۇر ئالاتتى. ئاشۇ مەزگىلنىڭ بىر يىلى مەۋسۇم

ئاخىرىدا، فىزىكا فاكۇلتېتى ھەر
بىر سىنىپتىكى ئىمتىھانلاردا ئەڭ
يۇقىرى نومۇر ئالغان ئۇيغۇر ۋە
خەنزۇ ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئىسمى
بىلەن ئەڭ يۇقىرى نومۇر ئالغان
3 دەرستىكى مەۋسۇملۇق
ئىمتىھان نەتىجىسىنى بىر
تاختايغا چىقىرىپ قويىغان
بولۇپ، ئۇنىڭدا پەقەت ئەركىن
سىدىقنىڭلا بارلىق دەرستىكى

نەتىجىسى 100 نومۇر بولۇپ چىققان ئىدى. ئەركىن سىدىق كەسپىي ئۆگىنىشتىمۇ ئۆزگىچە بىر ئۆلچەملىك ئۇسۇلنى يەكۈنلەپ چىققان بولۇپ، شۇ ئۇسۇلدىن پايدىلىنىپ، ئىزچىل تۈردە ياخشى ئۆگەندى. ئۇنىڭ كەسپىي دەرسلەرنى ئۆگىنىش ئۇسۇلى تۆۋەندىكى تۆت بۆلەككە بۆلۈنگەن:

http://www.meripet.com
/Academy/TebbiPen.htm

1979-يىلى 5-ئاينىڭ 3-كۈندىن 9-كۈنىگىچە، ئەركىن سىدىق بېيجىڭدا ئېچىلغان مەملىكەتلىك ئوقۇغۇچىلار بىرلەشمىسىنىڭ 19-نۆۋەتلىك ۋەكىللەر قۇرۇلتىيىغا قاتناشتى. ھەمدە ئۇنىڭدا مەملىكەتلىك ئوقۇغۇچىلار بىرلەشمىسىنىڭ

مۇئاۋىن رەئىسلىككە تەيىنلەندى. ئەمەلىيەتتە بۇ تەشكىلاتنىڭ بىر رەئىسى ۋە 16 مۇئاۋىن رەئىسى بار بولۇپ، قۇرۇلتايدىن بۇرۇن بۇ 17 سان جۇڭگودىكى 30 شەھەر، ئۆلكە ۋە ئاپتونوم رايونلارغا تەقسىم قىلىنغان ئىدى. بۇنىڭ ئىچىدە غەربىي-شىمال رايونىغا (يەنى لەنجۇ بىلەن ئۇيغۇر ئاپتونوم

رايوندىغا) پەقەت بىر مۇئاۋىن رەئىسلىك سانى بېرىلگەن ئىدى. بۇ سانىغا كىرىدىغانلارنىڭ ھەممىسى ئۆزى تۇرۇشلۇق جايىدىكى، مەملىكەتلىك ئوقۇغۇچىلار بىرلەشمىسىنىڭ رەئىسلىك ياكى مۇئاۋىن رەئىسلىك ئورنى بولۇپ تاللانغان بىر ئالىي مەكتەپنىڭ ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسىنىڭ

رەئىسى بولۇشى كېرەك ئىدى. لېكىن، ئۇ چاغدا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا 77-يىللىق ئوقۇغۇچىلار قوبۇل قىلىنغاندىن كېيىن تېخى ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسى قۇرۇلمىغان بولسىمۇ، ئەركىن سىدىقنى ۋەكىل قىلىپ ئەۋەتكەن ئىدى. 1979-يىلى 11-ئايدا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ 3-

نۆۋەتلىك ئوقۇغۇچىلار ۋەكىللەر
يىغىنى بولەن 8-نۆۋەتلىك
ئىتتىپاق قۇرۇلتىيى ئېچىلىپ،
ئەركىن سىدىق مەكتەپ
ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسىنىڭ
رەئىسلىكىگە، ۋە مەكتەپ
ئىتتىپاق كومىتېتىنىڭ دائىمىي
ھەيئەتلىكىگە تەيىنلەندى.
1980-يىلى 8-ئاينىڭ 26-
كۈنىدىن 30-كۈنىگىچە

ئۆرۈمچىدە ئېچىلغان ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تۇنجى قېتىملىق ئوقۇغۇچىلار قۇرۇلتىيى بىلەن 3-نۆۋەتلىك ياشلار قۇرۇلتىيىدا، ئەركىن سىدىق ئاپتونوم رايونلۇق ئوقۇغۇچىلار بىرلەشمىسىنىڭ رەئىسى، ۋە ياشلار بىرلەشمىسىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى بولدى. شۇنداق قىلىپ ئەركىن سىدىقنىڭ ئوقۇغۇچىلار

خىزمىتىدىكى ۋەزىپىسى 5 كە كۆپەيدى.

ئۇ ۋاقىت مەدەنىيەت ئىنقىلابى ئەمدىلا ئاخىرلىشىپ، بۇرۇنقى 10 نەچچە يىل داۋاملاشقان قالايمىقانچىلىقنى يىگىۋاشتىن رەتكە سېلىش باسقۇچىغا توغرا كەلگەن بولغاچقا، نۇرغۇن ئىشلار تېخى بىر رېتىمگە چۈشۈپ بولالمىغان

ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە مەكتەپ
رەھبەرلىكى تەلەپ قىلغاننى
ئوقۇغۇچىلار ياخشى
كۆرمەيدىغان، ئوقۇغۇچىلار ئارزۇ
قىلغان ئىشلارنى مەكتەپ
رەھبەرلىكى ياقتۇرمايدىغان بىر
ئىبغىر زىددىيەتمۇ مەۋجۇت
بولۇپ، ئىشلارنى ھەر ئىككى
تەرەپنى رەنجىتمەي، ھەر ئىككى
تەرەپنى رازى قىلغان ھالدا

ئېلىپ مېڭىش يولىكى ئەركىن سەدىقنىڭ زىممىسىگە چۈشكەن ئىدى. ئۇنىڭدىن باشقا ئەركىن سەدىق ئۆزىدىن بۇرۇنقى ئۇيغۇر ئوقۇغۇچى كادىرلىرىنىڭ بۇرۇنقى باشقىلار يېتىلەپ ماڭىدىغان ئەھۋالدىن قاتتىق نارازى بولۇپ، ئۇيغۇرلارنىڭ ھەممە ئىشتا ئاجىز بولۇپ كۆرۈنىدىغان ۋەزىيەتنى قەتئىي ئۆزگەرتىشكە قاتتىق بەل

باغلىدى. شۇڭا ئۇ ئوقۇغۇچىلار خىزمىتىدىمۇ ھېچ كىمنىڭ ئاغزىنىغا قاراپ تۇرمىاي، ئەتراپلىق ئىزدىنىپ، قاتتىق تىرىشىپ ئىشلىدى. مەكتەپ ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسىدىكى ئۇيغۇر كادىرلارغىمۇ ۋە خەنزۇ كادىرلارغىمۇ ھەققىي تۈردە ياخشى باشلامچىلىق قىلدى. ئۇنىڭ يېتەكچىلىكىدە، مەكتەپ

ئوقۇغۇچىلار ئۆيۈشمىسى ھەر يىلى يېڭى كەلگەن ئوقۇغۇچىلارغا "يېڭى ئوقۇغۇچىلارنى قارشى ئېلىش" مۇراسىمى ئورۇنلاشتۇردى. ئۆيغۇر ئوقۇغۇچىلارغا يىلدا بىر قېتىم "شېئىر دېكلاماتسىيە قىلىش" مۇسابىقىسى ئورۇنلاشتۇردى. بەزى يىللىرى فاكۇلتېتلار ئارا سەنئەت

ئۇيۇنلىرى كۆرگەزمۇ ئۆتكۈزدى. مەكتەپ ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسى يىغىنلىرىدا ئۇ ئالدىدا ئۇيغۇرچە سۆزلەپ، كەينىدە خەنزۇچە سۆزلەيتتى. شۇڭا ئۇنىڭغا تەرجىمان كەتمەيتتى. خەنزۇ ئوقۇغۇچى كادىرلىرىنمۇ ھەممە جەھەتتىن قايىل قىلىپ يېتەكلەپ ماڭغاچقا، ئەركىن سىدىقنى

ئۈلارمۇ ئىنتايىن ھۆرمەتلەيتتى. شۇنداق قىلىپ ئۇ مەكتەپتە بۇرۇن مەۋجۇت بولغان، 1-قول ئۇيغۇر باشلىقنى باشقىلار يېتىلەپ ماڭدۇرغان ئەھۋالغا پۈتۈنلەي خاتىمە بەردى. 3- نۆۋەتلىك مەكتەپ ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسىنىڭ مۇدىرىي توشۇپ، ئۇيۇشمىنىڭ 2 يىللىق خىزمىتىدىن دوكلات

يازبدىغاندا، ئەركىن سىدىق ئۇ
ئىشنى ياڭ فامىلىلىك،
ھەربىيلىكتە نەچچە يىل كادىر
بولۇپ ئىشلىگەن، تارىخ
فاكۇلتېتىنىڭ 77-يىللىق خەنزۇ
ئوقۇغۇچىسى، مەكتەپ
ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسىنىڭ 1-
مۇئاۋىن رەئىسگە تاپشۇرغاندا،
ئۇ ئەركىن سىدىققا مۇنداق
دېگەن ئىدى: "ئەركىن، ئەگەر

مەن مەكتەپنى دېسەم بۇ ئىشنى
ھەرگىزمۇ قىلغۇم يوق ئىدى.
بىراق، مەن ئۇنى سېنىڭ يۈزۈڭ
ئۈچۈن قىلىپ بېرەي." ئۇ ئەينى
ۋاقىتتىكى مەكتەپ
رەھبەرلىكىنىڭ بىر قىسىم
ئىشلىرىنى ياقتۇرمىغان، مەكتەپ
رەھبەرلىكىدىن نارازى
ئوقۇغۇچىلارنىڭ بىرسى
بولغاچقا، يۇقىرىقىدەك

گەپلەرنى قىلغان ئىدى. مەكتەپ
ئوقۇغۇچىلار ئۆيۈشمىسى ئۆيغۇر
ئوقۇغۇچىلار ئۆچۈن
ئۆيۈشتۇرغان يۈقىرىقىدەك
پائالىيەتلەر ئوقۇغۇچىلار
ئارىسىدا ئىنتايىن چوڭ تەسىر
قوزغاپ، شۇ ۋاقىتتا مەكتەپ
ئوقۇغۇچىلار ئۆيۈشمىسىدا كادىر
بولۇپ ئىشلەش بىر يۇقىرى
دەرىجىلىك شان-شەرەپكە

ئايلانغان ئىدى. 1981-يىلى 3-نۆۋەتلىك ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىنىڭ مۇدىرلىكىغا تاللىنىپ، 4-نۆۋەتلىك ئۇيۇشما ۋۇجۇدقا كەلگەندە، ئەركىن سىدىق داۋاملىق تۇردى ئۇنىڭ رەئىسلىكىگە تەيىنلەندى.

1978-يىللىرى ئۇيغۇر دىيارىدىكى ئاشلىق كىرزىسى تېخى ئاخىرلاشمىغان ئىدى.

شۇڭا ئوقۇغۇچىلارنىڭ تۇرمۇشى
ئىنتايىن قىيىن بولۇپ،
ئوقۇغۇچىلار ئوپچە ئاشخانىدا
تاماق يەيتتى. ئوقۇغۇچىلار
ئۇستەل بويىچە گۇرۇپپىلارغا
ئايرىلغان بولۇپ، بىر ئۇستەلدە
10 دىن كىشى بار ئىدى. ئاشپەز
ئۇستاملار ھەر بىر ئۇستەل
ئۇچۇن بىر داسقا تاماقنى
ئۇسۇپ بېرەتتى. ئوقۇغۇچىلار بۇ

داسنى ئۆز ئۈستلىگە ئەكېلىپ،
ئۈنىڭدىكى تاماقنى بۆلۈشەتتى.
ئۇلارنىڭ ئەتىگەنلىك تاماقى
دۇخوپكىدا پۇشۇرغان بىر
كىچىك قوناق نېنى ياكى قوناق
ھور نېنى بولۇپ، بىرسىگە بىر
ئادەمنىڭ قورسىقى ئارانلا
توياتتى. ئۇ-بۇ يەرلەرگە كېتىپ
قېلىپ، تاماقتا كەلمىگەن
ئوقۇغۇچىلارنىڭ نېنىنى تاماقتا

كەلگەنلەر بۆلشپ ئېلىۋالاتتى. ئۇ چاغدا ئەركىن سىدىقنىڭ ياتىقىدا 12 ئوقۇغۇچى بار بولۇپ، ئۇلار 6 دانە قوش كىشىلىك كارىۋاتتا ئۇخلايتتى. ئاخشىمى سائەت 11 غىچە ئۆگىنىش قىلىپ، چىراغ ئۆچۈرۈلگەندە ياتاقتا قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، ھېلىقىدەك قوناق نېنى بارلار كارىۋاتنىڭ

قىرغىنقىدا ئۆلتۈرۈۋېلىپ، بىر
چاشكىغا قايناق سۇ ياكى
سوغۇق سۇ قۇيۇۋېلىپ، ئۇنى
ئىچكەچ ھېلىقى قېتىپ قالغان
ناننى غاجاپ يەيتتى. نېنى
يوقلار بولسا ئۇتتۇرلا يوتقانغا
كىرىپ كېتەتتى. چۈشلۈك ۋە
كەچلىك تاماقنىڭ سۈپىتىمۇ
ئىنتايىن ناچار بولۇپ، ئادەمنىڭ
قورسىقى ئارانلا تويىۋاتتى. ئۇ

چاغدىكى ئوقۇغۇچىلار ئۇچۈن
ئەڭ ياخشى تاماق سۇيۇقئاشمۇ
ئەمەس، لەگمەنمۇ ئەمەس،
ئاشۇ ئىككى تاماقنىڭ ئوتتۇرىدا
قالغان "بوسو" دېگەن بىر تاماق
ئىدى. شۇڭا تاماققا بارغان
ئوقۇغۇچىلارنىڭ ھەممىسى
"جىقراق ئوقۇغۇچىلار تاماققا
كەلمىسكەن"، دېگەننى
تىلەيتتى. قىز ئوقۇغۇچىلار

بەكرەك تاماقـقا بارمايـدىغان بولۇپ، قىز ئوقۇغۇچىلار كۆپرەك بولغـــان ئۇســـتەلدىكىلەر "تەلەيلىكلەر" ھېسابلىناتتى. ئۇنـداق ئۇسـتەللەرگە بەزىـدە باشقا ئۇستەلدىن "زىيارەت" كە ئادەم كېلىپ قالاتتى. ئەركىن سىدىقنىڭ سىنىپىدىكى 30 دەك ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئاران بەشى قىز ئوقۇغۇچى بولۇپ، ئۇلارنىڭ

ئىككىسى ئۆرۈمچىلىك ئىدى. ئۇ ئىككىسىلەن ئۆيىدىن قاتناپ ئوقۇپ، ئاشخانىدا تاماق يېمەيتتى. شۇڭا فىزىكا 77-يىللىق 4-سىنىپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ ھەممىسى تاماق جەھەتتە "تەلەيسىزلەر" ئىدى.

ئۆرۈمچى بىلەن ئاقسۇنىڭ ئارىلىقى مىڭ كىلومېتىر

كېلىدىغان بولۇپ، ئۇ چاغدا يولۇچىلار ئاپتوبۇسى بۇ مۇساپىنى 4 كۈندە باساتتى. شۇڭا يازلىق تەتىلدە ئۆيگە قايتقاندا يولدا 3 ئاخشام ئۇخلاپ، 4 كۈن يول يۈرۈشكە توغرا كېلەتتى. ياتاقلار ئىنتايىن قاساماق بولۇپ، ھەممىسىدە دىگۈدەك چۇسا ۋە بۈرگىلەر بار ئىدى. شۇڭا كېچىسى ئۇخلاش

ئاساسەن مۇمكىن ئەمەس بولۇپ، ئادەمنى قاتتىق سىلكىيدىغان ھېلىقى ئاپتوبۇستا بىر كۈن ئولتۇرۇپ ھېرىپ كەتكەنلىكتىن، كىشىلەر پەقەت ئۈزۈلمەي يىتۈۋېلىش ئۈچۈنلا ياتاقتا چۈشەتتى. يولنىڭ تامىقىمۇ ئىنتايىن ناچار بولۇپ، بىر چىنە لەڭمەن ئالسىڭىز ئۇنىڭ 3 تىن 2 قىسمى قوناق

ئۇندا ياسالغان چۆپ بولۇپ، پەقەت ئۇستۇنكى بىر قەۋەت چۆپلا بۇغداي ئۇنى بولۇپ چىققىدەك ۋاقىتلارمۇ بولغان ئىدى.

ئەركىن سىدىق پەقەت يازلىق تەتىلدىلا يۇرتىغا قايتىپ، ئالىي مەكتەپتە ئوقۇش جەريانىدا قىشلىق تەتىلدە بىر قېتىممۇ ئۆيىگە بېرىپ باقمىدى. ئۇ ھەر

يازدا ئۆرۈمچىدىن ئاقسۇغا
ماڭغاندا يولۇچى ئاپتوبۇسىدا
ئولتۇراتتى. ئۆيدە 15 كۈندەك
تۇرغاندىن كېيىن، ھەر يىلى
يازلىق تەتىلدە ئېچىلىدىغان
مەملىكەتلىك ئوقۇغۇچىلار
بىرلەشمىسى رەئىسلىرىنىڭ
يىغىنىغا قاتنىشىش ئۈچۈن،
ئۆرۈمچىگە بالدۇرلا قايتىپ
كېلەتتى. ئۇ چاغدا ئەركىن

سەدىقىنىڭ ئۆيىدە 8 جان ئادەم بولۇپ، ھەممەيلەن دادىسىنىڭ 80 نەچچە سوم ئايلىق مائاشىغا قاراشلىق ئىدى. ئاقسۇدىن ئۈرۈمچىگىچە بولغان ئاپتوبۇس يول كىراسىغىلا 15 سوم ئەتراپىدا پۇل كېتىدىغان بولغاچقا، يول كىراسىنى تېجەپ قېلىش ئۈچۈن، ئۇنىڭ دادىسى ئىمكان بار ئۈرۈمچىگە بارىدىغان

قارا ماشىنىدىن بىرەرنى تېپىپ، ئەركىن سىدىقنى شۇ ماشىنىغا سېلىپ قويىياتتى. مۇشۇ تەرجىمىھالنىڭ ئالدىنقى بىر قىسمىدا تىلغا ئېلىنغان، ئەركىن سىدىقنىڭ روزى تۇردى دېگەن تاغىسىنىڭ ئىنىسى قادىر تۇردى ئاقسۇ ۋىلايەتلىك پوچتىخانىدا ئىشلەيتتى. شۇڭا ئەركىن سىدىقنىڭ دادىسى ھەر يىلى

ئالدى بىلەن ئاشۇ كىشىنىڭ قېشىغا بېرىپ، ئۆرۈمچىگە خەت تۇشۇيدىغان قارا ماشىنا بار-يوقلىغىنى سوروشتە قىلاتتى. ئەركىن سىدىق بىر قېتىم ئۈستى ئوچۇق خەت توشۇش ماشىنىسىدا، خەت خالتىلارنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرۇپ ئۆرۈمچىگە قايىتتى. ھەر كۈنى كەچتە ماشىنىدىن چۈشكەندە، ئۇنىڭ

پۈتۈن ئۇستى-بېشى خۇددى
كونا ئۆيلەرنى چاقىدىغان قارا
خىزمەتچىلەرنىڭكىگە ئوخشاش
توپا بىلەن قاپلىنىپ كېتەتتى.
ئۇنىڭدىن باشقا قارا ماشىنىنىڭ
ئۈستىدە ئولتۇرۇپ، يازنىڭ
تومۇز ئىسسىقىغا چىدىماقمۇ
ئاسان ئەمەس ئىدى. يەنە بىر
يىلى ئەركىن سىدىقنىڭ دادىسى
ئاقسۇ يۇڭ زاۋۇتىدىن

ئۆرۈمچىگە مال توشۇيدىغان بىر قارا ماشىنىنى تاپتى. ئۇنىڭ شوپۇرى بىر خەنزۇ بولۇپ، ئۇنىڭ ئەركىن سىدىقنى ئۆرۈمچىگە بىكارغا ئاپىرىپ قويۇشى ئۈچۈن ئەركىن سىدىقنىڭ دادىسى ئۆيىدىكى بىر قانچە كىلو ياڭاق بىلەن يەنە بىر قانچە كىلو گۈلنى 2 خالتا قىلىپ، شوپۇرغا سوغا قىلدى. ئۇ

شوپۇر ئەركىن سىدىقنى ئېلىپ شىڭخاغا كەلگەندە ئەركىن سىدىقنى ماشىنىدىن چۈشۈرۈپ قويۇپ، "بىر دەم ساقلاپ تۇر. مەن ئۆزۈمنىڭ ئازراق ئىشىنى تۈگىتىپ، قايتىپ كېلىپ سېنى ئېلىۋالىمەن"، دېدى. ئەركىن سىدىق چوڭ تاش يول بويىدا سومكىسىنى تۇتۇپ ساقلىدى. بىر سائەت ساقلىدى. ئىككى

سائەت ساقلىدى. ئۈچ سائەت ساقلىدى. لېكىن ئۇ شوپۇر قايتىپ كەلمىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئىلاجسىز شىڭخادا ياتاققا چۈشۈپ، ئەتىسى ئۈرۈمچىگە بارىدىغان ئاپتوبۇسنىڭ بېلىتىنى ئېلىپ، ئۈرۈمچىگە ئاپتوبۇس بىلەن قايتىپ كەتتى. ئەمما، بۇ قېتىم ئۇنىڭ ئۈرۈمچىدىن ئېچكىرىگە ماڭغۇچە بولغان بىر

ھەپتە، ۋە ئېچكىرىدىكى يىغىندىن قايتىپ كېلىپ، دەرس باشلانغۇچە بولغان 10 كۈن جەريانىدا ئۇرۇمچىدە تۇرمۇش كەچۈرىدىغان تۇرمۇش پۇلى يول كىراسى بىلەن تۈگەپ كېتىپ، ئەركىن سىدىق قاتتىق قىينالغان ئىدى.

ئۇ چاغدا مەكتەپ باشلانغاندا ئوقۇغۇچىلارنىڭ

تامقىغا پۇل ئېلىنمايتتى. ئەركىن سىدىق ئۆز ئائىلىسىنىڭ ئىقتىسادىي قىيىنچىلىقىنى كۆزدە تۇتۇپ، ئىمكانقەدەر ئاتا-ئانىسىدىن پۇل سورىماي، ئىنتايىن ئاددىي-ساددا ياشايتتى. بەزىدە 3 ئاي ئىچىدە ئاتا-ئانىسىدىن ئالغان پۇل 5 سومغىمۇ بارمىغان ۋاقىتلارمۇ بولغان ئىدى. ئەركىن

سىدىقنىڭ قەلىمى ئىنتايىن كۆچلۈك بولۇپ، باشقا مەقسەت بىلەن يېزىلغان نەرسىلىرى ئۇ- بۇ يەردە ئېلان قىلىنىپ قېلىپ، شۇنىڭ قەلەم ھەققىمۇ ئەركىن سىدىقنىڭ تۇرمۇش خىراجىتى ئۆچۈن ناھايىتى ئەسقاتقان ئىدى. بىر قېتىم ئۇنىڭ "تۇك يولى" دېگەن دەرسىنىڭ ئوقۇتقۇچىسى ھەممە

ئوقۇغۇچىلاردىن تاپشۇرۇق
ئورنىدا بىر پارچە ماقالە
يېزىشنى ئورۇنلاشتۇردى.
يېزىلغان ماقالىنى سىنىپنىڭ
ئوتتۇرىسىغا چىقىپ ئوقۇغاندا،
ئەركىن سىدىقنىڭ ماقالىسى
سىنىپتىكىلەرنىڭ ھەممىسىنى
تەسىرلەندۈردى. شۇنىڭ بىلەن
دەرس ئوقۇتقۇچىسى ئەركىن
سىدىققا ئۇ ماقالىنى "شىنجاڭ

مائارىپ ژۇرنىلى" غا يوللاش
توغرىسىدا تەكلىپ بەردى.
شۇنىڭ بىلەن ئۇ ماقالە ئاشۇ
ژۇرنالدا ئېلان قىلىنىپ، ئەركىن
سىدىقتا ئازراق قەلەم ھەققى
كەلدى. ئەركىن سىدىقنىڭ
"مەن قانداق ئۆگەندىم"،
"ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانىغا
قانداق تەييارلىق قىلىش
كېرەك؟" دېگەن ماقالىلىرىمۇ

"شىنجاڭ ياشلار ژۇرنىلى" قاتارلىق مەتبۇئاتلاردا ئېلان قىلىنىپ، ئۇلارغىمۇ قەلەم ھەققى كەلدى. ئەركىن سىدىق سۇلتان مۇئەللىمنىڭ يېتەكچىلىكىدە يازغان "مىكرو دولقۇن تېخنىكىسى ۋە ئۇنىڭ ھازىرقى قوللىنىشى" ماۋزۇلۇق ئوقۇش پۈتتۈرۈش ماقالىسى "شىنجاڭ بىلىم-كۈچ ژۇرنىلى" دا ئېلان

قىلىندى.

ئەركىن سىدىق ئىلىم-پەننىڭ يۇقىرى پەللىسىگە چىقىش ۋە ئۆز تەقدىرىنى ئۆزگەرتىشتىن باشقا، قىلغان ئىشلىرىنىڭ ھەممىسىنى مىللەتنىڭ تەقدىرى بىلەن زىچ باغلىدى. مىللەتكە پايدىلىقلا ئىش بولسا، ئۇ مەيلى چوڭ ئىش بولسۇن ياكى كىچىك ئىش بولسۇن، ئۇ ئىشلارنى قىلچە

ئىككىلەنمەستىن قىلىپ تۇردى. شۇ ۋاقىتتىكى بىر مەزگىل شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىكى ئۇيغۇر قىز ئوقۇغۇچىلارنىڭ چۇشلۇك تاماق ئىلىشى بىر مەسىلە بولۇپ قالدى. تاماق ئىلىشتا ھەممە ئوقۇغۇچىلار 3-4 دېرىزىدە ئۆچىرەت تۇرىدىغان بولۇپ، ئوغۇل ئوقۇغۇچىلار داۋاملىق قىز ئوقۇغۇچىلارنى

بوزەك قىلىپ، ئۆچىرەتتە
ئۇلارنىڭ ئالدىغا كىرىۋېلىپ،
تاكى بارلىق ئوغۇل ئوقۇغۇچىلار
تاماق ئېلىپ بولمىغۇچە قىز
ئوقۇغۇچىلارغا نۆۋەت
تەگمەيدىغان ئەھۋال
شەكىللەندى. بۇ ئەھۋالنى
ئۆزگەرتىش ئۈچۈن ئەركىن
سىدىق دەسلىپىدە مەكتەپ
ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسىنىڭ

ئۇيغۇر كادىرلىرىنى 2 كىشىنى
بىر گۇرۇپپا قىلىپ بۆلۈپ، ھەر
كۈنى چۈشلۈك تاماق ۋاقتىدا بىر
گۇرۇپپىدىكى 2 كىشى بىلىكىگە
قىزىل بەلگە باغلاپ،
ئوقۇغۇچىلار ئاشخانىسىدا
ئۆچىرەت ساقلايدىغان قىلدى.
گەرچە ئەركىن سىدىقنىڭ ئۆزى
مەملىكەتلىك ئوقۇغۇچىلار
بىرلەشمىسىنىڭ مۇئاۋىن

رەئىسدەك يۇقىرى دەرىجىلىك
ۋەزىپىدە بولسىمۇ، ئۇنىڭغا پەرۋا
قىلماي، ئۆچىرەت ساقلاشنى 1-
بولۇپ ئۆزى باشلاپ بەردى.
كېيىنچە مەكتەپكە تەكلىپ
بېرىپ، ئوغۇللار بىلەن قىزلار
تاماق ئالىدىغان دېرىزىنى
ئايرىۋەتتى. ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلار
بۇ ئىشتىن چەكسىز خۇرسەن
بولۇشتى. بىر مەزگىل ئۇيغۇر

ئوقۇغۇچىلار ئاشخانىسى بىر بىنانىڭ 2-قەۋىتىدە بولغان بولۇپ، قىش كۈنى پەلەمپەيدىن چىقىپ چۈشكىچە ئوقۇغۇچىلار مۇزغا تېيىلىپ يىقىلىپ چۈشىدىغان ئىشلار كۆپ كۆرۈلدى. شۇنىڭ بىلەن ئەركىن سىدىق مەكتەپ ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسىنىڭ ئۇيغۇر كادىرلىرىنى تەشكىللەپ، ھەر

كۆنى ئوقۇغۇچىلار ئەتىگەنلىك تاماقتا كېلىشتىن بۇرۇن پەلەمپەيدىكى مۇزلارنى تازىلاتقۇزۇپ قويىدى.

1979-يىللىرىنىڭ باشلىرى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ سابىق مۇئاۋىن مۇدىرى قەييۇم باۋۇدۇن بىر قېتىملىق ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلار چوڭ يىغىنىدا مۇنداق دېدى: "بىز 30 يىل

تىرىشىپ، ئۇيغۇر پروفېسسوردىن ئاران ئىككىنى يېتىشتۈردۇق (جۇغراپىيە فاكۇلتېتىنىڭ پروفېسسورى مىجىت خۇدابەردى بىلەن ئەدەبىيات فاكۇلتېتىنىڭ پروفېسسورى ئابدۇشۇكۇر مۇھەممەت ئىمىننى دېمەكچى). بۇنىڭدىن كېيىنكى 30 يىل ئىچىدە ئۇيغۇر پروفېسسوردىن يەنە ئاران ئىككىسى چىقسا، ئۇ

بىز ئۇيغۇرلار ئۇچۇن بىر چوڭ نومۇس. شۇڭا سىلەر چوقۇم تىرىشىپ ياخشى ئوقۇڭلار." بۇ سۆزلەر ئەركىن سىدىقنىڭ قەلبىدە چوڭقۇر ئورۇن ئالدى. ئۇنىڭدىن كېيىنكى ۋاقىتلاردا ئەركىن سىدىقمۇ مەكتەپتىكى بارلىق ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلارغا ئىمكانىقەدەر چوڭراق تەسىر كۆرسىتىشكە ئىزچىل تىرىشىپ

تىرىشتى. يېڭى مەكتەپكە قوبۇل
قىلىنغان ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلارغا
چوڭ يىغىن ئاچقاندا، ئۇ
"ھازىرقى زاماندا بىر مىللەت
يەنە بىر مىللەتنىڭ قۇلى بولۇپ
قالىدىغان ئەھۋال ئاساسەن
كۆرۈلمەسلىكى مۇمكىن. لېكىن
بىر مىللەت يەنە بىر مىللەتنىڭ
تىلىنىڭ قۇلى بولۇپ قالىدىغان
ئىشلار ھازىرمۇ ناھايىتى كۆپ

كۆرۈلۈۋاتىدۇ. تىل بىلىم ئىسكىلاتىنىڭ ئاچقۇچى. شۇڭا سىلەر ھازىردىن باشلاپ ۋاقتىنى چوڭقۇر قەدىرلەپ، تەييارلىق باسقۇچىدىكى بىر يىلدىن پايدىلىنىپ خەنزۇ تىلىنى پۇختا ئىگىلىۋېلىڭلار"، دېدى.

ئەركىن سىدىقنىڭ سىنىپىدا دىلمۇرات تۇرسۇن ئىسىملىك بىر ئوقۇغۇچى بار بولۇپ، ئەركىن

سدىق ئۇنىڭ بىلەن ئىنتايىن يېقىن ئۆتەتتى. دىلمۇرات تەنتەربىيىگە ئىنتايىن قىزىققىدىغان بولۇپ، پوتون ئالىي مەكتەپ ئوقۇشى جەريانىدا شىنجاڭ ئۇنۋېرسىتېتى ۋالىبول كوماندىسىنىڭ باشلىقى بولۇپ ئىشلىدى. ئۇ قىسقا يۈگۈرۈشتىمۇ ئىنتايىن ماھارەتلىك بولۇپ،

ئەينى ۋاقىتتا پۈتۈن ئۈيغۇر دىيارىدىكى ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ 200 مېتىر، 400 مېتىر ۋە 800 مېتىرلىق يۈگۈرۈش تۈرلىرىنىڭ يېڭى رېكورتىنى ياراتقان ئىدى. ئۇ مۇشۇنداق نەتىجىگە ئېرىشىش ئۈچۈن ھەر كۈنى چېنىقاتتى. كۈنىگە 3 ۋاق يۈگۈرەيتتى. قىش پەسلى 1-ئاينىڭ زىمىستان

كۆنلىرىمـــۇ كـــۈنگە 3 ۋاق يۈگـۈرەيتتى. ياز پەسلى 7-، 8-ئاينىڭ ئوتتەك ئىسسىق كۈنلىرىمـــۇ كـــۈنگە 3 ۋاق يۈگـۈرەيتتى. يامغۇر ياققاندىمۇ يۈگـۈرەيتتى. قار ياققاندىمۇ يۈگـۈرەيتتى. ئۇنىڭ مەقستى پەقەت بىرلا: ئۆزىنىڭ تەنتەربىيىدىكى ئالاھىدىلىكىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇپ، مىللەت

ئۆچۆن شان-شەرەپ قازىنىش. بىزنىلەر ئۇنىڭ ھەر كۈنى يۈگۈرۈپ يۈرگىنىنى زاڭلىق قىلىشقان ئىدى. لېكىن ئەركىن سىدىق ئۇنى قاتتىق ھۆرمەتلەيتتى. ئۇنىڭ نەزىرىدە ھەر بىر ئۇيغۇرنىڭ ئۆز مىللىتىگە تۆھپە قوشالايدىغان 1-ئىشى ئۆز ئىشىنى ھېچ بولمىغاندا باشقا مىللەتلەر بىلەن ئوخشاش

دەرىجىدە ياخشى قىلىش، ئەگەر مۇمكىن بولسا ئۇلاردىن ئاشۇرۇۋېتىش ياخشى قىلىش. ئەگەر ھەر بىر ساھەدە دىلمۇرات تۇرسۇندەك كەسپتە باشقا مىللەتلەرنى بىسىپ چۈشەلەيدىغان، يېڭى رېكورت يارىتالايدىغان ئۇيغۇردىن بىرسى چىقسا، مىللەتنىڭ تەقدىرى پۈتۈنلەي باشقىچە

بولار ئىدى.

ئەركىن سىدىق ئۇيغۇرلارنىڭ باشقىلار تەرىپىدىن ئېتىبار بېرىلىشكە ئىنتايىن ئۆچ ئىدى. شۇڭا بىر قانچە سورۇندا ئۇ: "ئۇيغۇرلارغا باشقىلارنىڭ ئېتىبار بېرىشى ھازىرقى ۋەزىيەتنىڭ ئېھتىياجى. لېكىن، بۇ بىر شەرەپلىك ئىش ئەمەس. ئۇ بىر نومۇس ئىش. بىر مىللەت پەقەت

ئۆز ئالدىغا نورمالنى ياشاپ
ماڭالمىغاندا، ئاندىن
باشقىلارنىڭ ئېتىبار بېرىشىگە
ئېھتىياجلىق بولۇپ قالىدۇ.
شۇڭا بىز ئۇيغۇرلار ئىمكانقەدەر
تېزرەك ھازىرقىدەك ئەھۋالنى
ئۆزگەرتىشىمىز، باشقىلار
قىلالىغان ئىشنى ئۇيغۇرلارنىڭمۇ
قىلالايدىغانلىقىنى ئىسپاتلىشىمىز
كېرەك"، دېدى. بۇ سۆزلەرنى

قىلغانىدا ئۇ ئوقۇش، خىزمەت،
ۋە خىزمەت ئورنىدا ئۆسۈش
قاتارلىق ھەممە جەھەتلەردە
ئۇيغۇرلارنىڭ پۇرسەت ئالدىدا
باشقىلار بىلەن باراۋەر
بولىدىغانلىقىنى ئالدىنقى شەرت
قىلغان ئىدى. 1982-يىلى 7-
ئاينىڭ 27-كۈنىدىن 8-ئاينىڭ
1-كۈنىگىچە، ئەركىن سىدىق
ئىچكىرى ئۆلكىنىڭ تەييۈەن

شەھىرىگە بېرىپ، مەملىكەتلىك ئوقۇغۇچىلار بىرلەشمىسىنىڭ بىر قېتىملىق رەئىسلەر يىغىنىغا قاتناشتى. يىغىن جەريانىدا ئۇلار بىر يەرلىك ھەربىي بازىدا، شۇ يەردە پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان باشقا بىر تۈركۈم ۋەكىللەر بىلەن بىرلىكتە، ملىتىق بىلەن قارىغا ئوق ئېتىش پائالىيىتىگە قاتناشتى. ھەر بىر

ئادەمگە 7 پايدىن ئوق
بېرىلىپ، ئۆزىدىن 100 مېتىر
يىراقلىقتىكى قارىغا نىشانلاپ
ئوق ئاتتى. ئوقنىڭ نىشانى
قىلىپ قويۇلغان قارا تۆمۈردىن
ياسالغان بولۇپ، ئەگەر ئۇنىڭغا
ئوق تەگسە، قارا يەرگە چۈشۈپ
كېتەتتى. بىر ئادەم ئۆزىنىڭ
قارىسىنى ئېتىپ
چۈشۈرۈۋەتكەندىن كېيىن،

ئوقنى باشقىلارنىڭ قارىسنى چەنلەپ ئاتسا بولىۋېرەتتى. ئەركىن سىدىق ئوق ئېتىۋاتقاندا، ئۆز ئوقىنىڭ قارىغا تەگكەنلىكىنى نەچچە قېتىم ئاڭلىدى. لېكىن ئۇنىڭ قارىسى يەرگە چۈشمىدى. ئوقنىڭ ھەممىسىنى ئېتىپ بولسىمۇ قارا يەرگە چۈشمىدى. باشقىلار ئۆز قارىسىنى چۈشۈرۈۋېتىپ، ئەركىن

سىدىقنىڭ قارىسىنى ئاتقاندا،
ئوق قارىغا تېگىپ چىققان
ئاۋازنىمۇ ئەركىن سىدىق ئاڭلاپ
تۇردى. بۇ نۆۋەت ئوق ئاتقان
ھەممەيلەننىڭ ئوقى توگىگەندە،
بىر ھەربىي باشلىق كېلىپ،
"ماۋۇ كىشى ئاز-سانلىق
مىللەت بولىدۇ. ئۇنىڭغا ئېتىبار
بېرىپ، يەنە 5 پاي ئوق
بېرىڭلار"، دېدى. ئەركىن

سىدىق كېينكى نۆۋەت ئوق ئاتىدىغانلار قاتارىدا يەنە ھېلىقى 5 پاي ئوقنى ئېتىپ تۈگەتتى، ئۇنىڭ قارىسى يەنىلا چۈشمىدى. ئىككىنچى نۆۋەتلىك قارىغا ئوق ئېتىش تاماملانغاندىن كېيىن، بىرسى بېرىپ تەكشۈرۈپ، ئەركىن سىدىقنىڭ قارىسى ئوق تەگمىگەن چۈشۈپ كەتمەيدىغان بولۇپ

ئېسلىپ قالغانلىقنى بايقىدى. ئەركىن سىدىققا بۇ قېتىمقى "ئېتىبار بېرىلىش" قاتتىق تەسىر قىلىپ، ئۇ ئىنتايىن غەزەپلەنگەنلىكتىن نەچچە كۈنگىچە ئۇنىڭ ئاخشىمى ئۇيقۇسى كەلمىدى.

1982-يىلى 2-ئاينىڭ 3-كۈنىدىن 5-كۈنىگىچە، ئەركىن سىدىق "ئىلغار ئوقۇغۇچىلار

كادىرى" ۋەكىلى بولۇپ، بېيجىڭدا ئېچىلغان مەملىكەتلىك 3 تە ياخشى ئوقۇغۇچىلار، ئىلغار ئوقۇغۇچى كادىرلىرى ۋە ئىلغار كوللېكتىپ ۋەكىللەر يىغىنىغا قاتناشتى. بۇ يىغىنغا ئۇيغۇر دىيارىدىكى ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىدىن 4 كىشى بارغان بولۇپ، ئۇنىڭ ئىككىسى ئۇيغۇر، قالغان

ئىككىسى خەنزۇ ئىدى. يغىن
جەريانىدا مەملىكەتلىك
مائارىپ مىنىستىرلىقىنىڭ
مىنىستىرى جياڭ نەنشياڭ ۋە
قالغان 4 مۇئاۋىن مىنىستىرلار
يىغىنغا قاتناشقا ئاز-سانلىق
مىللەتلەر ۋەكىللىرىنى ئايرىم
قوبۇل قىلىپ، ئۇلارنىڭ
تەكلىپ-پىكىرلىرىنى ئاڭلىدى.
بۇ يىغىندا ئەركىن سىدىق قول

كۆتۈرۈپ سوز قىلىپ، مۇنۇلارنى دېـــدى: "شـــنجاڭدىكى ئۇيغۇرلارنىڭ ئوقۇش قـورالـلىرى ئىنتايىن ناچار. ھازىر 80-يىللار بولسىمۇ، بىزنىڭ ئالىي مەكتەپتە ئىشلىتىدىغىنىمىز يەنىلا ئىنتايىن چاپـــاق، خېتىنـــى ئوبـــدان ئوقـــۇغىلى بولمايـــدىغان دەرس لېكسىيـــسى. بىـــزدە تـــېخىچە تەبىئـــي پەنـنىـڭ رەســـمـي

بېسلىپ چىققان دەرسلىك كىتابى يوق. گەپنىڭ راستىنى دېسەم، ئەگەر سىلەر شىنجاڭغا بېرىپ، ئۇ يەردىكى ئۇيغۇر خەلقلەر ئارىسىدا بىر تەكشۈرۈش ئېلىپ بارساڭلار، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى كەم دېگەندە 90 پىرسەنت كىشىلەرنىڭ جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىگە

قارىغاندا سوۋېت ئىتتىپاقىنى
ياخشىراق كۆرىدىغانلىقىنى
بايقايسىلەر. بۇ نېمە ئۈچۈن
دېيسەڭلار، شىنجاڭغا 50-
يىللاردىلا سوۋېتتا بېسىلغان
قاتتىق تاشلىق ئۇيغۇرچە
تەبئىي پەن كىتابلىرى كىرگەن
ئىدى. لېكىن بىز سىلەردىن ئاز-
سانلىق مىللەتلەرگە ئالاھىدە
ئېتىبار بېرىپ، ئۇلارغا ئالاھىدە

ياردەم قىلسىپ، ئۇلارنىڭ
مائارىپىنى زور دەرىجىدە
تەرەققىي قىلدۇرۇپ بېرىمىز'
دېگەن تەشۋىقاتنى ئاڭلىغىلى
30 يىلدىن ئاشقان بولسىمۇ، ئۇ
پەقەت بىر تەشۋىقات بولۇپ،
گېزىتتىلا تۇرۇۋاتىدۇ.
ئەمەلىيەتتە بولسا بۇ جەھەتتە
ھېچ قانداق چوڭ ئۆزگىرىش
يوق. ئىشەنمىسەڭلار شىنجاڭغا

بىرسىپ ئۆزۈڭىلار تەكشۈرۈپ بېقىڭلار". ئەركىن سىدىقنىڭ سۆزىدىن كېيىن، يىغىن زالىدىكى ۋەكىللەر قاتتىق چاۋاك چېلىپ كەتتى. ئۇ سۆزىنى توختىتىپ بولغۇچە، ئۇنىڭ يېنىدا ئولتۇرغان، ئۇيغۇر دىيارىنىڭ 4 ۋەكىلىنى باشلاپ كەلگەن ئۆمەك باشلىقى بىر تەرەپتىن "بولدى قىلىڭ، ئۇكام. ئەمدى

توختىتىلىڭ، ئۇكام"، دەپ، يەنە
بىر تەرەپتىن ئەركىن سىدىقنىڭ
قولىنى تارتىپ تۇردى. لېكىن
ئەركىن سىدىق دەيدىغىنى
تولۇق دەپ بولۇپ، ئاندىن
سۆزدىن توختىدى.
80-يىللارنىڭ بېشىدا، خۇ
ياۋباڭ جۇڭگو كوممۇنىستىك
پارتىيىسىنىڭ باش سېكرېتارى
بولغاندا، ئۇرۇمچىدە بىر قېتىم

"3 دەرىجىلىك كادىرلار يىغىنى" ئېچىلدى. يىغىندا "ئۆچنى 60 پىرسەنت قىلىش" قارارى ماقۇللاندى: ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ 60 پىرسەنتىنى ئاز-سانلىق مىللەتلەردىن قىلىش، ئىشچىلارنىڭ 60 پىرسەنتىنى ئاز-سانلىق مىللەتلەردىن قىلىش، ۋە كادىرلارنىڭ 60

پىرسـەنتىنى ئاز-سـانلىق
مىللەتلەردىن قىلىش. يىغىن
ئاخىرلىشىپ، ئۈنىڭ روھىنى
توۋەندىكىلەرگە يەتكۈزۈش
بولۇۋاتقاندا، ئۇيغۇر ئاپتونوم
رايونلۇق ئىتتىپاق كومىتېتى
ئورۇمچىدىكى بارلىق ئالىي
مەكتەپلەرنىڭ ئوقۇغۇچىلار
ئۇيۇشمىسى رەئىسلىرىنى يىغىپ،
بىر قېتىم سۆھبەت يىغىنى

ئاچتى. يغىنغا قاتناشقان رەئىسلەرنىڭ ئىچىدە ئۇيغۇردىن پەقەت ئەركىن سىدىقلا بار ئىدى. بۇ يىغىنغا قاتنىششتىن بۇرۇن يۇقىرىقى "ئۇچىنى 60 پىرسەنت قىلىش" قارارىدىن ئىنتايىن خۇشال بولۇپ يۈرگەن ئەركىن سىدىق، بۇ يىغىندا بىر قېتىم چوڭقۇر دەرس ئالدى: خەنزۇ ئوقۇغۇچى كادىرلار

ئارقا-ئارقىدىن سۆزلەپ، يۇقىرىقى يېڭىلىقتىن خۇشال بولۇش ئۇ ياقتا تۇرسۇن، ئۇنىڭغا چوڭقۇر نارازىلىق بىلدۈردى. ئۇلارنىڭ ئىچىدە ھەتتا "ئاز-سانلىق مىللەتلەرنىڭ سەۋيىسى ئىنتايىن تۆۋەن تۇرسا، ئۇلارنىڭ قولىدىن ھەم ئىش كەلمەيدىغان تۇرسا، بۇنداق قىلغاندا پۈتۈن

شىنجاڭنىڭ ھەممە ساھەدىكى سەۋىيىسى زور دەرىجىدە تۆۋەنلەپ كەتمەمدۇ؟" دېگەنلەرمۇ بولدى. ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ ئولتۇرۇپ، ئەركىن سىدىق ئۆزىنىڭ رادىئو ئېلېكترونىكىسى كەسپىنى تاللىغىنىغا قاتتىق پۇشايمان قىلدى. "ئىست، مەن سىياسەتتىمۇ ياكى باشقا بىر

ئىجتىمائىي پەندىمۇ ئوقۇپ، مۇشۇلار بىلەن قاتتىق تۇتۇشسام بولماسمىدى؟"، دەپ ئويلىدى. شۇ ۋاقىتنىڭ ئۆزىدىلا ئۇ ئۆز كەسپىنى ئۆزگەرتىۋېتىشنىمۇ ئويلىدى. لېكىن ئۇ پۈتۈنلەي مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ئەڭ ئاخىرى سۆزلەش نۆۋىتى ئەركىن سىدىققا كەلگەندە، ئۇ تىترەپ كەتتى. كۆزلىرى ياشقا لىق

تولدى. ئۇ مىڭ تەسلكتە
مۇنداق دېدى: "بىز
ئۇيغۇرلارنىڭ پەقەت بىرلا
تەلپىمىز بار. ئۇ بولسمۇ 3
دەرىجىلىك كادىرلار يىغىنىنىڭ
روھىنى شۇ پېتى ئىجرا قىلىش".
ئەركىن سىدىقتىن كېيىن،
ئىتتىپاق كومىتېتىنىڭ خەنزۇ 1-
قول سېكرېتارى بىر قېتىم قاتتىق
"ئۇھ" تارتۇۋېتىپ، ئاستا ۋە

سالماق ئاۋازدا، يىغىندىكىلەرگە مۇنداق بىر ئەھۋالنى ھېكايە قىلىپ سۆزلەپ بەردى: "جەنۇبى شىنجاڭدىكى بىر ۋىلايەت شەھرىدە بىر يېمەكلىك سودا شىركىتى بار. ئۇ ئىدارىنىڭ 1- قول باشلىقى خەنزۇ بولۇپ، 2- قول باشلىقى ئۇيغۇر. يېقىنقى 3 يىل ئىچىدە بۇ خەنزۇ باشلىق ئىچكەركى ئۆلكىدىن 18 نەپەر

تــۇغقىنىنى ئەكېلــىپ، ئۆز
ئىدارىـــــسىگە ئىـــــشقا
ئورۇنلاشتۇرۇپتۇ. لېكىن ھېلىقى
ئۇيغــۇر باشــلىقنىڭ ئاياـــلى
تېخىچە يېزا نوپۇسىدا بولۇپ، ئۇ
ئۇيغــۇر باشــلىق تۇرمۇشــتا بەك
قىينىلــىپ قېلىــپ، 5 يىلــدىن
بۇيـــان ئاياللىنــىڭ نوپۇســـىنى
شـــەھەرگە يـــۆتكەپ بېرىـــشنى
تەلەپ قىلغـان بولسمۇ، ئۇنـىڭ

ئىشى تېخىچە ھەل بولماپتۇ. ئويلاپ باقىڭلار. بىز خەنزۇلاردىكى ئىنساپ نەگە كەتتى؟. بىز مۇشۇنداق ئىنساپسىز مىللەتمۇ؟".

كەسپىي ئوقۇش، ئۆزلۈكىدىن چەت ئەل تىلى ئۆگىنىش ۋە ئوقۇغۇچىلار خىزمىتىنىڭ ھەممىسىنى ئەلا نەتىجىلەر بىلەن ئېلىپ ماڭغان ئەركىن

سەدىقنىڭ ئىش-ئىزلىرى گېزىت،
ژۇرنال ۋە رادىئولاردا بىر مەزگىل
كەڭ تۈردە تەشۋىق قىلىنىپ،
ئۇيغۇر جەمئىيىتىدە زور
تەسىرلەرنى قوزغىدى. 1981-
يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىغا
يېقىن بىر ئۇيغۇر ئوتتۇرا
مەكتىپى (ئېھتىمال ئۈرۈمچى
14-ئوتتۇرا مەكتىپى بولۇشى
مۇمكىن) ئەركىن سەدىقنى شۇ

يىلى تولۇق ئوتتۇرىنى
پۈتتۈرىدىغان ئوقۇغۇچىلارغا
ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانىغا
قانداق تەييارلىق قىلىش
توغرىسىدا سۆزلەپ بېرىشكە
تەكلىپ قىلدى. ئەركىن سىدىق
ئۆز لېكسىيىسىنىڭ مەزمۇنىنى
پەقەت ئىمتىھانغا قانداق
تەييارلىق قىلىش توغرىسىدىكى
مەزمۇن بىلەنلا چەكلەپ

قويماي، ئۆزى بىر قانچە يىل
جۇڭگو ياشلىرى گېزىتى ۋە
جۇڭگو ياشلىرى ژۇرنىلى
قاتارلىق خەنزۇچە
ماتېرىياللارنى ئوقۇش ئارقىلىق
توپلىغان، تىل، مائارىپ،
ئوقۇش، كىشىلىك تۇرمۇش ۋە
كىشىلىك ھايات توغرىسىدىكى
ماتېرىياللارنىڭ ھەممىسىنى،
ھەمدە بۇ ساھەدە جۇڭگو ۋە

چەت ئەلـــدىكى داڭلـــق
ئەربابلارنىڭ دېگەن سۆزلىرىنى
رەتـــلەپ، ئۇلارنـــى ئۆز
ئەمەلىيــتىگە تەتبىقلىغـــان
ئاساستا 2 سائەتلىك بىر سۆز
نۇتقى تەييارلاپ چىقتى. ئۇ
ھېلقى مەكتەپكە بېرىپ، 150
تەك ئوقۇغۇچى-ئوقۇتقۇچىلارغا
ســۆزلەپ، مەيدانـــدىكى
كـــىشلەرنىڭ ھەممـــىنى

ئىنتايىن تەسىرلەندۈردى. ئۆ
سۆزلەۋاتقاندا يىغىن
مەيدانىدىكىلەر چاۋاك
چالغاندىن باشقا ۋاقىتتا،
خۇددى يەرگە بىر دانە يىڭنە
چۈشۈپ كەتسىمۇ ئۇنىڭ
ئاۋازىنى ئاڭلىغىلى
بولىدىغاندەك جىمجىتلىقتا
چۆمگەن ئىدى. بەزى
مۇئەللىملەر ئەركىن سىدىقنىڭ

سۆزنى ئۆنئالغۇغا ئېلىۋېلىپ، ئۆيگە ئاپىرىپ باللىرىغا قويۇپ بەردى. كېيىن شىنجاڭ ياشلار ژۇرنىلى بۇ سۆز تېكىستىنى قىسقارتىپ، "ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانىغا قاتناشقان تەييارلىق قىلىش كېرەك" دېگەن ماۋزۇ بىلەن باستى. ئۇنى شىنجاڭ رادىئو ئىستانسىسىمۇ ئاڭلاتتى. ئەركىن سىدىقنىڭ

"مەن قانداق ئۆگەندىم" دېگەن بىر پارچە ماقالىسىمۇ شىنجاڭ گېزىتىگە بېسىلىپ، رادىئودا ئاڭلىتىلغان ئىدى. 1982-يىلى 5-ئاينىڭ 7-كۈنى شىنجاڭ گېزىتىنىڭ ئۇيغۇرچە ۋە خەنزۇچە ھەر ئىككى نۇسخىسىغا ئەركىن سىدىق توغرىسىدا "توختىماي ئالغا بېسىۋاتقان ئوقۇغۇچى" دېگەندەك بىر

ماۋزۇدا بىر باش ماقالە بېسىلدى.
ئوقۇغۇچىلار ۋەزىپىسىدىن 5 نى ئۆز ئۈستىگە ئالغان، ئۆزىنىڭ كەسپىي ئوقۇشىدىن باشقا كەم دېگەندە بىر چەت ئەل تىلىنى ئۆگىنىۋاتقان ئەركىن سىدىق ئۆچۈن ۋاقىت ئىنتايىن قىس ئىدى. ھەر ھەپتىدە كەم دېگەندە 3 كۈن چۈشتىن

كېيىننى مەكتەپتە ئۆچلىغان ھەر خىل يىغىنلارغا قاتنىشش بىلەن ئۆتكۈزەتتى. ئۇ ئوتتۇرا ھېساب بىلەن كۈنگە 14-16 سائەت ئىشلىدى. ئۇ چاغدا بىر ھەپتىدە پەقەت يەكشەنبە كۈنى بىر كۈنلا دەم ئالىدىغان بولۇپ، ئەركىن سىدىق بۇ كۈنمۇ ھەرگىز دەم ئالمىدى. ئۇ شەنبە كۈنلىرى كەچتە ئۆزىنى چاقىرغان ئۇيغۇر

ئوقۇغۇچىلارنىڭ ياكى يۇرتلۇق دوستلىرىنىڭ ئولتۇرۇشىغا چوقۇم باراتتى. مانا بۇ ئەركىن سەدىقنىڭ ھەر بىر ھەپتە ئىچىدىكى بىردىن-بىر دەم ئېلىش ۋاقتى ئىدى. ئۇ ۋاقىتتىن تولۇق پايدىلىنىش ئۈچۈن، ئىزچىل تۆردە ۋاقىت ئۆتۈنمىنى ئۆستۈرۈش ۋە ئۆگىنىش ئۇسۇلىنى ياخشىلاش توغرىسىدا

ئىزدەندى. شۇ جەرياندا ئۇ بىر داڭلىق ئەربابنىڭ "ۋاقىتنى سېكۇنت بويىچە ھېسابلايدىغان ئادەمنىڭ ۋاقتى ۋاقىتنى مىنۇت بويىچە ھېسابلايدىغان ئادەمنىڭ ۋاقتىغا قارىغاندا 60 ھەسسە ئارتۇق بولىدۇ"، دېگەن سۆزىنى ئۇچراتتى. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ ۋاقىتنى سېكۇنت بويىچە ھېسابلايدىغان بولدى.

ئۇ يەنە بىر داڭلىق ئەربابنىڭ بىر ئىشنى قىلىپ ھېرىپ كەتكەندە، يەنە بىر ئىشنى قىلىپ ۋاقتىنى ئىسراپ قىلماسلىق تەجرىبىسىنى ئۆچراتتى. بۇنى ئۇ "ئاق رەڭلىك بوردا خەت يېزىپ دوسكىدىكى خەتنى كۆرگىلى بولمايدىغان بولۇپ قالغاندا، قىزىل رەڭلىك بوردا خەت يازسا داۋاملىق كۆرگىلى بولىدۇ"، دېگەندە

ئوخشىتىپ چۈشىنىپ، شۈنىڭدىن كېيىن بۇ ئۇسۇلدىن ئىزچىل تۈردە پايدىلاندى. يەنى، ئەگەر ئۇ ئېلېكتر دەرسىنى كۆرۈپ ھېرىپ كەتسە، ماتېماتىكا ياكى ئىجتىمائىي پەن دەرسلىرىنى كۆردى. بۇ ئۇسۇلنى مەكتەپ ئىچىدىمۇ كەڭ تۈردە تەشۋىق قىلدى. ۋاقىتتىن تولۇق پايدىلىنىش

ئۆچۈن ئۇ تاماقتا ئۆچرەت تۇرغاندا ئىنگلىز تىلى خام سۆزنى يادلىدى. ئاپتوبۇستا بىر يەرگە ماڭغاندىمۇ خام سۆز يادلىدى. يىغىنىڭ ئالدى-كەينىدىمۇ خام سۆز يادلىدى. كەسپىي دەرس ئوقۇشى بىلەن شۇغۇللانغان 4 يىل جەريانىدا، ئۇ ئاران 3 قېتىم كىنوخانىغا بېرىپ كىنو كۆرۈپ باقتى. ئۆز

غايىسگە يېتىش ئۈچۈن، ئۇ
باشقا ئۇيغۇر ياشلىرى بەھرىمەن
بولىدىغان ئىشلارنىڭ مۇتلەق
كۆپ قىسمىدىن پۈتۈنلەي ۋاز
كەچتى. 1982-يىلى 5-
ئاينىڭ 5-كۈنى قالدۇرغان
خاتىرىسىدە ئۇ ئۆزىنىڭ
كۆڭۈللۈك مەشغۇلات جەدۋىلىنى
مۇنداق تۈزگەن ئىدى (بۇ
يەردىمۇ شىنجاڭ ۋاقتى

ئشلىتىلىدى):
سائەت 5:00 تىن 5:40
گىچە: ئورنىدىن تۇرۇش، يۇيۇنۇش، چىنىقىش، يۈز يۇيۇش
سائەت 5:40 تىن 6:50
گىچە: چەت ئەل تىلى ئۆگىنىش
سائەت 6:50 تىن 7:30
غىچە: ئەتىگەنلىك تاماقنى يېيىش، خام سۆز يېزىش

سائەت 7:30 تىن 11:30

گىچە: دەرس ئوقۇش، دەرس تەكرارلاش

سائەت 11:30 تىن 12:30

گىچە: چۈشلۈك تاماق يېيىش، گېزىت ئوقۇش

سائەت 12:30 تىن 14:00

گىچە: چۈشلۈك ئۇخلاش

سائەت 14:00 تىن 17:30

گىچە: دەرس ئوقۇش، دەرس

تەکرارلاش

سائەت 17:30 تىن 18:00

گچە: کەچلىك تاماق يېيىش

سائەت 18:00 تىن 21:30

گچە: کەسپىي دەرسلەرنى تەکرارلاش

سائەت 21:30 تىن 22:00

گچە: ياپونچە رادىئو لېكسىيىسىنى ئاڭلاش

سائەت 22:00 تىن 23:00

گچە: كەسپي ئىنگلىز تىلى ئۆگىنىش
دىيمەك، ئەركىن سىدىقنىڭ ئاخشىمى كارىۋاتتا ئۆخلىغىلى ياتىدىغان ۋاقتى جەمئىي 6 سائەت بولغان.
1979-يىلى ئەتىيازدا، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا ئوقۇيدىغان بىر ئوقۇغۇچى ئەركىن سىدىقنىڭ قېشىغا

ئاقسۇدىن كەلگەن بىر كىشىنى
باشلاپ كەلدى. بۇ كىشى
ئەسلىدە ئامانگۇل (ئەركىن
سىدىقنىڭ ھازىرقى ئايالى) نىڭ
تۇغقىنى بولۇپ، ئامانگۇل بىلەن
كۆرۈشۈش ئۈچۈن بۇ مەكتەپكە
كەلگەن ئىكەن. ئامانگۇلنى
نەدىن تېپىشنى بىلمەي، بۇ
ئوقۇغۇچىدىن سورىغاندا، بۇ
ئوقۇغۇچى ئەركىن سىدىقنىڭمۇ

ئاقسۇدىن ئىكەنلىكىنى بىلگەچكە، ئۇ كىشىنى ئەركىن سىدىقنىڭ قېشىغا باشلاپ كېلىشى ئىكەن. ئۇ چاغدا ئامانگۈلنى ئەركىن سىدىق تونۇمايدىغان بولۇپ، ئامانگۈلنىڭ قايسى فاكۇلتېتتا ئوقۇيدىغانلىقىنى سورىغاندىن كېيىن، ئۇ كىشىگە ئامانگۈلنى ئىزدەپ تېپىپ بەردى. شۇ

چاغدا قارىسا ئامانگولنى ئەركىن سەدىق بۇرۇن كۆرگەن ئىكەن: ئەركىن سەدىق ئاقسۇ ۋىلايەتلىك 1-ئوتتۇرا مەكتەپ رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى ئۇيغۇر شۆبىسىنىڭ ئەزاسى ۋاقتىدا، ئامانگول خەنزۇ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى بولۇپ، ئۇلار بىر قانچە قېتىملىق يىغىنلاردا بىرگە بولغان ئىدى. لېكىن، ئۇ چاغدا

ئامانگۇل ئوغۇل بالا بىلەن
پاراڭلىشش ياكى ئوغۇل بالا
بىلەن باشقا ھەر قانداق
مۇناسىۋەتتە بولۇشنى بىر خىل
ئەخلاقسىزلىق ۋە نومۇس
قىلىدىغان ئىش، دەپ
بىلگەچكە، ئاشۇ نەچچە قېتىم
بىرگە قاتناشقان كىچىك يىغىن
جەريانىدا ئەركىن سىدىققا بىرەر
قېتىممۇ سەپ سېلىپ قاراپ

باقمغان ئىدى. بۇ ئىشتىن
كېيىن ئەركىن سىدىق
ئامانگۈلنى بىر ئاز چۈشىنىپ
باقماقچى بولدى. ھەر كۈنى
ئەتىگەنلىك تاماقتىن بۇرۇن
ئەركىن سىدىق ئىنگلىز تىلى
ئۆگەنگىلى چىققاندا، ئامانگۈلمۇ
تىل ئۆگىنىشكە چىقاتتى.
ئەركىن سىدىق ئامانگۈلنىڭ
قېشىغا بېرىپ، 5-10 مىنۇت

ئۆزىنىڭ بىلەن پاراڭلاشتى. گەرچە ئۆزىنىڭ ئىنگلىز تىلى سەۋىيىسى شۇ چاغدا ئامانگۇلنىڭكىدىن تۆۋەن بولمىسىمۇ، ئەركىن سىدىق بەزىدە ئىنگلىز تىلى توغرىسىدا سوئال سورىغان بولۇپ ئامانگۇلنىڭ قىشىغا باراتتى. بەزىدە ئۆزىدە بار كىتابنى ئامانگۇلدىن يەنە ئارىيەت ئېلىش باھانىسى بىلەن،

ۋە كېيىنلىكتە ئۇ كىتابنى
قايتۇرۇش باھانىسى بىلەن
ئامانگۈلنىڭ قېشىغا باراتتى.
بەزى كۈنلىرى ئامانگۈل بىرەر
ئىش تۇپەيلىدىن ئەتىگەنلىك
ئۆگىنىشكە چىقمايې قالسا،
ئەركىن سىدىقنىڭ كۆڭلى پۇتۇن
بىر كۈن يېرىم ئۆتەتتى. شۇ
ئارقىلىق ئەركىن سىدىق ئاستا-
ئاستا ئامانگۈلنى چۈشىنىشكە

باشلىدى. ئامانگۈل باشلانغۇچ
1-سىنىپتىن تارتىپ ھەممە
مەكتەپنى خەنزۇچىدا ئوقۇغان
بولۇپ، ئاقسۇ ۋىلايەتلىك 1-
ئوتتۇرىدا ئوقۇۋاتقان ۋاقتىدا
ئوقۇشى سىنىپ بويىچە ئەڭ
ياخشى ئىدى. شۇڭا ئۇ ھەر
خىل ئوقۇغۇچىلار خىزمىتىگە
تەيىنلەنگەن ئىدى. كىتاب
ئوقۇشقا ئىنتايىن ئامراق بولۇپ،

شۇ ۋاقىتتا جۇڭگودا خەنزۇچىغا تەرجىمە قىلىنىپ نەشر قىلىنغان دۇنيادىكى داڭلىق رومانلارنىڭ ھەممىسىنى ئوقۇپ بولغان ئىدى. شۇڭا ئىدىيۋى سەۋىيىنىڭ بەزى جەھەتلىرىدە ئامانگۇل ئەركىن سىدىقتىن يۇقىرىراق تۇراتتى. نۇرغۇن ئىشلاردا ئىككىسى ناھايىتى ئوبدان پاراڭلىشالايتتى.

مۇشۇنداق بىر قانچە ئاي ئۆتتۇش جەريانىدا، ئەركىن سىدىقنىڭ تەدرىجىي ھالدا ئاماڭۇلگە كۆڭلى چۈشتى. 79-يىلى 7-ئايدا، ئەركىن سىدىق ئۆز كۆڭلىنى ئاماڭۇلگە ئىزھار قىلدى. ئاماڭۇل بىر قانچە ھەپتە ئويلىنىپ، ئاندىن ئەركىن سىدىققا جاۋاب بەردى: ئۇ ئەركىن سىدىق بىلەن

يۆرۈشكە ماقۇل بولدى. بۇ
مۇھەببەتلىششىنىڭ پەقەت بىرلا
مەقسىتى بار ئىدى. ئۇ بولسىمۇ
كەلگۈسىدە ئىككىسى توي
قىلىش. ئەركىن سىدىق بۇ
ۋاقىتلاردا ئىنتايىن ئالدىراش
بولسىمۇ، ئامانگۈلگە قاتتىق
كۆڭلى چۈشكەنلىكتىن، ئۇنىڭ
بىلەن داۋاملىق بىرگە بولغۇسى
كېلەتتى. لېكىن، ئەركىن

سەدىقىنىڭ نەزىرىدە، بىر ئۆغۇل بالا بىر قىزغا تەلەپ قويۇشتىن بۇرۇن مۇنداق 2 شەرتنى ھازىرلىشى كېرەك: 1. ئۇ قىزنى ھەقىقىي تۈردە ياخشى كۆرۈشى كېرەك. 2. كەلگۈسىدە ئۇ قىزنى بەختلىك قىلالايدىغان ئىقتىدارى بولۇشى كېرەك. ھەر كىم ئۆزىنىڭ ھەقىقىي تۈردە ياخشى كۆرگەن كىشىسىنى كەلگۈسىدە ئازاب-

ئوقۇبەتلىك ھالەتكە تىقىپ قويىۇشنى خالمايدۇ. ئادەم ئۆزى ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان نەرسىنى ھەممىدىن بەك قەدىرلەيدۇ. ئەگەر بىر ئوغۇل بالا ئۆزى ھەقىقىي تۇردە ياخشى كۆرىدىغان قىزنى بەختلىك قىلالمىسا، ئۇ قىزنى ھەقىقىي تۇردە قەدىرلەش نۇقتىسىدىن بولسىمۇ ئۇ قىزدىن ئايرىلىپ

كېتىشى كېرەك. بۇ مەزگىل ئەركىن سىدىق كەلگۈسىدە ياخشى ياشاش ئۈچۈن بىلىم ئىگىلەۋاتقان ۋە ھەر خىل ئىقتىدارلارنى يېتىلدۈرۈۋاتقان مەزگىل ئىدى. بۇ نۇقتىدا ئەركىن سىدىقنىڭ كاللىسىدا ئىنتايىن ئېنىق ئىدى. شۇڭا ئۇ مۇھەببەتكە قاتتىق بېرىلىپ كېتىشتىن قەتئىي ساقلاندى.

ھەرگىز كۆڭۈلنىڭ ئۆزىنى
كونترول قىلىشقا يول
قويمىدى. بۇ ئىشنى ئۇ ئۆزىنىڭ
ئۆز-ئۆزىنى كونترول قىلىش
ئىقتىدارىنى يېتىلدۈرۈشنىڭ، ۋە
ئۆز-ئۆزىنى چېنىقتۇرۇشنىڭ بىر
ياخشى پۇرسىتى، دەپ بىلدى.
يەنە بىر تەرەپتىن، ئامانگۈلمۇ
ئىنتايىن تارتىنچاق بولۇپ،
يۇقىرىقىدەك كونا ئىدىيىلەردىن

تېخى ئازاد بولالمىغان ئىدى. ئۇ
ماتېماتىكا فاكۇلتېتى
"ھېسابلانما ماتېماتىكا"
(خەنزۇچە "计算数学")
كەسپىدىكى 77-يىللىق
مىنكاۋخەن سىنىپىدا بولۇپ،
ئۇنىڭ سىنىپى ئەركىن
سەۋىقنىڭكى بىلەن باشقا-باشقا
بىنادا ئىدى. باشقىلارنىڭ كۆرۈپ

قېلىشىدىن خىجىل بولۇپ، ئەركىن سىدىقنىڭ ئۆز سىنىپىغا ئۆزىنى ئىزدەپ كېلىشىنى پۈتۈنلەي چەكلىۋەتكەن ئىدى. ئۇ چاغدا قىزلار ياتاق بىناسىدا ئىشىك باققۇچى بار بولۇپ، ئوغۇللارنىڭ ئۇ بىنادىكى قىزلارنى ئىزدەپ كېلىشىگىمۇ يول قويمايتتى. شۇڭا ئەركىن سىدىق بىرەر ئىش بولسا،

ئامانگۈلگە سىنىپىدىكى قىزلار
ئارقىلىق گەپ ئېيتىپ بېرەتتى.
ئۇلار ئەڭ كۆپ بولسا، ھەپتىدە
پەقەت بىر قېتىملا كۆرۈشەتتى.
ئەركىن سىدىق باردىغان
ئۇيغۇرلارنىڭ ئولتۇرۇشلىرىغىمۇ
ئامانگۈل ئاساسەن بارمايتتى.
"ئامانگۈل بەزى يەكشەنبە ۋە
بايرام كۈنلىرى ئۆرۈمچىدە
تۇرىدىغان ھەدىسىنىڭ ئۆيىگە

كېتىدىغان بولۇپ، ئۇنىداق چاغلاردا ئۇلار ھەپتىدە بىر قېتىمقى كۆرۈشەلمەيتتى."

بۇ ئىككىسىنىڭ يۈرگىنىنى بىلىدىغان، ئەمما كونكرېت ئەھۋالنى چۈشەنمەيدىغان بەزى ئوقۇغۇچىلار "ئەركىن سىدىق ئامانگۈلنى بەك قاتتىق تۇتىدىكەن"، دەپ ئويلاپ يۈرگەن ئىدى. ئەمەلىيەتتە

بولسا ئىش پۈتۈنلەي باشقىچە ئىدى. بىر قېتىم ئەركىن سىدىق ئامانگۈلنى بىرگە بىر كىنو كۆرۈپ كېلىشكە مىڭ تەسلىكتە قايىل قىلدى (بۇ يۇقىرىدا ئېيتىلغان، ئەركىن سىدىق 4 يىل جەريانىدا بىرىپ باققان 3 قېتىملىق كىنونىڭ بىرسىدۇر). ئۇلار ئىتتىپاق كۈلۈبىغا بېرىپ، ئىككى بېلەت ئېلىپ كىنوخانىغا

كىرىپ قارىسا، بۇ ئىككى بېلەت كىنوخانىنىڭ ئوڭ تەرىپىدىكى كارىدورنىڭ ئىككى تەرىپىدە ئىكەن. ئەركىن سىدىقنى ئۇ چاغدا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك تونۇيدىغان بولۇپ، بۇ كىنوخانىغا كىنوغا بارىدىغانلارمۇ ئاساسەن شۇ مەكتەپنىڭ

ئوقۇغۇچىلىرى ئىدى. شۇڭا
ئەركىن سىدىق ئۈچۈن بىر
ئورۇنىدۇقنى ئالماشتۇرۇش
ئىنتايىن ئاسان ئىش ئىدى.
لېكىن، بۇ ئىشقا ئامانگۈل
خىجىل بولۇپ ئۇنىمىدى.
ئەركىن سىدىق ئامانگۈلگە
توختىماي بىر ئورۇنىدۇقنى
باشقىلار بىلەن ئالماشتۇرۇش
توغرىسىدا پەس ئاۋازدا ياكى

شەرەت بىلەن يالۋۇردى. پۈتۈن
ئەس-ھوشى ئامانگۈلدە بولۇپ،
كىنودا نېمە چىقىۋاتقانلىقى
ئۇنىڭ كاللىسىغا ئازراقمۇ
كىرمەيتتى. ئارىلىقتىن بىرەر
سائەت ئۆتۈپ، كىنونىڭ يېرىمى
تۈگىگەندىن كېيىن، ئامانگۈل
ئورۇن ئالماششقا ئاران ماقۇل
بولدى. ئەركىن سىدىق
يېنىدىكى ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىغا

سوز ئېچىپ بولغۇچە ئۇ
سەكرەپلا ئورنىدىن تۇرۇپ، ئۆز
ئورۇنىدۇقنى ئۆتۈنۈپ بەردى.
شۇنداق قىلىپ ئەركىن سىدىق
ئالىي مەكتەپ ھاياتىدا
ئامانگۈل بىلەن مانا مۇشۇنداق
بىر قېتىم بىرگە كىنو كۆرەلىدى.
ئەركىن سىدىق ئوقۇش
پۈتتۈرىدىغانغا ئاز قالغاندا،
ئۈرۈمچىدە ئاقسۇ سەنئەت

ئۆمكى تەييارلىغان "مۆلچەر تاغ بورانلىرى" ناملىق بىر ئۆيغۇرچە دراما قويۇلدى. ئەركىن سىدىق ئامانگۇلدىن رۇخسەت ئالغاندىن كېيىن بۇ درامىغا ئىككى بېلەت ئېلىپ، ئىككىسى خەلق تىياتىرخانىسىدىكى درامىغا بىرگە باردى. ئويۇن تۈگىگەندە كوچا ئاپتوبۇسلىرى توختاپ

قالـدىغان بولغاچقـا، ئەركىـن
سـدىق بـر ئۈرۈمچىلـك
ساۋاقدىـشىنىڭ ۋېلـسىپىتىنى
ئارىـيەت ئالـدى. لـېكىن،
تىياتىرخانىغا بارغىچە ئامانگۈل
خىجىـل بولـۇپ، ئەركىـن
سىدىقنىڭ ۋېلسىپىتىگە مىنىپ
بىرىشقا ئۇنىمىدى. شۇنىڭ بىلەن
ئۇ ئىككـىسى ۋېلـسىپىتنى
يېتىلەپ، تىياتىرخانىغا پىيادە

باردى. ئامانگۆل يولدا تونۇشلار
ئۇچراپ قالسا خجىل بولۇشتىن
ئەنسىرەپ، ئەركىن سىدىقنىڭ
ئالدىدا 2 مېتىر ئارىلىق قويۇپ
پىيادە ماڭدى. كەچتە دراما
تۆگەپ، مەكتەپكە قايتىپ
كېلىدىغاندا، قاراڭغۇدا ھېچ كىم
ھېچ كىمنى تونۇيالمايدىغان
بولغاچقا، ئامانگۆل ئاران
ئەركىن سىدىقنىڭ ۋەلىسپىتىدە

بىرگە قايتىپ كېلىشكە ماقۇل بولدى.

ئەركىن سىدىق شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا 5 يىل ئوقۇش جەريانىدا، يۇقىرىقىدەك قىلىپ خەنزۇ تىلى، ئىنگلىز تىلى ۋە ياپون تىلىنى ئۆگەندى. مەكتەپ ۋە ئۇنىڭدىن يۇقىرى دەرىجىلىك ئوقۇغۇچىلار خىزمەت ۋەزىپىسىدىن 5 نى ئۆز ئۈستىگە

ئالدى. ھەمدە پەقەت بىر قېتىملىق مەۋسۇملۇق ئىمتىھاندا 94 نومۇر ئېلىپ قالغاندىن باشقا، 5 يىل ئوقۇش جەريانىدىكى باشقا بارلىق ئىمتىھانلاردا 100 دىن نومۇر ئالدى. ئوقۇش ۋە خىزمەت جەھەتلىرىنىڭ ھەممىسىدە مەكتەپ رەھبەرلىكىنى ۋە ئوقۇتقۇچى-ئوقۇغۇچىلارنى

تولۇق رازى ۋە قايىل قىلدى.
ئۇنىڭ ئىش-ئىزلىرى شىنجاڭ
گېزىتى، شىنجاڭ ياشلار ژۇرنىلى،
شىنجاڭ رادىيو ئىستانسىسى،
ئۈرۈمچى كەچلىك گېزىتى ۋە
جۇڭگو خەلق گېزىتى قاتارلىقلار
ئارقىلىق كەڭ-كۆلەمدە
تەشۋىق قىلىندى. (ئەركىن
سىدىق مەتبۇئاتلارغا بېسىلغان،
ئۆزى يازغان ۋە ئۆزى تولغۇرۇلۇق

باشقىلار يازغان گېزىت- ژۇرناللاردىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى يىغىپ ماڭغان بولسىمۇ، ئۇ 1988-يىلى ياپونىيەدىكى ئوقۇشتىن قايتىپ كەلگەندە، ئۇنىڭ بۇ ماتېرىياللىرىنى شىنجاڭ رادىئو ئىستانسىسىنىڭ بىر مۇخبىرى ئارىيەتكە ئېلىپ كەتكەن. ئەمما ئۇنىڭدىن كېيىن ئۇلارنى

قايتۇرۇپ بەرمىگەن. شۇنىڭ بىلەن ئەركىن سىدىق ئۆزى يىغقان ماتېرىياللارنىڭ ھەممىسىدىن قۇرۇق قالغان. ئەگەر ئاشۇ مۇخبىر ھېلىقى ماتېرىياللارنى ھازىر قايتۇرۇپ بېرەلىسە، ئەركىن سىدىق ئۇنىڭدىن چەكسىز مىننەتدار بولغان بولاتتى.) ئوقۇش پۈتتۈرۈش ۋاقتى يېقىنلىششقا

ئەگىشىپ، ئۇنىڭ ئالدىغا كەسىپ بىلەن مەمۇري خىزمەتتىن ئىبارەت ئىككى يولنىڭ بىرىنى تاللاش ۋاقتى كەلدى.

ئەركىن سىدىق مەكتەپتىكى ھەر خىل سىياسىي ۋە مەمۇري يىغىنلارغا قاتنىشىش جەريانىدا، ئۇنداق ئىشلار بىلەن شۇغۇللىنىپ ئۆتكەن ئۆمۈرنىڭ ھېچ قانداق

قىممىتى يوقلىغىنى چوڭقۇر ھېس قىلغان ئىدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۆزىنىڭ بۇ دۇنيادا مەۋجۇت بولغان ئوقۇشىنىڭ ھەممىسىنى ئوقۇپ، ئىلىم-پەننىڭ يۇقىرى پەللىسىگە چىقىپ، شۇ ئارقىلىق باشقىلار قىلالىغان ئىشنى ئۇيغۇرلارنىڭمۇ قىلالايدىغانلىقىنى ئىسپاتلاشقا قەتئىي ئىرادە باغلىغان ۋە

شۇنىڭغا غايە تىكلىگەن ئىدى. 1982-يىلىنىڭ ئىچىدە ئۇ بىر قېتىم بېيجىڭغا يىغىنغا بارغاندا، مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىمۇ ياكى سىياسىي كېڭەشمۇ ئىشقىلىپ بىر مەملىكەتلىك يىغىنغا قاتناشقىلى كەلگەن بىر قىسىم پېشقەدەم ئۇيغۇر كادىرلىرى بىلەن ئۇچرىشىپ قالىدى. ئۇلار ئەركىن سىدىقتا

بىرلا ئىغىزدىن: "ئۇكام، ھەرگىز مەمۇرىي خىزمەت قىلمەن، دەپ ئۆزۈڭنى بىزدەك نابۇت قىلىۋالما. چوقۇم ئۆز كەسپىڭنى داۋاملاشتۇرۇپ، مىللەت ئۈچۈن بىر ئاز شان-شەرەپ كەلتۈرگىن"، دېدى. ئامانگۈلمۇ ئەركىن سىدىقنىڭ نام چىقىرىشىغا ۋە باشلىق بولۇشىغا ئىزچىل تۈردە ئىنتايىن قارشى

ئىدى. ئەينى ۋاقىتتا
مەملىكەتلىك ئىتتىپاق
كومىتېتىنىڭ بىر سېكرېتارى
بولۇپ ئىشلەۋاتقان قەييۇم
باۋۇدۇن، شىنجاڭ ئۇنىۋېرستېتى
مائارىپ باشقارمىسىنىڭ سابىق
مۇدىرى ئايشەم ئاپپاي، فىزىكا
فاكۇلتېتىنىڭ مۇدىرى سۇلتان
مۇئەللىم ۋە باشقا بىر قىسىم
ئوقۇتقۇچى ھەم خەنزۇ

باشلىقلارمۇ ئەركىن سىدىقنىڭ
كەلگۈسىدە كەسپىي جەھەتتە
چوڭ ئىشلارنى
قىلالايدىغانلىقىنى تەكىتلەپ،
ئۆز كەسپىنى داۋاملاشتۇرۇش
توغرىسىدا تەكلىپ بەردى. شۇ
مەزگىللەرنىڭ بىر كۈنى، شىنجاڭ
ئۇنىۋېرسىتېتى پارتىيە
كومىتېتىنىڭ 1-سېكرېتارى جاڭ
ياڭ ئەركىن سىدىقنى ئۆز

ئىشخانىسىغا چاقىرىپ كىرىپ، ئۇنىڭغا مۇنداق دېدى (ئۇ كىشى كېيىنلىكتە شىنجاڭ مائارىپ نازارىتى پارتىيە كومىتېتىنىڭ 1-سېكرېتارى بولدى): "ئەركىن، ھازىر سېنىڭ ئالدىڭدا ئىككى چوڭ يول بار. ئۇنىڭ بىرسى ماڭا ئوخشاش كادىر بولۇش. ئەگەر سەن بۇ يولنى تاللىساڭ، ناھايىتى

مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇپ، تېزلا
ئاپتونوم رايون دەرىجىلىك كادىر
بولۇپ ئۆسۈپ كېتەلەيسەن. ئۇ
چاغدا ماڭا ئوخشاش سېنىڭ
ئايرىم شوپۇرۇڭ بولىدۇ. ھەتتا
ئايرىم ئاشپەزىڭمۇ بولىدۇ. ھە
دېسىلا زىياپەتتە يۈرۈپ، جاپا
چەكمەي باياشات
ياشىيالايسەن. سەن ئۆچۈن 2-
يىل ئۆز كەسپىڭنى

داۋاملاشتۇرۇش. مەن ئۇيغۇرلار
ئىچىدە ھازىرغىچە كەسپتە
سەندەك پەۋقۇلئاددە بۆسۈپ
چىققان بىرىنى كۆرۈپ باقمىغان.
كادىر بولالايدىغان ئۇيغۇرلار
كۆپ. لېكىن كەسپنى سەندەك
قىلالايدىغان ئۇيغۇرلارنى مەن
ھازىرغىچە كۆرۈپ باقمىدىم.
شۇڭا مېنىڭچە ئەگەر سەن
كەسپ يولىنى تاللىساڭ، ئۆز

مىللىتىڭگە چوڭراق تۆھپە
قوشالىشىڭ مۇمكىن. ئۆزۈڭ
ئوبدان ئويلاپ قارار قىلغىن."
ھەقىقەتەنمۇ ئۇ چاغدا ئەركىن
سىدىق بىلەن ئوخشاش
ۋەزىپىلەرنى ئۆتەپ باققان
كىشىلەرنىڭ مەمۇرىي جەھەتتە
خېلىلا ئىستىقبالى بار ئىدى.
ئەركىن سىدىق بىلەن بىرگە
مەملىكەتلىك ئوقۇغۇچىلار

بىرلەشمىسىنىڭ رەئىسى بولۇپ ئىشلىگەن چېڭ خۇئا ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئوقۇغۇچىسى ۋۇ شاۋزو كېيىنلىكتە مەملىكەتلىك تەنتەربىيە مىنىستىرلىگىنىڭ مىنىستىرى بولدى. 1989-يىلى ئەركىن سىدىق ئامېرىكىدىن يۇرتىنى يوقلاش ئۈچۈن قايتىپ بېرىپ، ئامېرىكىغا قايتىشىدا ۋۇ شاۋزوغا

تېلېفون قىلغان ئىدى، ۋۇ شاۋزو
ئەركىن سىدىقنى ئۈزىنىڭ
كىچىك ماشىنىسى بىلەن بېيجىڭ
ئايدۇرۇمىغا ئاچىقىپ قويغان
ئىدى. ھەممە بۇنىڭدىن كېيىن
ھەر قانداق ۋاقىتتا بېيجىڭغا
كەلگەندە ئۇنى ئىزدىشىنى
ئېيتقان ئىدى. ئەركىن
سىدىقنىڭ پەرىزىچە، ئەينى
ۋاقىتتا ئۇنىڭ بىلەن بىرگە

مەملىكەتلىك ئوقۇغۇچىلار
بىرلەشمىسىنىڭ مۇئاۋىن
رەئىسلىرى بولۇپ ئىشلىگەن 16
ئوقۇغۇچىدىن كەم دېگەندە 5
كىشى ھازىر جۇڭگونىڭ
مەركىزىي ھۆكۈمەت ئورۇنلىرىدا
ھوقۇق تۇتۇپ ئىشلەۋاتقان
بولۇشى مۇمكىن. ئەركىن
سىدىق كەلگۈسى ئۆچۈن يول
تاللايدىغان ئەڭ ئاخىرقى پەيت

كەلگەندە، قىلچە
ئىككىلەنمەستىن كەسىپ يولىنى
تاللىغان بولۇپ، بۇ يولنى ئۇ
شۇنىڭدىن باشلاپ
داۋاملاشتۇرۇپ كەلمەكتە.

يۇقۇرقى رەسىمدە: ئەركىن سىدىقنىڭ شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا بىر سىنىپتا

ئوقۇغان ساۋاقداشلىرى. ئەك
ئالدىنقى قۇر ئوقۇدىن
سانىغاندىكى 5-كىشى ئەركىن
سىدىقنىڭ 5 يىللىق سىنىپ
مۇدىرى شەرىپ مۇئەللىم
بولىدۇ. بۇ ئوقۇغۇچىلارنىڭ
مۇتلەق كۆپ قىسمى ھازىر
شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى بىلەن
شىنجاڭ تېبىبىي ئۇنىۋېرسىتېتى ۋزىيە
ئىستانسىسىدا ئىشلەيدۇ.

يۇقۇرقى رەسىمدە: ئەركىن سىدىق شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى كۇتۇپخانىسىنىڭ ئالدىدا.

يۇقۇرقى رەسىمدە: ئەركىن سىدىقنى ئىزچىل تۇردە قوللاپ، ئۇنىڭغا ھەر دائىم يېقىندىن ياردەمدە بولغان سۇلتان جانبولاتوۋ مۇئەللىم. بۇ رەسىم 2006-يىلى 9-ئايدا تارتىلغان. سۇلتان مۇئەللىم كېيىنلىكتە شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى، ۋە ئاپتونوم رايونلۇق

مائارىپ نازارىتىنىڭ مۇئاۋىن نازىرى قاتارلىق بىر قاتار يۇقىرى دەرىجىلىك ۋەزىپىلەردە بولغان بولۇپ، ئۇنىڭ تەرجىمىھالىغا قىزىققۇچىلار تۆۋەندىكى تور بېتىنى زىيارەت قىلسا بولىدۇ:
http://janbolat.anyp.cn

يۇقۇرقى رەسىمدە: ئەركىن سىدىق ساۋاقدىشى ۋە دوستى دىلمۇرات تۇرسۇن بىلەن بىرگە.

بۇ رەسىم 1980-يىلىنىڭ ئالدى-كەينىدە تارتىلغان. دىلمۇرات تۇرسۇن هازىر شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ئېلېكترونلۇق ئۇچۇر ئىلمى ئىنستىتۇتىنىڭ باشلىقى بولۇپ ئىشلەۋاتىدۇ.

يۇقۇرقى رەسىمدە: ئەركىن
سىدىق سىنىپ مۇدىرى شەرىپ
مۇئەللىم ۋە ساۋاقداشلىرى بىلەن

رەڤسز تپلپۋنزور تەجربسی ئشلمەكتە. بۇ رەسم ئەینی ۋاقتتا مەلۇم بر ژۇرنالدكی ئەركن سدنقنی تونۇشتۇردغان بر پارچە ماقالە بلەن برگە ئپلان قلنغان ئدی. قایسی ژۇرنال ئكەنلكی هازر ئەركن سدنقنڭ ئېسدە قالماپتۇ.

يۇقـۇرقى رەسـم: 1981-يىلـدىن 83-يىلغـىچە 4-نۆۋەتلىك مەكتەپ ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسىدا ۋەزىپە ئۆتىگەن

ئوقۇغۇچى كادىرلارنىڭ خاتىرىسى. بىرىنچى قۇر سولدىن سانىغانلىكى 5-كىشى ئەركىن سىدىق، ئوڭدىن سانىغانلىكى كۆزەينەك تاقىۋالغان 3-كىشى ياش ئۇيغۇر خىمىيە ئالىمى زەپەر ئابلىزدۇر. ئەركىن سىدىق ئەينى ۋاقىتتا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسى ئىشخانىسىنى ئۆز ياتىقى قىلىپ

تۇرغان بولۇپ، ئۆزىنىڭ تەلەپ قىلىشى بىلەن زەپەر ئابلىز بۇ ئىشخانىدا ئەركىن سىدىق بىلەن بىر يىلدىن ئارتۇق ۋاقىت بىرگە تۇرغان ئىدى.

يۇقۇرقى رەسىم: 1982-يىلى
يازدا ئېلىپ بېرىلغان شىنجاڭ
ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى
يازلىق دالا پائالىيىتىگە

قاتناشقان شنجاڭ ئۇنىۋېرستېتىنىڭ بىر قىسىم ئۇيغۇر ئوغۇل ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ خاتىرىسى. ئەركىن سىدىق مۇشۇ قېتىملىق پائالىيەتنىڭ 1- قول مەسئۇللۇقىنى ئۆز ئۈستىگە ئالغان ئىدى.

يۇقۇرقى رەسىم: مەملىكەتلىك 19-نۆۋەتلىك ئوقۇغۇچىلار بىرلەشمىسى رەئىسلىرىنىڭ خاتىرىسى. بۇ رەسىم 1979-يىلى 5-ئايدا تارتىلغان.

ئەركىن سىدىقنىڭ ئوڭ تەرىپىدە تۇرغان كۆزەينەكلىك كىشى موڭغۇل مىللىتىدىن بولۇپ، قالغانلارنىڭ ھەممىسى خەنزۇ مىللىتىدىن. ئوتتۇرا قۇردىكى ئەركىن سىدىقنىڭ ئوڭ تەرىپىدە تۇرغان قارا كۆزەينەك تاقىۋالغان كىشى ئەينى ۋاقىتتىكى مەملىكەتلىك ئوقۇغۇچىلار بىرلەشمىسىنىڭ رەئىسى ۋە

چىڭخـــۇا ئۇنىۋېرســـتېتىنىڭ رەئىـسى ۋۇ شاۋزو بولـۇپ، بـۇ كىشى ئوقـۇش پۈتتـۈرۈپ ئۇزۇن ئۆتمەي مەملىكەتلىك تەنتەربىيە مىنىســـتىرلىقىنىڭ مىنىســـترى بولۇپ تەيىنلىنىپ، ئۇ خىزمەتنى تـــاكى 1998-يىلىغـــىچە داۋاملاشتۇرغان.

6 ـ بۆلۈم

شاشقەيدىكى بىلىم ئاشۇرۇش

ئەركىن سىدىق شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا ئوقۇغان كەسپىي دەرسلەرنىڭ بىرسى "ئېلېكترو-ماگنىتلىق مەيدان ۋە دولقۇنلار" دەپ ئاتىلىدىغان بولۇپ، ئۇ نۇر ۋە باشقا ئېلېكترو-ماگنىتلىق

دولقۇنلارنىڭ قانداق قىلىپ بىر يەردىن يەنە بىر يەرگە تارقىتىدىغانلىقى، ھەمدە ئۇلارنىڭ باشقا ماتېرىياللارغا قانداق تەسىر كۆرسىتىدىغانلىقى قاتارلىقلار توغرىسىدىكى دەرستۇر. ئۇ ئېلېكتر ئىنژېنېرلىقى كەسپى ئۆچۈن ئىنتايىن مۇھىم دەرسلەرنىڭ بىرى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. فىزىكا كەسپىدىكى

3 چوڭ نەزەرىيىسىنىڭ بەرسىمۇ ئەنە شۇدۇر. بۇ دەرسنىڭ ئېلېكتر ئىنژېنېرلىقى (رادىئو ئېلېكترونىكىسىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) ساھەسىدىكى باشقا دەرسلەر بىلەن بولغان چوڭ پەرقى، بۇ دەرستە ئېلېكترو-ماگنىتلىق دولقۇنىنى تەسۋىرلەيدىغان ماتېماتىكىلىق فورمۇلالاردا ۋېكتورلۇق

قىممەتلەر كۆپ ئىشلىتىلىدىغان
بولۇپ، قالغان كەسپىي
دەرسلەردە بولسا ۋېكتورلار
ئۈنچىۋالا كۆپ ئىشلىتىلمەيدۇ.
شۇڭا بۇ دەرس ئېلېكتىر
ئىنژېنېرلىقى كەسپىدىكى
ئوقۇغۇچىلارغا بىر قەدەر تەس
تۇيۇلىدۇ. ئەركىن سىدىق
ھازىرغىچە جۇڭگو، ياپون ۋە
ئامېرىكىدا ياشاپ باققان

بولـۇپ، بـۇ 3 دۆلەتلەرنىـڭ
ھەممــــــسدە ئۇ باشــقىلارنىڭ
ئاغزىدىن "ئېلېكترو-ماگنىتلىق
دولقـۇنىنى ئۆگەنمەكمـۇ تەس،
دەرس قىلـپ ئۆتمەكمـۇ تەس،
ھەمـــــدە ئىشلىتــــشمۇ تەس"
دېگەن سۆزنى ئاڭلاپ باقتى. بـۇ
دەرســــنى ئۆگـــــنىش تەس
بولغاچقا، ئەركىن سىدىق بارغان
دۆلەتلەرنىـــڭ ھەممــــسدە

ئوقۇغۇچىلار بۇ دەرسنى
ئۆتىدىغان ئوقۇتقۇچىغىمۇ ئۆچ
بولۇپ كېتىدىغانلىقنى كۆردى.
ئەينى ۋاقىتتا شىنجاڭ
ئۇنىۋېرسىتېتىدا بۇ دەرستە
تەربىيىلەنگەن بىرەرمۇ ئۇيغۇر
ئوقۇتقۇچى يوق بولۇپ،
ئامالسىزلىقتىن باشقا بىر
ساھەدە دەرس ئۆتىدىغان
ئوقۇتقۇچىدىن بىرنى ئەركىن

سىدىقنىڭ سىنىپىغا مۇشۇ دەرسنى ئۆتۈشكە قويغان ئىدى. نەتىجىدە ئۇ ئوقۇتقۇچى بۇ دەرسنى ياخشى ئۆتەلمەي، سىنىپتىكى ئوقۇغۇچىلار ھەر قېتىملىق دەرستە ئوقۇتقۇچى ئۇستىدىن قاقشاپلا ئولتۇردى. ئەركىن سىدىق بولسا بىر ئاز بولسىمۇ بىر نەرسىنى ئايدىڭلاشتۇرۇۋېلىش ئۈچۈن ئۇ

ئوقۇتقۇچىدىن توختىماي سوئال سورايتتى. مەۋسۇمنىڭ ئوتتۇرىسى بولۇپ قالغان كۈنلەرنىڭ بىرىدە، ئۇ ئوقۇتقۇچى ئەركىن سىدىقنى چاقىرتىپ، ئۇنىڭغا: "ئۇكام، كېلەر قېتىملىق دەرسنى سەن ئۆتۈپ باقامسەن؟" دەپ سورىدى. ئەركىن سىدىق ئۇنىڭغا ماقۇل بولۇپ، كېيىنكى

قېتىملىق دەرسنىڭ ۋاقتى
كەلگۈچە بۇ دەرسكە ئەتراپلىق
تەييارلىق قىلدى. ھەمدە بىر
قېتىملىق دەرسنى ئۆتتى.
ئەركىن سىدىق ئالدى بىلەن بۇ
قېتىملىق مەزمۇنغا ئائىت
بۇرۇنقى مەزمۇنلارنى بىر-بىر قۇر
تەكرارلىۋېتىپ، ئۇنىڭ كەينىدىن
يېڭى مەزمۇننى سۆزلىدى. ئۇنىڭ
لېكسىيىسى ئىنتايىن

سـستېمىلىق ۋە چۈشىنىشلىك
بولغاچقـا، ئۇنـىڭ ئۇسـتىگە ئۇ
ئوتتۇرىغـا چىقـىپ سۆزلىگەندە
ئاڭلىغۇچىلارنى ئۆزىگە ناھايىتى
جەلـپ قىلالايدىغان بولغاچقـا،
ساۋاقداشـلىرى بۇرۇنقىـدەك
ۋاراڭ-چۇرۇڭ قىلمـاي، دەرسنى
ئىنتايىن زېھىن قويۇپ ئاڭلىدى.
ھەمـمە دەرس ئاخىرلاشقاندا،
سىنىپتىكى ساۋاقداشلار بىردەكلا

قاتتىق چاۋاك چېلىپ كەتتى. دەرستىن چۈشكەندە بېزىلەر ئۇنىڭ قېشىغا كېلىپ: "ئەركىن، مەن بۇ دەرسنى بوگۇن تۇنجى قېتىم چۈشىنەلىدىم"، دېدى. بۇ دەرسنىڭ ئوقۇتقۇچىسى ئاجىز بولغاچقا، ئوقۇغۇچىلارغا ھېچ قانداق تاپشۇرۇق بەرمىدى. ھېچ قانداق مەشىقمۇ ئىشلەتكۈزمىدى. يېرىم

مەۋسۇملۇق ۋە مەۋسۇم
ئاخىرىدىكى ئىمتىھانلارنىمۇ
ئوقۇغۇچىلارغا ھەر خىل
ۋېكتورلۇق فورمۇلىلار بىلەن
ئۇلارنىڭ فىزىكىلىق مەنىسىنى
يادلىغۇزۇپ، شۇنىڭدىنلا
ئىمتىھان ئالدى. ئەركىن سىدىق
ئۆزىنىڭ ئوقۇش پۇتتۇرۇش
ماقالىسىدە بايان قىلغان
"مىكرو دولقۇن تېخنىكىسى" مۇ

يۇقۇرقى ئېلېكترو-ماگنىتلىق دولقۇنى ئاساسغا قۇرۇلغان بولۇپ، ئۇنىڭ بۇ ماقالىسى ئۆزىنىڭ ئۇستازى سۇلتان مۇئەللىم بىلەن فاكۇلتېتتىكى باشقا ئوقۇتقۇچىلارنىڭ يۇقىرى باھاسىغا ئېرىشكەن ئىدى.

77-يىللىق ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلار 1983-يىلى 2-ئاينىڭ 15-كۈنى ئوقۇش

پۈتتۈرەتتى. 1983-يىلى 1-ئايدا ئەركىن سىدىق كەلگۈسىدە كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلىقىنى قارار قىلىپ بولغاندىن كېيىن، فاكۇلتېتنىڭ مۇدىرى سۇلتان مۇئەللىم ئەركىن سىدىقنى كەلگۈسىدە ئاشۇ ئېلېكترو-ماگنىتلىق دولقۇنى دەرسىنى ئۆتۈشكە تەقسىم قىلدى. ھەمدە

77-يىللىق ئوقۇغۇچىلارنىڭ
ئوقۇش پۇتتۇرۇشى ۋە ئۇلارنىڭ
خىزمەت تەقسىماتىنى ئىلان
قىلىشقىمۇ ساقلىماي، ئەركىن
سىدىقنىڭ شاگىخەي قاتناش
ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئېلېكتر
ئىنژېنېرلىقى فاكۇلتېتىغا بىر يىل
بىلىم ئاشۇرۇشقا بارىدىغانلىقىنى
قارار قىلدى.

1983-يىلى 2-ئاينىڭ

18-كۈنى، ئەركىن سىدىق شاگىخەيگە يېتىپ كەلدى. ھەمدە 2-ئاينىڭ 21-كۈنى 1-مەۋسۇملۇق دەرسنى باشلىدى. دەرس باشلىنىپ ئۇزۇن ئۆتمەي، يەنى 2-ئاينىڭ 28-كۈنى، مەملىكەت بويىچە شۇ يىللىق ئاسپىرانتلىققا كىرىش ئىمتىھانى ئېلىندى. ئەركىن سىدىق ئاسپىرانتلىقتا ئوقۇشنى

ئۇزۇنـدىن بىرى ئارزۇ قىلىپ
كەلگەن بولـۇپ، ئۇ چاغـدا
ئۇيغۇر دىيارىدىكى ھېچ قانداق
ئالىـي مەكـتەپ ئۇيغـۇر
ئاسـپىرانتلىق ئوقۇغـۇچىلىرىنى
تېخـى قوبـۇل قىلالمايـدىغان
بولغاچقـا، ئەركىـن سـدىق
ئىمتىھـان بېـرىش ئۈچـۈن
تـيەنجىن ئۇنىۋېرسـتېتى بىلەن
نەنجىڭ سانائەت ئىنستىتۇتىنىڭ

ئېلېكترو-ماگنىتلىق دولقۇنى كەسپىگە تىزىملاتقان ئىدى. ھەمدە تىزىملاتقان ۋاقىتتىن تارتىپ، كۆچىنىڭ بارچە بۇ ئىمتىھانلارغا تەييارلىق قىلىپ كەلگەنىدى. ئىمتىھان ئېلىنغان پەنلەرنىڭ بىرسى سىياسەت دەرسى بولۇپ، ئۇ جۇڭگو كومپارتىيىسى تارىخىنى ئاساس قىلغان بولغاچقا، ئەركىن

سدىق يالغۇز بۇ دەرسنىڭ
مەزمۇنىغا خەنزۇچە تەييارلىق
قىلىپلا قالماي، ئادەم بىلەن
جايلارنىڭ ئىسمىنى خەنزۇچىدا
قانداق يېزىشقىمۇ تەييارلىق
قىلىشقا توغرا كەلدى. ھەمدە ئۇ
ئېلېكترو-ماگنىتلىق دولقۇنى
ساھەسىدە يۇقىرىقى ئىككى
مەكتەپنىڭ ئوقۇغۇچىلىرىدىن
جىق ئاجىز ئىدى. شۇڭا ئۇ بۇ

قېتىملىق ئىمتىھانغا ئىزچىل
تۆردە كۆچنىڭ بارچە
تەييارلىق قىلىپ قاتناشقان
بولسىمۇ، ئۇنى يۇقىرىقى ئىككى
مەكتەپ ئاسپىرانتلىققا قوبۇل
قىلمىدى.
ئەركىن سىدىق ئۇ چاغدا
كۆڭلىگە مۇنداق بىر نىشاننى
پۈككەن ئىدى. ئۇ بولسىمۇ،
ئېلېكترو-ماگنىتلىق دولقۇنى

بىلەن مىكرو دولقۇن تېخنىكىسى كەسىپلىرىنى پۇختا ئىگىلەپ، يۇرتقا قايتىپ بارغاندىن كېيىن ئۇيغۇر دىيارىدىكى بىر بوشلۇقنى تولدۇرۇش. دېمىسىمۇ ئۇ چاغدا ئەركىن سىدىق ئۇيغۇر دىيارىدا بۇ ساھەدە ئىشلەيدىغان بىرمۇ ئادەمنى بىلمەيتتى. شۇڭا ئۇ قايتىپ بارغاندىن كېيىن بىرەر قېتىن مەسىلىگە دۇچ كېلىپ

قېلىپ ياردەم سوراي دېسە، ياردەم بېرەلەيدىغان بىرەرمۇ كىشى يوق ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ مىكرو-دولقۇن دەرس تەجرىبىخانىسىنى قۇرۇپ چىقىش ۋەزىپىسىمۇ ئۇنىڭغا يۈكلەنگەن ئىدى. شۇڭا ئەركىن سىدىق 1-سائەتلىك دەرستىن باشلاپ قاتتىق تىرىشچانلىقى

باشلىدى. ئۇ ھەر كۈنى كەچ سائەت 11 دە كۇتۇپخانىنى تاقىغىچە كۇتۇپخانىدا ئۆگىنىش قىلدى. كۇتۇپخانا تاقالغاندىن كېيىن ئېلېكتر ئىنژېنېرلىقى فاكۇلتېتىنىڭ رادار تەجرىبىخانىسىغا بېرىپ، كېچە سائەت 12 دىن ئاشقىچە يەنە ئۆگىنىش قىلدى (بۇ تەجرىبىخانىنىڭ توكى كېچىچە

توختاپ قالمايتتى). دەم ئېلىش كۆنلىرى ۋە بايرام كۆنلىرىمۇ پەقەت دەم ئالماي ئۆگىنىش قىلدى. بۇ مەكتەپ جۇڭگو بويىچە ئەڭ داڭلىق 5-6 مەكتەپنىڭ بىرسى بولغاچقا، ئەركىن سىدىق بىرگە ئوقۇغان ئوقۇغۇچىلار ئۆگىنىش ئىقتىدارى ۋە كەسپىي ئاساسى جەھەتلەردە ئىنتايىن كۈچلۈك

ئىدى. شۇڭا ئۇ شىنجاڭ
ئۇنىۋېرسىتېتى ئۇيغۇر سىنىپىنى
پۈتتۈرگەن سەۋيىە بىلەن بىر
تەرەپتىن پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن
قالغان ئوقۇغۇچىلارغا يېتىشىپ
مېڭىشقا تىرىشتى. يەنە بىر
تەرەپتىن ئوقۇتقۇچى سىنىپتا
سۆزلىمىگەن ۋە تاپشۇرۇق قىلىپ
بەرمىگەن مەشىقلەرنىڭ
ھەممىسىنى ئۆزى ئىشلەپ

ماڭدى. قىينچىلىققا يولۇقسا دەرستىن چۈشكەندىن كېيىن ئوقۇتقۇچىنى ئىزدەپ تېپىپ، ئۇنىڭدىن سورىدى. ئۇ داۋاملىق ئوز-ئۆزىدىن: "مەن ئۆزۈم دەرس ئۆتكەندە، ماۋۇ مەسلىنى قانداق چۈشەندۈرىمەن؟" دەپ سوراپ تۇردى. كىتابتا ئۆزى چۈشەنمەيدىغان بىرەر مەزمۇننىڭ بولۇشىغا قەتئىي يول

قويمىدى. ئۇنىڭ نىشانى ئۇ ئۆزى بۇرۇن بېشىدىن كەچۈرگەن، بېزىلەر ئېلېكتىر ئېنېرگىيىلىكىگە ئائىت كەسپىي دەرسلەردە "ئەگەر مۇنداق مۇنداق قىلسا، مۇنداق بولىدىكەن" دەپ ئۆزى چۈشەنمىگەنلىكى ئۈچۈن ھېكايە سۆزلىگەندەك دەرس ئۆتىدىغان ئەھۋالغا ئۇزۇل-

كېسەل خاتىمە بېرىش ئىدى.
ئەركىن سىدىق شائىخەي قاتناش ئۇنىۋېرسىتېتىغا يېڭى بارغاندا، ئۇ مەكتەپكە شىنجاڭ 1-ئاۋغۇست يېزا ئىگىلىك ئۇنىۋېرسىتېتىدىن خالىق ۋە ئابلىكىم ئىسمىلىك ئىككى ئوقۇتقۇچىمۇ بىلىم ئاشۇرۇشقا بارغان بولۇپ، بۇ ئۈچەيلەن بىر ياتاقتا تۇردى. ئۇنىڭدىن باشقا

بۇ مەكتەپتە ئۇلار بېرىشتىن بىرەر يىل بۇرۇن قوبۇل قىلىنغان، كەسپى "پەن-تېخنىكىغا ئائىت ئىنگلىز تىلى" بولغان بىر "شىنجاڭ سىنىپى" بار بولۇپ، ئۇنىڭدا ئۇيغۇر دىيارىدىن كەلگەن 30غا يېقىن ئوقۇغۇچىلار بار ئىدى. بۇ ئوقۇغۇچىلارنىڭ كۆپىنچىسى ئۇيغۇر بولۇپ، ئوغۇل

ئوقۇغۇچىلارنىڭ ياتىقى ئەركىن سىدىقنىڭ بىلەن ئۆتتۈر قوشنا ئىدى.

پۈتۈن ياتاق بىنالىرىدا قىش كۈنى پار يوق، ۋە ياز كۈنى ھاۋا تەڭشىگۈچ يوق ئىدى. شۇڭا قىش كۈنلىرى كۈتۈپخانا ۋە سىنىپلار تاقاق ۋاقتىدا ياتاقتا ئۆگىنىش قىلغاندا، ھەممە ئوقۇغۇچىلار ئىمكانقەدەر

يوتقانىسۇ ئىچىگە كىرىۋېلىپ ئۆگىنىش قىلاتتى. لېكىن، قول بىلەن خەت يازىدىغاندا ياكى ماتېماتىكىلىق ھېسابلارنى ئىشلەيدىغاندا يەنە سوغۇق ياتاقتا ئولتۇرۇپ ئۆگىنىش قىلىشقا توغرا كېلەتتى. شۇڭلاشقا ئەركىن سىدىق قىش كۈنلىرى بىر چوڭ بوتۇلكىغا قايناق سۇ قاچىلىۋېلىپ، ئۇ

بوتۇلكنى قولىغا تەگكۈزۈپ تۇرۇپ، ياكى ئۆنى قۇچاقلاپ ئولتۇرۇپ ئۆگىنىش قىلدى. ياز كۈنلىرى شاڭخەيدە پاشا تولا، ھاۋا ئىنتايىن تىنچىق ۋە نەم بولىدۇ. يۇغان كىيىملەر 4-5 كۈندە ئاران قۇرۇيدۇ. خۇرۇم ئاياق ۋە خۇرۇم ساندۇقلار نەملىكتە كۆكىرىپ كېتىدۇ. ئادەم ياتاقتا ئۆگىنىش قىلغاندا،

كـيـم كـيـيـپ ئۆلتۇرسـا
ئىسسقنىڭ دىمىغىغا چىدىغىلى
بولمايتتى. كىيىمنى سىلىۋەتسە
پاشا چاقاتتى. شۇڭا ئەركىن
سدىق كالتە ئىشتىندىن باشقا
ھەممە كىيىمنى سىلىۋېتىپ، بىر
ئاق داكا رەختتىن تىكىلگەن
پاشىلىقنىڭ ئىچىگە كىرىۋېلىپ
ئۆگىنىش قىلاتتى. مەكتەپنىڭ
تامقىمۇ ئىنتايىن ناچار بولۇپ،

ھەر كۈنى چۈشلۈك ۋە كەچلىك
تاماق ئۈچۈن كېسەك شەكلىدە
كېسىلگەن گۆرۈچ تامىقىدىن
باشقا نەرسە يوق ئىدى. بۇ
گۆرۈچ نورمالنى گۆرۈچلەردىن
ئەمەس بولۇپ، ئۇ ئەينى ۋاقىتتا
سوۋېت بىلەن بولىدىغان
ئۇرۇشقا تەييارلىق كۆرۈش
يۈزىسىدىن 10 يىلدىن ئارتۇق
ئاش ئىسكىلاتلىرىدا ساقلانغان

كونا گۇرۇچ ئىدى. شۇڭا كېسەك شەكلىدىكى گۇرۇچنىڭ رەڭگى ئاق بولماستىن، بەزى يەرلىرى ئاق، بەزى يەرلىرى قىزغۇچ بولۇپ، بىر ئاللا-چىپار رەڭلىك كېسەككە ئوخشايتتى. بۇنداق گۇرۇچنىڭ تەممۇ ئىنتايىن ناچار ئىدى. مەكتەپكە يېقىنراق بىر جايدا تۇڭگان ئاشخانىسىدىن بىرسى بولسىمۇ،

ئۇ پەقەت جۇۋاۋىدىن باشقا نەرسە ئەتمەيتتى. بۇ كىسەك گۇرۇچتىن بەك زېرىكىپ كېتىپ، بىر يەكشەنبىلىك دەم ئېلىش كۈنى ئەركىن سىدىق ئۆزى تاماق يەيدىغان تۇڭگان ئاشخانىسىدىكىلەردىن ئاشخانىنى 2 سائەتلىك ئارىيەت ئېلىپ، بىر قېتىم ئۆزى لەڭمەن ئېتىپ، بىر قىسىم ئوغۇل

ئوقۇغۇچىلار بىلەن بىرگە يېدى.
قايتىپ بارغانىدىن كېيىن مىكرو-دولقۇن تەجرىبىخانىسى قۇرۇشقا پۇختا تەييارلىق قىلىش يۈزىسىدىن، ئەركىن سىدىق ھەر مەۋسۇمدا مەكتەپتىكى خەنزۇ ئوقۇغۇچىلار بىلەن 3 دەرس تاللىغانىدىن باشقا، ئۆزىگە ئۇستاز بولغان گۇ رۈيلۇڭ ئىسمىلىك پروفېسسورنىڭ

مكرو-دولقۇن تەجربىسى دەرسگە ئۆز ئىختيارلىقى بىلەن ياردەمچى ئوقۇتقۇچى بولۇپ ئىشلىدى. ئۆز مەكتىپىدە ۋە شائخەي شەھىرى رايونىدا ئۆتكۈزۈلگەن مكرو-دولقۇن تېخنكىسغا ئائىت ئىلمي دوكلات يىغىنلىرىنىڭ ھەممىسىگە قاتناشتى. ئۇنىڭدىن باشقا، "شىنجاڭ

سنىپى" ئوقۇغۇچىلىرى ئۆچۈن
ئىنگلىز تىلىدا ئۆتۈلگەن "ئالىي
مەكتەپ ماتېماتىكىسى"
دەرسىنىمۇ ئىزچىل تۈردە
قوشۇمچە قىلىپ ئاڭلىدى. ئۇ
چاغدا شاڭخەي قاتناش
ئۇنىۋېرسىتېتى ئۇيغۇر دىيارىنىڭ
ئىقتىسادىي ۋە تەبىئىي بايلىق
ئەھۋالىنى بىر سىستېما قۇرۇلۇشى
سۈپىتىدە تەھلىل ۋە تەتقىق

قىلىش ئىشىنى كۆتۈرگەن ئالغان بولۇپ، ئەركىن سىدىق مۇشۇ قۇرۇلۇش توغرىسىدا ئىلىپ بېرىلغان ئىلمىي دوكلاتلارنىڭ ھەممىسىگە بىرنى قالدۇرماي قاتناشتى.

ئەركىن سىدىق قوشۇلۇپ ئوقۇغان سىنىپ ئېلېكتىر ئىنژېنېرلىقى فاكۇلتېتىنىڭ 1984-يىلى ئوقۇش

پۈتتۈرىدىغان سىنىپى بولۇپ، 1983-يىلى يازلىق تەتىلدە مەكتەپ ئۆلارنى 2 ھەپتىلىك پراكتىكىغا ئورۇنلاشتۇردى. ئەركىن سىدىق بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن دەرھاللا سۇلتان مۇئەللىم بىلەن ئالاقىلىشىپ، بۇ پراكتىكىغا ئۆزىنىڭمۇ قاتنىشىشىنى ئۆلتىماس قىلدى. سۇلتان

مۇئەللىم ئەركىن سىدىقنى قوللاپ، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىن بۇ پراكتىكا ئۆچۈن شاگىخەي قاتناش ئۇنىۋېرسىتېتىغا تۆلەيدىغان خىراجەتنى ھەل قىلىپ بەردى. شۇنىڭ بىلەن ئەركىن سىدىق 1983-يىلى 7-ئايدا نەنجىڭ شەھىرىگە بېرىپ، شۇ يەردىكى بىر مەخپىي ھەربىي رادار

زاۋۇتىدا 2 ھەپتە پراكتىكا قىلدى. ئۇلار بۇ جەرياندا رادار ھەققىدە دەرس ئوقۇدى. رادارلارنى ئىشلەپ چىقىرىش جەريانىنى كۆزدىن كەچۈردى. زاۋۇتنىڭ ئىچىدىكى بىر رادارنى باشقۇرۇپ، نەنجىڭ شەھەرلىك ئايرودرومغا چۈشكەن ھەمدە ئۇ يەردىن ئۇچقان ئايروپىلانلارنى رادار ئارقىلىق كۆزىتىشنى مەشق

قىلدى. ھەمدە رادارنى سىناق قىلىش مەيدانىغمۇ بىر قانچە كۈن باردى. بۇ مەيدان نەنجىڭ شەھىرىدىن خېلى يىراقلىقتىكى بىر يېزىدا بولۇپ، ئۇ يەرگە 1-كۈنى بارغاندا، ئۇ ئەتراپتىن ئەركىن سدىق چۈشلۈك تاماق ئۈچۈن بىرەر تۈگمەن ئاشخانىسى تاپالمىدى. شۇنىڭ بىلەن بۇ كۈنى ئۇ چۈشلۈك

تاماق يېمەيدى. ئەتىسىدىن
باشلاپ ئۇ ئەتىگەنلىك تاماقنى
ئۆچۈن 100 گرامدىن ھەر
نېنىدىن 2-3 نى يەۋېلىپ،
كەچتە ئۆز جايىغا قايتىپ
كەلگۈچە تاماق يېمەيدى. 7-
ئايلاردا نەنجىڭنىڭ ھاۋاسى
ئىنتايىن ئىسسىق ھەم ئىنتايىن
نەم بولغاچقا، ھەمدە ئۇ چاغدا
تېخى توڭلاتقۇ بولمىغاچقا، ھەر

نىيىنى ئىبلىۋالسا، ئۇ چۆشكىچە بۇزۇلۇپ قالاتتى. نەنجىڭدە 7- ئايلارنىڭ كېچىسى ئىسسىق ۋە نەملىك تۆپەيلىدىن ئادەمنىڭ ئۇخلىشى ئىنتايىن تەس ئىدى. شارائىت ئاشۇنداق ناچار بولىسمۇ، بارلىق پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ بىر نەرسە ئۆگىنىۋېلىش ئۈچۈن، ئەركىن سىدىق ھېچ كىمگە ھېچ نېمە

توغرىسىدا تەلەپ قويمىدى. جەمجەت يۈرۈپ، ئۆگىنىۋالغىلى بولىدىغان ھەممە نەرسىنى بىلىۋېلىشقا تىرىشتى. ئىككى مەۋسۇمدا خەنزۇ ئوقۇغۇچىلارنىڭ سىنىپىغا قوشۇلۇپ ئوقۇغان 6 كەسپىي دەرسنىڭ ھەممىسىدە 80 دىن يۇقىرى نومۇر ئېلىپ، بۇ مەكتەپنىمۇ ۋە شىنجاڭ

ئۇنىۋېرستېتىنىمۇ رازى قىلدى.
بۇ ۋاقىتچە ئەركىن سىدىق تېخى جۇڭگودىكى مىللەتلەردىن باشقىنى ئۇچرىتىپ باقمىغان بولۇپ، ياپونىيىلىكلەرنىڭ ۋە يەھۇدىيلارنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنىمۇ بىلمەيتتى. ئۇ ياپونىيىدە 2 يېرىم يىل ياشاپ، ھەمدە ئامېرىكىغا كېلىپ بىر

قانچە يەھۇدىيلار بىلەن بىرگە
ئىشلەپ باققاندىن كېيىن،
ئۆزىنىڭ شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى
ۋە شاڭخەي قاتناش
ئۇنىۋېرسىتېتلىرىدا ئۆگىنىش
ئىشىدا تۇتقان يولىنى ئەسلەپ،
شۇ ۋاقىتلاردا ئۆزىمۇ خۇددى
ياپونىيىلىك ۋە يەھۇدىيلارغا
ئوخشاش ھەممە ۋاقىتنى چىڭ
تۇتۇپ، ھەممە پۇرسەتنى چىڭ

تۈتۈپ، ئۆزى ئېرىشەلگەن 1- يولنى ئېتىپ قويماي، ئۆزىنىڭ ئەكسچە ئىمكانىيەتنىڭ بارچە كىچىك يولنى چوڭايتىپ، بىلىم يولىدا يۈكسەك شىجائەت بىلەن داۋاملىق ئالغا ئىنتىلگەنلىكىنى ھېس قىلدى. شۇنداقلا نوپۇسى 10 مىليونغا بارمايدىغان، ئادەملىرى دۇنيانىڭ ھەممە يەرلىرىگە تارقىلىپ كەتكەن

يەھۇدىيلاردىن قانداق قىلىپ
ھازىرغىچە 160 تىن كۆپ كىشى
نوبېل مۇكاپاتىغا
ئېرىشەلىگەنلىكىنى چۈشىنىپ
يەتتى. شۇنىڭ بىلەن بىرگە،
يەھۇدىيلار بىلەن سېلىشتۇرغاندا
ئۇيغۇرلارنىڭ نەقەدەر نادان ۋە
ئاجىز ئىكەنلىكىنى چوڭقۇر
ھېس قىلدى. ئەمەلىيەتتە،
ئەينى ۋاقىتتا يەھۇدىيلارغا

سىلشتۇرماي تۇرۇپمۇ، ئەركىن
سىدىق ئۇيغۇر جەمىيىتىكى
نۇرغۇن مەسىلىلەرنى توختىماي
تەھلىل قىلىپ، توختىماي
كۆزىتىپ، ئۆزىدە بىر يۈرۈش
چۈشەنچە ھاسىل قىلغان ئىدى.
بۇ مەسىلىلەرنىڭ بىرسى ئەينى
ۋاقىتتا ئىچكەركى ئۆلكىلەردىكى
بىر قىسىم ئالىي مەكتەپتە
قۇرۇلغان "شىنجاڭ سىنىپى"

دىن ئىبارەت. ئەركىن سىدىق شاڭخەيدە ئوقۇۋاتقان مەزگىل مۇشۇنداق سىنىپلار قۇرۇلغىنىنىڭ 2-يىللىرىغا توغرا كەلگەن بولۇپ، بۇ سىنىپلار بار مەكتەپتە يۈز بەرگەن ئەھۋاللار ئەركىن سىدىقنى ئىنتايىن ھەيران قالدۇردى. ئىنتايىن ئېچىندۇردى. ئەركىن سىدىق ئۆز مەكتىپىدىكى "شىنجاڭ

سىنىپى" نىڭ دەرسگە بارغاندا، ھەر كۈنى 2-3 ئوقۇغۇچى "ئاغرىپ قالدۇق"، دەپ دەرسكە كەلمەيتتى. بىر قانچە ئوقۇغۇچىلار ئىمتىھانلاردىن ئۆتەلمەي، مەكتەپتىن چېكىنىش گىردابىغا كېلىپ قالغان ئىدى. ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلارنىڭ ياتىقى بىر 6 قەۋەتلىك چوڭ ياتاق بىناسىنىڭ 1-قەۋىتىدە بولۇپ،

بىر كۈنى ئاخشىمى ئۇلار ياتىقىدا كېچە سائەت 12 دىن ئاشقىچە ئولتۇرۇش قىلىپ (بىنانىڭ چېرىغى ئۆچۈرۈلگەندە ياتاقتا شام ياندۇرۇپ قويۇپ)، ساز چېلىپ، ناخشا ئېيتىپ، پۈتۈن بىنادىكىلەرنى ئۇخلاتقۇزمىدى. ئۇلارغا گەپ قىلغىلى كەلگەن خەنزۇ ئوقۇغۇچىلارنى ئۇرۇپ، مەكتەپتە

بىر چوڭ ۋەقە تۇغدۇردى.
شاڭخەيدىن باشقا يەرلەردىكى
"شىنجاڭ سىنىپى"
ئوقۇغۇچىلىرىدىنمۇ، بەزىلىرى
"قوش قەۋەتلىك كارىۋاتتا
يېتىش بىزنىڭ ئۆرپ-
ئادىتىمىزگە خىلاپ"، دەپ
مەكتەپكە دەۋا قىلىپ، بىر
قەۋەتلىك كارىۋاتتا يېتىشنى
تەلەپ قىلغان. يەنە بەزىلىرى

"بىز قۇربان ھېيتىدا چوقۇم قوي ئۆلتۈرمىسەك بولمايدۇ. بۇ ئۇيغۇرلارنىڭ ئۆرپ ئادىتى"، دەپ، مەكتەپلىرىگە تىرىك قوي تاپتۇرغان. ھەممە مەكتەپتىكى ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلار دىگۇدەك ئۆز مەكتىپىدىكى خەنزۇ ئوقۇغۇچىلار بىلەن چوڭ مۇشتلاش-جېدەللىرنى تۇغدۇرغان. ئەركىن سىدىق بۇ

ئەھۋاللارغا ئىنتايىن ئېچىندى. بۇ مەكتەپتىكى ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلار بىر ياتاقتا 8 كىشى ياتىدىغان بولۇپ، ئەركىن سىدىق ئەينى ۋاقىتتا 12 كىشىلىك ياتاقتا تۇرۇپ باققان ئىدى. ئەركىن سىدىق ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق بىر قىسىم ئۇيغۇر رەھبەرلەر بىلەن ئۇچرىشىش جەريانىدا، ئۇيغۇرلار

ئۆچـۈن هازىرلانغـان بۇنـداق
پۇرســـــەتلەرنىڭ ھەرگـــز
ئاســـــانلىقچە قولغـــــا
كەلمىگەنلىكىنى تولۇق بىلگەن
ئىـدى. بۇنـىڭ ئۆچـۈن ئۇيغـۇر
رەھبەرلەر نۇرغۇن يـول ماڭغـان،
باشــقىلارغا ئىنتـايىن كـۆپ
يالۋۇرغــان ئىـدى. مەقـستى
مۇشۇنداق يول ئارقىلىق يۇقىرى
سـۈپەتلىك ئۇيغـۇر كەسـپىي

مۇتەخەسسسلەرنى تەربىيلەپ يېتىلدۈرۈش ئىدى. سىنىپ مۇدىرىنىڭ تەلىپى بىلەن، ئەركىن سىدىق بىر كۈنى ئۆز مەكتىپىدىكى ئۇيغۇر سىنىپقا كىرىپ بىر سائەت سۆزلىدى. ئۇ ئالدى بىلەن ئۇلاردىن نۇرغۇن سوئاللارنى سورىدى:

سىلەر بۇ يەرگە نېمە ئۈچۈن كەلدىڭلار؟ تاماق يېيىش

ئۆچۈنمۇ؟ ياكى ئۇخلاش
ئۆچۈنمۇ؟
سلەر بۇ يەرگە قانداق كېلىپ
قالدىڭلار؟ بەك ئەقىللىق
بولغانلىقڭلار ئۆچۈنمۇ؟ ئالىي
مەكتەپ ئىمتىھانىدا بەك يۇقىرى
نومۇر ئالغانلىقڭلار ئۆچۈنمۇ؟
سىلەرنى ئوقۇتۇش ئۆچۈن
ئاتا-ئاناڭلار قانداق جاپالارنى
چېكىۋاتىدۇ بىلەمسلەر؟ ئۇيغۇر

ئاپتونوم رايونىدىكى ئۇيغۇر باشلىقلار ھازىر سىلەرنىڭ پوقۇڭلارنى تازىلاش ئۆچۈن نېمە كۈنلەرنى كۆرۈۋاتىدۇ بىلەمسىلەر؟

ئەركىن سىدىق يۇقىرىقى سوئاللارنىڭ جاۋابلىرىنى بىر-بىرلەپ چۈشەندۈردى. ھەمدە ئۆز ئەمەلىيىتىگە تەتبىقلاپ تۇرۇپ، ئادەم قانداق ياشىغاندا

ئۈنىڭ ئۆمرىنىڭ قىممىتى
بولىدىغانلىقى، ۋە ئالىي
مەكتەپ ھاياتىنىڭ كېيىنكى
ئۆمرىدە قانداق مۇھىم رول
ئوينايدىغانلىقى قاتارلىق بىر
قاتار مەسىلىلەر ئۈستىدە
سۆزلىدى. بۇ ئىشنى ئۇيغۇر
سىنىپىدىكى ئوقۇغۇچىلار
ئىنتايىن ياخشى قوبۇل قىلدى.
بۇ ئىشنىڭ ئۇلار ئۈچۈن چوڭ

رولى بولدى. شۇنىڭدىن كېيىن
ئۇلار ئەركىن سىدىقنى تېخىمۇ
ھۆرمەتلەيدىغان، ئۇنىڭدىن
ئەيمىنىدىغان بولدى. ئۇيغۇر
ئوقۇغۇچىلارنىڭ تۇرمۇشىنى
ياخشىلاش ئۈچۈن، 1983-
يىلىنىڭ كېيىنكى يېرىمىدا بۇ
مەكتەپكە ئۇيغۇر دىياردىن بىر
ئۇيغۇر ئاشپەزمۇ ئەكەلدى (ھەر
بىر "شىنجاڭ سىنپى" غا

بېشىدىن تارتىپلا بىر پۈتۈن كۆنلۈك ئۇيغۇر سىنىپ مۇدرى ئەۋەتىلگەن ئىدى). شۇنىڭدىن كېيىن ئۇيغۇرلارنىڭ تامىقىدا زور ياخشىلىنىش بولىدى. لېكىن، ئومۇمىيۈزلۈك قىلىپ ئېيتقاندا، "شىنجاڭ سىنىپى" شۇ بىر قېتىم بەرپا قىلىنغاندىن كېيىن پۈتۈنلەي مەغلۇپ بولىدى. بىر قېتىم "شىنجاڭ سىنىپى" نى

قوبۇل قىلغان مەكتەپلەرنىڭ
ھەممىسى ئۇنىڭدىن كېيىن بۇ
ئىشنى داۋاملاشتۇرۇشنى رەت
قىلدى. ئۇلارغا كەلگەن تەلەپ-
دەۋالارنىڭ كۆپلۈكى، ۋە
مەكتەپتە يۈز بەرگەن ئۇيغۇرلار
بىلەن خەنزۇلار ئوتتۇرىسىدىكى
ۋە ئۇيغۇرلارنىڭ ئۆز ئارىسىدىكى
ئۇرۇش-تالاش ۋەقەلىرىنىڭ
كۆپلۈكىدىن ئۇ مەكتەپلەرنىڭ

رەھبەرلىرى ئۇيغۇر ئاپتونوم رايوندىكى ئۇيغۇر رەھبەرلەرگە: "بىز ئۇيغۇرلارنىڭ ئۆرپ-ئادىتىنى چۈشىنىپ بولالمايدىكەنمىز. شۇڭا بۇنىڭدىن كېيىن ئۆزۈڭلارنىڭ ئوقۇغۇچىلىرىنى ئۆز جايىڭلاردىلا تەربىيلەڭلار" دېدى. ئەركىن سىدىق ھازىر پات-پات شۇ ۋاقىتتىكى

ئىشلارنى ئەسلىگىنىدە كۆڭلى غەش بولۇپ، ئۆز-ئۆزىدىن مۇنداق سوئالنى سوراپ باقىدۇ: "ئەگەر ئۇ چاغدا بەرپا بولغىنى 'شىنجاڭ سىنىپى" بولماستىن، 'ياپونىيىلىكلەر سىنىپى' بولۇپ قالغان بولسا، ياكى 'يەھۇدىيلار سىنىپى' بولۇپ قالغان بولسا، ئىش قانداق بولار ئىدى-ھە؟ ئۇ چاغدا چوقۇم ئىش پۈتۈنلەي

هازىرقىنىڭ ئەكسىچە بولار ئىدى". جۇڭگو ئۇيغۇر دىيارىنىڭ پايدىسىنى ناھايىتى جىق كۆردۇ. بۇ بىر پاكىت. لېكىن، ئۇيغۇر دىيارىنىڭ ئۇندىن پايدىسى ھېلىقى "شىنجاڭ سىنىپى" نى قوبۇل قىلغان مەكتەپلەرگە بىۋاسىتە تېگىشى ناتايىن. ھېلىقى مەكتەپلەرنىڭ رەھبەرلىرىنىڭ كۆڭلىدە، ئۇلار

ئۇيغۇرلار ئۇچۇن بىر چوڭ ياخشى ئىش قىلىپ بېرىۋاتاتتى. ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلارنى پۈلسىز ئوقۇتۇپ تەربىيىلەپ بېرىۋاتاتتى. ئۇلار ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلارغا قەرزدار ئەمەس، ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلار ئۇلار ئۇچۇن قەرزدار ئىدى. شۇڭا، ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلار ئۇ مەكتەپلەرگە تاماق يېگىلى ياكى ئۇخلىغىلى

ئەمەس (ئەگەر مەقسەتسىز
ياخشى يەپ ياخشى ئۇخلاش
بولسا، سىز ئۇيغۇر دىيارىدىكى
ئۆيىڭىزدىن باشقا ھېچ قانداق
يەرگە بارماسلىقىڭىز كېرەك)،
ئوقۇغىلى بارغاندىكىن، بارلىق
ئىمكانىيەتتىن تولۇق
پايدىلىنىپ ياخشى ئوقۇشى
كېرەك ئىدى. ئەگەر
ئۇيغۇرلارنىڭ ئورنىدا يەھۇدىيلار

بولـۇپ قالغـان بولـسا، دەل ئاشـۇنداق قىلغـان بـولاتتى. مۇشـــۇنداق ئالتۇنـــدەك پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، نۇرغۇن كىشىلىرنى تەربىيلەپ، ئۇيغۇر دىيارىـدىكى نۇرغـۇن يـۇقىرى دەرىجىلىـك مـۇھىم ئورۇنلارنـى ئىگىلىـگەن بـولاتتى (بۇنـداق بولۇشىغا ئەينى ۋاقىتتا شارائىت بـار ئىـدى). شاگىخەي قاتنـاش

ئۇنۇۋپرسىتېتىدىكى ھېلىقى "شىنجاڭ سىنىپى" دا ئوقۇغان ئىككى قىز ئوقۇغۇچى ھازىر ئامېرىكىدا ياشاۋاتىدۇ. لېكىن نادان ئۇيغۇرلار ئۇنداق قىلالمىدى. بۇ ئالتۇندەك پۇرسەتنى قولدىن بېرىپ قويدى. ئېرىشكەن 1-يولنى چوڭايتىپ مېڭىش ئۇ ياقتا تۇرسۇن، ئۇنى ساقلاپمۇ

ماڭالماي، پۈتۈنلەي ئېتىپ قويىدى.
لېكىن، شاڭخەي قاتناش ئۇنىۋېرسىتېتىدىكىلەر ئەركىن سىدىقتىن ئىنتايىن رازى بولدى. ئۇنى ناھايىتى ھۆرمەتلىدى. بىر قېتىم ئۇلارنىڭ بىر مەكتەپ رەھبەرلىك ئۆمىكى ئۈرۈمچىگە بېرىپ، ئۇيغۇر دىيارىدىكى رەھبەرلەرگە ئۆز مەكتىپىدىكى

ئەھۋالدىن دوكلات بەرگەندە، "شنجاڭ سىنپى" ھەققىدىكى نارازىلىقىدىن كېيىن، "ئەگەر ئەركىن سىدىقتەك ئادەملەرنى تالاپ ئەۋەتسەڭلار، ئۇنداقلاردىن قانچىسى بولسا شۇنچىسىنى ئالىمىز"، دېدى.
1983-يىلى يازلىق تەتىلدە ئەركىن سىدىق نەنجىڭدىكى پراكتىكىسىنى تۈگەتكەندىن

كىيىن، يۇرتقا قايتماي، يەنە شاڭخەيگە قايتىپ كەلدى. ئۇ كۆپرەك بىلىم ئىگىلىۋېلىش ئۈچۈن، تولۇق كۇرس ئوقۇغۇچىلىرىغا ئۆتۈلمەيدىغان "مىكرو-دولقۇنلۇق توك يولى" دېگەن بىر كەسپىي كىتابنى ئۇستازىدىن ئارىيەت ئېلىپ، ھەر كۈنى ئۇنى ئوقۇدى. ھاۋا بەك ئىسسىق بولغانلىقى ئۈچۈن،

كالتە ئىشتاندىن باشقا كىيىملەرنىڭ ھەممىسنى سېلىۋېتىپ، ئۆزىنى پاشىلىقنىڭ ئىچىگە سولىۋېلىپ كىتاب ئوقۇدى. بۇ كەسپىي كىتابنى ئۆزىنى قاتتىق مەجبۇرلاپ تۇرۇپ، خۇددى روماننى ئوقۇغاندەك ئوقۇپ چىقتى. ھەر كۈنى 10 نەچچە سائەت ۋاقتىنى مانا مۇشۇنداق ئۆتكۈزدى.

1983-يىلى 8-ئاينىڭ 14-كۈنى، ئەركىن سىدىق پويىز بىلەن بېيجىڭغا بېرىپ، 20-نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك ئوقۇغۇچىلار بىرلەشمىسى يىغىنىغا قاتناشتى. بۇ قېتىم ئۇ بېيجىڭغا ئۆزىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسلىك ۋەزىپىسىنى ئۆتكۈزۈپ بېرىش ئۈچۈن كەلگەن ئىدى. يىغىن جەريانىدا ئالدىنقى

قېتىملىق ئوقۇغۇچىلار بىرلەشمىسىنىڭ 17 نەپەر رەئىسلىرى بىر سۆھبەت يىغىنى ئۆتكۈزۈپ، ئۆزلىرىنىڭ كەلگۈسىدە نېمە ئىش بىلەن شۇغۇللانماقچى بولغانلىقىنى باشقىلارغا تونۇشتۇردى. بۇ يىغىندا پەقەت ئەركىن سىدىقلا "مەن ئۆز كەسپىمنى داۋاملاشتۇرىدىغان بولدۇم"

دېدى. قالغانلارنىڭ ھەممىسى
كەسپ ئۆزگەرتىپ، مەمۇري
خىزمەتكە بۆلۈنگەن ئىدى.
ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى جۇڭگو
مەركىزىي ھۆكۈمىتىگە تەقسىم
قىلىنغان 4-5 كىشى مۇشۇ
يىغىن جەريانىدا تېخى قانداق
قىلىپ بىر-بىرىنى يۆلەپ،
ھوقۇق شوتىسىنىڭ يۇقىرى
بالدىقىغا چىقىش توغرىسىدا

بەزى پىلانلارنىمۇ تۈزۈپ چىقتى. ئەركىن سىدىقنىڭ كۆڭلى ئازراقمۇ يېرىم بولمىدى. ئۇنىڭ ئەكسىچە، ئۇ بۇ قېتىم بېيجىڭغا قىلغان سەپىرى جەريانىدا ئىنتايىن ھاياجان ئىچىدە ئۆتتى. ئۇنىڭ ئۇچۇن شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىغا كىرگەندىن كېيىنكى 5 يىلدىن ئارتۇق ۋاقىت ئۇنىڭ ھاياتىدىكى ئەڭ

جاپالىق ۋاقىتلارنىڭ بىر قىسمى بولىسمۇ، يەنە بىر تەرەپتىن ئۇ ئەڭ ئۇتۇقلۇق، ئەڭ كۆڭۈللۈك ئۆتكەن، ھەمدە ئۇيغۇر مىللىتىنىڭ ئۆزگە كۆرسەتكەن چوڭقۇر ھۆرمەتتىن تەسەۋۋۇر قىلالىغۇسىز دەرىجىدە بەھرىمەن بولغان مەزگىللەر ئىدى. بىر ئادەمنىڭ جەمئىيەتتىكى قىممىتى ئۇنىڭ شۇ جەمئىيەتكە

قوشقان تۆهپىسى ئارقىلىق بەلگىلىنىدۇ -- ئەركىن سىدىق بۇ ھەقىقەتنى ئۆزىنىڭ ئالدىنقى 5 يىلدىن كۆپرەك ۋاقىتتىكى ھاياتى جەريانىدا ئىنتايىن چوڭقۇر چۈشىنىپ يەتتى.

ئامانگۇل مىنىكاۋخەن ئوقۇغان بولغاچقا، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنى ئەركىن سىدىقتىن بىر يىل بالدۇر

پۈتتۈرۈپ، شۇ مەكتەپنىڭ كومپيۇتېر فاكۇلتېتىغا تەقسىم قىلىندى. ھەممە ئەركىن سىدىقنىڭ سىنىپدىكىلەر ئەڭ ئاخىرقى يىلى "ئالگول" دەپ ئاتىلىدىغان كومپيۇتېر تىلىنى ئوقۇغاندا، ئامانگۈل ئاشۇ دەرسكە ياردەمچى ئوقۇتقۇچىمۇ بولغان ئىدى. بىر قېتىم ئامانگۈل دەرس ئۆتىۋېتىپ بىر

سوئال سورىغاندا، ئەركىن سدىق قول كۆتۈردى. تۆۋەندە ئولتۇرغان 2 سىنىپ ئوقۇغۇچىلىرى ئىچىدە قول كۆتۈرگەنلەردىن ئەركىن سدىقتىن باشقىسى بولمىغاچقا، ئامانگۈل نائىلاج ئەركىن سدىقنىڭ جاۋاب بېرىشىگە رۇخسەت بەردى. ئەركىن سدىقنىڭ جاۋابىدىن كېيىن

ئامانگۇل "ئەركىننىڭ جاۋابى توغرا"، دېسە، تۆۋەندىكى بىر ئوقۇغۇچى چاقچاق قىلىپ، "جاۋاب بەرگەن ئەركىن بولغاندىكىن، ئۇنىڭ جاۋابى ئەلۋەتتە توغرا بولىدۇ-دە"، دېدى. ئامانگۇل ئۇ چاغدا ئۇ ئوقۇغۇچىغا بىر ئالىيپ قويدى. 1983-يىلى كۈزدە، فاكۇلتېت ئامانگۇلنىڭ شاگىخەي قاتناش

ئۇنىۋېرسىتېتىغا كومپيۇتېر ئىلمى بويىچە بىر يىللىق بىلىم ئاشۇرۇشقا ئەۋەتتى. شۇنىڭ بىلەن كۈتمىگەن يەردە بۇ ئىككىسىگە شاڭخەيدە يېرىم يىل بىرگە ئوقۇش پۇرسىتى يارىتىلىپ قالدى. ئۇلار دەرسكە بارغان ۋاقىتلاردىن باشقا ۋاقىتلارنىڭ ھەممىسىدە بىرگە ئۆگىنىش قىلدى. ئۇلار

كۇتۇپخانىدا، "شنجاڭ سىنىپى" دا ۋە مكىرو-دولقۇن تەجرىبخانىسىدا كىچە-كۈندۈزلەپ بىرگە دەرس تەكرارلىدى. شۇ يىلى كۈزدىكى بىر بايرام جەريانىدا، ئەركىن سىدىق، ئامانگۈل، خالىق ۋە ئابلىكىم تۆتى بىرلىشىپ، خاڭجۇ شەھىرىگە بېرىپ، بىر قانچە كۈن بىرگە ساياھەت

قىلىپ كەلدى. 1984-يىلى 1-ئايدا ئەركىن سىدىق ئوقۇشنى تۈگىتىپ، ئۇيغۇر دىيارىغا قايتىشتىن بۇرۇن، ئۇلار ئىككىسى بوش ۋاقىتلاردىن پايدىلىنىپ، توي قىلىشنىڭ بەزى تەييارلىقلىرىنى شاڭخەيدە قىلىۋالدى. بۇلار ئەركىن سىدىقنىڭ قەلبىدە توي قىلىشتىن بۇرۇنقى "مۇھەببەت

هاياتى" تىكى ئەڭ گۈزەل ئەسلىمىلەرنىڭ بىر قىسمى بولۇپ ساقلانماقتا.

يۇقىرىقى رەسىم: ئەركىن

سىدىق شاگىخەي قاتناش ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئىچىدە. 1983-يىلى تارتىلغان.

يۇقىرىقى رەسىم: ئەركىن

سىدىق ئۇستازى گۇ رۇيلۇڭ
پروفېسسور بىلەن بىرگە.
1983-يىلى تارتىلغان.

يۇقىرىقى رەسىم: ئەركىن سىدىق بىلەن ئامانگۇل مەكتەپ سىرتىغا قاراپ ماڭماقتا. 1983-يىلى تارتىلغان.

يـۇقىرىقى رەسـم: ئەركـىن
سـىدىق بىلەن ئامانگۈل
خاڭجۇغا قىلغان ساياھىتى

جەريانىدا قالدۇرغان بىر خاتىرە رەسىم. 1983-يىلى تارتىلغان.

يۈقىرىقى رەسىم: ئەركىن

سىدىق بىلەن بىرگە بىلىم ئاشۇرغان ئابلىكىم (ئوڭدىن 1-كىشى)، خالىق (سولدىن 2-كىشى) ۋە "شىنجاڭ سىنىپى" نىڭ ئىككى ئوقۇغۇچىلىرى. 1983-يىلى تارتىلغان.

7- بۆلۈم

شائىرنىڭ قايتىپ كېلىشىدىن كېيىن

ئەركىن سىدىق 1984-يىلى 1-ئايدا شاڭخەيدىكى بىر يىللىق ئوقۇشنى تۈگىتىپ، ئۈرۈمچىگە قايتىپ كەلدى. ئۇ قايتىپ كېلىپ ئۇزۇن ئۆتمەي، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى مەكتەپ بويىچە 30 غا يېقىن خەنزۇ ۋە باشقا مىللەتلەردىن بولغان ياش ئوقۇتقۇچىلارنى تەشكىللەپ، بىر ئىنگلىزچە قىسقارتىلمىسى

"TOEFL" دەپ ئاتىلىدىغان ئىنگلىزچە ئىمتىھانىغا تەييارلىق كۆرۈش كۇرسىنى ئاچتى. ئامېرىكا ۋە ياۋروپاغا ئوقۇشقا بارىدىغان چەت ئەللىك ئوقۇغۇچىلارنىڭ ھەممىسى مۇشۇ ئىمتىھاندا لاياقەتلىك بولۇش تەلەپ قىلىناتتى. ئەينى ۋاقىتتا مەكتەپنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرلىق ۋەزىپىسىنى ئۆتەۋاتقان سۇلتان

مۇئەللىم ئەركىن سىدىقنى ئاشۇ سىنىپقا كىرىپ ئوقۇشقا ئايرىدى. بۇ مەكتەپ ئىچىدە ئېلىپ بېرىلىدىغان بىر پۈتۈن كۇنلۇك ئوقۇش بولۇپ، ئۇنىڭ مەقسىتى TOEFL ئىمتىھانىدا لاياقەتلىك بولالايدىغان ئوقۇغۇچىلارنى يېتىلدۈرۈپ، ئاندىن ئۇلار ئۇچۇن چەتكە چىقىپ بىلىم ئاشۇرۇش پۇرستى

يارىتىش ئىدى. بۇ دەرسكە ئەينى ۋاقىتتا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى چەت ئەل تىلى فاكۇلتېتىدىكى ئىنگلىز تىلى بويىچە بىر قەدەر كۆزگە كۆرۈنگەن سۇن جيۈن خانىم مەسئۇل بولدى. بۇ ئوقۇغۇچىلار بىر تەرەپتىن ئىنگلىز تىلى ئاساسىنى ئوقۇپ، يەنە بىر تەرەپتىن مەخسۇس TOEFL

ئىمتىھانىغا تەييارلىق قىلدى. بۇ بىر "كۆچلەندۈرۈلگەن سىنىپ" بولغاچقا، دەرسنىڭ ئۆتۈلۈشى ئىنتايىن تېز بولۇپ، كۆندىلىك تاپشۇرۇق ۋەزىپىسىمۇ ئىنتايىن ئېغىر ئىدى. بۇ ئوقۇغۇچىلار 3 ئايدىن سەل كۆپرەك ئوقۇغاندىن كېيىن، ئۇلاردىن بىر ئومۇمىيۈزلۈك باھالاش ئىمتىھانى ئېلىندى. ئەينى ۋاقىتتا جۇڭگو

مائارىپ مىنىستىرى چەت ئەلگە چىقىپ ئوقۇتىدىغان كىشىلەرنى تاللاشتا، ئۇلارنى ئىنگلىزچە "English Proficiency Test" دېيىلىدىغان، قىسقارتىلىپ "EPT" دەپ ئاتىلىدىغان، ئۇيغۇرچە مەنىسى "ئىنگلىزچە سەۋىيە ئىمتىھانى" گە توغرا كېلىدىغان، مەملىكەت بويىچە بىر قانچە جايلاردا بىر

تۇتاش ئېلىنىدىغان بىر ئىمتىھانغا قاتناشتۇرۇپ، شۇ ئىمتىھاندا لاياقەتلىك بولغانلارنى تاللايتتى. بۇ ئىمتىھاننىڭ تولۇق نومۇرى 100 نومۇر بولۇپ، 80 دىن يۇقىرى نومۇر ئالغانلار لاياقەتلىك بولاتتى. شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ھېلىقى 30 ئوقۇتقۇچىدىن ئىمتىھان ئالغاندىمۇ، ئاشۇ

EPT ئىمتىھانىنىڭ سوئالىنى ئىشلەتكەن ئىدى. گەرچە بۇ ئىمتىھانىغا قاتناشتۇرۇلغان ئۇيغۇر ئوقۇتقۇچىلارنىڭ مۇتلەق كوپ قىسمى مىنكاۋخەن بولۇپ، ئۇلار ئىنگلىز تىلىنى ئالىي مەكتەپتە رەسمىي دەرس قىلىپ ئوقۇپ تۈگەتكەن بولسىمۇ، بۇ قېتىمقى ئىمتىھاندا ئۇيغۇرلاردىن پەقەت ئەركىن سىدىق بىر

كىشىلا لاياقەتلىك بولىدى. بۇ ئىشتىن كېيىن ئەينى ۋاقىتتا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ئوقۇتقۇچى باشقارمىسىنىڭ 1- قول باشلىقى بولۇپ ئىشلەۋاتقان ئايشەم ئاپپاي بارلىق يەرلىك مىللەتلەردىن بولغان ئوقۇتقۇچىلارنى بىر يەرگە يىغىپ، دەرھال بىر يىغىن چاقىردى. يىغىندا ئۇ بۇنىڭدىن

كېيىن مەكتەپ چەت ئەلگە
ئوقۇشقا ئەۋەتىلىدىغانلارنىڭ
سانى تېز سۈرئەتتە
كۆپىيىدىغانلىقىنى، شۇڭا چەتكە
چىقىپ ئوقۇشنى ئارزۇ
قىلىدىغانلار ھازىردىن باشلاپ
ۋاقتىنى چىڭ تۇتۇپ، تىل
ئۆتكىلىدىن تېز ئۆتۈشى
كېرەكلىكىنى ئۇقتۇرغا قويىدى.
شۇنداقلا "بۇ قېتىم خۇدايىم

بەرگەن ئەركىن سىدىق بىرلا ئادەم ئىمتىھاندا لاياقەتلىك بولدى. ئىش بۇنىڭدىن كېيىن مۇشۇنداق بولۇۋەرمىسۇن"، دەپ، ھەممەيلەننى ئەركىن سىدىقتەك تىرىشچانلىق كۆرستىشكە سەپەرۋەر قىلدى.

1984-يىلى 6-ئايدا، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى يۇقىرىقى ئىمتىھاندىن ئۆتكەن 6 كىشنى

شـئەنگە مەملىكەتلـك EPT ئىمتىھانىغا قاتنىششقا ئەۋەتتى. بۇلارنىڭ ئىچىدە ئۇيغۇردىن پەقەت ئەركىن سدىق بىرلا كىشى بولۇپ، قالغانلىرى خەنزۇلار ئىدى. ئۇلار ئىمتىھاننى تۈگىتىپ، قايتىپ كېلىپ ئۇزۇن ئۆتمەي، ئىمتىھان نەتىجىسى مەكتەپكە يېتىپ كەلدى: ئەركىن سدىق 85 نومۇر بىلەن

EPT ئىمتىھانىدا لاياقەتلىك بولدى.

ئەركىن سىدىق بۇ ۋاقىتتا فىزىكا فاكۇلتېتى ئوقۇتۇش بىناسىنىڭ 6-قەۋىتىدىكى مىكرو-دولقۇن تەجرىبىخانىسى قىلىنىدىغان بىر چوڭ دەرىسخانىغا يانداش بولغان بىر كىچىك ئىشخانىنى ياتاق قىلىپ تۇرۇۋاتقان ئىدى. يازلىق

تەتلــدە ئۆيــگە قايتــشتىن بـۇرۇن، ئۇ ئاقــسۇدىن ياغــاچ ئەكەلدۇرۇپ، ئۇنى ئۆرۈمچىدە شال قلــپ تىلــدۇرۇپ، ئادەم يــاللاپ بــۇ شــالدىن ئۆي جابــدۇقلىرى ياســاتتى. ئۇ بىر تەرەپــتىن مــال سېتــۋالغۇچى، يەنە بىر تەرەپتىن ياغاچچىلارغا ئاشپەز بولۇپ، بىر ھەپتە قاتتىق ئىــشلەپ، ئۆي جابــدۇقلىرىنى

پۇتتۇردى. ئاندىن يۇرتىغا قايتتى. ئامانگۇلمۇ شائىخەيدىكى ئوقۇشىنى تۈگىتىپ، يۇرتقا قايتىپ كەلدى. ئۇلار 8-ئاينىڭ بېشىدا توي قىلىشنى پىلانلاپ، باغاقنى باستۇرۇپ بولغاندا، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىن ئەركىن سىدىققا بىر تېلېفون كەلدى:
"بىز ھازىر ئىمتىھان ئېلىپ،

ياپونغا باردىغان ئۇقۇتقۇچىلارنى تاللىماقچى. ئەگەر سىزنىڭ ياپونغا بارغۇڭىز بولسا، دەرھال ئۆرۈمچىگە كېلىپ، ئىمتىھانغا قاتنىشىڭ!" ئۇ چاغدا چەتكە ئوقۇشقا چىقىش ئۇيغۇر دىياردىكى ئۇيغۇرلار ئۈچۈن تەسەۋۋۇر قىلالىغۇسىز دەرىجىدە قىيىن ئىش ئىدى. شۇنداقلا تەسەۋۋۇر

قىلالىغۇسىز دەرىجىدىكى
قىممەتلىك ئىش ئىدى. شۇڭا
ئەركىن سىدىق بۇ پۇرسەتنى
قولدىن بېرىپ قويماسلىق
ئۈچۈن، ئامانگۇل ۋە باشقا
تۇغقانلار بىلەن
مەسلىھەتلىشىپ، تويىنى سەل
كېچىكتۈرىدىغان بولۇپ،
يولۇچىلار ئاپتوبۇسى بىلەن
ئۈرۈمچىگە يولغا چىقتى.

ئەسلىدە 80-يىللارنىڭ باشلىرىدىن باشلاپ، ئىچكى موڭغۇل مائارىپ نازارىتى ياپونىيىنىڭ خۇسۇسىي ئالىي مەكتەپلەر بىرلەشمىسى بىلەن مۇناسىۋەت ئورنىتىپ، ھەر يىلى ئاشۇ بىرلەشمىگە قارايدىغان ئالىي مەكتەپلەرگە بەلگىلىك ساندا ئوقۇغۇچى چىقىرىۋاتقان ئىدى. ئەينى ۋاقىتتىكى ئۇيغۇر

ئاپتونوم رايونلۇق پارتكومنىڭ
"بادەي" ئىسملىك موگغۇل
مىللىتىدىن بولغان بىر رەھبىرى
بار بولۇپ، ئاشۇ كىشىنىڭ يول
مېڭىشى بىلەن، ياپونىيە
خۇسۇسىي ئالىي مەكتەپلەر
بىرلەشمىسى تارمىقىدىكى
مەكتەپلەرگە ھەر يىلى ئۇيغۇر
دىيارىدىكى يەرلىك
مىللەتلەردىن بولغان ئالىي

مەكتەپ ئوقۇتقۇچىلىرىدىن 25
كىشىنى ئوقۇشقا چىقىرىش ئىشى
ھەل قىلىنغان ئىدى. بۇ قېتىمقى
ئادەم تاللاشتا، ئۈرۈمچىدىكى 5
ئالىي مەكتەپتىكى يەرلىك
مىللەتلەردىن بولغان ياش
ئوقۇتقۇچىلار ئىچىدىن نەمۇنە
دەپ قارالغانلارنى تاللاپ،
ياپونىيە ئوقۇشقا ئادەم تاللاش
ئىمتىھانىغا قاتناشتۇرۇش قارار

قىلىنغان ئىدى. ئىمتىھان جەمئىي 3 پەندىن ئېلىناتتى: ئۆزىنىڭ كەسپىدىن بىر پەن، بىر چەت ئەل تىلى، ۋە ماتېماتىكا. بۇ ئىمتىھانغا ئۇرۇمچى بويىچە 50 نەپەر ئەتراپىدىكى ياش ئوقۇتقۇچىلار قاتناشتى. ئەركىن سىدىق ئىمتىھاننى تۆگىتىپلا يۇرتقا قايتىپ كەلدى. ھەمدە 8-ئاينىڭ 16-كۈنى ئاقسۇ

شەھىرىدە ئامانگۇل بىلەن توي
مۇراسىمى ئۆتكۈزدى. توي
قىلىپ 2 كۈندىن كېيىنلا
ئۆرۈمچىدىن ئەركىن سىدىققا
خۇش خەۋەر كەلدى: ئەركىن
سىدىق ھېلىقى ئىمتىھانلاردىن
1-بولۇپ ئۆتۈپ، ياپونىيىدىكى
ئوقۇشقا تاللىنىپتۇ. بۇ
ئىمتىھانلارنىڭ تولۇق نومۇرى
300 نومۇر بولۇپ، ئەركىن

سـدىق 240 نومـۇر ئېلىپتۇ.
ئىچكىرىـدە ئوقـۇپ ئۆرۈمچىـدە
ئوقۇتقۇچى بولغـان يەنە بىـر
ئۇيغۇر ئوقۇتقۇچى 180 نومـۇر
بىـلەن ئىككىنچىلىـك ئورۇنغـا
ئېرىـشىپتۇ. ئەللىـك نومـۇردىن
تۆۋەن نومۇر ئالغانلاردىنمۇ بىـر
قانچىسى تاللىنىپ، بۇ ئوقۇشقا
جەمئىـي 15 كـىشى تـاللىنىپتۇ.
ياپونىيگە چىقىدىغانلارغا ياپون

تىلى ئۆگىتىدىغان كۇرس 9-ئاينىڭ بېشىدىلا باشلىنىدىغان بولغاچقا، ئەركىن سىدىقنىڭ بۇ خەۋەردىن كېيىن ئاقسۇدا زادىلا تۇرغۇسى كەلمىدى.

تويى قىلىپ بىر ھەپتە ئۆتكەندىن كېيىن، ئەركىن سىدىق يۇك-تاقلىرىنى ئېلىپ، ئامانگۈل بىلەن ئۈرۈمچىگە قايتىپ كەلدى. شىنجاڭ

ئۇنىۋېرسىتېتىدىن ئۇلارغا "ئۆگكۈر ئۆي" دەپ ئاتىلىدىغان، مەكتەپنىڭ ئوتتۇرىسىغا جايلاشقان چوڭ گولۇفاڭ غا ياندىش بولغان بىر ئېغىزلىق ئۆيدىن بىرنى بەردى. ئۆينىڭ بىرلا دېرىزىسى بار بولۇپ، ئۇ ئاشۇ گولۇفاڭغا قارايتتى. ئۇلارنىڭ ئۆيى بار ئارقا تامغا يۆلەپ كۆمۈر

دۆۋلەنگەن بولۇپ، كۆمۈر ئۆي دېرىزىنىڭ تەگىدىن تولىسنى توسۇپ تۇراتتى. كۆمۈرنىڭ چاڭ-توزانلىرى ئۆيگە داۋاملىق كىرىۋېلىشنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، ئۇلار ئۆينىڭ دېرىزىسىنى پلاستىك بىلەن پۈتتۈنلەي توسۇۋەتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۆيگە ھاۋا كىرىدىغان يەردىن پەقەت دېرىزىنىڭ

ئۇتتۇرىسىدىكى ئىشكىلا قالغان
بولۇپ، ئۆينىڭ ئىچى داۋاملىق
دىمىق بولۇپ تۇراتتى. ئۆينىڭ
تورۇسى سىلىندىر (يەنى
چەمبىرەك) شەكلىدە ئەگرى
بولغاچقا، بۇ ئۆيلەرگە "ئۆڭكۈر
ئۆي" دەپ ئىسىم قويۇلۇپ
قالغان ئىدى. بۇ بىر،
كارىدورلۇق 2 قەۋەت بىنا
بولۇپ، كارىدورنىڭ ئىككىلا

تەرپىدە ئۆيلەر بار ئىدى. ياش ئوقۇتقۇچىلاردىن باشقا بۇ بىنادا ئوقۇغۇچىلارمۇ تۇراتتى. شۇڭا ھەر كۈنى 3 ۋاق تاماق ۋاقتى بولغاندا، كارىدور ئادەمگە لىق توشاتتى. ئۆيىنىڭ ئىچى ئۇ ياقتا تۇرسۇن، پۈتۈن بىنادىمۇ بىرەر ھاجەتخانا يوق ئىدى. بۇ بىنادا تۇرىدىغانلارنىڭ ھەممىسى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا "3

يىرىم قەۋەتلىك بىنا" دەپ
ئاتىلىدىغان بىر سېرىق رەڭلىك
داغلىق بىنانىڭ قېشىدىكى بىر
قەدىمىي شەكىلدە ياسالغان
ھاجەتخانىغا باراتتى (ئەركىن
سىدىق 2006-يىلى يازدا
يۈرتقا بارغاندا، ئالايىتەن بىرىپ
بۇ 3 يىرىم قەۋەت بىنانى كۆرۈپ
كەلدى). بۇ بىنانىڭ
كارىدورىدىمۇ، سىرتتىمۇ، ۋە

ھېلىقى ھاجەتخانىدىمۇ ھېچ
قانداق چىراغ يوق بولۇپ، بۇ
بىنا بىلەن ھاجەتخانىنىڭ
ئارىلىقىدىكى يوللاردا مۇز
توڭلاپ كېتىدىغان بولغاچقا،
قىش كۈنىنىڭ كېچىلىرى بۇ
بىنادىن ھاجەتخانىغا بىر قېتىم
بېرىپ كېلىش ئىنتايىن مۇشكۇل
بىر ئىش ئىدى. ئاياللار ئۇچۇن
تېخىمۇ شۇنداق ئىدى. سۇنىمۇ

100 مېتىردىن يىراقراق كېلىدىغان بىر يەردىن ئەكېلىشكە توغرا كېلەتتى. ئۇ چاغدا گاز ئوچاق تېخى پەيدا بولمىغان بولۇپ، يېڭى خىزمەتكە چىققان، مۇشۇنداق ئۆيگە ئېرىشەلىگەن ياش ئوقۇتقۇچىلارنىڭ ھەممىسى كىرسىن ئوچىقىدا تاماق ئېتەتتى. ئەركىن سىدىقنىڭ

ئۆيـى پەقەت بـرلا ئىغـز ئوي
بولغاچقـا، تامـاقنى كاربـدوردا
ئىتشكە مەجبۇر بولغـان ئـدى.
شـۇڭـا ئۇلار كاربـدوردا ئادەم
ئانـچە ماڭمايـدىغان ۋاقتتنـى
تـاللاپ، ئاش ئىـتـسـۋالاتتى.
ئەركىـن سـدىقتەك بـر ئىغـز
ئۆيـگە ئىـرىـشكەنلەر ئەيـنـى
ۋاقتتكى ئەڭ تەلەيلىك ياشلار
بولۇپ، باشقا نۇرغۇن يىگى تـوي

قلغان ياشلار خېلى ئۇزۇن بىر مەزگىلگىچە مۇشۇنداق ئۆيگىمۇ ئېرىشەلمەي ئۆيسىز يۈرگەن ئىدى.

ئەركىن سىدىق ئۇرۇمچىگە كېلىپ، ئۆيىنى ئەمدى يىغىشتۇرۇپ بولغاندا، ئۇلارنىڭ ياپون تىلىنى ئۆگىنىش كۇرسى باشلاندى. ئۇلارغا تىل ئۆگىنىش ئۈچۈن ئاجرىتىلغان ۋاقىت

ئىنتايىن قىسقا، ھەمدە ياپون تىلىنى ئۆتىدىغان 2 نەپەر خەنزۇ ئوقۇتقۇچى شىنجاڭ تېببىي ئىنستىتۇتىدا بولغاچقا، مائارىپ نازارىتى بۇ بىر سىنىپ ئوقۇغۇچىلارنىڭ شىنجاڭ تېببىي ئىنستىتۇتىدا يېتىپ-قوپۇپ ئوقۇشىنى تەلەپ قىلدى. ئۇنىڭدىن باشقا، ھېلىقى تاللانغان 15 ئوقۇغۇچىدىن

ئەڭ ئاخىرىدا پەقەت ئەڭ ياخشى ئوقۇغان 10 كىشىنىلا تاللاپ ياپونغا ماڭدۇرىدىغانلىقىنى ئۇقتۇردى. شۇنىڭ بىلەن بۇ 15 ئوقۇغۇچى ئىنتايىن كەسكىن رىقابەتكە چۈمدى. ھەممەيلەن شىنجاڭ تىببىي ئىنستىتۇتىدىكى ياتاقلارغا ئورۇنلىشىپ، 1984-يىلى 9-ئايدا جىددىي

ئوقۇشىنى باشلىۋەتتى. ھەممەيلەننىڭ ھېلىقى 10 سانغا كىرىش ئارزۇسى بار ئىدى. ھېچ قايسىسى ياپونغا بارىدىغان ساندىن چۈشۈپ قېلىشنى خالىمايتتى. شۇڭا ھەممەيلەننىڭ روھى كەيپىياتى ئىنتايىن ئۈستۈن بولۇپ، ھەممە كىشى ئوخشاشلا قاتتىق تىرىشتى. ئەركىن سىدىق بۇرۇن

ياپون تىلىدا خېلى ئوبدان
ئاساس سېلىۋالغان بولۇپ، مۇشۇ
سىنىپنىڭ سىنىپ باشلىقى بولۇپ
ئىشلىدى. ئۇ بىلگىنىنى ھېچ
كىمدىن ئايىماي، باشقىلارغا
يېقىندىن ياردەم بەردى. بەزىدە
سىنىپ بويىچە بىر
چۈشەنمىگەن مەسىلىگە دۈچ
كەلسە، ئەركىن سىدىق دەرس
تەكرارلاش ۋاقتىدا سىنىپنىڭ

ئوتتۇرىسىغا چىقىپ، پۈتۈن سىنىپ ئوقۇغۇچىلىرىغا ئورتاق دەرس چۈشەندۈردى.

1985-يىلى ئەتىيازدا بۇ ياپون تىلى سىنىپى شىنجاڭ سانائەت ئىنستىتۇتىغا يۆتكىلىپ، دەرس ئوقۇشنى داۋاملاشتۇردى. مۇشۇ تىل ئۆگىنىش مەزگىلىدە ئەركىن سىدىقنىڭ سىنىپىدىكى بىر

ئۇقۇغۇچى توي قىلغان بولۇپ، ھېلىقى 10 ساندىن قېلىپ قالماسلىق ئۈچۈن، ئۇ بۇگۈنى توي قىلىپ، ئەتىسىلا ياتاقتا بىرىنچى كەلگەن كىشى، ياتاقتا ئۇيقۇسى قىلىپ ياتقان كۈنى، يەنە ئۇ ئەرلەر بىر يەرگە ئەتىسى ھەر دۈشەنبە كۈنى ياتاقتا كېتىپ، چارشەنبە كۈنى قايتىپ كېلىپ ئۆيدە بىر ئاخشام تۇرۇپ، ئاندىن شەنبە كۈنى كەچتە يەنە قايتىپ

كۆلۈپ يۇردى.

1985-يىلى 4-ئايدا، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ سابىق مۇدىرى، مەرھۇم ھاكىم جاپپار، مەكتەپنىڭ سابىق مۇئاۋىن مۇدىرى سۇلتان مۇئەللىم ۋە مەكتەپ ئوقۇش باشقارمىسىنىڭ سابىق 1-قول باشلىقى ئايشەم ئاپپاينىڭ يول مېڭىشى بىلەن فىزىكا فاكۇلتېتىنىڭ بىر ئۇيغۇر

ئوقۇتقۇچــسىغا ئامېرىكىغــا بېرىــپ ئوقــۇش پۇرســتىدىن بىرسى ھەل بولــدى. ئۇ چاغــدا تىلدا لاياقەتلىك بولغان باشقا ئۇيغۇر ئوقۇتقۇچى بولمىغاچقــا، مەكــتەپ ئۇ ئوقۇشــقا ئەركىن ســدىقنى ئەۋەتــشنى قــارار قىلــدى. شۇ چاغــدا ئامېرىكــا كـــــالىفورنىيە شـــــتات Northridge ئۇنىۋېرســتېتىنىڭ

دەپ ئاتىلىدىغان شەھەردىكى شۆبىسنىڭ فىزىكا پروفېسسورى Paul Chow ئەپەندىم بېيجىڭغا كەلگەن بولۇپ، ئۇ شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ئوقۇشقا ماڭدۇرىدىغان كاندىدات بىلەن بېيجىڭدا كۆرۈشۈپ بېقىشنى تەلەپ قىلغان ئىدى. شۇنىڭ بىلەن ئەركىن سىدىق دەرھال مالىيە رەسمىيەتلىرىنى بېجىرىپ،

بېيجىڭغا قاراپ يولغا چىقىشقا تەييار بولدى. دەل شۇ ۋاقىتتا، ئاپتونوم رايونلۇق مائارىپ نازارىتىدىكىلەر بۇ ئىشتىن خەۋەر تېپىپ، "ئەركىن سىدىقنىڭ ياپوندىكى ئوقۇشى ھازىر مۇقىم بولۇپ بولدى. ئۇنى ئەمدى ئۆزگەرتىشكە بولمايدۇ. شۇڭا ئۇنى ئامېرىكىغا ماڭدۇرۇشقا بولمايدۇ"، دەپ، شىنجاڭ

ئۇنىۋېرسىتېتىغا يولىيورۇق چۈشۈردى. شۇنىڭ بىلەن ئەركىن سىدىق بېيجىڭغا باراماي، ئۆزى بۇ سەپەر ئۇچۇن ئالغان پۇلنى فىزىكا فاكۇلتېتىنىڭ 79-يىللىق خەنزۇ ئوقۇغۇچىلىرى بىلەن بىللە ئوقۇش پۇتتۇرۇپ، مەكتەپتە ئوقۇتقۇچى بولۇپ قېلىپ قالغان يەنە بىر ئۇيغۇر ئوقۇتقۇچىغا

ئۆتكۈزۈپ بەردى.
ياپونىيەدە يېڭى ئوقۇش يىلى ھەر يىلنىڭ 4-ئېيىدا باشلىنىدۇ. 1985-يىلى 4-ئاي كىرگەندە، ياپون تىلى سىنىپىدىكى بەزى ئوقۇغۇچىلار ياپونىيەدىكى مەكتەپلەردىن ئوقۇشقا قوبۇل قىلىنغانلىقى توغرىسىدا خەت تاپشۇرۇپ ئېلىشقا باشلىدى. بىر ئايدەك ۋاقىتنىڭ ئىچىدە

جەمئىي 5 تەك ئوقۇغۇچىغا خەت كەلگەن بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە ئەركىن سىدىقمۇ بار ئىدى. شۇنىڭ بىلەن خەت تاپشۇرۇپ ئالغان ئوقۇغۇچىلار چەكسىز خۇشاللىققا چۆمدى. ئۇلار "ماڭا ياپونىيەدىن ئوقۇش چاقىرىقى كەلدى"، دەپ ئويلاپ يۈردى. ئەمما خەت تەگمىگەنلەر بولسا ئىنتايىن

قاتتىق ھەسرەتكە قالدى. بىر ئايدەك ۋاقتىنىڭ ئىچىدە بۇ سىنىپتىكى 15 كىشىنىڭ تەڭدىن تولىسى بىراقلا تاماكا چېكىدىغان بولۇپ كەتتى. نېمە ئىش بولۇۋاتقانلىقىنى ھېچ كىم بىلمەيتتى. ھەممە ئادەم ئۇ يەر بۇ يەرلەردىن گەپ تىڭتىڭلاپ يۈردى. 1985-يىلى 5-ئايدا، ئاپتونوم رايونلۇق مائارىپ

نازارىتى ئەركىن سەدىققا ھېلىقى
خەت كەلگەنلەرنىڭ خېتى بىلەن
پاسپورتىنى يىغىپ بېرىپ، ئۇنى
بېيجىڭغا ئاشۇ 5 كىشى ئۇچۇن
ياپونىيە كونسۇلخانىسىدىن ۋىزا
ئېلىپ كېلىشكە ماقۇل بولدى.
ئەركىن سەدىق بېيجىڭغا بېرىپ،
مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلار بىلەن
كۆرۈشكەندىن كېيىن، بۇ 5
كىشىگە ياپونىيەدىن كەلگىنى

ئوقۇش چاقىرىق قەغىزى بولماستىن، بىر ئادەتتىكى مۇبارەك خېتى ئىكەنلىكىنى، ئۇنىڭ بىلەن ۋىزا بېجىرىشكە بولمايدىغانلىقىنى ئېيتتى. ئەركىن سىدىق شۇنىڭ بىلەن بېيجىڭدىن قۇرۇق قول قايتىپ كەلدى. دېمەك، ئاشۇ ۋاقىتتا ئۇيغۇر دىياردىن چەت ئەلگە ئوقۇشقا چىقىش ئىشى ئاسانغا

مەۋجۇت بولمىغاچقا، ئاپتونوم
رايونلۇق مائارىپ نازارىتىدىن
تارتىپ ھەر قايسى ئالىي
مەكتەپلەرگىچە بىرەرمۇ ئادەم
چەتكە چىقىپ ئوقۇشنىڭ نېمە
رەسمىيەتلىرى بارلىقىنى
بىلمىگەن ئىدى. شۇنىڭ بىلەن
ھېلىقى ياپون تىلى سىنىپىدىكى
ھەممە ئوقۇغۇچىلار 7-ئايغىچە
تىل ئوقۇشنى داۋاملاشتۇرۇپ،

تەتۈل باشلانغاندىن كېيىن ياپونىيىنىڭ خەۋرىنى كۆتۈپ تۇردى.

ئامانگۈلنىڭ بىر ھەدىسى بىلەن بىر ئىنىسى بار بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئىككىلىسى ئۇرۇمچىدە خىزمەت قىلاتتى. ئاقسۇدا بىرمۇ بالىسى قالمىغانلىقتىن، ئامانگۈلنىڭ ئاتا-ئانىسى 1984-يىلىنىڭ ئاخىرى

پىنسىيىگە چىقىپ، باللىرى بىلەن بىر يەردە تۇرۇش ئۈچۈن، ئۈيىنى ئۈرۈمچىگە يۆتكەپ كەلدى. 1985-يىلى 6-ئايدا ئەركىن سىدىقنىڭ 1-پەرزەنتى دىلنارە تۇغۇلدى. ئامانگۈل ئاتا-ئانىسىنىڭ ئۆيىدە 2 ئايدىن كۆپرەك تۇرۇپ، 9-ئايدا كۆزلۈك مەۋسۇم ئوقۇشى باشلانغاندا ئۆز ئۆيىگە قايتىپ

كەلدى. مانا شۇ چاغدا ئەركىن سىدىققا ئۆز باللىسىنى بېقىش پۇرسىتى ئازراق بولغان ئىدى. بىر قېتىم ئامانگۇلنىڭ دەرس ئۆتىدىغان ۋاقتى بولۇپ قېلىپ، ئۇخلاپ قالغان باللىنى ئەركىن سىدىققا 2 سائەت قاراپ تۇرۇشقا قويۇپ قويۇپ چىقىپ كەتتى. ئارىلىقتا دىلنارە ئويغىنىپ كېتىپ، قورسىقى

ئاچقانلىقتىن قاتتىق يىغلاشقا
باشلىدى. باشقىلارنىڭ يىغىسىغا
چىدىيالمايدىغان ئەركىن
سىدىق بالىنى دەرھال قۇچىقىغا
ئېلىۋالدى. لېكىن، بالىغا سۈت
بېرىش ئۇچۇن، كىرسىن
ئوچاقنى كارىدورغا ئېلىپ
چىقىپ، ئۇنىڭغا ئوت يېقىپ،
سۈتنى ئۇنىڭدا قايىنتىپ،
ئۇنىڭدىن كېيىن ئۇنى

سوۋۇتۇپ، ئاندىن ئۇنى بالىغا بېرىش كېرەك ئىدى. بۇ مەشغۇلاتلارنى بالىنى قۇچقىدا تۇتۇپ تۇرۇپ قىلغىلى بولمايتتى. شۇنىڭ بىلەن دىلنارەنىڭ قاتتىق يىغلىغىنىغا قارىماي، ئۇنى ياتقۇزۇپ قويۇپ تۇرۇپ، دەرھال سۇتنى تەييارلىدى. لېكىن، شۇ ئارىلىقتا بالىنىڭ يىغىسىغا چىدىماي،

ئەركىن سىدىقمۇ يىغلاپ تاشلىغىلى تاس قالغان ئىدى. مۇشۇ بىر قانچە ئاي ۋاقىت ئىچىدە، ئامانگۇلنىڭ كىچە ۋە كۈندۈزى بالا بېقىشنى كۆرۈپ، ئەركىن سىدىق ئانىنىڭ نەقەدەر ئۇلۇغلۇقىنى چوڭقۇر ھېس قىلدى. نېمە ئۈچۈن كىشىلەر "ئانا ۋەتىنىم"، "ئانا يۇرتۇم"، "ئانا تىلىم" دېگەن سۆزلەرنى

ئىشلىتىدىغانلىقىنى، نېمە ئۈچۈن بۇ يەردىكى "ئانا" دېگەن سۆزنىڭ ئورنىغا "ئاتا" دېگەن سۆزنى ئىشلەتمەيدىغانلىقىنى چۈشەنگۈر چۈشىنىپ يەتتى. ئۇ "ئۆز ئاپىسىنى ۋە ئايالىنى قانچىلىك قەدىرلىسىمۇ ئازلىق قىلىدىكەن"، دېگەن خۇلاسىگە كەلدى.

1985-يىلى 9-ئاينىڭ

ئوتتۇرلىرى بۇ ياپون تىلى
سىنىپىدىكى ئوقۇغۇچىلارنىڭ
ياپونغا چىقىپ ئوقۇش ئىشى
مۇقىملىشىپ، ھەممەيلەن
جىددىي ھالەتتە چەتكە چىقىش
رەسمىيەتلىرىنى باشلىۋەتتى.
ھېلىقى 15 كىشىنىڭ ھەممىسگە
چاقىرىق كېلىپلا قالماستىن،
شىنجاڭ تىببىي ئىنستىتۇتىنىڭ
ئۆز ئالدىغا ياپون تىلى سىنىپىغا

كىرگىزۈپ قويغان 2 كىشىگىمۇ چاقىرىق كەلدى. شۇنداق قىلىپ ياپونىيىگە بۇ 1-قارارادا 17 كىشى ئوقۇشقا چىقىدىغان بولدى. 9-ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرىدىكى بىر كۈنى ئاپتونوم رايونلۇق مائارىپ نازارىتى شىنجاڭ تېببىي ئىنستىتۇتىدا بىر ئۇزىتىش يىغىنى چاقىردى. يىغىندا

ھېلىقى 17 نەپەر ئوقۇغۇچىغا ۋاكالىتەن ئەركىن سىدىق ياپون تىلىدا مىننەتدارلىق بىلدۈرۈش سۆزىنى قىلدى.

9-ئاينىڭ 20-نەچچىنچى كۈنى، بۇ ئوقۇغۇچىلار ئۇزۇن مۇددەت تەقەززالىق بىلەن كۈتكەن، ياپونىيىگە قاراپ سەپەر قىلىدىغان كۈن ئاخىرى يېتىپ كەلدى. يولغا چىقىدىغان

كۆنى ئەركىن سىدىق ئۆيگە
كەلگەن ئۇرۇق-تۇغقانلىرى
بىلەن ھاياجانلىق ئۆچىدە
خۇشال-خۇرام پاراڭلاشتى.
خۇشال-خۇرام خوشلاشتى.
ماشىنا ماڭىدىغان بولۇپ،
ئەمدى 3 ئايلىق بولغان قىزى
دىلنارەنىڭ مەڭزىگە سۆيگەن
ۋاقتىتا ئەركىن سىدىقنىڭ
كۆزىدىن تارام-تارام ياش

ئېقىشقا باشلىدى. ھەممە ئۆزنىڭدىن كېيىن بۇ ياش توختىمىدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئەركىن سىدىق ھېچ كىمگە سۆزمۇ قىلالمىدى. سۆزلەي دېسىمۇ ئاۋازى چىقمايتتى. شۇڭا ئۇرۇمچى ئايرودرومىغا يېتىپ بارغۇچىمۇ جىمجىت ئولتۇردى. بۇ بىر تەرەپتىن ھاياجانلىق يىشى ئىدى:

ئەركىن سىدىق كۆرمىڭ جاپا-مۇشەققەتلەرنى چېكىپ، نۇرغۇن ئەگرى-توقاي يوللارنى بېسىپ ئۆتۈپ، مانا ئەمدى ئەڭ ئاخىرى ئۆزىنىڭ چەتكە چىقىپ ئوقۇش ئارزۇسىنى ئەمەلگە ئاشۇردى. يەنە بىر تەرەپتىن بۇ بىر ھەسرەت يېشى ئىدى. كىچىكىدىن تارتىپ بىر بەختلىك ئائىلە ۋە گۈزەل ھاياتنى ئارزۇ

قىلىپ كەلگەن ئەركىن سىدىق ئۇلارغا ئاخىرى ئېرىشكەن بولسىمۇ، مانا ئەمدى ئۇلاردىن ۋاقىتلىق ۋاز كېچىپ، ئۆزى پەقەتلا بىلمەيدىغان بىر دۆلەتكە بېرىپ، ئۆزى يالغۇز 2 يىل ياشاش ئۈچۈن يولغا چىقتى. بۇ 2 يىل جەريانىدا ئۇ ئامانگۈلنى ۋە قىزى دىلنارنى كۆرەلمەيتتى. دىلنارنىڭ قانداق

ئۆملىگىنىنى، قانداق
ماڭغىنىنى، ۋە قانداق تىلنى
چىققانلىقىنى كۆرەلمەيتتى.
ئۆزى ئەڭ ئارزۇ قىلغان بىر
نەرسىگە ئېرىشىش ئۈچۈن، ئۆزى
ئەڭ ئارزۇ قىلغان يەنە بىر
نەرسىدىن ئايرىلىشقا مەجبۇر
بولغان ئىدى. ئۇ ئايرودرومغا
بېرىپمۇ ئانچە كۆپ گەپ
قىلمىدى. ھەمدە ئايروپىلانغا

چىقـــدىغان ۋاقــت توشــقان
هامـــان ھەممىنـــڭ ئالـــدىدا
ئايروپىلانغا قاراپ مېڭىپ كەتتى

يۇقىرىقى رەسىم: ئەركىن
سىدىقنىڭ توي مەرىكىسىدىن
كېيىنكى ئاخشاملىق ياشلار

ئولتۇرۇشدىن بىر كۆرۈنۈش. بۇ رەسىم 1984-يىلى 8-ئاينىڭ 16-كۈنى تارتىلغان.

يۇقىرىقى رەسىم: تويدىن
كېيىنكى ياشلار ئولتۇرۇشىغا

قاتناشقان ئوغۇل مېھمانلارنىڭ بىر قىسمى.

يۇقىرىقى رەسىم: ئەركىن سىدىق شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى مائارىپ باشقارمىسىنىڭ سابىق 1-قول باشلىقى ئايشەم ئاپپاي بىلەن بىرگە. بۇ رەسىم 2006-يىلى 9-ئايدا تارتىلغان.

يۇقىرىقى رەسىم: 1984-يىلى 6-ئايدا شىئەن دىكى ئەپت ئىمتىھانىغا قاتناشقان 6 ئوقۇتقۇچىنىڭ خاتىرىسى. بۇ رەسىم شۇ چاغدا شىئەن دە تارتىلغان.

⑩ - بۆلۈم
ياپونىيىدىكى ئوقۇش
ئەركىن سىدىق 1985-يىلى

9-ئاينىڭ 28-كۈنى ياپونىيىنىڭ ئوساكا شەھرىگە كېلىپ، ياپونىيەدىكى بىلىم ئاشۇرۇشنى باشلىدى. ئەركىن سەدىقنى قوبۇل قىلغان مەكتەپنىڭ ئىسمى ئوساكا ئېلېكترونلۇق خەۋەرلىشىش ئۇنىۋېرسىتېتى (تور بېتى:
http://www.osakac.ac.jp

بولـۇپ، تۆۋەنـدە OEXU دەپ ئاتىلىدۇ) بولۇپ، ئۇ ئوساكاغا تەخمىنەن 50 كىلومېتىر كېلىدىغان Neyagawa شەھىرىگە جايلاشقان. بۇ مەكتەپ ياپونىيىنىڭ خۇسۇسىي ئىگىلىكىدىكى مەكتەپلەر ئىچىدىكى بىر قەدەر كىچىك مەكتەپلەرنىڭ بىرى بولۇپ، ئەينى ۋاقىتتا ئۇنىڭدا باكلاۋېر

ئۇنىۋانىدىن باشقا ئۇنىۋانلار بېرىلمەيتتى. ئەركىن سىدىقنىڭ نېمە سەۋەبتىن بۇ مەكتەپكە كېلىپ قالغانلىقى ھازىرغىچە ئېنىق ئەمەس. ئۇنىڭغا ئۇستاز بولغان كىشى مەكتەپنىڭ خەۋەرلىشىش ئىنژېنېرلىقى فاكۇلتېتىنىڭ مۇدىرى بولۇپ، ئەسلى مىللىتى كورېيلىك ئىدى. ئەركىن سىدىق يېڭى كېلىپ، بۇ

پروفېسسورنىڭ تەجربىخانىسىدا ئىشلەشكە باشلىغاندا، ئۇ كىشى ئەركىن سىدىقنى ئازراقمۇ كۆزگە ئىلمىدى. ھەر كۈنى ئەتىگىنى ئۇنىڭ ئۇستازى كېلىپ، ئەركىن سىدىقنىڭ يېنىدىن ئۆتكەندە، ئەركىن سىدىق ئۇنىڭغا ياپون تىلىدا سالام بەرسە، ئۇ جاۋابمۇ بەرمەي ئۆتۈپ كېتەتتى. ئەركىن سىدىق بىر نەرسىنى سورىغىلى ئۇ

پروفېسسورنىڭ يېنىغا كىرسە، ئۇ كىشى ئانچە چرايىنى ئاچمايتتى. ئەركىن سىدىقنىڭ سوئالىغمۇ ئۇنىڭ چرايىغا قارىماي تۇرۇپ ئانچە خوش ياقمىغاندەك جاۋاب بېرەتتى. شۇنىڭ بىلەن ئەركىن سىدىق ئۆزىنىڭ بۇ كىشى ئۈچۈن بىر ئارتۇقچە يۈك بولۇپ تۇيۇلۇۋاتقانلىقىنى چوڭقۇر ھېس

قىلدى. دېمىسمۇ ئۇيغۇر
دىيارىدىن كەلگەن بۇ بىر
تۈركۈم ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئىلمىي
تەتقىقاتتا ھېچ قانداق
تەجرىبىسى يوق ئىدى. ئۇنىڭ
ئۈستىگە بۇ مەكتەپلەر ئۇلارنى
پۇلسىز ئوقۇتۇپ قويىۋاتاتتى.
شۇڭا ئەركىن سىدىق دەردىنى
ئىچىدە بىلىپ، كۆڭلىدىكى
بىئاراملىقنى ھېچ كىمگە

بىلىندۈرمىدى. ئۇ كېلىپ، بىر قانچە كۈن ئۆتكەندىن كېيىن ئۇستازى ئۇنىڭغا بىر دۆۋە كىتاب-ژۇرنال بىلەن 10-20 پارچە ياپون ۋە ئىنگلىز تىلىدىكى ئىلمىي ماقالىنى تاشلاپ بېرىپ، ئۇنىڭدىن ئاشۇلارنى ئوقۇشنى تەلەپ قىلدى. بۇ كىشىنىڭ تەتقىقات قىلىدىغىنى مىكرو-دولقۇن

خەۋەرلىشىشكە ئۈشلىتىدىغان ئانتېننا ۋە باشقا بىر قىسىم زاپچاسلار بولىدۇ، ئەركىن سىدىقمۇ تەبىئىي ھالدا ئاشۇ يۆنىلىشكە قاراپ ماڭدى. ياپونىيىلىكلەر ھەر كۈنى ئەتىگەن سائەت 9 دا خىزمەت باشلايدىغان بولىدۇ، ئەركىن سىدىق ھەر كۈنى ئەتىگىنى سائەت 8 دىلا ئىشخانىغا بېرىپ،

يېرىم كېچە سائەت 12 گېچە

ئۆگىنىش قىلدى. نۇرغۇن

ۋاقىتلاردا تاكى ياتاقتا

ئۇخلىغىلى بارغىچە كەچلىك

تاماقنىمۇ يېمىدى. ئىشنى

ئالدى بىلەن ئۇستازى بۇرۇن

ئېلان قىلغان ئىلمىي ماقالىلەرنى

ئوقۇپ چۈشىنىشتىن باشلاپ،

چۈشەنمىگەن يەرلىرىنى

تەجرىبىخانىدىكى باشقا

ئۇقۇغـۇچىلاردىن سـورىدى. شۇنداق قىلىپ ئۆز ئۇستازىنىڭ تەتقىقات مەزمۇنىنى ناھايىتى تېزلا چۈشىنىۋېلىپ، ياپونغا كېلىپ 2 ئاي ئۆتمەيلا بىر يېڭى نەزەرىيىۋى مەسىلە ئۈستىدىكى تەتقىقاتنى باشلىۋەتتى.
يـاپونىيىگە كېلىـپ 3 ئاي ئۆتكەندە تەتقىقاتتا بىر يېڭى نەتىجە چىقىرىپ، ياپونىيىنىڭ

مەملىكەتلىك ئېلېكترونلۇق خەۋەرلىشىش جەمئىيىتى تەرىپىدىن ئورۇنلاشتۇرۇلىدىغان بىر مەملىكەتلىك ئىلمىي تەتقىقات يىغىنىغا ئۆزىنىڭ 1- ئىلمىي ماقالىسىنى يوللىدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇنىڭ ئىلمىي ماقالىلىرى ئارقا-ئارقىدىن ئېلان قىلىنىشقا باشلىدى.

ياپونىيىدە يېڭى ئوقۇش يىلى

ھەر يىلنىڭ ئاپرېل ئېيىدا باشلىنىدۇ. 1986-يىلى 4-ئايدا، ئەركىن سىدىق بىلەن بىرگە 1-تۈركۈمدە ياپونغا ئوقۇشقا بارغان ئوقۇغۇچىلارنىڭ يېرىمىدىن تولىسى ئۆز مەكتىپىنىڭ ماگىستىرلىق ئوقۇشىغا كىرىپ كەتتى. بۇنداق ئوقۇشنى ئۆزىنىڭ پۈتۈن ئۆمرىدە ئارزۇ قىلىپ كەلگەن،

ھەمدە ئاشۇ يولدا ئىزچىل
تۆردە تىرىشىپ تەييارلىق قىلىپ
كەلگەن ئەركىن سىدىق بولسا
ماگىستىرلىق ئۆنۆۋانى
بېرىلمەيدىغان بىر مەكتەپكە
كېلىپ قالغانلىقى ئۈچۈن
ئاسپىرانت بولالماي، ئىنتايىن
تىت-تىت بولدى. ئۇ بىر
تەرەپتىن ئۆز تەتقىقاتىنى
بۇرۇنقىدەكلا ئېلىپ بېرىپ، يەنە

بىر تەرەپتىن ئەينى ۋاقىتتا
ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق
مائارىپ نازارىتىنىڭ مۇئاۋىن
باشلىقى بولۇپ ئىشلەۋاتقان
سۇلتان مۇئەللىم بىلەن
ئالاقىلىشىپ، مەكتەپ
ئالمىشىشنى ئىلتىماس قىلدى.
بۇ ئارىلىقتا ياپونىيىدە
ئىنژېنېرلىق ساھەسىدە 3-
ئورۇندا تۇرىدىغان ئوساكا

ئۇنۋېرسىتېتىنىڭ بىر پروفېسسورى ئەركىن سىدىقنىڭ تەتقىقات نەتىجىسىدىن خەۋەر تېپىپ، ۋە ئۇنىڭدىن ئىنتايىن تەسىرلىنىپ، ئەركىن سىدىقنى ئۆز گۇرۇپپىسىنىڭ ھەيتىدە بىر قېتىم ئېچىلىدىغان تەتقىقات مۇزاكىرە يىغىنىغا قاتناشتۇرۇشقا باشلىغان ئىدى. ھەمدە يول كىراسىنىمۇ ئاشۇ پروفېسسور

ئۆزى چىقىرىپ بېرىۋاتقان ئىدى.
ئەركىن سىدىقنىڭ مەكتەپ
ئالمىششىش ئارزۇسىنى
ئاڭلىغاندىن كېيىن، بۇ
پروفېسسور ئۆز مەكتەپگە
ئېيتىپ، ئەركىن سىدىقنى
ئىمتىھانسىز قوبۇل قىلىدىغان
بولدى. سۇلتان مۇئەللىمۇ
بەزى مۇناسىۋەتلىك كىشىلەر
بىلەن مەسلىھەتلەشكەندىن

كېيىن، ئەركىن سىدىقنىڭ
مەكتەپ ئالمىششىغا
قوشۇلدىغانلىقىنى ئېيتتى.
شۈنىڭ بىلەن ئەركىن سىدىق
ئوقۇۋاتقان مەكتەپ بۇ ئىشقا
"ئەركىن بىزنى ياراتمىدى" دەپ
قاراپ خاپا بولۇش ئۇ ياقتا
تۇرسۇن، ئەركىن سىدىقنىڭ
قاتتىق تىرىشچانلىقى ۋە
تەتقىقاتتا قولغا كەلتۈرگەن

ئالاھەدە نەتىجىلىرىدىن قاتتىق تەسىرلىنىپ، ئۇنىڭ مەكتەپ ئالمىشىشنى قىزغىن قولللاپ، بۇ ئىش ئۇچۇن تولۇق كۈچ چىقاردى. بۇنىڭدىن ئەركىن سىدىق چەكسىز خۇشال بولدى. مەكتەپ ئالمىشىش ۋاقتىنىڭ تېزرەك يېتىپ كېلىشىگە ئىنتايىن تەقەززا بولۇپ يۈردى.

1986-يىلى 20-سېنتەبىر

كۆنى ياپونىيىنىڭ بىردىن-بىر مەملىكەتلىك تېلېۋىزور ئىستانسىسى بولغان NHK "9-نۆۋەتلىك چەت ئەللىك ئوقۇغۇچىلار ياپون تىلدا تەشەببۇسنامە قىلىش مۇسابىقىسى" دېگەن ماۋزۇدا بىر قېتىم نۇتۇق سۆزلەش مۇسابىقىسى ئۆتكۈزدى. ئەركىن سىدىق ئۆزىنىڭ Kobe دېكى

Kansei Gakuyin
ئۇنىۋېرسىتېتى قانۇن
فاكۇلتېتىدىكى بىر قىسىم
ئوقۇتقۇچى ۋە ئوقۇغۇچى
تونۇشلىرىنىڭ ياردىمى بىلەن
"يىپەك يولىنىڭ قايتا ئەسلىگە
كېلىشىنى ئۈمىد قىلىمەن"
دېگەن ماۋزۇدا بىر ماقالە
تەييارلاپ، ئۇنى مۇشۇ
مۇسابىقىدە ئوقۇدى. ھەمدە 72

دۆلەتتىن كەلگەن چەت ئەللىك ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئىچىدە 4- بولۇپ باھالىنىپ، مۇكاپاتقا ئېرىشتى. ئەركىن سىدىق بۇ ئىشتىن ئىنتايىن ھاياجانلاندى. ھەمدە ئۇنىڭدىن چوڭقۇر ئىلھام ئالدى. بۇ ئۇنىڭ چەت ئەلدىكى ھاياتى جەريانىدا ئۇيغۇرلار ئۈچۈن قازانغان 1- قېتىملىق چوڭ شان-شەرىپى ئىدى.

1986-يىلى 10-ئايدا
شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى
ئەدەبىيات فاكۇلتېتىنىڭ
پروفېسسورى ئابدۇشۈكۈر
مەتمىن ئەپەندى ياپونىيىگە
كېلىپ، كيوتو «مەركىزىي ئاسىيا
تەتقىقات مەركىزى» دە
«ئوتتۇرا ئەسىر ئۇيغۇر
مەدەنىيىتىنىڭ يېتۈك قامۇسى -
- قۇتادغۇ بىلىك» دېگەن

ماۋزۇدا ئىلمىي دوكلات بەردى.
بۇ دوكلاتنى ئەركىن سدىق نەق
مەيدانـــــدا ئۇيغۇرچـــــىدىن
ياپونچىغا تەرجـــمە قىلــــىپ
بەردى. ھەمـــدە ئابدۇشـــۈكۈر
مۇئەللىم كيوتو ۋە ئوساكالاردا
ئېكسكۇرسىيىدە بولغاندا ئۇنىڭغا
تەرجـــىمان بولـــۇپ بەردى. بـــۇ
قېتىمقـى زىيـــارەت توغرىـــسىدا
1988-يىلـى ئېـلان قىلىنغان

«ئويلـــــــنش ئۆچـــــدە ئىلگــرىلەش» دېگەن بــر ماقالـدە تەپسلىي ئۇچۇر بار بولـۇپ، ئۇنىڭغـا قىزىققـۇچىلار تۆۋەندىكى تـور بېتـدىن بىرنى كۆرۈپ باقسا بولىدۇ:
http://www.meripet.com /Sohbet/Oylunush.htm
http://www.orkhun.com/ bbsxp7/ShowPost.asp?Th

readID=55
http://www.bilik.cn/bbs/viewthre ...
&extra=page%3D1

1987-يىلى ئەتىيازدا ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق مائارىپ نازارىتىنىڭ بىر رەھبەرلىك ئۆمىكى ياپونىيەگە ئېكسكۇرسىيە ۋە خىزمەت تەكشۈرۈشكە كەلدى. ئۇلار

ئەركىن سىدىقنىڭ مەكتەپكە كېلىپ، بىر يىغىن زالىغا كەلتۈرۈلگەن چوشلۇك تاماقنى يېيىش جەريانىدا، بۇ مەكتەپنىڭ 1-قول مۇدىرى ئۈلارغا ئەركىن سىدىقنىڭ مەكتەپ ئالمىشىشى توغرىسىدىكى ئورۇنلاشتۇرۇشنى سۆزلەپ بەردى. بۇنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، ئۇيغۇر دىياردىن كەلگەن ئۆمەكنىڭ

باشلىقى بۇ بىر تۈركۇم ئوقۇغۇچىلارنىڭ بىلىم ئاشۇرۇش ئۆچۈن كەلگەنلىكىنى، شۇڭا يەرلىك ھۆكۈمەت ئۇلارنىڭ مەكتەپ ئالمىشىپ ئاسپىرانت بولۇشىغا يول قويمايدىغانلىقىنى ئېيتتى. بۇنى ئاڭلىغان مەكتەپ مۇدىرى ئۇلارغا بىر تەرەپتىن تەزىم قىلىپ تۇرۇپ، يەنە بىر تەرەپتىن ئۇلارغا: "ئەركىن

بىزنىڭ مەكتەپكە كەلگەندىن
بۇيان ئۆزىدە پەۋقۇلئاددە
يۇقىرى تالانت بارلىقنى،
ئۆگىنىش ۋە تەتقىقاتتا
دەرىجىدىن تاشقىرى قاتتىق
تىرىشچانلىقنى ئىسپاتلىدى.
ھەمدە تەتقىقاتتا بىز بۇرۇن
ئانچە كۆرۈپ باقمىغان
دەرىجىدىكى ياخشى
نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈردى.

بـــــــزنىڭچە ئەركىننىــــــــڭ كەلگۈســـدىكى ئىـــستىقبالى ئىنتايىن پارلاق بولىدۇ. مۇمكىن بولـــسا قـــارارىڭلارنى قايىتــــا ئويلـــشىپ باقـــساڭلار. ســـلەر ئەركىننى قانچە ئوقۇتساڭلارمۇ ھەرگـــز زىيـــان تارتمايسىلەر"، دېدى. لېكىن ھېلىقى ئۆمەكنىـــڭ كـــشىلىرى گەپ قىلمـــاي جىمـــلا تۇرۇۋالدى. ئەمەلىيەتتە ئەركىن

سىدىق بىلەن بىر تۆركۈمدە كەلگەنلەر ئىچىدە مەكتەپ ئالمىشىپ ئاسپىرانت بولغان باشقا ئوقۇغۇچىلارمۇ بار ئىدى. ئەركىن سىدىق بىر تەرەپتىن ئۆزىنىڭ ئۇزۇن يىللاردىن بۇيانقى ئارمىنىنىڭ ۋەيرانچىلىققا ئۇچرىغانلىقىدىن قاتتىق ھەسرەتكە چۆمدى. يەنە بىر تەرەپتىن، بۇ ياپونىيىلىكلەرنىڭ

ئۆزى ئۈچۈن جۇڭگودىن كەلگەن ئۆمەكنىڭ كىشىلىرىگە تەزىم قىلىپ، ئۇلارغا باش ئېگىپ، ئۇلارغا يېلىنىپ يالۋۇرۇۋاتقان كۆرۈنۈشكە قاراپ يۈرىكى قاتتىق ئېزىلدى. (ياپونىيىلىكلەرنىڭ بىر مىجەزى، ئۇلار ئادەتتە ھەرگىز باشقىلارغا باش ئەگمەيدۇ. كۆپىنچە ۋاقىتلاردا باشقىلارغا باش

ئېگىشنىڭ ئورنىغا قورسىقىغا پىچاق ياكى قىلىچ تىقىپ ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالىدۇ.) شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ كۆزلىرى ئىختىيارسىز غۇۋالىشىپ، كۆزلىرىدىن تارام-تارام ياش تۆكۈلۈشكە باشلىدى. ئۇ ئۆزىنى قاتتىق كونترول قىلىپ قىلچە ئاۋاز چىقارمىدى. لېكىن بىر مەزگىل ئۆزىنىڭ ئۆپچۆرىسىدە نېمە ئىش

بولۇۋاتقانلىقى ئۇنىڭ مېڭىسىگە ئازراقمۇ كىرمىدى. ئەركىن سىدىق ئۆزىنىڭ بۇرۇنقى ئۆمرىدە بىرەر قېتىممۇ بۇنداق قاتتىق يىغلاپ باقمىغان ئىدى. ياپونىيىلىكلەر ئۇچۇن، ۋە باشقا نۇرغۇن دۆلەتلەرنىڭ كىشىلىرى ئۈچۈن ئۆزىنىڭ ئىقتىدارى يېتىدىغان پەللىگىچە ئوقۇش بىر ئادەتتىكى ئىش ئىدى. لېكىن

ئەركىن سىدىق ئۆزى ئارزۇ قىلغان پەللىگىچە ئۇقۇش ئۆچۈن باشقا ئۇيغۇر ياشلىرى بەھىرىمەن بولىدىغان نۇرغۇن ئىشلاردىن ۋاز كېچىپ، بىر ئۆمۈر قاتتىق تىرىشىپ، ھەممە ئىمتىھان ۋە تاللاشلاردا ئەڭ ئالدىنقى ئورۇنغا ئېرىشتى. ئۇ دۇنيا بويىچە قاتتىق ئىشلەشتە ئەڭ داڭلىق بولغان

ياپونلۇقلارنىمۇ قاتتىق ئىشلەشتە ھەيران قالدۇرۇپ، ئۇلارنىڭمۇ كىشلەر تەسەۋۋۇر قىلالمايدىغان دەرىجىدىكى قوللىشىغا ئېرىشكەن ئىدى. لېكىن، بۇگۈنكى كۈنگە كەلگەندە، كۆز ئالدىدىكى بۇ بىر ئالتۇندەك پۇرسەتتىن مەھرۇم قېلىشقا مەجبۇر بولدى. بۇ ئىش ئەركىن سدىققا قاتتىق تەسىر قىلدى.

ئۇنىڭغا قاتتىق زەربە بولدى. شۇنداق بولسىمۇ ئۇ ئازراقمۇ چۈشكۈنلەشمىدى. ئۇنىڭ ئەكسىچە، ئۇ بۇرۇنقىدىنمۇ بەكرەك تىرىشتى. گەرچە ھەر سائەت ۋە ھەر كۈننى چوڭقۇر پەرىشانلىق ئىچىدە ئۆتكۈزگەن بولسىمۇ، پۈتۈن ۋۇجۇدىنى تەتقىقاتقا بېغىشلاپ، چەلگە ئوقۇشقا چىقىپمۇ ئۇنىڭغان

ئالالماسلىقنىڭ ئورنىنى ئەلا
ئەتقىقات نەتىجىلىرى بىلەن
تولدۇرۇشقا بەل باغلىدى.
مىنوت-سېكونت ۋاقتىنمۇ چىڭ
تۇتتى. ئۆز ئىشخانىسىدا
ئەتقىقاتقا چوڭقۇر چۆكۈپ
ئىشلىگەنلىكى، ياتاققا بارسا
ئەتراپىدا ھېچ قانداق تونۇشى
بولمىغانلىقى ئۈچۈن، ئۇنىڭ
باشقىلار بىلەن سۆزلىشىش

پۇرستى ئاساسەن يوق بولۇپ، بەزىدە بىر ھەپتە ئىچىدە ئۇنىڭ گەپ قىلغان ۋاقتى يىرىم سائەتكىمۇ يەتمەيتتى.
ئۇيغۇر دىيارىدىن كەلگەن بۇ ئۆمەك قايىتىپ كەتكەندىن كېيىن، ئەركىن سىدىق ئوقۇۋاتقان مەكتەپنىڭ مۇدىرى بىر كۈنى ئۇنى ئۆز ئىشخانىسىغا چاقىرىپ كىرىپ، ئۆزىنىڭ بۇ

قېتىم ئىنتايىن ئارماندا قالغانلىقىنى ئېيتتى. ھەمدە ئەركىن سىدىقتىن "مەن سەن ئۆچۈن قىلىپ بېرەلەيدىغان باشقا بىرەر ئىشمۇ بارمۇ؟" دەپ سورىدى. ئەركىن سىدىق ئۇنىڭغا "ئەگەر سەن ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىدىكى مۇشۇ ئوقۇش ئىشىغا مەسئۇل كىشى بادەي ئەپەندىگە بىر پارچە

خەت يېزىپ باقساڭ، ئېھتىمال پايدىسى تېگىپ قېلىشى مۇمكىن"، دېدى. شۇنىڭ بىلەن بۇ كىشى بادىيىگە بىر پارچە خەت يازدى. ئارىلىقتىن 2 ئاي ئۆتتى. ئۈچ ئايمۇ ئۆتتى. لېكىن بادىيىدىن جاۋاب خەت كەلمىدى. بۇ جەرياندا مەكتەپنىڭ مۇدىرى ھەر قېتىم ئەركىن سىدىقنى كۆرگەندە

"مېنىڭ خېتىمگە زادىلا جاۋاب كەلمەيۋاتىدۇ. نېمە ئۈچۈن شۇنداقلىقىنى بىلەمسەن؟" دەپ سوراپ تۇردى. ئۇنىڭ سوئالىغا ئەركىن سىدىق جاۋاب بېرەلمەيتتى. ياپونىيىدە بىر مەكتەپنىڭ مۇدىرى خۇددى شۇ مەكتەپنىڭ پادىشاھىغا ئوخشاش قارىلىدىغان بولۇپ، ئۇنىڭ ھوقۇقىمۇ ئىنتايىن چوڭ

بولــدۇ. شــۇڭا مەكــتەپ
مۇدىرىنىــڭ ئەركــىن ســىدىق
ئۆچۈن يۇقىرىقىدەك قىلىشى بىر
كىچىــك ئىــش ئەمەس ئــىدى.
دۇنيــادىكى ئەڭ مەدەنىيەتلىــك،
ئەڭ ســەمىمي ۋە ئەڭ ھەقىقــي
ئىنســانلىقنىڭ سىۆپىتىگە ئــىگە
مىللەتلەرنىــڭ بــىرى بولغــان
يــاپونىيىلىكلەر ئۆچۈن يازغــان
خېتىگە جاۋاب خەت تاپشۇرۇپ

ئالالماسلىق بىر ھەرگىزمۇ چۈشەنگىلى بولمايدىغان بىر ئىش ئىدى. بۇ ۋەقە بولۇپ ئۇزۇن ئۆتمەي، مەكتەپ مۇدىرى ئەركىن سىدىقنى ئۆزىنىڭ بىر دوستىدەك كۆرۈپ، ئۆز ئۆيىگە ئۇنىڭ ئۇستازى بىلەن ئىككىسىنى بىر قېتىم مېھماندارچىلىققا چاقىردى. ئەركىن سىدىقنىڭ ئۇستازى بۇ

مەكتەپتە ئىشلىگىلى 20 يىلدىن
ئاشقان بولسىمۇ، بۇ مەكتەپ
مۇدىرىنىڭ ئۆيىگە بېرىشى مۇشۇ
قېتىم تۇنجى قېتىملىقى ئىكەن.
1991-يىلى يازدا ئەركىن
سىدىق ئامانگۈل بىلەن يۇرتقا
قايتىشدا ئالدى بىلەن
ياپونىيىگە بېرىپ، ئۇ يەردە 10
كۈن تۇردى. شۇ جەرياندا ئۇلار
ئەركىن سىدىق بۇرۇن ئوقۇغان

مەكتەپكەمۇ باردى. بۇ مەكتەپ بۇ ئىككىسى ئۈچۈن بىر ئالاھىدە زىياپەت بەردى. شۇ زىياپەت جەريانىدا ھېلىقى مەكتەپ مۇدىرى ئەركىن سىدىققا مۇنداق دېدى: "بىزنىڭ مەكتەپتە بولۇپ ئۆتكەن ئەركىن سىدىق ۋەقەسى مېنى قاتتىق ئېچىندۇردى. شۇڭلىكىن كېيىن مەن بۇ مەكتەپتە ماگىستىرلىق

پروگراممىسى ئىپچىشقا قەتئىي
بەل باغلىدىم. ھەمدە ئىككى
يىل قاتتىق تىرىشىپ، 1990-
يىلى بۇ پروگراممىنى رەسمىي
باشلىدۇق. شۇڭا بۇ ئىشتا سىنىڭ
تۆھپەڭ بەك چوڭ. ئەگەر
ئەركىن سىدىق ۋەقەسى بولۇپ
ئۆتمىگەن بولسا، بۇ ئىشنى
بۇنچە قىسقا ۋاقىت ئىچىدە
قىلىپ بولالمايتتىم".

بىرىنچى تۆركۈم ئوقۇغۇچىلار ياپونغا بارغاندا ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق مائارىپ نازارىتى ئۇلارنىڭ ئارىلىقتا يۇرتقا قايتىپ كېلىپ تۇغقان يوقلىشىغا، ياكى ئائىلە تەۋەلىرىنىڭ ياپونغا بېرىشىغا پۇتۇنلەي يول قويمىدى. ئۇ چاغدا ئۇيغۇر دىيارىدا تېلېفون تېخى تەرەققىي قىلمىغان بولۇپ، ئۇزۇن يوللۇق

تېلېفوننى پەقەت پوچتىخانىدىلا قىلغىلى بولاتتى. شۈڭلاشقا ئەركىن سىدىق ئۈيىدىكىلەر بىلەن بىرەر قېتىممۇ تېلېفوندا سۆزلىشەلمىدى. ئۇ ھەر يەكشەنبە كۈنى ئىشخانىسىغا كېلىپ، 2-3 سائەت ۋاقىت چىقىرىپ ئانىغۇلگە خەت يازدى. ئانىغۇلمۇ ھەر ھەپتىدە خەت قايتۇردى. ئۇ چاغدا

ياپونىيىدىن ئۆرۈمچىگە بىر پارچە خەت 15 كۈندە ئاران تېگەتتى. شۇڭا ئۇلار ھەر قېتىم بىر-بىرىگە خەت يازغاندا 2 ھەپتىدىن بۇرۇن يېزىلغان خەتتە جاۋاب يازاتتى. ئامانگۈلنىڭ قوشنىلىرىنىڭ ئىچىدە ئېرى ياپونغا ئوقۇشقا كەتكەنلەردىن بىر قانچىسى بار بولۇپ، ئۇلارغا ئەرلىرىدىن

نەچچە ئايدا ئاران بىر قېتىم خەت كېلىدىغان بولغاچقا، ياپونىيىدىكى ئىشلاردىن خەۋەر تېپىش ئۆچۈن ئۈلار پات-پات ئامانگۈلنىڭ قېشىغا كىرىدىغان بولۇپ قالغان ئىدى.

1987-يىلى 5-ئايدا، ئەركىن سىدىق ئۇستازى بىلەن بىللە ياپون-جۇڭگو بىرلىشىپ ئاچقان بىر خەلقئارالىق ئىلمىي

تەتقىقات يىغىنىغا باردى. يىغىن نەنجىڭدە ئېچىلغان بولۇپ، ئۇنىڭدا ئەركىن سىدىق تۇنجى قېتىم ئىنگلىز تىلىدا ئۆز تەتقىقاتىدىن دوكلات بەردى. ئۇنىڭ ئىنگلىزچىسى ياخشى بولمىغاچقا، ئۇ دەيدىغان ھەر بىر جۈملە سۆزلىرىنى ئىنگلىزچە يادلىۋالغان ئىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ بىر ئۇيغۇر بولۇش سۈپىتى بىلەن

مۇشۇنداق بىر يىغىنغا قاتنىشالىغانلىقىدىن ئىنتايىن ھاياجانلىققا چۆمگەن ئىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ بىر ئۇيغۇر ئىكەنلىكىنى يىغىنغا قاتناشقۇچىلارغا جاكارلىۋەتكۈسى كەلدى. شۇڭا سۆزلەش نۆۋىتى ئۇنىڭغا كەلگەندە، ئۇ ئالدى بىلەن "مېنىڭ ئىسمىم ئەركىن سىدىق. مەن ئەسلىدە ئۇيغۇر رايوندا

تۇغۇلۇپ ئۆسكەن بىر ئۇيغۇر بولىمەن"، دېدى. خەلقئارالىق ئىلمىي تەتقىقات يىغىنىغا سۆزگە چىققاندا، گەپنى بۇنداق باشلاش ئادىتى يوق ئىدى. شۇڭا ئولتۇرغان كىشىلەرنىڭ كۆپىنچىسى ئەركىن سىدىقنىڭ بۇ سۆزىدىن ھەيران بولغان بولۇشى مۇمكىن. ئەمما ئەركىن سىدىق بىلەن ئوخشاش

مەكتەپتىن كەلگەنلەر بۇنىڭغا
ھەرگىزمۇ ھەيران بولمىدى.
ئۇلار ئەركىن سىدىقنىڭ
كىملىكىنى بىلەتتى، ھەمدە
ئۇنىڭ مۇشۇ كۇنگە كەلگۈچە
بىسىپ ئۆتكەن مۇساپىسىدىن
بىر ئاز خەۋەردار ئىدى.
نەنجىڭدىكى يىغىن
ئاخىرلاشقاندىن كېيىن،
ئۇستازىنىڭ روخستى بىلەن

ئەركىن سىدىق ئۆرۈمچىگە 2 ھەپتىلىك تەتىل قىلىپ قايتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئايرىلغىلى 2 يىل بولاي دەپ قالغان ئايالى ئامانگۈل بىلەن قىزى دىلنارەنى كۆرۈش پۇرسىتىگە ئېرىشتى. دىلنارە بۇ چاغدا 2 ياشقا توشاي دەپ قالغان بولۇپ، ئەركىن سىدىق قايتىپ بارغان دەسلەپكى 10 كۈن ئىچىدە ئۇ

ئەركىن سىدىقنى "دادا" دەپ چاقىرىشقا ئۈنىمىدى. پەقەتلا "ئاكا" دەپ چاقىردى. ئەركىن سىدىق ماشىدىغانغا بىر-ئىككى كۈن قالغاندا ئاران "دادا" دەپ چاقىرىدىغان بولدى.

ئەركىن سىدىق بۇ قېتىم يۇرتقا بارغاندا، ئۈنىڭغا ياخشى ئىشتىن يەنە بىرسى يۈز بەردى: شىنجاڭ ئۈنىۋېرسىتېتىنىڭ

مەكتەپ مۇدىرى رەھمەتۇللا
ھاكىم جاپپار بىلەن مەكتەپ
ئوقۇتقۇچىلار باشقارمىسىنىڭ
بىرىنچى باشلىقى ئايشەم ئاپپاي
ئەركىن سەدىقىقا فىزىكا
كەسپىدىكى بىر ئۇيغۇر
ئوقۇتقۇچىغا ئامېرىكىغا بېرىپ
ئوقۇش پۇرسىتىنى ھەل
قىلغانلىقىنى، ئەمما ھازىر فىزىكا
كەسپىدە ئىنگلىز تىلى

ئۆتكىلىدىن ئۆتكەن باشقا
ئۇيغۇر ئوقۇتقۇچىنىڭ
يوقلىغىنى، ئەگەر ئەركىن
سىدىق ئىنگلىزچە ئىمتىھاندا
لاياقەتلىك بولالىسا، بۇ ئوقۇشقا
ئۇنى ئەۋەتىدىغانلىقنى ئېيتتى.
ئەسلىدە ئەركىن سىدىق ياپوندا
ئوقۇغان، تەقدىردىن سۈلتان
مۇئەللىم، ھاكىم جاپپار
ئەپەندى ۋە ئايشەم ئاپپايلار

ئىنتايىن نارازى بولغان ئىدى. شۇڭا بۇ ئوقۇش پۈرستى ھەل بولۇشىغىلا، مەكتەپتە ئۇنىڭغا لايىق باشقا كاندىدات بولمىغاچقا، ئۇلار ئەركىن سىدىقنى ئويلاشقان ئىدى. ئەركىن سىدىق ياپونغا قايتىپ كەلگەندىن كېيىن بىر تەرەپتىن ئۆز تەتقىقاتىنى بۇرۇنقىدەكلا داۋاملاشتۇرۇپ، يەنە بىر

تەرەپتىن ئۆزىگە تايىنىپ ئىنگلىزچىنى تەكرارلاشنى باشلىدى. ئىشخانىسىدىن ھەر كۈنى كەچ سائەت 10 لاردا قايتىپ كېلىپ، ئەتىگەن سائەت 2 بولغۇچە ئىنگلىزچىنى تەكرارلىدى. مۇشۇ مەزگىلدە ۋاقتىدا تاماق يېمەي، قاتتىق ئىشلەپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن، ئەركىن سىدىق نېرۋا

خاراكتېرلىك ئاشقازان كېسلىگە گىرىپتار بولۇپ قالغان بولۇپ، بۇ كېسەل تاكى ئەركىن سىدىق 1995-يىلى دوكتورلۇق ئوقۇشىنى تاماملىغۇچە داۋاملاشتى (ئۇ كېسەل ھازىر پۈتۈنلەي ساقىيىپ كەتتى). 1987-يىلى 10-ئايدا ئەركىن سىدىق 1-قېتىم TOEFL دەپ ئاتىلىدىغان ئىنگلىز تىلى

ئىمتىھانىغا قاتناشتى. ئارىلىقتا
بىر ئاي ئۆتۈپ، ئەركىن سىدىق
ئۆنىڭ نەتىجىسىنى تاپشۇرۇپ
ئېلىپ، ئۆزىنىڭ ئۆنىڭدا 540
نومۇر ئالغانلىقىنى بىلگەندە،
ھاياجانلانغىنىدىن ئۆنىڭ
كۆزىدىن يەنە تارام-تارام ياش
ئاقتى. ئورنىدىن تۇرۇپ
سەكرەپ كەتتى. ئامېرىكىدىن
ماگىستىرلىق ئوقۇماقچى بولغان

چەت ئەللىك ئوقۇغۇچىلارغا قويغان تەلەپ 550 نومۇر بولۇپ، ئەركىن سىدىق بۇنچىلىك نومۇر ئالالايدىغانلىقنى ھەرگىزمۇ ئويلىمىغان ئىدى. بۇ ھەپتە ئۇ ئامانگۈلگە خەت يازغاندا، ئامانگۈلگە بۇ خەۋەرنى تېزرەك يەتكۈزۈش ئۈچۈن، خەت لىپاپىسىنىڭ ئارقىسىغا (يەنى

لىپاپىنىڭ تېشىغا) "TOEFL" دا
540 ئاپتىمەن"، دەپ يېزىپ
قويىدى. ئەركىن سىدىقنى
ئالماقچى بولغان مەكتەپنىڭ
ئىلتىماس قوبۇل قىلىش ۋاقتى
2-ئاينىڭ 1-كۈنى توشىدىغان
بولۇپ، ئۇنىڭدىن بۇرۇن ئەركىن
سىدىق TOEFL ئىمتىھانىغا
يەنە داۋاملىق بىر قانچە قېتىم
قاتناشتى. ئۇساكادا بۇنداق

ئىمتىھان بىر چوڭ زالدا ئېلىنىدىغان بولۇپ، ئىمتىھاننىڭ ئاخىرلاش قىسمىنى زالدىكى بىر قانچە چوڭ كاناي ئارقىلىق ئالدى. ئۇ قىش كۈنى بولغاچقا، زۇكامداپ يۆتەل بولۇپ قالغانلار كۆپ بولۇپ، ئەركىن سىدىق ھەر قېتىم ئاخىرلاش ئىمتىھانى قىسمىنى ياخشى بىرەلمىدى. شۇڭا ئەركىن سىدىق يەنىلا

540 تــن يــۇقىرى نومــۇر
ئالالمــدى. شۇنداق بولسمۇ
ئامېرىكىدىكى مەكتەپ ئەركىن
ســـدىقنىڭ تەتقىقـــات
نەتىجىلىرىگە ئاساسەن، ئۇنى
شــەرتلىك قوبــۇل قىلــپ،
TOEFL ئىمتىھان نەتىجىسىنى
ئامېرىكىغا كەلگەنــدىن كېيىن
تولۇقلىۋېتىشنى تەلەپ قىلدى.
(ئەركىن ســدىق 1988-يىلى

9-ئايدا ئامېرىكىدا قاتناشقان TOEFL ئىمتىھانىدا 580 نومۇر ئالغان).

ياپونىيىدىكى ئوقۇشنىڭ ئاخىرقى يېرىم يىلى قالغاندا، ئەركىن سىدىق بىر ئاز قوشۇمچە ئىشلەپ پۇل تېپىۋېلىش ئۈچۈن، ھەر يەكشەنبە كۈنى Kansei Gakuyin ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ 6 نەپەر تارىخ كەسپى

ئوقۇغۇچىسىغا خەنزۇ تىلى دەرسى ئۆتتى. ئۇساكا چەت ئەل تىلى ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ بىر ياش ئوقۇتقۇچىسىغا ئۇيغۇر تىلى دەرسى ئۆتتى. يەنە بىر بىر تونۇشىنىڭ ئالىي مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان بىر قىزىغا ئىنگلىز تىلى دەرسى ئۆتتى. ئەركىن سىدىقتىن ئۇيغۇر تىلى ئۆگەنگەن ئوقۇتقۇچى

ئۇيغۇرچىنى ھازىرمۇ ناھايىتى ياخشى سۆزلەيدۇ. ئۇ ھازىر يۇقىرىقى مەكتەپتە تۆرك تىلى ئوقۇتقۇچىسى بولۇپ ئىشلەۋاتىدۇ.

ياپونىيىدە ئوقۇغان 2 يىرىم يىل جەريانىدا، ئەركىن سىدىق جەمئىي 19 پارچە ئىلمىي ماقالە ئېلان قىلغان بولۇپ، ئۇنىڭ ئىچىدىكى 3 پارچە

ماقاله ئامېرىكىدا چىقىدىغان خەلقئارادىكى ئەڭ يۇقىرى دەرىجىلىك ئىلمىي تەتقىقات ژۇرناللىرىدا، يەنە بىرسى ياپونىيىنىڭ بىر مەملىكەتلىك ئىلمىي تەتقىقات ژۇرنىلىدا ئېلان قىلىندى. ياپونىيىلىكلەرنىڭ ئۆز ئۆلچىمى بويىچە ئېيتقاندىمۇ بۇ ناھايىتى زور نەتىجە بولۇپ، ئادەتتە ياپونىيىدىكى

دوكتورلۇقتا ئوقۇۋاتقان
ئوقۇغۇچىلار خەلقئارالىق
ژۇرنالدا پەقەت بىر پارچىلا
ئىلمىي ماقالە ئېلان قىلالىسىلا
دوكتورلۇق ئۇنۋانىغا
ئېرىشەلەيتتى. ئەركىن سىدىق
ئوقۇغان مەكتەپتىكىلەر ئۇنىڭ
تىرىشچانلىقىغا ئىنتايىن ھەيران
قېلىشتى. ھەممە ئۇنىڭ قولىغا
كەلتۈرگەن نەتىجىسىدىن

ئىنتايىن تەسىرلەندى. شۇڭا كۆپ قېتىم ئەركىن سىدىقنى مەكتەپ گېزىتىدە تونۇشتۇردى. ئەركىن سىدىق ۋەتەنگە قايتىدىغاندا، ئۇ مەكتەپتىكى بەزى پروفېسسورلار ئۇنىڭغا: "ئەگەر ئۆزۈڭدەك ياخشى ئوقۇيدىغان ئۇيغۇر ياشلار بولسا بىزگە تونۇشتۇرۇپ قويساڭ. بىز ئۇلارنى پۇلسىز ئوقۇتۇپ

قويساق"، دېدى. ئەركىن سىدىق 1988-يىلى 4-ئاينىڭ 24-كۈنى 1-تۇركۇم ياپونغا كەلگەن باشقا 13 نەپەر كىشىلەر بىلەن بىرلىكتە بىر پاراخوتتا ئولتۇرۇپ ۋەتەنگە قايتتى.

ئەركىن سىدىق ياپونىيىدە ئوقۇش جەريانىدا يۇقىرىدا تەسۋىرلىگەندەك تەبىئي-پەن ساھەسىدە خەلقئارالىق ئىلمي

تەتقىقات ژۇرناللىرىدا بىر قانچە پارچە ماقالە ئېلان قىلىپ، يېقىنقى زامان ئۇيغۇر تارىخىدا تۇنجى قېتىم مۇشۇ ئۇنداق ئىشلارنى قىلالىغان بىر ئۇيغۇرغا ئايلاندى. شۇڭا ئۇ ياپونىيىدىن ۋەتەنگە قايتىپ كېتىپ، كېيىن ئامېرىكىغا كەتكەندىن كېيىنمۇ، ئۇنىڭ ئىش-ئىزلىرى ئۇيغۇر دىيارىدا خېلى بىر مەزگىلگىچە

تەشۋىق قىلىنىدى. تەسىر دائىرىسى ناھايىتى چوڭ بولغان بىر قانچە ماقالىلەر ئېلان قىلىنىدى. يۇقىرىدا تىلغا ئېلىنغان «ئۆيلىنىش ئىچىدە ئىلگىرىلەش» دېگەن ماقالە مانا شۇنىڭ بىرى ئىدى. ئۇنىڭدىن باشقا، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى 1989-يىللىرى «ئەركىن سىدىق ھادىسىسى» دېگەن

ماۋزۇ ئاستىدا پۈتۈن مەكتەپ
بويىچە ئەركىن سىدىق روھىدىن
ئۆگىنىش ھەرىكىتى ئېلىپ
باردى. بۇ ھەرىكەت ئەينى
ۋاقىتتا ئۇيغۇر دىيارىدىكى باشقا
ئالىي مەكتەپلەرگىمۇ
كېڭەيتىلگەن ئىدى. مۇشۇ
تەرجىمىھالنىڭ «كىرىش سۆز»
قىسمىدا بىرىلگەن تۆمۈر
داۋامەتنىڭ ئەركىن سىدىققا

ئاتاپ يازغان شېئىرىمۇ مانا
ئاشۇ مەزگىلدە يېزىلغان ئىدى.

يۇقۇرقى رەسىم: ئەركىن

سىدىنىڭ ئوساكا ئېلېكترونلۇق خەۋەرلىشىش مەكتىپىدە ئوقۇۋاتقان ۋاقىتدا مەكتەپ ئىچىدە قالدۇرغان بىر خاتىرە رەسىمى. ئەركىن سىدىنىڭ سول قول تەرىپىدىكىسى ئۇنىڭ ئۇستازى پروفېسسور Chang Nion-Sock بولۇپ، ئۇ كىشى 2005-يىلى يازدا 78 يېشىدا ۋاپات بولدى.

يۇقىرىقى رەسىم: ئەركىن سىدىق 1986-يىلى ئەتىيازدىكى ياپونىيىنىڭ دۆلەتلىك بايرىمى "ساكۇرا بايرىمى" دا قالدۇرغان بىر خاتىرە رەسىمى.

يۇقىرىقى رەسىم: ئەركىن سىدىق 1986-يىلى 20-سېنتەبىر كۈنى ياپونىيىدە

ئۆتكۈزۈلگەن "9-نۆۋەتلىك چەت ئەللىك ئوقۇغۇچىلار ياپون تىلىدا تەشەببۇسنامە قىلىش مۇسابىقىسى" دىكى مۇكاپات تارقىتىش مۇراسىمىدا مۇكاپات تاپشۇرۇپ ئالماقتا. ئەركىن سىدىق بۇ مۇسابىقىدە 72 دۆلەتتىن كەلگەن ئوقۇغۇچىلار ئىچىدە 4-ئورۇنغا ئېرىشكەن. بۇ پائالىيەت ياپونىيىنىڭ

دۆلەتلىك تېلېۋىزور ئىستانسىسى بولغان KHN تېلېۋىزورىدا نەچچە كۈن تەكرار بېرىلگەن ئىدى.

يۇقىرىقى رەسىم: 1986-يىلى ئابدۇشۈكۈر مەمتىمىن ئەپەندى ياپونىيىگە كېلىپ،

كيوتو "مەركىزي ئاسىيا تەتقىقات مەركىزى" دە "ئوتتۇرا ئەسىر ئۇيغۇر مەدەنىيىتىنىڭ يىپەك يولىنىڭ بويىدىكى قامۇسى قۇتادغۇبىلىك" دېگەن ماۋزۇدا ئىلمىي دوكلات بەردى. بۇ دوكلاتنى ئەركىن سىدىق نەق مەيداندا ئۇيغۇرچىدىن ياپونچىغا تەرجىمە قىلىپ بەردى. بۇ رەسىم ئاشۇ

چاغـدىكى سـەھنىنىڭ بـىر كۆرۈنۈشى .

9 ـ بۆلۈم

جەنۇبىي كالىفورنىيەدىكى ماكىستىرلىق ئوقۇشى

ئەركىن سىدىق ياپونىيىدىن قايتـىپ كەلگەنـدىن كېيىن، فىزىكا فاكۇلتېتىـدىكى خالىدەم ئاپپـاي ئاغرىـپ قالغـانلىقى

ئۈچۈن، ئۇ يېتەكلەۋاتقان ئوقۇش پۈتتۈرۈش ئالدىدىكى 3 ئۇيغۇر ۋە بىر قازاق ئېلېكتىر كەسپى ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ ئوقۇش پۈتتۈرۈش ماقالىسىگە يېتەكچى بولدى. ئۇ چاغدا ئامېرىكىدىكى ئوقۇش تۈزۈمىدە تېخى رەسمىي چاقىرىق كەلمىگەن ئىدى. ئەركىن سىدىق بۇ ئوقۇغۇچىلارنى ھەر كۈنى

ئەتىگەن سائەت 8 دىن كەچ سائەت 5 كىچە ئۆز ئىشخانىسىغا يىغىۋېلىپ، ئۇلارنىڭ ئىلمىي ماقالە تەييارلاش ئىشىنى رەسمىي ياپونىيەدىكىدەك ئېلىپ باردى. شۇڭا بۇ ئوقۇغۇچىلارنىڭ قىزغىنلىقمۇ ئىنتايىن يۇقىرى بولۇپ، ئەركىن سەدىقاقا يىقىندىن ماسلىشىپ قاتتىق تىرىشتى. ئۇلار بىر قانچە

ئېلېكترومـــاگنىتلىق دولقـــۇن
مەسلىسى توغرىسدا ئالدى
بىـــلەن ماتېمـــاتىكلىق
فورمـــۇلىلارنى كەلتـــۈرۈپ
چىقىرىـــپ، ئانـــدىن ئۇلارنـــى
كومپيۇتېر ئارقىلىق ھېسابلاپ،
بۇنىڭـــدىن نەتـــجە چىقىـــپ
بولغاندا، ئۇلارنى گرافىك قىلىـــپ
ســـىزىپ چىقىـــپ، ئۇلارنـــى ئۆز
ماقالىلىرىگە كىرگۈزدى. بۇ ئىش

فاكۇلتېتتا ئۆنتايىن چوڭقۇر
تەسىر قوزغىدى. ئۇلار
ماقالىلىرىنى ئوقۇپ بولۇپ،
ئوقۇش پۈتتۈرىدىغاندا، بۇ 4
ئوقۇغۇچىدىن 3 كىشىنىڭ
ماقالىسى "ئەلا"، يەنە بىرسىنىڭ
بولسا "ياخشى" بولۇپ
باھالاندى. بۇ ئوقۇغۇچىلارنى
قولىدىن چىقىرىپ بولۇشىغىلا،
ئەركىن سىدىققا ئامېرىكىدىن

ئوقۇشقا قوبۇل قىلىنغانلىق
خەۋىرى كەلدى. گەرچە ئۇلار
چاقىرىق قەغىزىنى 6-ئاينىڭ
بېشىدىلا ماڭدۇرۇۋەتكەن
بولسىمۇ، ئۇ چاقىرىق ئەركىن
سىدىققا زادىلا تەگمىدى. شۇنىڭ
بىلەن 7-ئاي كىرگەندە ئۇلار
چاقىرىقنىڭ كۆپەيتىلگەن
نۇسخىسىدىن يەنە بىرنى
ماڭدۇردى. بۇ ئارىلىقتىكى بىر

ئاي ۋاقتتنى ئەركىن سىدىق ئىنتايىن تىت-تىتلىق ئىچىدە ئۆتكۈزدى.

ئەركىن سىدىق شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا ئوقۇۋاتقان ۋاقتىدىلا ئۇنى ئەڭ ئېچىندۇرغان بىر ئەھۋال ئۇيغۇرلارنىڭ ئالىي مەكتەپتە ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىشدىكى ئارقا ئىشىك مەسىلىسى ئىدى. ئارقا

ئىشكىنىڭ ئېغىرلىقىدىن، ھەر يىلى ئالىي مەكتەپكە ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش ئىمتىھان قەغىزىنى تەكشۈرىدىغان ۋە ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىنىدىغان ۋاقىتتا، پۈتۈن ئۇيغۇر دىيارىدىكى ئالىي مەكتەپكە كىرىش يېشىدىكى باللىسى بار ئاتا-ئانىلار جىددىي ھەرىكەتكە كېلىپ، باللىسىنىڭ ئىشىغا يول ماڭىدۇ. نۇرغۇن

ئۇقتىساداتتىن ئايرىلىپ،
باللىرىنى ئالىي مەكتەپكە
يەنىلا قوبۇل قىلدۇرالمايدىغان
ئىشلار داۋاملىق بولۇپ تۇرىدۇ.
ئىشىنىڭ ئەڭ ئېغىر يېرى، پۈتۈن
ئۇيغۇر خەلقى ئوقۇغۇچى قوبۇل
قىلىش سىستېمىسىغا ئىشەنمەس
بولۇپ كەتكەن بولۇپ، ھەر يىلى
ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش
باشلانغاندا، نۇرغۇن ئاتا-ئانىلار

ۋەھىمگە چۈشىدۇ. ئارقا ئىشىك بىلەن ئالىي مەكتەپكە كىلىپ قالغان ئوقۇغۇچىلار دەرسكە يېتىشەلمەيدۇ. ئۇيغۇرلار رەھىمدىل بولغاچقا، كۆپىنچە ئوقۇتقۇچىلار ئاشۇ ئاجىز ئوقۇغۇچىلارنىمۇ بىر ئامال قىلىپ ئوقۇش پۈتتۈرۈۋالسۇن، دەپ، پۈتۈن سىنىپنىڭ ئوقۇتۇش سەۋىيىسىنى تۆۋەنلىتىدۇ.

مۇشۇنداق بىر زەنجىرسىمان
جەرىيان تولۇقلاپ كېلىۋاتسا، ئۇيغۇر
ئالىي مائارىپى يېتەرلىك
دەرىجىدە تەرەققىي قىلالماي،
بارغانسېرى ئارقىغا چېكىنىدۇ.
ئەركىن سىدىقنىڭ نەزىرىدە، بۇ
ئەھۋالغا ھەققىي كۆڭۈل
بۆلىدىغان باشقا مىللەت
كىشىلىرىنىڭ بولۇشى مۇمكىن
ئەمەس. ئۇنى چوقۇم ئۇيغۇرلار

ئۆزى ئوڭششى كىرەك ئىدى.
شۇڭا ياپوندا ئوقۇش جەريانىدا،
ئەركىن سدىق بۇ ئىش ئۈستىدە
نۇرغۇن باش قاتۇرۇپ، بۇ
ئەھۋالنى ئۆيغۇرلارنىڭ ھازىرقى
ئېڭىغا تايىنىپ تۈرۈپ
ئوڭشاشنىڭ مۇمكىن
ئەمەسلىكىنى، ئۇنىڭ ئەكسىچە،
ئۇنى تۈزۈم ۋە ئۇنۇملۇك
ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش

سستىپىسى ئارقىلىق تۈزلەش
كېرەكلىكىنى ھېس قىلدى.
ھەممىدە ئۇيغۇرلارنىڭ ئالىي
مەكتەپكە ئوقۇغۇچى قوبۇل
قىلىشدىكى ئارقا ئىشكىنى
پۈتۈنلەي يوق قىلىۋېتىش
تەدبىرىنى ئويلاپ چىقتى.
ئەركىن سىدىق ئۆز ئويلىرىنى
مائارىپ نازارىتىنىڭ مۇئاۋىن
باشلىقلىرى سۇلتان مۇئەللىم

بـــلەن تىلۋتقـــان مـــۇئەللىم (ياتقان يېرى جەننەتتە بولغاي) لەرگە ئاغزاكـى ئېيتقانـدا، ئۇلار ئىنتايىن خۇشال بولۇپ، ئەركىن سـدىقتىن ئۆزى ئويلىغـانلىرىنى تەپسىلىي يېزىپ چىقىپ، ئۇلارغا يوللاشنى تەلەپ قىلدى. لېكىن، ياپونىيـدىن قايتىـپ كېلىـپ، ئامېرىكىغا مـاڭغۇچە بولغان 3 ئاي ۋاقىـــت ئىچـــدىكى

يۇقىرىقىدەك بىر قاتار ئىشلارنىڭ
ئالدىراشچىلىقى بىلەن، ئەركىن
سىدىقنىڭ ئۆز ئويلىرىنى يېزىپ
چىقىشىغا پۇرسەت بولمىدى.
ئەركىن سىدىق بۇ ئىش ئۈچۈن
ھازىرغىچە پۇشايمان قىلىدۇ.
ھەمدە ئۆز-ئۆزىدىن داۋاملىق
«ئەگەر مەن چەت ئەلدە تۇرۇپ
قالماي، ئۇيغۇر دىيارىغا قايتىپ
كېتىپ ئىشلىگەن بولسام،

يۇقىرىقىدەك ئىشلاردا
ئويلىغانلىرىمنى ئەمەلگە
ئاشۇرالىغان بولاتتىممۇ؟ مېنىڭ
ئاشۇنداق قىلىشىمغا يول
قويۇلاتتىمۇ؟ ئەگەر يول
قويۇلغان بولسا، ئۇنداق قىلىشنى
قانچىلىك ۋاقىت
داۋاملاشتۇرالىغان بولاتتىم؟»
دەپ سورايدۇ.

1988-يىلى 7-ئاينىڭ

بېشىدا ئامېرىكىنىڭ ئوقۇش
چاقىرىقنى تاپشۇرۇپ
ئالغاندىن كېيىن، ئامېرىكىدىكى
مەكتەپنىڭ ئەھۋالىنى زادىلا
چۈشەنمەيدىغان ئەركىن سىدىق
خەتتە ئېيتىلغان مەكتەپكە
تىزىمغا ئالدۇرۇش ۋاقتىغا
ئەمەل قىلىش ئۈچۈن (كېيىن
ئۇقسا، ئۇ ئەسلىدە ئامېرىكىلىق
ئوقۇغۇچىلاردىن تەلەپ قىلىغان

تىزىملىتىش ۋاقتى ئىكەن)، 8-
ئاينىڭ بېشىدا بولىدىغان قۇربان
ھېيتقىمۇ قارىماي، 7-ئاينىڭ
ئاخىرى بېيجىڭغا قاراپ يول
ئالدى. ھەمدە 1988-يىلى
7-ئاينىڭ 29-كۈنى
ئامېرىكىنىڭ كالىفورنىيە
شتاتىدىكى لوس ئانژېلىس
شەھىرىگە يېتىپ باردى. لېكىن،
بۇ مەكتەپتىكى دەرس 9-

ئاينىڭ بېشىدا باشلىنىدىغان بولۇپ، ئەركىن سىدىق بىر ئاي بىكار بولۇپ قېلىپ، TOEFL ئىمتىھانىغا تەييارلىق قىلدى. ھەمدە شۇ ئارىلىقتا ماشىنا ھەيدەشنى ئۆگىنىپ، شوپۇرلۇق كىنىشكىسى ئېلىۋالدى.

كالىفورنىيەدە ئالىي مەكتەپلەر شتات ئۈنىۋېرسىتېتلىرى ۋە خۇسۇسىي ئۈنىۋېرسىتېتلىرى

مەكتەپلەر، دەپ ئىككىگە
بۆلۈنىدۇ. خۇسۇسىيلار
ئىگىلىكىدىكى داڭلىق
مەكتەپلەردىن ستانفورد
ئۇنىۋېرسىتېتى، كالىفورنىيە
تېخنىكىلىق ئىنستىتۇتى ۋە
جەنۇبىي كالىفورنىيە
ئۇنىۋېرسىتېتى دېگەنلەر بار
بولۇپ، ئۇنىڭدىن باشقا يەنە
چوڭ-كىچىك ئالىي دەرىجىلىك

مەكـــتەپلەردىن 100 دىــــن
ئارتــۇقى بـــار. شـــتات
ئىگىلىكىـدىكى مەكــتەپلەردىن
كـالىفورنىيە ئۇنىۋېرسـتېتىدىن
10 مەكتەپ، كالىفورنىيە شتات
ئۇنىۋېرسىتېتىدىن 22 مەكـتەپ،
ۋە جەمئىـيەت ئىنـسـتىتۇتى
(ئىنگلىـزچە " Community
College") دەپ ئاتىلىدىغان 2
يىللىق ئالىي مەكتەپتىن 105

مەكتەپ بار. بۇلارنىڭ ئىچىدە كالىفورنىيە ئۇنىۋېرسىتېتى تەتقىقاتنى ئاساس قىلىدىغان مەكتەپ بولۇپ، ئۇلاردا دوكتورلۇق ئۇنۋانىغىچە بېرىلىدۇ. كالىفورنىيە شتات ئۇنىۋېرسىتېتىدا بولسا ماگىستىرلىق ئۇنۋانىغىچە بېرىلىدۇ. جەمئىيەت ئىنستىتۇتى بولسا بىر قىسىم ئوقۇغۇچىلارنى

ئوتتۇرا تېخنكوم ئوئۇانى بىرىپ جەمئىيەتكە چىقرىپ، يەنە بىر قىسىم ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئورتاق دەرسلىرىنى ئۆتۈپ تۈگىتىپ، ئۇلارنى قالغان 2 يىللىق ئوقۇشنى يۇقىرىقى قالغان 2 خىل ئالىي مەكتەپتە ئوقۇشقا تەييارلايدۇ. ھەر بىر مەكتەپتە 20-30 مىڭ ئەتراپىدا ئوقۇغۇچى بولىدۇ.

ئەركىن سىدىقنى قوبۇل قىلغىنى لوس ئانژېلس شەھىرىگە 30 كىلومېتىر كېلىدىغان "Northridge" دېگەن شەھەرگە جايلاشقان كالىفورنىيە شتات ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ فىزىكا فاكۇلتېتى ئىدى (تور بەت ئادرېسى: http://www.csun.edu).

ئۇ ئىنگلىزچە « Cafilornia State University, Northridge (CSUN)» دەپ ئاتىلىدۇ. ئەسلىدە مۇشۇ فاكۇلتېتتا "Paul Chow" ئىسىملىك بىر خەنزۇ پروفېسسور بار بولۇپ، ئەينى ۋاقىتتا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىكى ئايشەم ئاپپاي بىلەن سۇلتان مۇئەللىملەر بىر قېتىم ئامېرىكىغا

ئېكسكۇرسىيگە كەلگەندە مۇشۇ پروفېسسورنىڭ ياردىمى بىلەن ئىككى مەكتەپ ئارىسىدا دوستلۇق مۇناسىۋىتى ئورناتقان ئىدى. يەنە مۇشۇ Paul Chow دېگەن پروفېسسورنىڭ ياردىمى بىلەن بۇ قېتىمقى ئوقۇغۇش پۇرسىتىنى ھەل قىلغانىدى. مەكتەپ ئوقۇغۇش پۇلىنى كۆتۈرۈۋەتكەن بولۇپ،

ئەركىن سەدىقىي يەنە "ياردەمچى ئوقۇتقۇچى" لىق خىزمىتى بېرىلگەن ئىدى. شۇڭا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ئۇنىڭ ئامېرىكىغا كېلىش يول كىراسىنى چىقىرىپ بەرگەن بولۇپ، ئامېرىكىغا كەلگەندىن كېيىنكى تۇرمۇشىنى ئىقتىسادىي جەھەتتە ئۆزى قامدايتتى.
كالىفورنىيەدىكى مەكتەپلەر

چەت ئەللىك ئوقۇغۇچىلاردىن ئالىدىغان ئوقۇش پۇلى 2 تۈرگە بۆلۈنىدىغان بولۇپ، ئۇنىڭ بىرسى "ئوقۇش پۇلى" (ئىنگلىزچە "Tuition") دەپ ئاتىلىپ، يەنە بىرسى "تىزىملىتىش پۇلى" (ئىنگلىزچە "Registration Fee") دەپ ئاتىلىدۇ. كالىفورنىيە نوپۇسىدىكى كىشىلەر پەقەت

"تىزىملىتىش پۇلى" نىلا تۆلەيدىغان بولۇپ، چەت ئەللىكلەر بولسا ھەر ئىككىلىسىنى تۆلەيدۇ. ئەركىن سىدىق بولسا پەقەت "تىزىملىتىش پۇلى" نىلا ئۆزى تۆلەيتتى. پروفېسسور Paul Chow ئەسلىدە جۇڭگودىكى بىر كەمبەغەلنىڭ بالىسى بولۇپ، ئۇ كىچىك ۋاقتىدا ئامېرىكىغا

باربدىغان بىر يۈك توشۇش پاراخوتىغا يوشۇرۇنۇۋېلىپ قانۇنسىز كېلىپ، كېيىن دوكتورلۇققىچە ئوقۇپ، ھازىرقى مەكتەپكە پروفېسسور بولغان ئىكەن. ئۇ ئۇيغۇرلارغا ئالاھىدە كۆڭۈل بولىدىغان كىشى بولۇپ، ئاشۇ كىشىنىڭ ياردىمىدە ئۇيغۇر دىيارىدىن بۇ مەكتەپكە جەمئىي 5 ئۇيغۇر ۋە بىر قىرغىز

ئوقۇغۇچى كېلىپ ئوقۇغان.
ئەركىن سىدىقنىڭ بۇرۇنقى
تەتقىقات نەتىجىلىرىگە
ئاساسەن، ئۇ كېلىشتىن بۇرۇن
CSUN نىڭ فىزىكا فاكۇلتېتى
تەتقىقاتتا فاكۇلتېت بويىچە
ئەڭ ئالدىدا ماڭىدىغان، مۇشۇ
مەكتەپ بىلەن كالىفورنىيە
تېخنىكىلىق ئىنستىتۇتى دا تەڭلا
پروفېسسور بولۇپ ئىشلەيدىغان

«Ryoichi Seki» ئىسملىك پروفېسسورنى ئۇنىڭغا يېتەكچى ئوقۇتقۇچى قىلىپ بېكىتىپ قويىدى. بۇ پروفېسسورنىڭ ئەسلى مىللىتى ياپونىيىلىك بولۇپ، ئامېرىكىدا ئوقۇپ، دوكتورلۇقنى پوتتۇرگەندىن كېيىن، ئامېرىكىدا پروفېسسور بولۇپ قالغان ئىكەن. شۇنداق قىلىپ، ئەركىن سىدىق

ياپونىيىدە كورىيە مىللىتىدىن
بولغان پروفېسسورنىڭ قولىدا،
ئەمدى ئامېرىكىدا بولسا
ياپونىيىلىك پروفېسسورنىڭ
قولىدا ئىشلىدى.
ئەركىن سىدىقنىڭ بۇرۇنقى
ئوقۇغىنى ئېلېكتر ئىنژېنېرلىقى
بولسىمۇ، بۇ مەكتەپنىڭ فىزىكا
فاكۇلتېتىغا قوبۇل قىلىنغانلىقى
ئۈچۈن، كەسىپ ئۆزگەرتىشكە

تــوغرا كەلــدى. شــنجاڭ ئۇنىۋېرســتېتىدىكى ئومــۇمىي دەرسلەر قاتارىدا ئوقۇغان بىر قىسىم تۆۋەن دەرىجىلىك فىزىكا دەرســدىن باشــقا، ئۇنىــڭ فىزىكىدىن خەۋىرى يوق ئىدى. ھەمدە فىزىكىلىق ئاتالغۇلارنىڭ ئىنگلىزچىسى ئۇياقتا تۇرسۇن، خەنزۇچىسى ۋە ئۇيغۇرچىسىنىمۇ ئاڭلاپ باقمىغان ئىدى. ئۇنىڭ

ئۈستىگە ئۇ ھەر ھەپتىسى 20 سائەت (يەنى 2 يېرىم كۈن) تەجرىبە دەرسى ئۆتمىسە بولمايتتى. شۇڭا ۋاقىت ئۇنىڭ ئۈچۈن ئىنتايىن قىممەتلىك بولۇپ كەتتى. ئامېرىكىدىكى ئالىي مەكتەپلەر چەت ئەللىك ئاسپىرانت ئوقۇغۇچىلىرىدىن ھەر مەۋسۇمدا 9 ئوقۇش نومۇرى (يەنى 3 ئوقۇش نومۇرلۇق

دەرستىن 3 نى) تاللاشنى تەلەپ قىلىدۇ. ئەركىن سىدىقىمۇ دەسلەپتە 3 دەرس تاللىدى. ئەمما بۇ يەردە ئوقۇتقۇچىلار دەرس ئۆتكەندە كىتاب بويىچە ئۆتمەي، ھەمدە كىتابنىڭ قايسى قىسمىنى ئۆتىدىغانلىقىنىمۇ دوسكىغا يېزىپمۇ قويماي دەرس سۆزلەيدىغان بولغاچقا، ئەركىن

سىدىق ئىشنىڭ باش-ئاخىرىنى ئاڭقىرىپ بولغۇچە بىر دەرسنىڭ مەۋسۇم ئاربلىقىدىكى ئىمتىھان ۋاقتى بولۇپ قالدى. ئەركىن سىدىق ئىلاجسىز نۇرغۇن يول مېڭىپ يۈرۈپ، ئۆزىنىڭ بىر دەرسىنى قىسقارتتى. شۇنىڭ بىلەن مەۋسۇم ئاخىرىدا قالغان 2 دەرستە "A" (يەنى "ئەلا") نومۇر ئالدى. ئىككىنچى

مەۋسۇمدىن باشلاپ سىنىپتىكى باشقا ئوقۇغۇچىلار ئەركىن سىدىقتىن دەرس سورايدىغان بولدى.

1989-يىلى 5-ئاينىڭ ئاخىرى ئەركىن سىدىق تۇغقان يوقلاش ۋە ئايالى ئامانگۈلنى ئامېرىكىغا ئەكىلىش ئۈچۈن بېيجىڭگە باردى. ئۇ يۇرتقا مېڭىشتىن بۇرۇن ئالدى بىلەن

ئامېرىكا كونسۇلخانىسىغا
بېرىپ، ئۆزىنىڭ ئامېرىكىغا
قايتىپ كېتىش ۋىزىسى بىلەن
ئامانگۈلنىڭ ئامېرىكىغا بېرىش
ۋىزىسىنى بېجىرمەكچى بولدى.
3-ئىيۇل كۈنى ئاخشىمى
بېيجىڭدا چوڭ ۋەقە بولدى.
ئەركىن سىدىق شىنجاڭ ئىش
بېجىرىش ئىدارىسى
مېھمانخانىسىدا بولغاچقا، ئۇق-

بومبىلارنىڭ پارتلاش ئاۋازلىرىنى ئاڭلاپ تۇردى. بۇ ئىشلاردىن ھېچ قانداق خەۋىرى يوق ئامانگۈل 4-ئىيۇل كۈنى ئەتىگەندە ئەمدى 5 ئايلىق بولغان ئوغلى دىلشاتنى قۇچىقىدا كۆتۈرۈپ، ئايروپىلانغا ئولتۇرۇپ بېيجىڭگە كەلدى. ئۇ كۈنى بېيجىڭنىڭ يوللىرى پۈتۈنلەي توسۇلۇپ كەتكەن

بولۇپ، قاتناش پۈتۈنلەي پالەچ
ھالەتكە چۈشۈپ قالغان ئىدى.
ئەركىن سىدىق بېيجىڭ
ئايرودرومىغا بارىدىغان قاتناش
قورالى تاپالماي، تىت-تىت
بولۇپ تۇرغاندا، ئۆزى تۇرغان
مېھمانخانىدىن بىر مىنبۇسنىڭ
ئۈيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق خەلق
ھۆكۈمىتىدىن كېلىدىغان بىر
قىسىم كىشىلەرنى ئەكېلىش

ئۈچــۈن ئايرودرومغــا
بارىــدىغانلىق خەۋىرىنــى
ئاڭلىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئاشۇ
ماشــىنىدا ئولتــۇرۇپ، يولــدا
تېــختچە كۆيۈۋاتقــان ھەربــي
ماشىنىلارنىڭ ئارىسىدىن ئۆتۈپ،
ئايرودرومغــا بېرىــپ، ئامــانگول
بىــلەن دىلشاتنى مېھمانخانىغا
قــايتۇرۇپ كەلــدى. 4-ئيــۇل
ۋەقەسى تۈپەيلىدىن ئامېرىكا

كونسۇلخانىسى ۋاقىتلىق ئىشتىن توختىغان بولغاچقا، ئۇلار 10 كۈنگىچە ۋىزا بېجىرەلمەي بېيجىڭدا تۇرۇپ، ئاندىن ۋىزا بېجىرىپ ئۈرۈمچىگە قايتتى.

1989-يىلى 8-ئاينىڭ ئاخىرى ئەركىن سىدىق بىلەن ئامانگۈل 4 ياشلىق قىزى دىلنارىنى ئامانگۈلنىڭ ھەدىسىگە، 7 ئايلىق ئوغلى

دىلشاتنى ئامانگۈلنىڭ ئاپىسىغا بېقىپ بېرىشكە قالدۇرۇپ، ئۆزلىرى ئامېرىكىغا قايتىپ كەلدى. ئۇنىڭدىن كېيىن ئەركىن سىدىق ئۆز ئوقۇشىنى داۋاملاشتۇرۇپ، ئامانگۈل ئۆزلۈكىدىن ئىنگلىز تىلى ئۆگىنىپ، LFEOT ئىمتىھانىغا تەييارلىق قىلدى. بىر ئانا ئۆچۈن 7 ئايلىق بالىنى سۈتتىن

مەجبۇرى ئايرىپ، ئۇنى ئاتا-
ئانىسىغا قويۇپ قويۇپ، يەر
شارىنىڭ يەنە بىر تەرىپىگە
كېتىش ئانچە ئاسان ئىش
ئەمەس ئىدى. شۇڭا بۇ بىر
مەزگىل ئامانگۈل ئۈچۈن
ئۆمرىدىكى ئەڭ قىيىن ۋە
ئازابلىق ۋاقىتلار بولدى. قولىغا
كىتاب ئالسىلا، خىيالىغا باللار
كىرىۋالاتتى. ئۇخلىسىلا چۈشىدە

ئۆزنىي ئىزدەۋاتقان باللىرىنى كۆرەتتى. ئەركىن سىدىق بولسا ئۆز ئوقۇشىنى ئوقۇپ، فاكۇلتېتتىكى خىزمىتىنى ئىشلەشتىن سىرت، يەنە مەكتەپنىڭ "ئاكادېمىيلىك ياردەم مەركىزى" دەپ ئاتىلىدىغان، دەرستە قىينىلىۋاتقان ئوقۇغۇچىلارغا دەرس چۈشەندۈرۈپ قويىدىغان

ئورۇندىمۇ ئىشلىدى. ھەمدە ئۆز ئالدىغا فىزىكا ۋە ماتېماتىكا دەرسلىرى بويىچە سائىتىگە 12 دوللار ھەق ئالىدىغان دەرس چۈشەندۈرگۈچى (ئىنگلىزچە "Tutor") بولۇپمۇ ئىشلىدى. بىر مەزگىل ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن ئۇنىڭ ئوقۇغۇچىلىرى ئىنتايىن كۆپىيىپ كېتىپ، ھەر شەنبە ۋە يەكشەنبە كۈنلىرى

كۇنگە 12 سائەت ئىشلەشكە
توغرا كەلدى. ئەركىن سىدىق
مۇشۇنداق ئىشلارنى قىلىپ
تۇرۇپمۇ ئۆزىنىڭ دەرسى ۋە
تەتقىقاتىدا ناھايىتى ياخشى
نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈرۈپ،
1990-يىلى 5-ئايدا ئەلا
نەتىجە بىلەن ماگىستىرلىق
ئۇنۋانىغا ئېرىشتى. ماگىستىرلىق
ئوچۇن ئوقۇغان دەرسلەرنىڭ

ئىچىدە پەقەت بىرلا دەرستىن "B" نومۇر ئالغاندىن باشقا، قالغان دەرسلەرنىڭ ھەممىسىدە "A" ئالدى. ئەركىن سىدىق 1989-يىلى 5-ئايدا فىزىكا فاكۇلتېتى ھەر يىلى پەقەت بىرلا ئاسپىرانت ئوقۇغۇچىغا بېرىدىغان "C. Y. Liang خاتىرە مۇكاپاتى" غا ئېرىشىپ، بىر مۇكاپاتنامە بىلەن 1200

دوللار پۇل مۇكاپات ئالدى. 1990-يىلى 5-ئايدا بولسا فىزىكا فاكۇلتېتى ھەر يىلى پەقەت بىرلا ئاسپىرانت ئوقۇغۇچىغا بېرىدىغان "ئىلغار ياردەمچى ئوقۇتقۇچى مۇكاپاتى" غا ئېرىشتى. ئۇنىڭ ماگىستىرلىق ئۇنۋانى ئۇچۇن مىكرو-دولقۇن تېخنىكىسىغا ئائىت تەتقىقات ئېلىپ بېرىپ

يازغان ئىلمىي ماقالىسى ئامېرىكىدا چىقىدىغان خەلقئارالىق ئىلمىي ماقالە ژۇرنىلى "قوللانما فىزىكا ژۇرنىلى" (ئىنگلىزچە " Journal of Applied Physics") دا ئېلان قىلىندى.

1989-يىلى 10-ئايدىن باشلاپ ئەركىن سىدىق مىكرو-دولقۇن تېخنىكىسى كەسپى بار

باشقا ئالىي مەكتەپلەرنىڭ
ئېلېكتر ئىنژېنېرلىقى كەسپىدىكى
دوكتورلۇق ئوقۇشىغا ئىلتىماس
قىلىشقا باشلىدى. ئۇ جەمئىي
10 دەك مەكتەپكە ئىلتىماس
قىلغان بولۇپ، ئۇنىڭغا ئۇلارنىڭ
ئىچىدىكى 6 ئالىي مەكتەپتىن
چاقىرىق كەلدى. بۇ مەكتەپلەر:
كالىفورنىيە ئۇنىۋېرسىتېتى
(داۋىس، كالىفورنىيە)، جەنۇبىي

كالىفورنىيە ئۇنىۋېرسىتېتى (لوس ئانژېلىس، كالىفورنىيە)، ئوتتۇرا فلورىدا ئۇنىۋېرسىتېتى، ئۇتاھ ئۇنىۋېرسىتېتى (سالت لاكە شەھىرى)، ماركۇېتتا ئۇنىۋەرسىتېتي (مىلۋائۇكە، ۋىسكونسىن)، ۋە رىكە ئۇنىۋېرسىتېتى (خىيوستون، تېكساس). ئەمما، ئامېرىكىدا ئېلېكتىر ئىنژېنېرلىق كەسپىگە

قوبۇل قىلىنغان چەت ئەللىك
ئوقۇغۇچىلارغا كۆپىنچە ھاللاردا
1-يىلى ئوقۇش مۇكاپات پۇلى
بېرىلمەيدىغان بولغاچقا،
ئەركىن سېدىقنىڭ بىرەر
مەكتەپكە بېرىپ ئوقۇشقا
ئىقتىسادىي جەھەتتىكى مادارى
يەتمەيدى. شۇنىڭ بىلەن
ئامانگۈل بىلەن
مەسلىھەتلىشىپ، بۇ ئوقۇشنى

بىر يىل كېچىكتۈرۈپ، بىر يىل
ئىشلەپ پۇل تېپىش قارارىغا
كەلدى. 1990-يىلى سوۋېت
ئىتتىپاقى يېڭىدىن پارچىلىنىپ،
ئامېرىكىنىڭ نۇرغۇن دۆلەت
مۇداپىئەسى بىلەن
مۇناسىۋەتلىك سانائىتى ۋەيران
بولۇپ، ئىشسىزلار كۆپىيىپ
كەتكەن بىر مەزگىل بولۇپ،
يېڭى ئوقۇش پۈتتۈرگەن

ئوقۇغۇچىلار ئۇچۇن خىزمەت تېپىش ئىنتايىن قىيىنلىشىپ كەتتى. ئۇنىڭ ئۇستىگە ئەركىن سىدنىق بىر چەت ئەللىك بولۇپ، ئۇ پەقەت ۋاقىتلىق ئىشلەپ تۇرماقچى ئىدى (ئامېرىكا ماگىستىرلىق ئۇنۋانىغا ئېرىشكەن چەت ئەللىك ئوقۇغۇچىلارغا بىر يىللىق، دوكتورلۇققا ئېرىشكەنلەرگە بىر يېرىم يىللىق

ئىشلەپ پراكتىكا قىلىش پۇرسىتى بېرىدىغان بولۇپ، بۇنداق ئىشلەش قانۇنلۇق ئىدى.) ئەركىن سىدىق شىركەتلەردىن خىزمەت ئىزدەپ زادىلا ئىش تاپالمىدى. ئۇنىڭدىن كېيىن بىر قانچە چوڭ رېستورانغا كۈتكۈچى بولۇش ئۈچۈن ئىلتىماس قىلغىلى بارسا "بىز ماگىستىرلىق ئۇنۋانى

بـــارلارنى ئالمـــايمز"، دەپ
تۇرۇۋالـدى. ئەركـن سـدىق
تۇرۇۋاتقان جاي هوللىۋود كنو
بازىسغا يېقىن ئىدى. ئۇ "كنو
ئارتىسلىرىنىڭ بالىسنى باقسا،
خېلى كـوپ مـائاش ئالغلى
بولـىدىكەن"، دەپ ئاڭــلاپ،
گېــزىتتىن بـــالا بـــاقىقۇچى
ئىزدەۋاتقـان ئېلانلارنى تېپـىپ،
بىر قانچە يەرگە تېلېفون قىلسا،

ئۇلار "بىز ئەر كىشىنى ئالمايمىز"، دېدى. (ئەركىن سىدىق بۇرۇن ئۆز ئۇكىلىرىنى بېقىپ باققان بولۇپ، بالىغا بەك ئەستايىدىل قارايدىغان بولغاچقا، بۇنىڭغا ئىنتايىن ئىشەنچ قىلغان ئىدى.) ئاشۇنداق يول تاپالماي يۈرگەن كۈنلەرنىڭ بىرىدە ئۇ 10 دەك ئادەمنى بار بىر كىچىك

شىركەتتىن خىزمەت تاپتى. بۇ
شىركەت قىلىدىغان ئىش باشقا
شىركەتلەر ئىشلەپ چىقارغان،
كۆپ قەۋەتلىك تۇتۇق يولى بار،
ناھايىتى مۇرەككەپ ئېلېكتىر
ئەسۋابلىرىغا ئىشلىتىدىغان
تاختايلارنى تەكشۈرۈش ۋە
سىناق قىلىش ئىدى. لېكىن
شىركەتنىڭ ئىگىسىدىن باشقىلار
ئاساسەن ئالىي مەكتەپتە

ئوقۇپ باقمىغانلار بولۇپ، كۆپىنچىسى مېكسىكىلىقلار ئىدى. ئىنگلىزچىنى تۈزۈكرەك سۆزلىيەلمەيتتى. ئەركىن سىدىنقا ئاشۇلارنىڭ قاتاردا سائىتىگە 5 دوللار ئىش ھەققى بەردى. ئۇ چاغدا ئەركىن سىدىقنىڭ ئايلىق ياتاق ئىجارىسى 350 دوللار بولۇپ، ئامانگۈل بىلەن ئىككىسىنىڭ

ئايلىق تامىقى ئۈچۈنمۇ 150-200 دوللار پۇل كېتەتتى. شۇڭا پەقەت يۇقىرىقى شىركەتتىكى خىزمەتكە تايانغاندا، ھېچ قانداق پۇل يىغقىلى بولمايتتى. شۇڭلاشقا ئەركىن سىدىق بىر تەرەپتىن ئىشلەپ تۇرۇپ، يەنە بىر تەرەپتىن داۋاملىق خىزمەت ئىزدىدى. ھەمدە بىر تونۇشنىڭ تونۇشتۇرۇشى بىلەن يەنە بىر

شىركەتتە ئىش تاپتى. بۇ شىركەت يۇقىرىدا تەسۋىرلەنگەن ئېلېكتىر ئەسۋابلىرىغا ئىشلىتىدىغان توك يولى تاختىسىنى ئىشلەپ چىقىرىدىغان شىركەت ئىدى. بۇ شىركەت ئەركىن سىدىققا سائىتىگە 6.5 دوللار ئىش ھەققى بەردى. شۇڭلاشقا بىلەن ئەركىن سىدىق 1-شىركەتتە ھەر كۈنى 5

سائەت (ئەتگەن سائەت 7 دىن 12 گىچە)، 2-شىركەتتە 8 سائەت (چۈشتىن كېيىن سائەت 1 دىن كەچ سائەت 9 غىچە) ئىشلەيدىغان قىلىنغانىدى. ئەتگىنى ئۆيدىن سائەت 6 دە چىقىپ كەتسە، كەچلىكى سائەت 10 لاردا قايتىپ كېلەتتى. بەزى كۈنلىرى ئارتۇق ئىشلەپ، سائەت 12 لەردە

قايىتىپ كېلىدىغان ۋاقتىمۇ بولدى. لېكىن، بۇ 2 شىركەتتە ئىشلەپمۇ، ئۇنىڭ ھەر ئايدا يىغالايدىغان پۇلى 500 دوللارغا بارمىدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۇنىڭ قىلىدىغىنى بىر خىل تۆۋەن دەرىجىلىك خىزمەتلەر بولغاچقا، ئۇ داۋاملىق باشقىلارنىڭ ئەسكى مۇئامىلىسىگە ئۇچراپ، روھىي

جەھەتتىن ئىنتايىن ئازاب چەكتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ كالىفورنىيە ئۇنىۋېرسىتېتىغا تېلېفون قىلىپ، ھېچ بولمىغاندا ئۆزىگە ياردەمچى ئوقۇتقۇچىلىق خىزمىتى بېرىشنى تەلەپ قىلدى. (بۇ مەكتەپنىڭ ئىنگلىزچە ئىسمى Uniwersiteti of » «California, Davis بولۇپ،

قــــسقارتىلىپ «UCD» دەپ ئاتىلىدۇ.) ھەمــدە ئۆزىنىــڭ ماگىستىرلىق ئوقۇشى جەريانىدا ئوقۇتقــۇچىلىقتىن ئالغــان مۇكاپاتىنىڭ ئىشنى فاكۇلتېت مۇدىرىغــا ئېيتتــى. فاكۇلتېت مــۇدىرى ئەركىــن سىدىقنىڭ ئەھۋالىنى بىرەر قۇر تەپسىلىي تەكشۈرۈپ چىققاندىن كېيىن، ئۇنىڭغا ھەر ئايدا 25 پىرسەنت

(يەنى ھەپتىسىگە 10 سائەت) ئىشلەيدىغان ياردەمچى ئوقۇتقۇچىلىق خىزمىتىنى بېرىشنى قارار قىلدى. UCD نىڭ چەت ئەللىك ئوقۇغۇچىلاردىن تەلەپ قىلىدىغان يىللىق ئوقۇش پۇلى 13 مىڭ دوللاردىن ئارتۇق ئىدى. ئەركىن سىدىق بىلەن ئامانگۈل بىر-ئىككى ھەپتە

قاتتىق ئويلىنىپ، ئاخىرى شىمالىي كالىفورنىيەگە جايلاشقان بۇ UCD كە كېتىش قارارىغا كەلدى. ھەمدە 1990-يىلى 8-ئاينىڭ ئاخىرى ئۇلار بارلىق يۈك-تاقلىرىنى ئۆزلىرىنىڭ ئىككى كىچىك ماشىنىسىغا قاچىلاپ (بۇ ماشىنىلار كونا ماشىنىلار بولۇپ، ھەر بىرىنى 700 دوللاردىن

سېپتۇالغان)، شىمالىي كالىفورنىيەدىكى شتاتات پايتەختى بولغان ساكرامەنتو (ئىنگلىزچە «Sacramento») شەھەرگە 30 كىلومېتىر، سان فرانسىسكو (ئىنگلىزچە « San Francisco») شەھەرگە 100 كىلومېتىر كېلىدىغان، ئىنگلىزچە «Davis» دەپ ئاتىلىدىغان شەھەرگە قاراپ يول ئالدى

يۇقىرىقى رەسىم: ئەركىن
سدىق 1990-يىلى 5-ئاينىڭ
20-كۈنى ئىنگلىزچە

"كالىفورنىيە ستاتە ئۇنىۋېرستېتى، نورتھرىدگە كسۇن" دەپ ئاتىلىدىغان كالىفورنىيە شتاتى ئۇنىۋېرستېتىنىڭ فىزىكا كەسپى بويىچە ماگىستىرلىق ئۇنۋانىغا ئېرىشكەن ۋاقتىدا چۈشكەن خاتىرە رەسىمى.

يۇقىرىقى رەسىم: ئەركىن
سىدىق ئامېرىكىغا بارغان
كۈندىن تارتىپ ئايالىنىڭ

ئىسمى نانسى (ئىنگلىزچە "nanky")، ئېرىنىڭ ئىسمى جون ۋولتېر (" john walyer") دەپ ئاتىلىدىغان بىر جۈپ ئەر-ئايال ئامېرىكىلىقلار بىلەن ياخشى ئۆتكەن. بۇ ئامېرىكىلىقلار بۇرۇن شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا بىر مەزگىل ئىنگلىز تىلى دەرسى ئۆتۈپ باققان بولۇپ، ئۇيغۇر

دىياردىن كەلگەن يەرلىك
مىللەت ئۇقۇغۇچىلىرىغا ئالاھىدە
ئامراق ئىدى. بۇ رەسىم 1990-
يىلى يازدا ئاشۇ
ئامېرىكىلىقلارنىڭ ھويلىسىدا
تارتىلغان. 1-قۇر ئوڭدىن
سولغا: گۈلباھار بىلەن ئەركىن
سىدىق. 2-قۇر ئوڭدىن سولغا:
ئامانگۈل، ھەكىمە ئاپپاي
(ئەينى ۋاقىتتا ئەنگلىيىدە

ئوقۇۋاتقـان بولـۇپ، بـۇ يەرگە سـاياھەت قىلغـاچ ئەركـىن سـىدىقلارنى يـوقلاپ كەلـگەن ئـىدى)، مەركىزىـي مىللەتـلەر كومىتېتىـــدىن تەۋەككـۇل ئەپەنـدى، جـھون، نـانكي، ۋە پۇلات (قىرغىز). گۇلباھـار بىلەن پۇلاتمۇ ئەيىنى ۋاقىتتـا كىسـۇن دا ئوقۇۋاتقـــان شـــىنجاڭ ئۇنىۋېرســـــــــــتېتىنىڭ

ئوقۇتقۇچىلىرىدۇر.

يۇقىرىقى رەسىم: ئەركىن سىدىقنىڭ يېتەكچى

ئوقۇتقۇچــــسى پروفېســــور ريوئىچى سەكى ئەپەندى.

يــۇقىرىقى رەســم: ئەركــن

سىدىق 1989-يىلى 6-ئايدا تۇغقان يوقلاش ئۆچۈن يۇرتقا كەلگەندە ئۆزىنىڭ شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىكى ئۆيىنىڭ ئىچىدە چۈشكەن رەسىم. ئەركىن سىدىقنىڭ قۇچىقىدىكىسى ئەمدى 4 ياشقا تولغان قىزى دىلنارە، ئانامگۈلنىڭ قۇچىقىدىكىسى ئەمدى 5 ئايلىق بولغان ئوغلى

دىلشات.

يۇقىرىقى رەسىم: ئەركىن

سىدىق ئۆزىنى ئامېرىكىغا ئەكەلگەن پروفېسسور پائۇل چوۋ بىلەن بىرگە. ئوڭدىن سولغا: ماھىرە، ئەركىن سىدىق، پروفېسسور پائۇل چوۋنىڭ خانىمى، پروفېسسور پائۇل چوۋ، ئامانگۈل، ۋە ئادىل ئاتاۋۇللا. ئارقا قۇردىكى غەيرەت سابىت. بۇ رەسىم 1996-يىلى 8-ئاينىڭ 16-كۈنى لوس

ئانژېلس تىكى مەۋلان بىلەن گۈلباھارنىڭ ئارقا ھويلىسىدا تارتىلغان.

10 - بۆلۈم

شىمالىي كالىفورنىيەدىكى

دوكتورلۇق ئوقۇشى

ئەركىن سىدىق شىمالىي كالىفورنىيەدىكى ئىنگلىزچە ئىسمى « University of

«(California, Davis (UCD
دەپ ئاتىلىدىغان مەكتەپكە
كېلىپلا، ئۆزىنى قوبۇل قىلغان
فاكۇلتېتنىڭ مۇدىرىنىڭ قېشىغا
كىرىپ، ئۆزىگە بىرىلگەن
يارىدەمچى ئوقۇتقۇچىلىق
خىزمىتىنىڭ پىرسەنتىنى سەل
ئۆستۈرۈپ بېرىشىنى ئىلتىماس
قىلدى. دەل شۇ چاغدا
جۇڭگودىن قوبۇل قىلىنغان يەنە

بىر خەنزۇ ئوقۇغۇچى ۋىزا
ئالالماسلىق سەۋەبى بىلەن بۇ
مەكتەپكە كېلەلمىگەن بولۇپ،
شۇنىڭ بىلەن ئەسلىدە ئاشۇ
ئوقۇغۇچىغا بېرىلگەن 25
پىرسەنتلىك ياردەمچى
ئوقۇتقۇچىلىق خىزمىتىنىمۇ
ئەركىن سىدىققا بەردى. شۇنىڭ
بىلەن ئەركىن سىدىقنىڭ UCD
دىكى خىزمىتى 50 پىرسەنتكە،

ئايلىق مائاشى بىر مىلڭ دوللارغا ئۆسسۈپ، مۇشۇ مەكتەپتە ئوقۇشنى باشلاپ كەتتى. ياتاق بىلەن تاماق قاتارلىق تۇرمۇش خىراجىتىگە ھەر ئايدا 500 دوللار ئەتراپىدا پۇل كېتىدىغان بولغاچقا، ئەركىن سىدىقنىڭ تاپقان پۇلى مەكتەپكە تۆلەيدىغان ئوقۇش پۇلىنىڭ يېرىمىغىمۇ يەتمەيتتى. شۇنىڭ

بىلەن ئامانگۇل دەرھال مەكتەپ ئوقۇغۇچىلار ئاشخانىسىدا ئىش تېپىپ ئىشلەشكە باشلىدى.

بۇ ئالىي مەكتەپتە دوكتورلۇق ئۇنۋانى ئۈچۈن ئوقۇيدىغانلار ئۇنۋان ئېلىش ئۈچۈن مۇنداق 5 ئۆتكەلدىن ئۆتۈشى كېرەك ئىدى: 1)دوكتورلۇق ئوقۇشىغا قوبۇل قىلىنىش. 2) 30 ئوقۇش نومۇرىغا توغرا كېلىدىغان

ئاسپىرانتلار دەرسىنى ئوقۇپ تاماملاش. بۇ 3 ئوقۇش نومۇرىغا توغرا كېلىدىغان دەرستىن 10 دەرسكە باراۋەر بولۇپ، بۇ دەرسلەردىنمۇ خۇددى باكلاۋېر ئوقۇغۇچىلىرىغا ئوخشاشلا يېرىم مەۋسۇم ۋە مەۋسۇملۇق ئىمتىھانلار ئېلىنىپ، ھەمدە تاپشۇرۇق ۋە پروجەكتلەرمۇ بېرىلەتتى. 3) دەرسلەرنى ئوقۇپ

بولۇشقا ئاز قالغاندا، ئىنگلىزچە «Preliminiary Exams» دەپ ئاتىلىدىغان، ئۇيغۇرچە مەنىسى «دەسلەپكى ئىمتىھانلار» دېگەنگە يېقىن كېلىدىغان ئىمتىھانلاردىن ئۆتتۇش. بۇ ئىمتىھاننى ھەر بىر ئوقۇغۇچى ئۆز كەسپىدىكى 5 ساھەدىن 3 نى تاللاپ بېرىدۇ. يەنى ئۇ 3 دەرستىن ئىلىنىدىغان

ئمتىھــــان بولماســــتىن، 3 ساھەدىن ئۆلىنىدىغان ئىمتىھان بولـۇپ، ئادەتـتە دوكتورلۇققـا قوبۇل قىلىنغان ئوقۇغۇچىلارنىڭ بـىر قـىسمى مۇشـۇ ئىمتىھانـدا شاللىنىپ كېتىدۇ. 4) ئىنگلىزچە «Qualifying Exam» دەپ ئاتىلىدىغان «لاياقەت سىناش ئىمتىھانى». ھەر بىر ئوقۇغـۇچى دەرسلەرنى ئوقـۇپ تۈگـتىپ،

دەسلەپكى ئىمتىھاندىنمۇ ئۆتۈپ
بولغاندىن كېيىن، يېرىم يىلدىن
بىر يىلغىچە ئىزدىنىپ، يېتەكچى
ئوقۇتقۇچىسى بىلەن كېلىشكەن
ئاساستا ئۆزى ئېلىپ بارماقچى
بولغان تەتقىقات مەزمۇنىنى
بېكىتىدۇ. ھەمدە ئۆزى ئۆچۈن
3 پروفېسسوردىن تەشكىل
تاپقان بىر باھالاش كومىتېتىنى
تەسىس قىلىدۇ. لاياقەت سىناش

ئىمتىھانىدا ھېلىقى 3 پروفېسسورغا ئۆزى دوكتورلۇق ئۇنۋانى ئېلىش ئۈچۈن نېمە تەتقىقات قىلماقچى ئىكەنلىكى، ۋە ئۇنىڭغا ھازىرغىچە قانداق تەييارلىقلارنى قىلىپ بولغانلىقى توغرىسىدا بىر ئىلمىي دوكلات بېرىدۇ. بۇ دوكلاتقا فاكۇلتېتتىكى باشقا بارلىق پروفېسسورلار ۋە ھەممە

ئاسـپرانتلىق ئوقۇغۇچىلىرىمـۇ تەكلـپ قىلىنىـدۇ. ھېلىقـى 3 پروفېسسور بۇ دوكلاتنى ئاڭلاپ بولغانــدىن كېـيىن، بــۇ ئوقۇغۇچـىدىن سـوئال سـوراپ، ئەڭ ئاخىرىـدا باھـالاش ئېلـىپ بارىــدۇ. ئەگەر ئۇلار بــۇ ئوقۇغـۇچىنى تەستىقلىـسا، بـۇ ئوقۇغۇچى ئانـدىن دوكتورلـۇق ئۇنـۋانى كانـدىـداتى بولىـدۇ.

ھەمـــــدە تەتقىقـــــاتنى داۋاملاشـــتۇرىدۇ. ئەگەر بـــۇ كومىتېـــت بـــۇ ئوقۇغۇچىنـــڭ تەتقىقـــات مەزمـــۇننى تەســتىقلىماي قالــسا، ئۇنىڭغا يەنە بىر قېتىم تەييارلىق قىلىپ كېلىش پۇرستىنى بېرىدۇ. ئەگەر بــر ئوقۇغــۇچى كېينكــى بــر قېتىملىق پۇرسەتتىمۇ لاياقەتلىك بولالمـاي قالـسا، ئۇ مەكتەپتىن

چېكىنىدۇ. 5) دوكتورلۇق دىسسېرتاتسىيىسىنى پۇتتۇرۇپ، ھېلىقى باھالاش كومىتېتىغا دىسسېرتاتسىيىسىدىن بىر ئىلمىي دوكلات بېرىدۇ. بۇ دوكلات يىغىنىغىمۇ باشقا بارلىق پروفېسسورلار ۋە ئاسپىرانت ئوقۇغۇچىلىرى تەكلىپ قىلىنىدۇ. ئەگەر بۇ ئوقۇغۇچىنىڭ دىسسېرتاتسىيىسى باھالاشتىن

ئۆتسە، ئۇ ئاندىن دوكتورلۇق
ئۇنۋانىنى ئالالايدۇ. ئۆتەلمەي
قالسا خۇددى يۇقىرىقىغا
ئوخشاش يەنە بىر قېتىم
پۇرسەت بېرىلىدۇ. مەيلى
دەرسلەردە بولسۇن ياكى
تەتقىقاتتا بولسۇن، ئوقۇغۇچىلار
ئارىسىدىكى رىقابەت ئىنتايىن
كەسكىن بولىدۇ. بۇ مەكتەپنىڭ
ئىنژېنېرلىق ئىنستىتۇتى پۈتۈن

ئامېرىكا بويىچە ئەڭ ئالدىنقى 20 نىڭ ئىچىگە كىرىدىغان بولۇپ، ئوقۇغۇچىلارغا قويۇلغان تەلەپ بىرقەدەر يۇقىرى ئىدى.

ئەركىن سىدىق بۇ مەكتەپتىمۇ بۇرۇنقىدەكلا تىرىشىپ ئوقۇدى. بۇ مەكتەپتىكى كەسپى ئېلېكتىر ئىنژېنېرلىقى بولغاچقا، ئۇنىڭغا ئىنتايىن قىزىقاتتى. بۇ

مەكتەپنىڭ ھەر بىر يىلى 3 مەۋسۇمغا بۆلۈنگەن بولۇپ، بىر مەۋسۇم ئىچىدە پەقەت 10 ھەپتىلا دەرس ئۆتۈلەتتى. 10 كۈن مەۋسۇملۇق ئىمتىھان ئېلىنىپ، بىر مەۋسۇم جەمئىي 12 ھەپتىدىن ئازراق ئىدى. شۇڭا دەرسلەرنىڭ سۈرئىتى ئىنتايىن تېز بولۇپ، ھەممە دەرسلەردە ھەر ھەپتىدە

تاپشۇرۇق بېرىلەتتى. ھەممە
دەرسـلەرنىڭ يـاردەمچى
ئوقۇتقۇچىلىرى ۋە ھەق ئېلىپ
تاپشۇرۇق تەكشۈرۈپ بېرىدىغان
ئاسپىرانت ئوقۇغۇچىلىرى بار
بولغاچقا، ئوقۇتقۇچىلار
ئۆزلىرىنىڭ تەتقىقات ۋە
ئاسپىرانت ئوقۇغۇچىلىرىنى
يېتەكلەشتىن كېلىپ چىققان
ئالدىراشلىقىغا قارىماي،

تاپشۇرۇق ۋە پروجەكتنى يەنىلا كـۆپ ئورۇنلاشـتۇرۇپ تـۇراتتى. كـۆپىنچە ئوقۇغـۇچىلار ئەركىن سىدىقتەك يېرىم كـۈن ئىشلەپ، يېـرىم كـۈن ئوقـۇيـدىغان بولغاچقـا، پەقەت دەرسـلەرنى ئوقـۇپ تـۈگىتىش ئۈچـۈنلا 5 مەۋسۇم ۋاقـت كېتەتتى. شۇڭا ئامېرىكىـدا باشـقا بىر قـسـم دۆلەتـلەرگە ئوخـشاش 3 يىلـدا

دوكتورلۇق ئۇنۋانى ئالىدىغان ئىش ھەرگىزمۇ مەۋجۇت ئەمەس. UCD نىڭ ئىنژېنېرلىق كەسپىدىكى ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ دوكتورلۇق ئۇنۋانى ئېلىش ئۈچۈن كېتىدىغان ئوتتۇرىچە ۋاقىت مۇددىتى 7 يىلدىن ئاشىدىكەن. ئەركىن سىدىققا بەزى بىر تولۇق كۇرسىنىڭ يۇقىرى يىللىقلىرىنىڭ دەرسلىرىنىمۇ

ئوقۇشقا تۇغرا كەلدى. ئۇ تاللىغان بەزى دەرسلەرنىڭ 120 نەپەر ئوقۇغۇچىسى بار بولۇپ، ئۇنىڭ ئىچىدىكى ئاران 20 دەك ئوقۇغۇچىغا "A" بېرىلىدىغان دەرسلەردىمۇ ئەركىن سىدىق ئاشۇ "A" نىڭ بىرسىگە ئېرىشىش ئۈچۈن ئۆزىدىن ياش جەھەتتە جىق تۆۋەن ئوقۇغۇچىلار بىلەن

رىقابەتلەشتى. ئۇ دەرسلەرنى ئوقۇپ تۈگىتىۋاتقان دەسلەپكى 2 يىل جەريانىدا ئامانگۇل بىر تەرەپتىن ئىشلەپ، يەنە بىر تەرەپتىن ئۆگىنىشنى يېقىندىن ياردەملىشىپ بەردى. ئۇ ئىككىسى ھەر كۈنى كەچ سائەت 12 گىچە ئۆگىنىش قىلدى. يەكشەنبە ۋە بايرام كۈنلىرىمۇ دەم ئالمىدى. ئاشۇنداق

تىرىشىش ئارقىلىق دەسلەپكى 2 يىل ئىچىدە ئەركىن سىدىق بارلىق دەرسلەرنى ئەلا نەتىجە بىلەن ئوقۇپ تۆگىتىپ، دەسلەپكى ئىمتىھاندىنمۇ ئۆتۆپ بولىدى. ياردەمچى ئوقۇتقۇچىلىق خىزمىتىنى بىر مەۋسۇم ئىشلىگەندىن كېيىن، ئەركىن سىدىق ئوقۇغۇچىلارنىڭ ناھايىتى ياخشى باھاسىغا

ئېرىشىپ، ئوقۇغۇچىلارنىڭ مەۋسۇملۇق باھالىشىدا ئۇ فاكۇلتېتتىكى پروفېسسورلارنىڭ ئوتتۇرىچە نومۇرىدىن جىق يۇقىرى نومۇرغا ئېرىشتى. شۇنىڭ بىلەن فاكۇلتېت ئۇنىڭغا 50 پىرسەنتلىك ئوقۇتقۇچىلىق خىزمىتىنى ئۇزۇلدۇرمەي بەردى. 2-يىللىق ئوقۇش باشلانغاندا، ئۇنىڭ دەرسلىرىدىكى ۋە

ياردەمچى ئوقۇتقۇچىلىق خىزمىتىدىكى نەتىجىسىگە ئاساسەن، فاكۇلتېتتىن ئۇنىڭ بىر يىللىق ئوقۇش پۇلىنى پۇتۇنلەي كۆتۈرۈۋەتتى. مۇشۇ فاكۇلتېتتا ئوقۇۋاتقان، ئەسلىدە جۇڭگودىن كەلگەن بەزى خەنزۇ ئوقۇغۇچىلار بىر مەۋسۇملۇق ئوقۇش مۇكاپاتى پۇلىغىمۇ ئېرىشەلمىگەن بولۇپ، ئۇلارنىڭ

ئىچىدىكى بەزىلىرى ئەركىن سىدىقنىڭ ئۇستىدىن ئەرزمۇ قىلىپ باقتى. 3-يىلى ۋە ئۇنىڭدىن كېيىنمۇ ئەركىن سىدىق ئىزچىل تۆردە تولۇق ئوقۇش مۇكاپات پۇلىغا ئېرىشىپ ماڭدى.

1991-يىلى يازلىق تەتىلدە ئەركىن سىدىق بىلەن ئامانگۈل يۇرتقا تۇغقان يوقلىغىلى بېرىپ،

ئامېرىكىدىن بېيجىڭغىچە بولغان سەپەر ئارىلىقىدا ياپونىيىدە توختاپ، ئۇ يەردە 10 كۈن ساياھەتتە بولدى. بۇ قېتىمقى سەپەردىن قايتىشىدا ئۈلار قىزى دىلنارەنى ئامېرىكىغا بېرگە ئېلىپ كەلدى. شۇنىڭ بىلەن ئەركىن سىدىق تۇنجى قېتىم قىزى دىلنارە بىلەن بىرگە ياشاش ئىمكانىيىتىگە ئىگە

بولـدى. ئۇلار 9-ئاينـىڭ 1-
كۈنى ئامېرىكىغا قايتىپ كېلىپ،
دىلناره 9-ئاينىڭ 2-كۈنىدىن
باشلاپ بىر ئېغىز ئىنگلىزچە
بىلـمەي تـۇرۇپ، 1-سـىنىپقا
ئوقۇشقا كىردى ۋە تىل جەھەتتە
6 ئايـدا باشـقىلارغا يېتـىشىۋالىدىغان بولدى. 1993-يىلى
9-ئايـدا، ئامانگۈلنىڭ ئاتا-
ئانـىسى ئامېرىكىغا كېلىپ،

ئۈلارنىڭ يېشى 4 ياشتىن
ئاشقان ئوغلى دىلشاتنى
ئامېرىكىغا ئەكېلىپ بەردى.
شۆنداق قىلىپ 1984-يىلى 8-
ئايدا توي قىلغان ۋە 1985-
يىلى 6-ئايدا تۇنجى
پەرزەنتىنى كۆرگەن ئەركىن
سىدىق 1993-يىلى 9-ئايدا
ئاندىن ئائىلە بويىچە بىر يەرگە
جەم بولۇپ ياشاش

ئىمكانىيىتىگە ئىگە بولدى. بۇ
ئارىلىقتا ئۇ باللىرىنىڭ قانداق
ئۆملىگىنىنى، قانداق
ماڭغىنىنى، ۋە قانداق تىلى
چىققىنىنى كۆرمىدى. ھەربىر
ئاتا-ئانا بەھرىمەن بولىدىغان
بۇ ئىشلاردىن ئۇ ئوقۇشنى دەپ
مەڭگۈ مەھرۇم قالدى.
1993-يىلى 2-ئايدا
ئەركىن سىدىق مۇنداق بىر

ئىشنى ئاڭلىدى: ئۇيغۇر دىيارىدىن بىر ئېكسكۇرسىيە ئۆمىكى ئامېرىكىغا كەلگەن بولۇپ، ئۆمەكتىكى ئۇيغۇرلار ئامېرىكىدىكى ئۇيغۇرلار بىلەن قانداق ئالاقىلىشىشنى بىلمىگەنلىكى ئۈچۈن ھېچ كىم بىلەن كۆرۈشەلمەي قايتىپ كېتىپتۇ. ئۇ چاغدا شىمالىي كالىفورنىيەدە ئەركىن سىدىق

بىلەن شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى فىزىكا فاكۇلتېتىدىن چىققان پەرھات نىياز ئائىلىسىلا، جەنۇبىي كالىفورنىيەدە بولسا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ماتېماتىكا فاكۇلتېتىدىن چىققان مەۋلان ياسىن ئائىلىسىلا بار ئىدى. شۇڭا ھەر يىلى يېڭى يىلدا ۋە باشقا مۇھىم بايراملاردا، يا ئەركىن سىدىق

ئائىلىسى 500 كىلومېتىر يول يۈرۈپ لوس ئانژېلىسقا باراتتى. يا مەۋلان ئائىلىسى 500 كىلومېتىر يول يۈرۈپ سان فرانسىسكوغا كېلەتتى. ئۇلار ئۇنىڭدىن باشقا ۋاقىتتا ھېچ قانداق ئۇيغۇر كۆرمەي ياكى سىرتتا ئۇيغۇرچە سۆزلىشەلمەي ياشايتتى. ئامېرىكىدا ئۆزلىرىدىن باشقا قانچىلىك

ئۇيغۇر بارلىقمۇ ئېنىق ئەمەس بولۇپ، ئۇلار بىر-بىرى بىلەن ئاساسەن ئالاقە قىلىشمايتتى. ئەركىن سىدىق ئامېرىكىغا يېڭى كەلگەندە، ئۇنىڭغا مەسلىھەت بېرىدىغان ياكى يول كۆرسىتىپ بېرىدىغان بىرەرسى بولمىغانلىقى ئۈچۈن، مەكتەپنىڭ ئوقۇش 9-ئايدا باشلىنىدىغانلىقىدىن بىخەۋەر هالدا ئامېرىكىغا 7-

ئاينىڭ ئاخىرىدىلا كېلىۋالغان ئىدى. بۇ بىر ئاي ۋاقىت ئەركىن سىدىق ياپونىيىدىن قايتىپ كېلىپ، ئامېرىكىغا مېڭىشنىڭ ئارىلىقىدىكى ۋاقىت بولغاچقا، ئۇ بىر ئاي بۇرۇن ئامېرىكىغا كېلىپ، ياتاق پۇلى تۆلەپ بىكار يۈرگەنگە قارىغاندا، ئۈرۈمچىدە ئائىلىسى بىلەن قۇربان ھېيتنى بىرگە ئۆتكۈزۈۋالغان بولسا،

تولىمۇ ياخشى بولغان بولاتتى.
يۇقىرىقىدەك ئىشلارنىڭ
بۇنىڭدىن كېيىن
داۋاملىشىۋېرىشى ئۆلچۈن،
ھەمدە بۇنىڭدىن كېيىن
ئوقۇغۇچىلار ئۇيغۇر
ياشلىرىغا ئاساسلىق تۇغدۇرۇپ
بېرىش ئۆلچۈن، ئەركىن سىدىق
بىر قانچە كىشىلەر بىلەن
مەسلىھەتلىشىپ، شۇ چاغدا

ئامېرىكىدا ئوقۇۋاتقان، 80-يىللاردىن باشلاپ ئامېرىكىغا كەلگەن ئۇيغۇرلارنى بىر-بىرلەپ ئىزدەپ يۈرۈپ، ئۇلارغا بىر ئۇيۇشما قۇرۇش توغرىسىدىكى چاقىرىقنامە ئەۋەتتى. شۇ چاغدا پۈتۈن ئامېرىكا بويىچە جەمئىي 17 ئۇيغۇر ئائىلىسى تېپىلدى (بۇرۇن ئامېرىكىغا كېلىپ ئولتۇراقلىشىپ قالغانلارنى

ھېسابقا ئالمىغاندا). ئەركىن
سىدىق ئۇيۇشمىنىڭ
نىزامنامىسىنى يېزىپ چىقىپ،
ئامېرىكىدىكى ھەممە
ئۇيغۇرلارنىڭ ئىسمى ۋە تېلېفون
نومۇرى يېزىلغان بىر پارچە
تىزىملىكنى تەييارلاپ چىقتى.
ھەمدە ھېلىقى 17 ئائىلىلىك
ئۇيغۇرلار بىلەن بىرلىكتە،
1993-يىلى 3-ئايدا،

ئىنگلىزچە ئىسمى "Tengri-tagh Overseas Students and Scholars " (TOSSA)Association دەپ ئاتىلىدىغان، ئۇيغۇرچە مەنىسى "چەت ئەلدىكى تەڭرى-تاغلىق ئوقۇغۇچىلار ۋە زىيالىيلار ئۇيۇشمىسى" بولغان بىر ئۇيۇشمىنى قۇردى. بۇ ئۇيۇشمىغا 1-يىلى ئەركىن

سدىق رەئىس، روشەن ئاباباس
مۇئاۋىن رەئىس بولۇپ
ئىشلىدى. شۇنىڭدىن كېيىن
ئامېرىكىدىكى ئۇيغۇرلارنىڭ
ئوز-ئارا ئالاقىسى بىردىنلا
كۆچىيىپ كەتتى. ئۇيغۇرلار بىر
شتاتتىن يەنە بىر شتاتقا بىر-
بىرىنى يوقلاپ بارىدىغان
ئىشلارمۇ باشلاندى. ئۇيۇشما
ئىش باشلاپ ئۇزۇن ئۆتمەي،

ئۇلار بىر ئايلىق ژۇرنالمۇ چىقىرىپ، ئۇنى ئامېرىكىدىكى ھەممە ئۇيغۇرلارغا تارقاتتى. ئامېرىكىدىكى بىر قىسىم ئۇيغۇرلار بۇ ئۇيۇشمىغا ئالمىشىپ رەھبەر بولۇپ ئىشلەپ، ئۇنى تاكى 1998-يىلغىچە داۋاملاشتۇردى.

1994-يىلى ئەركىن سىدىق ئۇيغۇر دىيارىدىكى ئامېرىكىغا

كېلىپ ئوقۇماقچى بولغان ئۇيغۇر ياشلىرىنى مۇناسىۋەتلىك ئۇچۇر بىلەن تەمىنلەش ئىشىنى باشلىدى. ئامېرىكىدا ئىنگلىزچە ئىسمى « Peterson's Guide» دەپ ئاتىلىدىغان بىر كىتاب بار بولۇپ، ئۇ ھەر يىلدا بىر قېتىم يېڭىلىنىپ نەشر قىلىنىدۇ. ئۇنىڭدا ئامېرىكا ۋە كانادادىكى بارلىق ئالىي

مەكتەپلەرنىڭ چەت ئەلدىن ئوقۇشقا كەلمەكچى بولغانلارغا لازىم بولغان ئۇچۇرلارنىڭ ھەممىسى كەسىپ بويىچە كىرگۈزۈلگەن. TOSSA پۇل چىقىرىپ بۇ كىتابتىن بىر نۇسخا (جەمئىي 5 قىلىن كىتاب) ئىلىپ ئەركىن سىدنىققا بەردى. ئەركىن سىدىق ئۆزى بىلەن خەت ئالاقىلىشقان

ئوقۇغۇچىلارغا ھېلىقى كىتابنىڭ
شۇ ئوقۇغۇچى ئوقۇماقچى
بولغان كەسپىگە ئائىت قىسمىنى
كۆپىيە قىلىپ، ئۇنى پوچتا
ئارقىلىق ھەر بىر ئوقۇغۇچىغا
ماڭدۇرۇپ بەردى. ھەر بىر
ئوقۇغۇچىغا مۇشۇنداق
ماتېرىيال ماڭدۇرۇش ئۈچۈن ئۇ
بىر دەم ئېلىش كۈنىنىڭ يېرىمىنى
چىقىرىپ، ئالدى بىلەن بىر

كوپىيە قىلىش دۇكىنىغا بېرىپ، كىتابنى كوپىيە قىلدى. ئاندىن ئۆيگە كېلىپ ئۇ ئوقۇغۇچىغا بىر پارچە خەت تەييارلىدى. ئۇنىڭدىن كېيىن پوچتىخانىغا بېرىپ ئۇ ماتېرىيال بىلەن خەتنى پوچتىغا سالدى. گەرچە ئۆز ئوقۇشى ئۇچۇن ۋاقتىنى ئاران يېتىشتۈرۈپ ماڭالايدىغان بولسىمۇ، كۆپرەك ئۇيغۇر

ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ ئامېرىكىغا ئوقۇشقا كېلەلىشى ئۈچۈن، ئەركىن سىدىق ئۆزى بىلەن ئالاقىلەشكەن بىرەر ئوقۇغۇچىنىڭ خېتىنىمۇ جاۋابسىز قالدۇرمىدى. ئەركىن سىدىق بۇ ساھەدىكى سەييارە خىزمىتىنى ئىزچىل تۈردە ئېلىپ باردى. 2004-يىلىدىن باشلاپ ئۇ

http://www.meripet.com» دىگەن تور بېتىنى ياساپ، شۇ ئارقىلىق بۇ جەھەتتىكى ئىشنى ھازىرغىچە داۋاملاشتۇرۇپ كەلمەكتە.

ئەركىن سىدىق دوكتورلۇق ئۇنۋانى ئۇچۇن ئوپتىكا ۋە لازېر نۇرى ساھەسىدىكى ئىككى چوڭ يۈنىلىش بويىچە تەتقىقات ئېلىپ باردى. ئۇنىڭ بىرسى ئىنگلىزچە

«Diffraction Optics» دەپ ئاتىلىدىغان بولۇپ، يەنە بىرسى «Nonlinear Optics» دەپ ئاتىلىدۇ. ئەركىن سىدىق دوكتورلۇق ئوقۇشى جەريانىدا 1-ساھەدە جەمئىي 4 پارچە ئىلمىي ماقالە ئېلان قىلدى. ئۇنىڭ ئىچىدىكى 2 پارچە ماقالە نۇر ئارقىلىق ھاياۋانلار مۇسكۇللىرىنىڭ كېڭىيىش ۋە

تاريىش مېخانىزمىنى تەكشۈرۈپ ئېنىقلاش توغرىسىدا بولۇپ، بۇ تەتقىقاتنى ئۇ ئۆزىنىڭ ئۇستازىدىن باشقا، بىئولوگىيە فاكۇلتېتىنىڭ بىر پروفېسسورى ۋە «قوللانما ئىلمى» (ئىنگلىزچە «Applied Science») فاكۇلتېتىنىڭ بىر پروفېسسورى بىلەن بىرگە ئېلىپ باردى. ئۇ ماقالە ئەنگلىيىدە چىقىدىغان

بىر داڭلىق ئىلمىي تەتقىقات ژۇرنىلىغا ماقالە ئېلان قىلغانىدى، ئۇ ژۇرنالنىڭ باش مۇھەررىرى ئىنتايىن خۇشال بولۇپ، ماقالىنى دەرھال قوبۇل قىلدى. ئۇ كىشىنىڭ ئىسمى A. Huxley بولۇپ، ئۇ كىشى نوبېل مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن بىر ئالىم بولۇپ، باشقىلارنىڭ ئېيتىپ بېرىشىچە بۇ ئالىم

1850-يىللىرى ھاياتلىقنىڭ مەنبەسىنى تېپىپ چىققان ئالىم دارۋىننىڭ نەۋرىسى ئىكەن. دوكتورلۇق ئوقۇشى جەريانىدا ئەركىن سىدىق ئۇپتىكىنىڭ يۇقىرىقى 2-ساھەسىدە جەمئىي 11 پارچە ئىلمىي ماقالە ئېلان قىلدى. ئۇنىڭ ئىچىدىكى 5 پارچىسى خەلقئارالىق داڭلىق ئىلمىي تەتقىقات ژۇرناللىرىدا

ئۈلان قىلىندى. ئەركىن
سىدىقنىڭ ئىلمىي تەتقىقاتتا
قولغا كەلتۈرگەن نەتىجىسى بەك
كۆپ بولغاچقا، ئۇ ئۆزىنىڭ
دوكتورلۇق دىسسېرتاتسىيىسىنى
يازغاندا، ئۇنىڭغا پەقەت
يۇقىرىقى 2-ساھەدىكى
تەتقىقات نەتىجىسىنىلا
كىرگۈزدى. 1995-يىلى 3-
ئايدا، ئەركىن سىدىقنىڭ

دىسسېرتاتسىيىسى باھالاشتىن ئاسانلا ئۆتۈپ، ئۇ دوكتورلۇق ئۇنۋانىغا ئېرىشتى. شۇ يىلى بۇ مەكتەپنىڭ ئېلېكتر ئىنژېنېرلىقى كەسپىدە دوكتورلۇق ئۇنۋانىغا ئېرىشكەن ئوقۇغۇچىلارنىڭ سانى 15 كىشى ئەتراپىدا بولۇپ، ئەركىن سىدنىق ئىنتايىن كەسكىن رىقابەت ئىچىدە شۇ يىللىق ھەر يىلى پەقەت بىرلا

ئوقۇغۇچىغا بېرىلىدىغان «ئەڭ ئالىي دوكتورلۇق دىسسېرتاتسىيىسى مۇكاپاتى» (ئىنگلىزچە « Best PhD Dissertation Award») غا ئېرىشتى. بۇ مۇكاپات ئەركىن سىدىقنىڭ ئائىلە ھاياتىدىكى ئەڭ پەخىرلىنىدىغان بىر نەرسىسى بولۇپ، شۇنىڭدىن باشلاپ ئۇ نەگە بارسا بۇ

مۇكاپاتنى بىرگە ئېلىشۋېلىپ، ئۆز ئىشخانىسىدا ساقلاپ كەلمەكتە.
ئەركىن سىدىقنىڭ UCD دىكى يېتەكچى ئوقۇتقۇچىسى تاكى هازىرغىچە باشقىلارغا «ئەركىن سىدىق مەن هازىرغىچە تەربىيىلىگەن ئەڭ ياخشى ئوقۇغۇچىلارنىڭ بىرسى» دەپ يۈرىدۇ.
1994-1995-يىللىرى

شىمالىي كالىفورنىيەدە ئەركىن سىدىق ئائىلىسىدىن باشقا ئۇيغۇرلار يوق ئىدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە ئەركىن سىدىق 1995-يىلى 6-ئايدا ئېلىپ بېرىلىدىغان مەكتەپنىڭ ئوقۇش پۇتتۈرۈش مۇراسىمىدىن بۇرۇن ئوقۇش پۇتتۈرۈپ بولاتتى. شۇڭا ئۇ 1994-يىلى 6-ئايدىكى ئوقۇش پۇتتۈرۈش مۇراسىمىغا

قاتناشتى. بۇ ۋاقىتتا ئامانگۈلنىڭ ئاتا-ئانىسمۇ تېخى ئامېرىكىدا بار بولغاچقا، ئۇلارنىڭمۇ بۇ مۇراسىمغا قاتنىشىپ بېرىشى ئەركىن سىدىق ۋە ئۇنىڭ ئائىلىسىدىكىلەرنى ئالاھىدە خۇشال قىلغان ئىدى.

1994- يىل 6- ئاينىڭ
12- كۈنى USD دىكى
1994-يىللىق ئوقۇش

پۈتتۈرۈش مۇراسىمىدىن بۇرۇن مەكتەپ كۈتۈپخانىسى ئالدىدا تارتىلغان خاتىرە سۈرەت.

1994-يىلى 6-ئاينىڭ

12-كۈنى UCD مەكتەپ قورۇسى ئېچىدە. رەسىمدىكى چوڭلار ئامانگۇلنىڭ دادىسى ئەيسا سالى بىلەن ئامانگۇلنىڭ ئاپىسى رەھمەتلىك ھاۋاخان بولىدۇ. ئۇلار 1993-يىلى 9-ئايدا ئامېرىكىغا كەلگەن بولۇپ، ئەركىن سىدىقنىڭ ئوغلى دىلشاتنى ئاشۇلار ئامېرىكىغا ئەكېلىپ قويغان.

يۇقۇرقى رەسىم: ئەركىن سىدىقنىڭ ئاتا-ئانىسى 1994-يىلى 11-ئايدا ئامېرىكىغا ئوغلىنى يوقلاپ

كەلگەن بولۇپ، بۇ رەسىم ئۇلار 1995-يىلى 5-ئايدا كالىفورنىيە بىلەن نېۋادا شتاتىنىڭ چېگراسىغا جايلاشقان ئىنگلىزچە « Mammoth Lakes» دەپ ئاتىلىدىغان جايغا نانسى بىلەن جونلارنىڭ يېنىغا تاماشا قىلىپ بارغاندا تارتىلغان. نانسىلەر بۇرۇن «Northridge» دېگەن

شەھەردە تۇرىدىغان بولۇپ، 1991-يىلدىكى بىر قېتىملىق چوڭ يەر تەۋرەشتىن كېيىن ھازىرقى جايغا كۆچۈپ كەتكەن. بۇ جاي قار تېيىلىش مەيدانى بىلەن ئامېرىكىغا داڭلىق بولۇپ، ئەركىن سىدىق ئائىلىسى تاكى ھازىرغىچە بەزى يىلنىڭ قىش مەزگىللىرى نانسىلارنىڭ يېنىغا قار تېيىلىش

ئۆچۈن باردۇ.

يۇقىرىقى رەسىمدە: ئەركىن

سىدنىنىڭ دوكتورلۇق يېتەكچى
ئوقۇتقۇچىسى پروفېسسور
Andre Knoesen ۋە ئۇنىڭ
ئائىلىسىدىكىلەر. رەسىمدىكى
توشلاپ كېتىپ ئەركىن
سىدنىنىڭ چاپىننى كىيىۋالغان
ئايال كىشى ئامانگۈل، ئۇنىڭ
قېشىدىكىسى دىلشات بولىدۇ. بۇ
رەسىم 2000-يىلى 4-ئايدا
تارتىلغان. ئەركىن سىدنىنىڭ

ئۇستازىنىڭ يېشى ئەركىن سىدىقنىڭكى بىلەن ئوخشاش بولۇپ، بالىلىرى ئەركىن سىدىقنىڭكىدىن سەل كىچىكرەك.

دىلنارنىڭ پىئانىنو ئوقۇتقۇچىسى بىر كورىيىلىك

ئايال بولۇپ، رەسمدە داۋس
دېگەن شەھەردىكى
كورىيلىكلەرنىڭ بىر يىغىلىشىدا
ئەركىن سىدىق دۇتار چېلىپ،
دىلنارە ئۇسسۇل ئوينىماقتا.
ئەركىن سىدىق ئۇيغۇرلارنى
تەشۋىق قىلىش ئۈچۈن
ئامېرىكىدا پۇرسەت بولسىلا
مۇشۇنداق قىلىپ يۈردى.
ماگىستىرلىقتا ئوقۇۋاتقان

مەزگىلدە، ئەركىن سىدىق ئۆز مەكتىپىدىكى بىر قىبىتلىق تالانت كۆرسىتىش مۇسابىقىسىدە دۇتار چېلىپ ئويۇن كۆرسەتكەن بولۇپ، 2-كۈنى مەكتەپ گېزىتى ئەركىن سىدىق توغرىسىدا «ئۇيغۇر دۇتارچىسى ئەركىن سىدىق بىر 2 تارلىق سازدا مۇزىكا ئورۇنلىدى» دەپ خەۋەر بەرگەن ئىدى.

11 ـ بۆلۈم

شىمالىي كالىفورنىيەدىكى پوست ـ دوكتورلۇق تەتقىقاتى

ئەركىن سىدىقنىڭ دوكتورلۇق ئۇنۋانىنى ئېلىپ بولغاندىن كېيىنكى ئەڭ چوڭ ئارزۇسى، بىر ئالىي مەكتەپكە پروفېسسور بولۇش ئىدى. بۇنداق بولۇشنىڭ بىر سەۋەبى، ئۇ ئوقۇتقۇچىلىققا

ئىنتايىن قىزىقىدىغان بولسا، يەنە بىر سەۋەبى ئۇنىڭ ھەر يىلى ۋەتەندىن بىر ياكى بىر قانچە ئۇيغۇر ئوقۇغۇچى ئەكىلىپ تەربىيلەش ئارزۇسىدىن بولغان ئىدى. شۇڭا ئۇ 1994-يىلىدىن باشلاپ، ئالىي مەكتەپلەرنىڭ خىزمەت ئېلانلىرىغا قاراپ، ئۆزىگە مۇۋاپىق كېلىدىغان

پروفېسسورلۇق خىزمەت ئورۇنلىرىنى ئىزدەشكە باشلىدى. ھەممىدە ئۆزىنىڭ شەرتى توشىدىغان خىزمەت ئورۇنلىرىنىڭ ھەممىسىگە ئىلتىماس قىلدى. نەتىجىدە ئۇ 3 ئالىي مەكتەپ تەرىپىدىن خىزمەتكە ئېلىشتىن بۇرۇنقى كۆرۈشۈشكە تەكلىپ قىلىندى. لېكىن، ئۇلارنىڭ ھەممىسى

ئەركىن سىدىقتىن «ئەگەر بىز سىنى ئالساق، سەن قانچىلىك تەتقىقات خىراجىتى ئېلىپ كېلەلەيسەن؟" دەپ سورىدى. ئەسلىدە شۇ يىللىرى سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ پارچىلىنىپ كېتىشى بىلەن، ئامېرىكىدىكى بىر قىسىم دۆلەت مۇداپىئەسى بىلەن مۇناسىۋەتلىك تەتقىقات ئورۇنلىرى تاقىلىپ كەتكەن

بولۇپ، ئوپتىكا كەسپى
ساھەسىدە ئۇزۇن يىللىق
تەتقىقات تەجرىبىسىگە ئىگە
بولغان، دوكتورلۇق ئۇنۋانلىرى
بار نۇرغۇن يۇقىرى دەرىجىلىك
تېخنىكا خادىملىرىنىڭ ھەممىسى
ئوقۇتقۇچىلىق خىزمىتى
ئىزدەۋاتقان بولۇپ، ئۇلارنىڭ بىر
قىسمىنىڭ قولىدا خېلى كۆپ
تەتقىقات خىراجىتى بار ئىكەن.

ئامېرىكا ۋاشىنگتون شتاتىنىڭ ئۈچ-شەھەر (ئىنگلىزچە «-Tri City») دېگەن شەھىرىگە جايلاشقان ۋاشىنگتون شتات ئۇنىۋېرسىتېتى (ئىنگلىزچە «Washington State University at Tri-Cities») ئەركىن سىدىق بىلەن تېلېفون ئارقىلىق سۆزلەشكەندە، بۇ بىر خىزمەتكە ئىلتىماس قىلغان

كاندىداتلارنىڭ سانى 300 دىن ئاشىدىغانلىقىنى، ئۇلارنىڭ ئىچىدە تەتقىقات پۇلى بىلەن كىلەلەيدىغانلارمۇ خېلى كۆپ سانىنى تەشكىل قىلىدىغانلىقىنى ئېيتقان ئىدى. مۇشۇنداق كەسكىن رىقابەت ئىچىدە ئۇ ئىككى يىل تىرىشىپ، بىرەر پروفېسسورلۇق خىزمىتىگە ئېرىشەلمىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ

بىر مەزگىل پوست-دوكتورلۇق بىلەن شۇغۇللىنىش قارارىغا كەلدى.

ئەركىن سىدىقنىڭ دوكتورلۇق ئوقۇشىدىكى يېتەكچى ئوقۇتقۇچىسى ئۇ بىرەر خىزمەت تېپىۋالغۇچە يېرىم كۈن دەرس ئۆتۈپ، يېرىم كۈن ئۆزى بىلەن پوست-دوكتورلۇق قىلىپ تۇرۇش تەكلىپىنى بەردى.

ئۈنىڭدىن بۇرۇنمۇ ئەركىن
سىدىق ئېلېكتىر ئىنژېنېرلىقى
فاكۇلتېتىدىكى يېڭى قوبۇل
قىلىنغان ئوقۇغۇچىلارغا
«فورتران» كومپيۇتېر تىلىنى
ئۆزى مۇستەقىل ئۆتۈۋاتقان
ئىدى. 1995-يىلى 4-ئايدا
باشلانغان «ئەتىيازلىق
مەۋسۇم» دا، ئۇ ئۆز
فاكۇلتېتىدىكى تولۇق كۇرسنى

پۇتتــــۇرۇش ئالدـــدىكى
ئوقۇغۇچىلارغـا «ئېلېكتـر تــوك
يولى» بىلەن «ئېلېكتر توك يولى
تەجرىبىسى» دىن ئىبارەت 2
دەرســـنى «لېكتـــور» لـــۇق
ســالاھىيىتى بىــلەن مۇستەقىل
ئۆتتــى. ھەمــدە كالىفورنىيىنىڭ
پـايىتەختى بولغـان ساكرامەنتو
(ئىنگلىــزچە «Sacramento»)
شـــەھىرىگە جايلاشـــقان

كالىفورنىيە شتات ئۇنىۋېرسىتېتى ئېلېكتىر ئىنژېنېرلىقى فاكۇلتېتىدىكى ئوقۇغۇش پۇتتۇرۇش ئالدىدىكى ئوقۇغۇچىلارغىمۇ «ئېلېكترونلۇق خەۋەرلىشىش سىستېمىسى تەجرىبىسى» دەرسىنى لېكتور بولۇپ ئۆتتى. مۇشۇنداق پۇتۇن كۆنلۈك ئەمەس ئوقۇتقۇچىلارنى ئامېرىكىدا ئىنگلىزچە «part-

«time instructor» دەپ ئاتايدۇ. قالغان ۋاقتتا ئۇستازى بىلەن بىرلىكتە پوست-دوكتورلۇق تەتقىقاتى بىلەن شۇغۇللاندى.
ئۇنىڭ بۇ مەزگىلدە قىلغان تەتقىقات ماۋزۇسى لازېر نۇرى ئارقىلىق دىئامېترى 10 مىكرومېتىر (1 مېتىر بىر مىليون مىكرومېتىرگە تەڭ) كېلىدىغان

دىئېلېكترىك زەررىچىلەرنى تۇتۇش ۋە ئۇنى بىر جايدىن يەنە بىر جايغا يۆتكەش ئاپپاراتىنى لايىھىلەپ ياساپ چىقىش بولدى. بۇنداق ئاپپاراتلار ئىنگلىزچە « Laser Tweezers» دەپ ئاتىلىدىغان بولۇپ، ئۇنىڭ ئۇيغۇرچە مەنىسى «لازېر نۇرلۇق قىسقۇچ» دېگەنگە يېقىن كېلىدۇ. ئىنسانلارنىڭ

چېچەكنىڭ تومۇلۇقى 17 مىكرومېتىردىن 181 مىكرومېتىرغىچە كېلىدۇ. شۇڭا 10 مىكرومېتىرلىق زەررىچە دېگىنىمىز ئىنتايىن كىچىك نەرسە بولۇپ، ئۇنى ئادەتتە باشقا ئۇسۇل بىلەن تۇتۇش ۋە بىر جايدىن يەنە بىر جايغا يۆتكەش ئاسان ئەمەس. شۇڭلاشقا بىئولوگىيە ساھەسىدە

بۇنداق زەررىچىلەرنى لازېر نۇرى
ئارقىلىق تۇتۇپ بىر تەرەپ
قىلغىلى بولىدۇ. ئەركىن سىدىق
ئالدى بىلەن بىر نۇر بىر دانە
ناھايىتى كىچىك دىئېلېكترىك
شارنىڭ ئۈستىگە چۈشكەندە
پەيدا قىلىدىغان كۈچلەرنى
فورمۇلالاشتۇرۇپ، ئۇلارنى
ھېسابلاپ چىقتى. ئۇنىڭ بۇ
مەزمۇندىكى تەتقىقات

نەتجەسى ئامېرىكىنىڭ «قوللانما فىزىكىسى» (ئىنگلىزچە « Journal of «Applied Physics) ژۇرنىلىنىڭ 1997-يىلى 9-ئايلىق سانىدا ئېلان قىلىندى. ئۇنىڭدىن كېيىن ئۇ بۇ ئاپپاراتنى لايىھەلەپ، ھەمدە ئۇنىڭدىن بىرنى تەجرىبىخانىدا ياساپ چىقىپ، سىناق قىلدى.

بۇ ئاپپارات بىلەن ئۇنىڭ سىناق
نەتىجىسى خەلقئارا ئوپتىكا
جەمئىيىتى (SPIE) ژۇرنىلىنىڭ
1997-يىلى فېۋرالدىكى سانىدا
ئېلان قىلىندى (ئاشۇ ماقالىدا
4-يۇنىلىشلىك نۇر بىلەن بىر
كىچىك زەررىچىنى تۇتقان
رەسىمدىن بىرسى بار).
1995-يىلى 8-ئايدا
خىزمەت ئىزدەش ئارقىلىق

ئەركىن سىدىق شىمالىي كالىفورنىيەدىكى ئۆزى ئوقۇغان مەكتەپكە 120 كىلومېتىر كېلىدىغان، ئەنگلىزچە «Livermore» دېگەن شەھەرگە جايلاشقان «ساندىئا دۆلەت تەجرىبىخانىسى» دىن بىر پوست-دوكتورلۇق خىزمىتى تاپتى. بۇنداق دۆلەت تەجرىبىخانىسىدىن ئامېرىكىدا

بىر قانچىسى بار بولۇپ، ئۇلار ئاساسەن ئامېرىكا ھوكومىتىنىڭ ئېنىبرگىيە ۋە دۆلەت مۇداپىئەسى تارماقلىرى ئۆچۈن مەخسۇس تەتقىقات ئېلىپ بارىدۇ. ئۇلارنىڭ تەتقىقاتلىرىنىڭ كۆپىنچىسى مەخپىي بولۇپ، سىرتقا ئاشكارىلانمايدۇ. ئەركىن سىدىق ئىشقا چۈشىدىغاندا قارىسا، ئۇ جۇڭگو گراژدانى

بولغاچقا، ئۇنىڭ ھېلىقى
تەجربىخانىنىڭ ئىچىگە
كىرىشىگە يول قويۇلمايدىكەن.
يەنى، ئامېرىكا بىرقىسىم
دۆلەتلەرنىڭ پۇقرالىرىنىڭ دۆلەت
تەجربىخانىلىرىدا ئىشلىشىنى
چەكلىگەن بولۇپ، بۇ
دۆلەتلەرنىڭ ئىچىدە جۇڭگومۇ
بار ئىكەن. ئامالسىزلىقتىن بۇ
تەجربىخانا پۈلنى ئەركىن

سىدنىقنىڭ مەكتىپىگە بېرىپ، ئەركىن سىدنىق ئۆز مەكتىپىدە تۇرۇپ ئۇلارنىڭ تەتقىقاتىنى ئېلىپ بارىدىغان بولدى. بۇنىڭ ئۈچۈن ئەركىن سىدنىققا بېرىلگەن ئىش ھەققىنىڭ 42 پىرسەنتىنى كالىفورنىيە ئۇنىۋېرسىتېتى تۆلەپ قالدى.

ئەركىن سىدنىقنىڭ ساندىئادىكى ئۇستازىنىڭ ئىسمى

Rich Trebino بولـۇپ، ئۇ كـشى دوكتورلـۇقنى سـتانفورد ئۇنىۋېرسـتېتىدىن ئالغـان، ئوپتىكا ساھەسىدە دۇنيا بويىچە خېلى نامى بار بىر كشى ئىدى. ئۇ كـشىنىڭ بـويى ئېگـز، داۋاملـق بـر خـۇرۇم شـلەپە كىيىۋالـدىغان بولـۇپ، بـر قاراشـقا ئۇ كـشى بـر داڭلـق ئالىمغـا ئەمەس، ئامېرىكىنىڭ

«غەربي ماكان» كىنولىرىدىكى كالا ھەيدىگۈچى (ئىنگلىزچە «Cow-boy») دىن بىرسىگە ئوخشايتتى. بۇ كىشى توغرىسىدا تۆۋەنىدىكى توربېتىدە بەزى ئىنگلىزچە مەلۇماتلار بار ئىكەن:
http://www.spie.org/web/oer/october/oct00/spiescene.html
بۇ مەزگىلدە ئەركىن سىدىق،

قاتارلىق 4 Rich Trebino كىشى ئاسماندىكى ھاۋا قاتلىمىدىكى ئوزون قەۋىتىنى ئۆلچەيدىغان بىر لازېر نۇرى ئۆسكۈنىسىنى لايىھلەپ ياساپ چىقماقچى بولۇپ، ئەركىن سىدىق ئۇنىڭ ئوپتىكىلىق لايىھىسىگە مەسئۇل بولىدى. مۇشۇ تەرجىمھالىنىڭ كېيىنكى قىسمىدا تەسۋىرلىنىدىغان CVI

لازىر شىركىتىنىڭ بىر تارمىقىمۇ سانىدىئا بىلەن ئوخشاش شەھەردە بولۇپ، بۇ تارماق شىركەتنىڭ يەھۇدىيدىن بولغان باشلىقى ئالېكس (ئىنگلىزچە «Alex») ئاشۇ ئوسكوننىڭ ئوپتىكا ۋە مېخانىكىلىق زاپچاسلىرىنى ئىشلەپ چىقىرىشقا مەسئۇل بولدى. ئەركىن سىدىق يېڭى لايىھەلىرىنى بىرىنىڭ

كەيىندىن بىرنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، خىزمەتتىكى يۇقىرى ئۈنۈم ۋە ئىجادكارلىق جەھەتتە بۇ 5 كىشلىك گۇرۇپپىدىكى باشقا ھەممە ئادەمنى ھەيران قالدۇردى. Rich Trebino ئەپەندى شۇنىڭدىن باشلاپ نەگە بارسا «مەن ئۆمرۈمدە ئەركىندەك قاتتىق ئىشلەيدىغان ئادەمنى كۆرۈپ باقمىغان»

دەيدىغان بولىدى. مۇشۇ مەزگىلدە بۇ 5 كىشىلىك گورۇپپا خەلقئارالىق يىغىن ۋە ئىلمىي ژۇرناللاردا جەمئىي 10 پارچە ئىلمىي ماقالە ئېلان قىلدى. ئىككى پارچە پاتېنت ئالدى. Rich Trebino ئەپەندى شۇنىڭدىن تارتىپ ئەركىن سىدىقنى ئىنتايىن ياخشى كۆرۈپ قالغان بولۇپ، 1996-

يىلى 9-ئايدا بىر يىڭى شىركەت قۇرماقچى بولغان ئىككى تونۇشىغا ئەركىن سىدىقنى كۆرستىپ بەردى (بۇ جەھەتتە كېيىنكى بۆلۈمدە يەنە ئازراق توختىلىمىز). 1998-يىلى ئۇ كىشى گېئورگىيە تېخنىكىلىق ئىنستىتۇتى (ئىنگلىزچە « Georgia Institute of Technology») نىڭ فىزىكا

فاكۇلتېتىغا مۇدىر بولۇپ يۆتكەلگەن بولۇپ، 2003-يىلى ئۆزى گېئورگىيە شتاتىنىڭ ئاتلانتا شەھىرىدە يۇقىرىقى مەكتەپنىڭ تارمىقىدا قۇرغان بىر شىركەتكە ئەركىن سىدىقنى ئىشلەپ بېرىشكە تەكلىپ قىلدى. لېكىن ئەركىن سىدىق ئۆزى كالىفورنىيەنى ياخشى كۆرىدىغان بولغاچقا، ئۇ

خىزمەتنى رەت قىلدى. لېكىن بۇ ئىككى كىشىنىڭ ھازىرمۇ قويۇق ئالاقىسى بار. Rich Trebino ئەپەندى كېيىن يەنە بىر شىركەت قۇرغان بولۇپ، ئۇنىڭ توربەت ئادرېسى:

http://www.swampoptics.com

ئامېرىكىنىڭ بىرەر رەسمىي ئىلمىي تەتقىقات ژۇرنىلىدا

ئىلمىي ماقالە ئېلان قىلىدىغاندا،
ئۇنى ئالدى بىلەن بىر باش
تەھرىر كۆزدىن كەچۈرۈپ،
ئەگەر ئۇزى ئۇ ماقالىنى مۇۋاپىق
كۆرسە، ئۇنى ماقالىنىڭ ئاپتورى
بىلەن ئوخشاش كەسپىي
ساھەدە تەتقىقات بىلەن
شۇغۇللىنىدىغان باشقا
پروفېسسور ياكى
تەتقىقاتچىلاردىن 3 كىشىگە

ماگدۇرۇپ بېرىدۇ. بۇ كىشىلەر ئىنگلىزچە «Reviewer» دەپ ئاتىلىدىغان بولۇپ، ئۇنىڭ بۇ يەردىكى ئۇيغۇرچە مەنىسى «تەكشۈرۈپ تەستىقلىغۇچى» مەسئۇل مۇھەررىر دېگەنگە يېقىن كېلىدۇ. ئەگەر بۇ 3 كىشى ماقالىنى تەستىقلىسا، ئۇ ماقالە يوللانغان ئىلمىي ژۇرنالدا ئېلان قىلىنىدۇ. ئەگەر ئۇلار

تەستىقلىمىسا، ماقالە ئېلان قىلىنمايدۇ. ئەگەر ماقالىدىكى مەسىلە كىچىكرەك بولسا، ئاپتورغا ئۆزىنى ئۆزگەرتىش پۇرسىتىدىن بىر قېتىم بېرىلىدۇ. ئەركىن سىدىق پوست-دوكتورلۇق بىلەن شۇغۇللانغان مۇشۇ بىر يېرىم يىل ۋاقىت جەريانىدا ھەمدە ئۇنىڭدىن كېيىنكى بىر يىلدەك ۋاقىت

ئۇچىدە، ئامېرىكىنىڭ ئوپتىكا ساھەسىدىكى ئەڭ نوپۇزلۇق ژۇرناللار بولغان « Applied Optics»، «Journal of the Optical Society of America»، ۋە « Optics Letters» دېگەنلەرگە «تەكشۈرۈپ تەستىقلىغۇچى» يەنى مەسئۇل مۇھەررىر بولۇپ ئىشلەپ بەردى.

يۇقۇرقى رەسىمدە: ئەركىن سىدىق كالىفورنىيىنىڭ لىۋەرمورە شەھرىگە جايلاشقان ساندىيا دۆلەت تەجرىبىخانىسىدا پوست-دوكتورلۇق قىلغان ۋاقىتتىكى ئۇستازى دوكتور رىچ تەربىنو .

يۇقۇرقى رەسىمدە: ئوڭدىن
سانىغاندىكى 4-كىشى ئەركىن
سىدىقتا ياپونىيىدە كۆپ

ياخشىلىق قىلغان، ئوساكا ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ پروفېسسورى ماگوتو تسۇتسۇمى ئەپەندى بولدۇ. ئوساكا ئۇنىۋېرسىتېتى بىلەن ئەركىن سىدىقنىڭ مەكتىپىنىڭ ئارىلىقى خېلى يىراق بولۇپ، ئەركىن سىدىق ياپونىيىدە ئوقۇۋاتقان ۋاقىتتا، ماگوتو ئەپەندى يول كىراسىنى ئۆز يېنىدىن چىقىرىپ، ئەركىن

سـدنقنى بـر يلـدەك ئۆز گۇرۇپپىسىنىڭ تەتقىقات يىغىنىغا قاتناشتۇرغان. كېيىن ئەركىن سـدنقنى ئۆز مەكتـپـگە ئىمتىھانسىز ئاسپىرانتلىققا قوبۇل قىلغـان بولـسىمۇ، بـۇ ئـش ئاخىرىـدا ئەمەلگە ئاشماي قالغان. 1996-يىلى 6-ئايدا بۇ كـشى سان فرانسىسكودىكى بـىـر خەلقئارالـىـق يىغىنغا

كەلگەنـدە، ئەركىن سـىدىق ئۇ
كـىـشى بـىـلـەن يەنە بىر
ياپونىيىلىك پروفېسسورنى
ئۆزىنىڭ داۋىس شەھىرىدىكى
مەكتىپكە ئەكېلىپ، ياتىقىدا
ئۇيغۇرچە تاماق بىلەن مېھمان
قىلغانىدىن كېيىن، ئۆزىنىڭ
تەجرىبىخانىسىنى ئېكىسكۇرسىيە
قىلدۇردى. رەسىمدىكىسى مانا
شۇ چاغدىكى بىر كۆرۈنۈش.

يۇقۇرقى رەسىم: ئەركىن سىدىقنىڭ سان فرانسىسكو شەھرىدىكى ئۆيىنىڭ ئالدى. ئەركىن سىدىق ئائىلىسى بۇ

ئۆيدە 1997-يىلى 5-ئايدىن 2004-يىلى 7-ئايغىچە تۇرغان بولۇپ، مۇشۇ مەزگىلدە بۇ ئۆي سان فرانسىسكودىكى ئۇيغۇرلارنىڭ چوڭ ئۆيدەك رولىنى ئۆتىگەن. ۋەتەنىدىكى ۋە ئامېرىكىنىڭ باشقا يەرلىرىدىكى ئۇيغۇرلار سان فرانسىسكوغا تاماشىغا كەلگەندە، ئۇلارنىڭ كۆپىنچىسى مۇشۇ ئۆيگە

چۈشكەن. 3-4 يىلغىچە يېڭى يىل ۋە باشقا بايراملىق ئولتۇرۇشلارمۇ مۇشۇ ئۆيدە بولغان (كېيىن ئۆيغۇرلارنىڭ سانى كۆپىيىپ، بۇ ئۆيگە پاتمايدىغان بولۇپ قالغان). رەسىمدىكىلەر ئوڭدىن سولغا: غەيرەت سابىت، ئادىل ئاتاۋۇللا، دىلنارە، ئەركىن سىدىق، ئامانگۈل، دىلشات،

ئەرافات، ماھىرە، ئەلانۇر
ئاپپاي، ھوشۇر ئىسلام مۇئەللىم،
دىلنۇر، راھىلە، نۇرى ئابلىكىم،
ۋە پولات ئۆمەر. بۇ رەسىم
2000-يىلى 4-ئاينىڭ 3-
كۈنى تارتىلغان.

يۇقۇرقى رەسىم: ئەركىن سىدىقنىڭ ئاپىسى پاتەمخان ئامېرىكىغا 1999-يىلى 2-

قىتىم كەلگەندە ئۆينىڭ ئالدىدا چوشكەن رەسىم. رەسىمدىكىسى ئەركەن سىدىقنىڭ تويوتا 4 رونىر ماركىلىق ماشىنىسى بولۇپ، ھازىرمۇ شۇ ماشىنىنى ھەيدەيدۇ.

يۇقىرقى رەسىم: سان فرانسىسكو شەھرىنىڭ يىراقتىن تارتىلغان بىر كۆرۈنۈشى. بۇ رەسىم 2003-يىلى 10-ئاينىڭ 25-كۈنى ئامانگۈلنىڭ ھەدىسى

گۈلباھار خانىم (ئوتتۇرىدىكى كىشى) ئامېرىكىغا تۇغقان يوقلاش ئۈچۈن كەلگەندە تارتىلغان.

12 - بۆلۈم

ئامېرىكا يۇقىرى تېخنىكىلىق شىركەتلىرىدىكى خىزمەت

بىز ئەسلىدە بۇنىڭدىن

كىيىنكى بۆلۈملەرنىمۇ ئالدىنقى بۆلۈملەرگە ئوخشاش بىر ئاز تەپسىلىي يېزىپ تەييارلاشنى ئويلىغان ئىدۇق. بىراق، ئەركىن سىدىقنىڭ چەت ئەللەردىكى ئوقۇش ۋە خىزمەتكە ئائىت بولغان ئوقۇرمەنلەر بىر قەدەر قىزىقىدىغان نۇرغۇن مەلۇماتلار ئەركىن سىدىقنىڭ بىلىۋال تور بېتى بىلەن ئۆتكۈزگەن يازما

سۆھبىتىدە ئۇتتۇرىغا قويۇلۇپ بولۇنغانلىقى ئۇچۇن، ئۇلارنى بۇ يەردە قايتا تەكرارلىماسلىقنى مۇۋاپىق كۆردۇق. قىزىققۇچىلار بىلىۋال، بوستان ۋە بىلىك تور بەتلىرىدىن سۆھبەتنىڭ مۇناسىۋەتلىك قىسىملىرىنى كۆرۈۋالسا بولىدۇ، شۇڭا بۇنىڭدىن كېيىنكى بۆلۈملەر نىسبەتەن قىسقا بولۇپ، ئۇنىڭدا

پەقەت چوڭ- چوڭ ۋەقەلەرلا خۇلاسىلەندى. ئوقۇرمەنلەرنىڭ خەۋەردار بولۇپ قېلىشىنى، ھەمدە توغرا چۈشىنىشىنى ئۈمد قىلىمز.

(1) CVI لازېر نۇرى شىركىتى
(«CVI Laser Corporation»)

ئەركىن سىدىق شىمالىي

كــــــــالىفورنيەدىكى
«Livermore» دېـــگەن
شەھەرگە جايلاشقان ساندىئا
دۆلەت تەجرىبخانىسىدا پوست
- دوكتورلـــۇق قىلىۋاتقانـــدا،
ئۇنىڭ بۇ دۆلەت تەجرىبخانىسى
ئىدارىسىنىڭ ئېچىگە كىرىشكە
يــول قويۇلمىغــانلىقى ئۇچــۇن،
ئۇنــىڭ پروجەكــت (تەتقىقات)
گۇرۇپپـــــــسى ئاچـــــدىغان

هەپتلـك تەتقىقـات يـغـنـنـى مۇشـــۇ ئـــدارىگە 10 كىلــومېتردەك كېلـــدىغان « CVI لازېـــر نـــۇرى شــــركتى» (ئىنگلــزچە « CVI Laser Corporation»، www. cvilaser. com) دېـــگـەن شىركەتتە ئاچتى. بۇ شىركەتنىڭ باش ئىدارىسى يېڭى مېكسىكا (New Mexico) شــــتاتىدا

بولـــــــۇپ، شـــــــمالىي كالىفورنىيەدىكىسى ئۇنىڭ بىر تارماق شىركىتى ئىدى. بۇ تارماق شىركەتنىڭ باشلىقى، پۇتـــۇن شـــىركەتنىڭ مـــۇئاۋىن رەئىـــسى ئالـــېكس (Alex Jacobson) ئەســــــــــلىدە كـــالىفورنىيە ئۇنىۋېرســـتېتىنىڭ بــــــاركلېي (Berkeley) شۆبىسىدە دوكتورلۇق ئۇنۋانىغا

ئېرىشكەن بولۇپ، ئەركىن سىدىقنىڭ ئۇستازى Rick Trebino بىلەن ئالېكىس ئىككىسى ئوقۇغۇچى دەۋرىدىن تارتىپلا تونۇش ئىدى. ئالېكىس يەھۇدىي مىللىتىدىن بولۇپ، كىچىك ۋاقتىدا سوۋېت ئىتتىپاقىدىن ئامېرىكىغا كۆچمەن بولۇپ كەلگەن ئىدى. ئۇمۇ ئىنتايىن تالانتلىق ۋە

ئەقىللىق كىشى بولۇپ، ئوپتىكا
ۋە ئوپتىكىلىق مېخانىكا
ساھەسىدە ئىنتايىن يۇقىرى
ئىقتىدارغا ئىگە ئىدى. CVI نىڭ
پۈتۈن ئوپتىكىلىق مېخانىكا
مەھسۇلاتلىرىنى ئۇ ئۆزى
لايىھىلەپ چىقارغان ئىدى.
ئالېكسنىڭ ئىقتىدارىغا بەك
ئىشەنگەنلىكى ئۈچۈن، رىك
ئەپەندى ئۆزلىرى ياساپ

چىقارماقچى بولغان ئاتموسفېرا قاتلىمىدىكى ئوزون قەۋىتىنى تەكشۈرۈشكە ئىشلىتىدىغان بىر «Lidar» ئۈسكۈنىنىڭ ئۈپتىكىلىق ۋە مېخانىكىلىق زاپچاسلىرىنى ياساپ چىقىش ئىشىنى ئاشۇ ئالېكسكە بەرگەن ئىدى.

ئالېكسكە ئەركىن سىدىق بەك ياراپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن،

ئۇ CVI نىڭ باش شىركىتى بىلەن قايىتا -قايىتا مۇزاكىرىلىشىپ، ئەركىن سەدىقنىڭ ساندىئادىكى پوست - دوكتورلۇق ئىشى تاماملانغاندا، ئۇنى CVI غا خىزمەتكە ئالىدىغان بولدى. شۇنىڭ بىلەن 1996- يىلى 9- ئاينىڭ 26- كۈنى ئەركىن سەدىق CVI دا ئالىي

دەرىجىلىك ئوپتىكا ئىنژېنېرى (ئىنگلىزچە « Senior «Optical Engineer) بولۇپ خىزمەت باشلىدى. دەسلەپتە ئۇ لازېر نۇرى ئۇسكۇنىلىرىگە ئىشلىتىلىدىغان ھەر خىل ئوپتىكىلىق زاپچاسلارنى لايىھەلەش ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللاندى. ئالتە ئايدەك ۋاقىت ئۆتكەندىن

كپىين، ئۇ شىركەتنىڭ لازىر نۇرى زاپچاسلىرىنى چىقىرىدىغان بۆلۈمگە باشلىق بولۇپ، ئىنژېنېرلىق بىلەن بۇ خىزمەتنى تەڭ ئىشلىدى. بۇنداق زاپچاسلارنى چىقىرىدىغان ئۈسكۈنىلەرنىڭ ئىسمى «ھەقىقىي بوشلۇق چەمبىرى» بولۇپ، ئىنگلىزچە « Vacuum Chamber» دەپ ئاتايدۇ.

CVI نىڭ شىمالىي كالىفورنىيەدىكى تارماق شىركىتىدە بۇنداق ئۇسكۇنىدىن جەمئىي ئۇچى بار بولۇپ، ئۇنىڭ ھەر بىرسى ھەر 2 سائەتتە بىر نەچچە مىڭ دوللاردىن 10 مىڭ دوللارغىچە قىممەتتىكى ئۆپتىكا زاپچاسلىرىنى ئىشلەپ چىقىرىدۇ. بىر ئۇسكۇنىنىڭ ھەر بىرىنى بىر تېخنىك باشقۇرىدۇ. ئۇنىڭ

باشقۇرۇلۇشى ئىنتايىن مۇرەككەپ بولغاچقا، تېخنىكتىن ئىنتايىن يۇقىرى ئىقتىدار تەلەپ قىلىدۇ. ئەركىن سىدىق بۇ ئۈسكۈنىنى باشقۇرۇشنى ئۆزى پۇختا ئۆگىنىپ، يېڭىدىن ئىشقا ئېلىنغان تېخنىكلارنى تەربىيىلەش ئىشىنى ئۆزى ئېلىپ باردى. بىر قېتىم ئۇ ئالىي مەكتەپ تولۇق كۇرسىنى

پۇتتولۇرگەن يېڭى تېخنىكتىن 3 كىشىنى ئىشقا ئېلىپ، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئىككىسى بۇ ئوسكۇننى باشقۇرۇش ماھارىتىنى زادىلا ئۆگىنەلمىگەنلىكى ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى 2 كىشىنى 3 ھەپتىدىن كېيىن ئىشتىن بوشاتتى. كىتابلارغا يېزىلىشچە، مۇشۇنداق ئوسكۇنىدە ئىشلەپ

چىقارغان ئۆپتىكىلىق زاپچاسنىڭ تەكشىلىك دەرىجىسىدىكى دۇنيا رېكورتى 2 پىرسەنت بولۇپ، ئەركىن سىدىق مۇشۇندا قەكشىلىكنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈستىدە بىر مەزگىل تەتقىقات ئېلىپ بېرىپ، بۇنىڭ تەكشىلىك دەرىجىسىنى 0.5 پىرسەنتكە يەتكۈزدى. بۇ ئىشنىڭ مەھسۇلات ئىشلەپچىقىرىش

ئۆتنۆمنى يۇقىرى كۆتۈرۈشكە زور پايدىسى بولۇپ، CVI دا چوڭ تەسىر قوزغىدى. مۇشۇ بىر مەزگىل ۋاقىت ئىچىدە ئالېكىس ئەركىن سىدىقنىڭ تەسىرىگە كۆپ ئۇچراپ، ئۇيغۇرلارغا ئىنتايىن ئامراق بولۇپ كەتتى. ئۇ ئۇيغۇرلارغا ھۆرمەت قىلىش يۈزىسىدىن، چوشقا گۆشى يېيىشنىمۇ توختاتتى. مۇشۇ

مەزگىلدە ئەركىن سىدىق شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى فىزىكا فاكۇلتېتىنى ئۆزى بىلەن ئوخشاش ۋاقىتتا پۈتتۈرۈپ، كېيىن ئامېرىكىغا كېلىپ ئورۇنلىشىپ قالغان دوستى ئادىل ئاتاۋۇللانىمۇ CVI غا ئۆپتىكا ئىنژېنېرى قىلىپ ئىشقا ئېلىپ، ئىككىسى بۇ شىركەتتە بىر يىلدىن ئارتۇق ۋاقىت بىرگە

ئىشلىدى. ھەر كۆنى چۆشلۈك تاماقتا بۇ ئىككىسى ئۇيغۇرچە مۇڭداشتى. ئىش ئارىلىقىدىمۇ ئەركىن سىدىق ئادىلنىڭ قېشىغا بېرىپ، بىر قانچە مىنۇت پاراڭلىشىپ كېلەتتى. ئەركىن سىدىق ئۆچۈن بۇ بىر مەزگىل CVI دىكى ئەڭ ياخشى ئۆتكەن ۋاقىتلار بولدى.

CVI ۋە ئامېرىكىدىكى باشقا

بىر قىسىم شىركەتلەر ئىشلەپ چىقىرىدىغان، ئىنتايىن قىسقا ئوپتىكا پۇلسى (ئىنگلىزچە « ultra-short optical pulse») ئۈچۈن ئىشلىتىدىغان بەزى زاپچاسلار بار بولۇپ، شىركەتلەر ئۇنى ئىشلەپ چىقارغان بىلەن، ئۇنىڭ ئۆلچەمگە يەتكەن - يەتمىگەنلىكىنى ئۆلچەپ

چىقىدىغان ئاپپارات يوق ئىدى. شۇڭا ئالېكس ئەركىن سىدىقا ئىنگلىزچە « White light interferometer» دەپ ئاتىلىدىغان بىر ئوپتىكىلىق ئۆلچەش ئاپپاراتىنى لايىھىلەپ ئىشلەپ چىقىشنى تاپشۇردى. ئەركىن سىدىق CVI نىڭ ئىچىدە بىر ئېلېكترو – ئوپتىكىلىق تەجرىبخانا قۇرۇپ،

ئۇ ئاپپاراتنى ئۆزى لايىھىلەپ، ئۆزىنىڭ ئوپتىكا، ئېلېكترونىكا، مېخانىكا ۋە يۇمشاق دېتاللىرىنىڭ ھەممىسىنى ئۆزى لايىھىلەپ، ئەڭ ئاخىرقى ئاپپاراتنىمۇ ئۆزى ياساپ چىقتى. ئەينى ۋاقىتتا بۇنداق ئاپپاراتتىن دۇنيانىڭ باشقا يەرلىرىدىكى تەجرىبىخانىلاردا پەقەت ئۈچىلا بار ئىدى.

كـــــــــالىفورنىيەدىكى «Coherent» دېگەن چوڭ كۆلەملىك ئوپتىكا شىركىتى بۇ ئىشتىن خەۋەر تاپقاندىن كېيىن، ئۇ ئاپپاراتتىن ھەر بىرىنى 15 مىڭ دوللاردىن ئۈچ دانە سېتىۋېلىشنى تەلەپ قىلغان بولسىمۇ، ئالېكس ئۇنداق قىلىشقا ئۇنىمىدى. بىرىنچىدىن، بۇ ئاپپاراتنى باشقۇرۇش بەك

قىين بولۇپ، سېتىلىپ بولغان ئاپپاراتنىڭ كېيىنكى تېخنىكىلىق ياردەم ئىشلىرىنى قىلىدىغانغا CVI نىڭ ئادەم كۈچى يوق ئىدى. يەنە بىر تەرەپتىن، Coherent بۇ ئاپپاراتنى سېتىۋالسا، ئۇلار CVI ۋە باشقا شىركەتلەر ئىشلەپ چىقارغان زاپچاسلارنىڭ سۈپىتىنى ۋە لايىھىسىنى تەكشۈرۈپ

ئېنقلىۋېلىش ئىقتىدارىغا ئىگە بولۇپ قالاتتى. بۇ CVI ئۆچۈن پايدىسىز ئىدى.

CVI بىر مەزگىل دۇنياغا مەشھۇر بولغان، كومپيۇتېر CPU سىنى ئىشلەپ چىقىرىدىغان «Intel» دېگەن شىركەتكە، يۇقىرىدا تىلغا ئېلىنغان «ھەقىقىي بوشلۇق چەمبىرى» ئۇسكۇنىسىنىڭ

كىچىك تىپتىكى سىنى ئىشلەپ چىقىرىپ سانتى. Intel بۇ ئۇسكۇننى ئۆزلىرىنىڭ بۇزۇق چىقىپ قالغان CPU سىنى تەكشۈرۈش ئۈچۈن ئىشلەتتى. بۇ ئۇسكۈنگە ئىشلىتىدىغان ئىنگلىزچە « Lock-in Amplifier» دەپ ئاتىلىدىغان بىر ئېلېكترونلۇق ئاپپارات بار بولۇپ، بۇرۇن CVI

ئۇ ئاپپاراتنى باشقا بىر شىركەتتىن بىرنى 3 مىڭ دوللارغا سېتىپ ئالاتتى. ئۇنىڭ ھەجمى چوڭ ۋە باھاسى يۇقىرى بولغاچقا، ئالېكس ئەركىن سىدىققا مۇشۇنداق ئاپپاراتتىن ئۆزلىرىگە مۇۋاپىق كېلىدىغان قىلىپ بىرنى لايىھىلەپ ياساپ چىقىشنى تاپشۇردى. شۇنىڭ بىلەن ئەركىن سىدىق UCD

دىن بىر كىتابنى ئارىيەتكە ئېلىپ ئەكېلىپ، شۇ كىتابتىكى بىلىملەرگە ئاساسەن بۇنداق ئاپپاراتتىن بىرنى ئۆزى لايىھەلەپ، ئۇنىڭ زاپچاسلىرىنى ئۇ بۇ شىركەتلەردىن سېتىپ ئېلىپ تەييارلاپ، ئەڭ ئاخىرىدا 100 – 200 دوللار چىقىم بىلەن بۇ ئاپپاراتنىڭ بىر سىناق نۇسخىسىنى ياساپ چىقتى.

لېكىن، Intel شىركىتى CVI دىن يېڭى ئۇسكۇنە ئىشلىنى توختىتىش سەۋەبى بىلەن، بۇ ئېلېكترونلۇق ئاپپارات ئەمەلىي ئىشلارغا ئىشلىتىلمىدى.

ئەركىن سىدىق CVI غا يېڭى ئىشقا چۈشكەندە، ئۇنىڭ ئائىلىسى تېخىچە داۋس دېگەن شەھەردە بولۇپ، ئىككى يەرنىڭ ئارىلىقى 100 كىلومېتىر

كېلەتتى. ھەر كۈنى بۇنداق ئۆزۈن ئارىلىقنى بېسىپ ئىشقا كېلىپ ـ كېتىش بەك قىيىن بولغاچقا، ئەركىن سىدنىق Livermore غا يېقىن يەنە بىر شەھەردە تۇرۇۋاتقان ئادىل ئاتاۋۇللا، نۇر ۋە غەيرەت سابىت قاتارلىق 3 ئۇيغۇر ياشلىرىغا قوشۇلۇپ، بىر ياتاقتا تۇرۇپ تۇردى. بۇ ياتاققا كېيىنچە

پولات ئۆمەر ئىسملىك يەنە بىر ياش كېلىپ قوشۇلدى. ئەركىن سىدىق ئۆيىگە ھەر جۈمە كۈنى كەچتە قايتىپ كېتىپ، كېيىنكى دۈشەنبە كۈنى ئەتىگەندە قايتىپ كەلدى. بۇ مەزگىلدىكى ياتاق تۇرمۇشى ئىنتايىن كۆڭۈللۈك ئۆتتى. ياتاقتىكىلەر ئاخشىمى ئوخشىمىغان ۋاقىتتا قايتىپ كېلىپ، ھەر خىل

تاماقلارنى ئەتكەنلىكى ئۆچۈن، تاماقنى تەرتىپسىز ھالدا كۆپ يەۋېلىپ، ئەركىن سىدىقمۇ بىر قانچە ئاينىڭ ئىچىدە باشقىچىلا سەمرىپ، قورساق سېلىپ كەتكەن ئىدى. مۇشۇنداق تۇرمۇشنى 6 ئايدىن كۆپرەك ئۆتكۈزۈپ، 1997 - يىلى ئامانگۇل ساكرامېنتودىكى كالىفورنىيە شتات

ئۇنۇۋېرسىتېتىنىڭ كومپيۇتېر ئىلمىي ماگىستىرلىقىنى تۈگەتكەندىن كېيىن، 5- ئاينىڭ 14- كۈنى ئەركىن سىدىقنىڭ شىركىتىگە 25 كىلومېتىر كېلىدىغان « San Ramon» دېگەن شەھەردىن بىر ئۆي سېتىۋېلىپ، ئۆيىنى شۇ يەرگە كۆچۈرۈپ كەلدى.

ئەركىن سىدىق كېيىنچە بىرەر

يىل ۋاقىت تىرىشىپ، ئۆز بەدىنىنى ئاران ئەسلىگە كەلتۈرۈۋالدى.

CVI دىكى يۇقىرىدا تىلغا ئېلىنغان خىزمەتلەر ئەركىن سىدىق ئۈچۈن ناھايىتى قىزىقارلىق تۇيۇلغان ئىدى. ئەركىن سىدىقنىڭ مائاشىمۇ ئىككى يېرىم يىل ۋاقىت ئىچىدە شىركەتكە يېڭى كىرگەن

ۋاقىتتىكىگە قارىغاندا 45 پىرسەنت ئۆستۈرۈپ بېرىلگەن ئىدى. لېكىن، 1999- يىلىنىڭ كېيىنكى يېرىمىغا كەلگەندە، CVI دا ئەركىن سېتىۋېلىنغان چۈشلۈك قىزىقارلىق ۋە يۇقىرى تالانت بىلەن يۇقىرى ئىقتىدار تەلەپ قىلىدىغان يېڭى ئىشلار ئانچە كۆپ قالمىدى. ۋاقىتنى ئىسراپ قىلماسلىق ئۈچۈن، ئۇ

شىركەتتە نېمە ئىش بولسا، شۇنى قىلىپ تۇردى. بەزى كۈنلىرى تېلېفوندا خېرىدارلار بىلەن سۆزلىشىپ، شىركەتنىڭ مەھسۇلاتلىرىنى ساتىدىغانلاردىن بىرەرسى ئاغرىپ قالسا، شۇلارنىڭ ئورنىدا خېرىدارلارغا ئوپتىكا زاپچاسلىرىنى سېتىش ئىشلىرىنىمۇ قىلىپ باقتى. بىر

قېتىم شىركەتنىڭ مېخانىكىلىق ئۆپتىكا زاپچاسلىرىغا شىركەت ئىسمى بىلەن زاپچاس ماركىسىنى يازدىغان قىممەت باھالىق لازېر نۇرلۇق ئۇسكۇنە بۇزۇلۇپ قالغانىدا، ئەركىن سىدىق ئۇنى چۇۋۇپ، تەكشۈرۈش ئارقىلىق، ئۇنىڭ بىر ئېلېكترونلۇق زاپچىسى كۆيۈپ كەتكىنىنى بايقاپ، ئۇ زاپچاسنى

سېتتىپ ئەكەلدۇرۇپ، بۇ ئۇسكۇننى رېمونت قىلىپ ساقايتتى. بۇ ئىش ئالپكسىنى قاتتىق تەسرلەندۇردى. لېكىن، ئەركىن سىدىق ئۆز ئۆمرىنىڭ قالغان قىسمىنى مۇشۇنداق ئىشلار بىلەن ئۆتكۈزۈشنى خالمايتتى.

1999- يىلى 10- ئايدا، ئەركىن سىدىق باشقا 2 كىشى

بىلەن بىرلىشىپ قوزغىلان بىر شىركەتنىڭ ئىشى بىلەن (بۇ شىركەت توغرىسىدا مۇشۇ بۆلۈمنىڭ ئاخىرىدا يەنە ئايرىم توختىلىمىز)، جەنۇبىي كالىفورنىيەدىكى بىر چوڭ تەجرىبىخانىغا بىر ھەپتىلىك خىزمەتكە بارىدىغان بولدى. ئۇ يەرگە مېڭىشتىن بۇرۇن ئەركىن سىدىق ئىنتېرنېت ئارقىلىق باشقا

خىزمەت ئۈزدەشكە باشلىغان بولۇپ، جەنۇبىي كالىفورنىيەدىكى يېڭى قۇرۇلغان بىر شىركەتتە ئۆزىگە لايىق بىر خىزمەت بارلىقىنى بايقىدى. ھەمدە ئۇلار بىلەن تېلېفوندا كۆرۈشۈپ بولغاندىن كېيىن، ئۇلار ئەركىن سىدىق بىلەن بىر قېتىم يۈز تۇرانە كۆرۈشىدىغان بولدى. ئەركىن سىدىق بۇ

ئىشنى يۇقىرىقى بىر ھەپتىلىك ئىش بىلەن ئوخشاش ۋاقىتقا توغرىلىدى. ھەمدە شۇ قېتىم بۇ يىغىنى شىركەت بىلەن كۆرۈشكەندىن كېيىن، ئۇلار ئەركىن سىدىقنى ئىشقا ئېلىشنى قارار قىلدى. ئەركىن سىدىق شۇ يىلى 12- ئاينىڭ 10- كۈنى ئالىكسكە ئۆز خىزمىتىدىن ئىستېپا بېرىدىغان خەتنى

تاپشۇردى (ئامېرىكىنىڭ شىركەتلىرى يۇقىرى دەرىجىلىك خادىملاردىن ئۆز خىزمىتىدىن ئىستىپا بېرىدىغاندا 2 ھەپتە بۇرۇن ئىلتىماس قىلىشنى تەلەپ قىلىدۇ). ئالېكسمۇ بۇ ۋاقىتلاردا CVI نىڭ ئەركىن سىدىقىقا مۇۋاپىق كەلمەيدىغان بولۇپ قالغانلىقىنى ھېس قىلىپ تۇرغان بولغاچقا، ئەركىن سىدىقنىڭ بۇ

ئىلتىماسىغا ئازراقمۇ خاپا بولمىدى. ئەركىن سىدىق 12-ئاينىڭ ئاخىرغىچە CVI دا تۇرۇپ، يېڭى يىلدىن باشلاپ ھېلىقى يېڭى شىركەتكە ئىشقا چۈشىدىغان بولدى.

(2) كالارمەكس تېخنولوگىيە شىركىتى (« ColorMax Technology Incorporated»)

ئەركىن سىدىق 2000- يىلى يېڭى يىل بايرىمىنى ئۆز ئۆيىدە ئۆتكۈزۈپ، 1- ئاينىڭ 2- كۈنى تۇرمۇشقا كېرەكلىك نەرسىلەرنى ئۆزىنىڭ تويوتا 4 رۇنبېر ماركىلىق ماشىنىسغا قاچىلاپ، جەنۇبىي كالىفورنىيەگە قاراپ يول ئالدى. بۇ ئەركىن سىدىقنىڭ ياپونىيەگە بارغان ۋە ئامېرىكىغا يېڭى

كەلگەن ۋاقىتتىن كېيىنكى ئۆز ئۆيىدىن يەنە بىر قېتىم، يەنى 3- قېتىم ئايرىلىشى ئىدى. ئۇ بىر ئامېرىكىلىقنىڭ بىر ئېغىزلىق ئۆيىنى ئېيىغا 450 دوللار تۆلەيدىغانغا ئىجارىگە ئالدى. دەسلەپتە ئۇ يەرگە ئۆزى يالغۇز بېرىپ، يېرىم يىلچە ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن ئاندىن ئۇ يەردىن ئۆي ئېلىپ، ئائىلىنى

يۈتكەپ كېتىشنى پىلانلىدى. ئۇ يەرنىڭ ھازىرقى ئۆيى بىلەن بولغان ئارىلىقى 600 كىلومېتىر كېلەتتى. ئۇ يولدا يالغۇز كېتىۋېتىپ، ماشىنىدا ئۇيغۇرچە ناخشا CDسى ئاڭلاپ ماڭدى. ناخشىلارنىڭ ئارىسىدىن «تۇمانلىق كېچە» دېگەن ناخشا چىققاندا، ئەركىن سىدىقنىڭ كۆڭلى بىراقلا بۇزۇلۇپ، كۆزىدىن

ياش ئېقىپ كەتتى. ئەركىن سىدىق بۇ چاغدا ئۆزىنى خۇددى ئۈيغۇر يېزىسىدىكى ياز كۆنلىرى هاشارغا ماڭغان دېھقانلاردەكلا ھېس قىلدى. ئامېرىكىدىكى رىقابەتنىڭ كۆچلۈكلىكى ۋە ئۆزىنىڭ كەسپتە ئىمكان قەدەر ئەڭ يۇقىرى پەللىگە يېتىش غايىسىنىڭ تۈرتكىسى بىلەن، ئۇ يېشى 42 گە يېتەي دېگەندە

يەنە ئۆيەدىن ئايرىلىپ، يالغۇز ياشايدىغان مۇشۇنداق بىر يولنى تاللاشقا مەجبۇر بولغان ئىدى.
ئەركىن سىدىقنى قوبۇل قىلغان شىركەتنىڭ ئىسمى كالارمەكس (ئىنگلىزچە «ColorMax») بولۇپ، قۇرۇلغىلى تېخى 6 ئايدەك ۋاقىت بولغان ئىدى. ئۇ

جەنۇبىي كالىفورنىيەدىكى دىسنېي باغچىسى بار شەھەرگە 30 كىلومېتىردەك كېلىدىغان «Tustin» دېگەن شەھەرگە جايلاشقان ئىدى. ئامېرىكا نوپۇسىنىڭ ئىچىدە 8 پىرسەنت ئەرلەر بىلەن 3 پىرسەنت ئاياللار رەڭ كورمەيدىغان (رەڭ قارىغۇسى) بولۇپ، بۇ شىركەتنىڭ ئىشلەپ چىقارماقچى

بولغىنى ئاشۇنداق كىشلەرنى
رەڭ كۆرىدىغان قىلالايدىغان بىر
خىل كۆزەينەك ئىدى. ئەركىن
سىدىقنىڭ ئۇيغۇر دىيارىدىكى
بىر يېقىن تۇغقىنىمۇ رەڭ
كۆرمەس (رەڭ قارىغۇسى)
بولۇپ، شۇ سەۋەبتىن ئۆزىنىڭ
ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانىدا
ناھايىتى يۇقىرى نومۇر
ئالغانلىقىغا قارىماي ئالىي

مەكتەپكە كىرەلمىگەن ئىدى. بۇنداق كۆزەينەكنىمۇ يۇقىرىدا تىلغا ئالغان «ھەقىقىي بوشلۇق چەمبىرى» ئىچىدە ئىشلەپ چىقىراتتى. بۇ بىر يۇقىرى تېخنىكىلىق ئۇسكۇنە بولۇپ، ئەركىن سىدىق CVIدا 3 يىل ئىشلەش جەريانىدا بۇ تېخنىكىدا تولۇق يېتىشكەن مۇتەخەسسىسلەرنىڭ بىرى

بولۇپ قالغان ئىدى. كالارمەكس
ئەينى ۋاقىتتا ئەركىن سىدىقنى
ئىشقا ئېلىپ بولۇپ، ئۇ تېخى
رەسمىي ئىشقا چۈشمىگەن
ۋاقىتتا ئامېرىكىدىكى بىر
«ئىگىلىك خەۋىرى»دە ئەركىن
سىدىق توغرىسىدا بىر مەخسۇس
خەۋەر تارقاتقان بولۇپ، ئۇ
خەۋەرنى ھازىرمۇ تۆۋەندىكى
تور بېتىدىن كۆرۈشكە

بولدىكەن:
http://www.findarticles.com/p/ar ...
_Nov_18/ai_57619597

ئەركىن سەدىقنىڭ بۇ شىركەتتىكى خىزمەت مەنسىپى «تەتقىقات، تەرەققىيات ۋە ئىشلەپچىقىرىش دىرېكتورى» بولۇپ، شىركەت بويىچە بۇنداق تېخنىكىنى ۋە ئۇپتىكا ئىلمىنى

بىلىدىغانلاردىن ئۈنىڭ ئۆزىدىن
باشقا ھېچ كىم يوق ئىدى. شۇڭا
ئۇ يالغۇز ناھايىتى زېرىكىشلىك
ھېس قىلىپلا قالماي، پۈتۈن
شىركەتنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك
بولۇش - بولماسلىقىمۇ ئۆز
زىممىسىدە بولغاچقا، داۋاملىق
ئىنتايىن ئېغىر بېسىم ھېس
قىلاتتى. بۇ شىركەت مائاشتىن
باشقا، ئەركىن سىدىقتا

شركەتنىڭ پاي چېكىدىنمۇ يەنە خېلى كۆپ مىقداردا بەرگەن بولۇپ، ئەگەر بۇ شىركەت مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇپ قالسا، ئەركىن سىدىق 5 يىلغا بارمىغان ۋاقىت ئىچىدە مىليونېر بولۇپ قېلىش ئېھتىماللىقى بار ئىدى. مانا مۇشۇنداق قىلىدىغان ئىشىمۇ يېڭى ۋە ئىقتىسادىي كىرىمىمۇ ياخشى بولغاچقا،

ئەركىن سىدىق شىمالىي كالىفورنىيەدىن جەنۇبىي كالىفورنىيەدىكى بۇ شىركەتكە يۆتكىلىپ كېلىشكە رازى بولغان ئىدى.

ئەركىن سىدىق ئىشقا چۈشىدىغانغا بىرەر ئاي ۋاقىت قالغانىدا، بۇ شىركەتنى ئامېرىكىنىڭ بىر مەملىكەتلىك چوڭ تېلېۋىزىيە ئىستانسىسى

پۈتۈن مەملىكەتكە بىر قېتىم
تونۇشتۇردى. شۇنىڭ بىلەن بۇ
شىركەتنىڭ تېخى ئىشلەپ
چىقارمىغان مەھسۇلاتىغا نۇرغۇن
كۆز دوختۇرخانىلىرى ۋە
شەخسىيلەر ئۆچىرەت بولۇپ
كەتتى. بۇ شىركەتتە
مەھسۇلاتنى ساتىدىغان
خادىملاردىن 6 ـ 7 نەپىرى بار
بولۇپ، ئەركىن سىدىق

شىركەتكە كېلىپلا، ئۇلارنىڭ
ئەتىدىن كەچكىچە توختىماي
ئۆزلىرىگە تېلېفون قىلغان
خېرىدارلارغا «كۆزەينەك
چىقىدىغانغا يەنە بىر - ئىككى
ئايلا ۋاقىت قالدى. شۇڭا سەل
ساقلاپ تۇرۇڭ» دەپ
چۈشەندۈرۈپ تۇرۇۋاتقانلىقىنى
كۆردى. بۇ شىركەتتە ئىش
باشلاپ بىر ھەپتە ئۆتكەندىن

كېيىن، ئۇ نيۇ-يورك شتاتىغا بېرىپ، ئۇ يەردىكى بىر شىركەتتىن ھەقىقىي بوشلۇق چەمبىرىدىن بىرنى سېتىۋېلىش ئىشىغا قاتناشتى. ئۇنى يۆتكەپ كېلىشكە بىر قانچە ھەپتە كېتىدىغان بولغاچقا، ۋاقىتنى زايە قىلماسلىق ئۈچۈن، ئەركىن سىدىق نيۇيوركتا تۇرۇپلا ھېلىقى ئۈسكۈنىنى سىناق قىلىشقا

باشلىدى. ئۇنى 3 ھەپتىدىن
كېيىن يۆتكەپ كېلىپ، ئورنىتىپ
بولغاندىن كېيىن، ئۇ يەنە
دەرھال قاتتىق ئىشلەشكە
كىرىشىپ كەتتى. ئۇ ھەر كۈنى
ئەتىگىنى سائەت 6 بىلەنلا
ئورنىدىن تۇرۇپ، ئاخشىمى
سائەت 10 غىچە ئۆيگە قايتىپ
كەلمىدى. ئۇنىڭ پۈتۈن
ۋۇجۇدىغا مۇشۇ كۆزەينەكلەرنى

تېزرەك ئىشلەپ چىقىرىشتىن ئىبارەت بىرلا خىيال ئورناپ كەتكەن ئىدى. ئىشقا چۈشۈشتىن بۇرۇن ئۇ شىركەت بىلەن ھەر 2 ئايدا ئۆيىگە بىر قېتىم قايتىپ، بىر ھەپتە ئۆيدە تۇرۇپ ئىشلەپ بېرىپ ئاندىن قايتىپ كېلىشنى كېلىشۈلگەن ئىدى. شۇڭا بۇ ئارىلىقتا ئۆيىگە مۇ قايتىمىدى. پەقەت

كېيىنكى 2 قېتىملىق ئۆيگە بېرىپ كېلىشنىڭ ئايروپىلان بېلىتىنى ئېلىپ قويدى.

ئىنسانلارنىڭ رەڭ كۆرمەيدىغان كۆزنىڭ 8 خىل تۈرى بار بولۇپ، ئۇلارغا 8 خىل ئوخشىمىغان خۇسۇسىيەتتىكى كۆز ئەينەكنى ئىشلەپ چىقىرىشقا توغرا كېلەتتى. بۇ شىركەتنى قۇرغان كىشى بىر

كورىيىلىك سودىگەر بولۇپ، ئۇنىڭ تەبئىي پەندىن ھېچ قانداق خەۋىرى يوق ئىدى. لېكىن ئۇ ئىگىلىك يارىتىش ئىشلىرىغا ماھىر بولغاچقا، كورىيىلىكلەردىن 10 مىليون دوللاردەك پۇل يىغىپ، مۇشۇ شىركەتنى قۇرغان ئىكەن. بۇ كىشى دەسلەپتە ئەركىن سىدىققا خېلى تۈزۈكتەك

كۆرۈنگەن بولۇپ، كېيىن بۇ يەردە بىر ئايدىن ئارتۇق ئشلگەندىن كېيىن قارىسا، ئۇ كىشى ئىنتايىن ئەسكى مىجەزلىك ئادەم ئىكەن. يۇقىرىقى 8 خىل كۆزەينەكنى ئىشلەپ چىقىرىش ئۈچۈن، ھەقىقىي بوشلۇق چەمبىرىدىكى پۈتۈن ھاۋانى تولۇق سۈمۈرۈپ چىقىرىۋېتىپ (»ھەقىقىي

بوشلۇق» دېگەننىڭ مەنىسى ئەنە شۇ)، ئۇنى 300 گرادۇسقىچە قىزىتىپ، ئاندىن 2 ـ 3 خىل قاتتىق ماتېرىيالنى ئېلېكترون ئېقىمى بىلەن سوقىدۇ. بۇ سوقۇلۇشتىن ھېلىقى ماتېرىياللار پارچىلىنىپ، ئۇنىڭدىكى مولېكۇلىلار ۋە ئاتوملار ئاجراپ چىقىپ، ھەقىقىي بوشلۇقتا ھەر تەرەپكە

ئۆچـۈپ يـۈرۈش جەريانـىدا كۆزەينەكنىڭ ئەينىكىگە قوندۇ. ئەيـنـەك ناھـايىتى قىزىـق بولغانلىقى ئۆچۈن بۇ مولېكۇلىلار ۋە ئاتوملارنىڭ بىر قىسمى ئاشۇ ئەيـنـەككە چاپلىـشىپ تـۇرۇپ قالـدۇ. بۇنـداق ماتېرىيالنـىڭ قېلىنلىقىـــــــــــى 1 – 2 نانومېتىرگىچە كـونترول قىلىشقا توغرا كېلىدۇ. ئاشۇ ماتېرىيالنىڭ

تەسرى بىلەن كۆز ئەينەك بىر قىسىم رەڭدىكى نۇرنى ئۆتكۈزۈپ، يەنە بىر قىسىم رەڭنى ئۆتكۈزمەي، شۇ ئارقىلىق ئۇنى تاقىغان كىشىلەرنىڭ كۆزىگە كىرىدىغان نۇرنىڭ رەڭگىنى مۇۋاپىق تەڭشەپ بېرىدىغان بولغاچقا، كىشىلەر شۇنىڭ بىلەن رەڭلىك نەرسىلەرنى ئەينەن

كۆرەلەيدىغان بولىدۇ. ئەركىن سىدىق كومپيۇتېردا ھېسابلاپ كۆرۈپ، ھېلىقى 8 خىل كۆزەينەكنى ئىشلەپ چىقىرىش ئۈچۈن كەم دېگەندە 6 خىل ماتېرىيال ئىشلەتمىسە بولمايدىغانلىقىنى تېپىپ چىقتى. لېكىن شىركەتنىڭ ھېلىقى كورىيىلىك باشلىقى پەقەت 2 خىل ماتېرىيالدىن

باشقىنى ئۆشلىتىشكە بولمايدۇ، دەپ تۇرۇۋالدى. ئەركىن سدىق قايىتا - قايىتا چۈشەندۈرسىمۇ ۋە مۇنازىرىلەشسىمۇ ئۇ كىشى ئۆزىنىڭ جاھىللىقىدا چىڭ تۇرۇۋالدى. نەتىجىدە پەقەت 4 خىل كۆزەينەك نورمال چىقىپ، قالغان 4 خىلى يازدىلا تەلەپكە لايىق چىقمىدى. بۇ شىركەتتىكى ھېچ قانداق ئادەم بۇ

كۆزەينەكلەرنىڭ تېخنىكىلىق
كۆرسەتكۈچلىرىنىمۇ بىلمەيتتى.
ئەركىن سىدىق قايىتا - قايتا
سۈرۈشتە قىلىپمۇ ئۇ
كۆرسەتكۈچلەرگە ئېرىشەلمىدى.
ھېلىقى كورىيىلىك باشلىقنىڭ
قىزى ئىقتىساد كەسپىدە تولۇق
كۇرسنى پۈتتۈرگەن بولۇپ، ئۇ
مۇشۇ شىركەتنىڭ بارلىق
ئىقتىسادىغا مەسئۇل مۇئاۋىن

رەئىسى قىلىپ قويۇلغان ئىكەن. ئۇ قىز كۆپىنچە ۋاقىتلاردا ھېچ ئىش قىلماي، ئۆز ئىشخانىسىدا ئولتۇرۇپ كورىيچە گېزىت ئوقۇيدىكەن. ئامېرىكىدا بىر شىركەتتىكى بىر يۇقىرى دەرىجىلىك تېخنىكىلىق خادىم ئۆزىنىڭ تېخنىكىلىق دائىرىسىدە خۇددى بىر پادىشاھقا ئوخشايدۇ. پۈتۈن تېخنىكىلىق

قارارلارنى ئۆزى چىقىرىدۇ. ياخشى - يامان نەتىجىلەرگىمۇ ئۆزى مەسئۇل بولىدۇ. ئەركىن سىدىقنىڭ بۇ شىركەتتە دۆچ كەلگىنى بىر ئىنتايىن نورمالسىز، ئىلمسىز ئەھۋال بولۇپ، بۇنداق ئىشنى ئامېرىكىغا كەلگەندىن بۇيان زادىلا كۆرۈپ باقمىغان ئىدى. ئۇ بىر قانچە ھەپتە كۈنگە 16 سائەتتىن ئىشلەپ

بېقىپمۇ، ھېلىقى 4 خىل كۆزەينەكنى ئىشلەپ چىقىرىشتا ھېچ قانداق ئىلگىرىلەش پەيدا قىلالمىدى. ئەڭ ئاخىرىدا پەقەت 2 خىل ماتېرىياللار بىلەن ئۇلارنى ئىشلەپ چىقىرىشقا ھېچ قانداق كۆزى يەتمەي، «مەن خاتا يەرگە كېلىپ قاپتىمەن» دەپ مۇئەييەنلەشتۈرۈپ، بۇ

شركەتكە كېلىپ ئەمدى 2 ئاي توشقان كۆنى خىزمىتىدىن ئىستىپا بەردى. ئۇ ياتىقىغا بېرىپ، نەرسە كېرەكلىرىنى 2 سائەت ئىچىدە يىغىشتۇرۇپ ماشىنىسىغا قاچىلاپ، شىمالىي كالىفورنىيەدىكى ئۆيىگە قاراپ يولغا چىقتى.

ئەركىن سىدىق بۇ شىركەتتىن چىقىپ كېتىپ 3 ئاي

ئۆتكەندىن كېيىن، ھېلىقى ئاتا - قىز ئىككى كورېيلىك بۇ شىركەتنىڭ مەبلەغكە خىيانەت قىلغانلىقى ئۈچۈن، كالارمەكسكە مەبلەغ سالغان كىشىلەر ئۇلارنىڭ ئۈستىدىن ئەرز قىلغانلىقى خەۋەر قىلىندى. ئۇنىڭدىن 6 ئاي ئۆتكەندىن كېيىن بۇ شىركەت پۈتۈنلەي ۋەيران بولۇپ، تاقىلىپ كەتتى. ھازىر بۇ

شىركەتنىڭ ھېچ قانداق ئىز ـ دېرىكى يوق. (ئەركىن سىدىق ئىشلىگەن شىركەتنىڭ تولۇق ئىسمى « ColorMax Technology Incorporated» بولۇپ، ئۇ ھازىر مەۋجۇت ئەمەس. ئامېرىكىدا ھازىرمۇ «ColorMax» سۆزى بىلەن باشلىنىدىغان باشقا

شركەتلەردىن بىر قانچىسى بار بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئىشلەپ چىقىرىدىغىنى رەڭ كۆرمەيدىغانلارنىڭ (رەڭ قارىغۇلىرىنىڭ) كۆز ئەينىكى ئەمەس.)

شۇنداق قىلىپ ئەركىن سىدىق بۇ قېتىم خىزمەت يۆتكىلىپ، ئەسلىدە ئۆيلىگىنىدەك مىليونېر

بولالمىدى. رەڭ كۆرەلمەيدىغانلار (رەڭ قارىغۇلىرى) ئىشلىتىدىغان كۆز ئەينەكنىمۇ ئىشلەپ چىقىرالمىدى. ئۇنىڭ بۇ قېتىمقى سىنىقى ئۆزىنىڭ CVI دىكى خىزمىتىدىن ئايرىلىش بىلەن 2 قېتىملىق ئايروپىلان يول كىراسى ۋە بىر ئايلىق ياتاقچا ئالدىن تۆلىگەن ئۆي ئىجارىسى

پۈللىرىدىن قۇرۇق قېلىش بىلەن ئاخىرلاشتى. ئەركىن سىدىق ئۆچۈن ئىشنى يەنە يېڭى باشتىن باشلاشقا توغرا كەلدى.

WaveSplitter (3)

تېخنولوگىيە شىركىتى

WaveSplitter «)

(«Technology Inc

ئەركىن سىدىق جەنۇبىي

كالىفورنىيەدىن قايتىپ كېلىپ، بىر كۈنىمۇ ئىسراپ قىلماي، يەنە خىزمەت ئىزدەشكە باشلىدى. ئۇ ئىنتېرنېت ئارقىلىق ئۇچۇر تېخنىكا ساھەسىدىكى شىركەتلەرگە يۇقىرى دەرىجىلىك تېخنىكىلىق خادىم تېپىپ بېرىدىغان بىر شىركەت بىلەن ئالاقىلەشتى. بۇنداق ئورۇنلار ئامېرىكىدا «خىزمەت تېپىپ

بېرىش شىركىتى» دەپ ئاتىلىدۇ.
ئۇلار باشقا شىركەتلەرنىڭ ئادەم
ئېلىش ئېلانلىرىنى يىغىپ،
ئۆزلىرىنى ئىزدەپ كەلگەن
خىزمەت ئىزدەۋاتقان كىشىلەرگە
مۇۋاپىق كېلىدىغان خىزمەتلەر
بولۇپ قالسا، خىزمەت
ئىزدىگۈچىنى خىزمەتكە
ئالغۇچى شىركەتكە
تونۇشتۇرىدۇ. ئەگەر بىر شىركەت

بىر ئادەمنى ئاشۇنداق يول بىلەن ئىشقا ئېلىپ قالسا، بۇ خىزمەت تىپىپ بېرىش شىركىتىگە ئادەم ئالغان شىركەت مەلۇم مىقداردا پۇل بېرىدۇ. كالىفورنىيىنىڭ سىلىكون جىلغىسىدا (بۇ ئاتالغۇ ئېلىمىزدە كرېمنىي جىلغىسى دېگەن نام بىلەن ئومۇملاشقان مۇھەررىردىن) بۇنداق شىركەتكە

بىرلىدىغان پۇل ئىشقا ئېلىنغان ئادەمنىڭ بىر يىللىق مائاشىنىڭ 15 پىرسەنتىگە توغرا كېلىدۇ. يەنى ئەگەر ئىشقا ئېلىنغان ئادەمنىڭ يىللىق مائاشى 100 مىڭ دوللار بولسا، بۇ ئىش تېپىپ بېرىش شىركىتىدىكىلەرگە ئىشقا ئالغۇچى شىركەت 15 مىڭ دوللار ئەتراپىدا پۇل بېرىدۇ. ئىش ئىزدىگۈچىگە ھېچ قانداق

چىقىم بولمايدۇ.
ئەركىن سىدىق ئۆيگە قايتىپ كېلىپ بىر ھەپتە ئۆتكەندىن كېيىن، ھېلىقى خىزمەت تېپىپ بېرىدىغان شىركەتنىڭ ياردىمىدە جەمئىي 3 شىركەتنى ئۆزىگە لايىق تېپىپ، شۇلارغا ئىلتىماس قىلدى. ئارىلىقتىن يەنە بىر ھەپتە ئۆتكەندىن كېيىن،

ئۆلارنىڭ ھەممىسى ئەركىن سىدىقنى كۆرۈشۈشكە چاقىردى. ھەر بىر شىركەتتە پۈتۈن بىر كۈن ئىلىپ بېرىلغان بۇ كۆرۈشۈشتىن كېيىن، بۇ 3 شىركەتنىڭ ھەممىسى ئەركىن سىدىقنى خىزمەتكە ئالىدىغان بولدى. ئەركىن سىدىق « KLA Tencor» دېگەن شىركەتنىڭ مائاشىنى، قىلىدىغان ئىشىنى ۋە

تۇرغۇنلۇقنى ياخشى كۆردى. بۇ يېرىم ئۆتكۈزگۈچ ماتېرىياللىرنى ئىشلەپ چىقىرىش ئۆچۈن ئىشلىتىلىدىغان چوڭ تىپلىق ئۈسكۈنىلەرنى ياساپ چىقىرىدىغان بىر چوڭ شىركەت بولۇپ، يىللىق سودىسى 4 مىليارد دوللاردىن ئاشاتتى. WaveSplitter » Technology» (www.

(wavesplitter. com) دېگەن شىركەت قۇرۇلغىلى تېخى 2 يىلدەك بولغان، نۇرلۇق تالا خەۋەرلىشىش ئۈسكۈنىلىرىگە ئىشلىتىلىدىغان ئوپتىكا زاپچاسلىرىنى ئىشلەپ چىقىرىدىغان بىر يېڭى شىركەت بولۇپ، ئۇنىڭ قىلىدىغان ئىشمۇ ئىنتايىن قىزىقارلىق ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ شىركەتنىڭ

پاي - چېكى تېخى بازارغا سېلىنمىغان بولغاچقا، ئەگەر ئۇ ئوبدان مېڭىپ قالسا، شىركەتتىن بېرىدىغان پاي - چەك ئارقىلىق قىسقا ۋاقىتتا نۇرغۇن پۇل‌غا ئېرىششىش ئېھتىماللىقى بار ئىدى. شۇڭا ئەركىن سىدىق WaveSplitter دېگەن شىركەتنى تاللىدى. ھەمدە

2000- يىلى 3- ئاينىڭ 1- كۈنى بۇ شىركەتكە ئىشقا چۈشتى.

بۇ شىركەت كالىفورنىيەدىكى دۇنياغا داڭلىق بولغان سىلىكون جىلغىسىنىڭ شەرقىي تەرىپىدە بولۇپ، ئەركىن سىدىقنىڭ ئۆيىگە 40 كىلومېتىر كېلىدىغان «Fremont» دېگەن شەھەرگە جايلاشقان ئىدى. ئەركىن

سـدىقنىڭ بـۇ شـركەتتىكى
خىزمەت مەنسپى دەسلەپتە
ئالـى دەرىجىلىك ئوپتىكا
ئىنژېنىرى بولدى. ئارىلىقتىن بىر
يىلـدەك ۋاقىت ئۆتكەنـدە
شـركەت ئۇنـى يـۇقىرى
دەرىجىلىك نۇرلۇق - تالا
ئوپتىكا تېخنولوگىيىسىگە
مەسئۇل ئىنژېنىرلار باشلىقىغا
ئۆستـۈردى. بـۇنى ئىنگلىزچە

Engineering manager, » Advanced fiber-optic technology» دەپ ئاتايدۇ.
بۇ ۋاقتقچە ئەركىن سىدىقننىڭ مائاشىمۇ شىركەتكە يېڭى كەلگەن ۋاقتىتكىگە قارىغاندا 25 پىرسەنت ئۆستۈرۈلدى.
بۇ شىركەت ئىشلەپ چىقىرىدىغان نەرسىلەرنىڭ ئىچىدە ئىنگلىزچە

«Interleaver» دەپ ئاتىلىدىغان بىر زاپچاس بار بولۇپ، ئەركىن سىدىق بۇ شىركەتكە كەلگەن دەسلەپكى مەزگىللەردە ئاشۇ مەھسۇلاتنى تەتقىق ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇش ئىشلىرىغا قاتناشتى. بۇ زاپچاس نۇرلۇق تالادىكى ئۇچۇر كانىلىنىڭ سانىنى ھەسسىلەپ كۆپەيتىش (مەسىلەن، 20

كانالنى 40 كانالغا، 40 كانالنى
80 كانالغا كۆپەيتىش) ئۆچۈن
ئىشلىتىلىدۇ. ئەركىن سىدىق
دەسلەپكى 3 – 4 ئاي ۋاقىت
ئىچىدىلا بۇ زاپچاسنىڭ
تېخنىكىلىق خۇسۇسىيەتلىرىنى
تولۇق ئىگىلىۋالدى، ئۇنى
ئىشلەپچىقىرىشتا ساقلانغان
مەسىلىلەرنى بىر – بىرلەپ
تېپىپ چىقتى. ھەمدە ئۇنى

ئىشلەپ چىقىرىشنىڭ يېڭى ئۇسۇللىرىنى ئوتتۇرىغا قويىدى. بۇ ئىشلارنى ئەركىن سىدىقتىن بۇرۇن كەلگەن باشقا ئىنژېنېرلار قىلالمىغان ئىدى. شۇنىڭ بىلەن ئەركىن سىدىق بۇ زاپچاسنىڭ تېخنىكا جەھەتتىكى باش مۇتەخەسسىسكە ئايلاندى. پۈتۈن شىركەت ئەركىن سىدىق تۈزۈپ چىققان قوللانمىنى

ئىشلىتىدىغان، ئەركىن سىدىق ئويلاپ چىققان تېخنىكىلىق ئاتالغۇلارنى قوللىنىدىغان بولىدى. بىر قېتىملىق خەلقئارالىق چوڭ تاللاشتا، WaveSplitter نىڭ بۇ مەھسۇلاتى پۈتۈن دۇنيا بويىچە بىرىنچىلىككە ئېرىشتى. شۇنىڭ بىلەن ئامېرىكىنىڭ ATT شىركىتى، ياپونىيىنىڭ NEC

شــركىتى، ۋە گېرمانىيىنىــڭ Siemens شىركىتى قاتارلىق خەلقئارالىق چوڭ كۆلەملىك شىركەتلەر ئۆزلىرىنىــڭ ئۆزۈن يوللــۇق خەۋەرلــشىش ئۈسكۈنىلىرىدە WaveSplitter نىــڭ ئاشۇ زاپچــسىنى ئىــشلىتىدىغان بولدى.

ئۆزۈن يوللۇق نۇرلــۇق - تالا

خەۋەرلىشىشدە، نۇرلۇق تالادا
ھەر خىل ئۇچۇرلارنى ئېلىپ
مېڭىۋاتقان نۇرنى ھەر 100
كىلومېتىر ئارىلىقتا بىر قېتىم
لازېر نۇرى ئارقىلىق
كۈچەيتىشكە توغرا كېلىدۇ. ھەر
بىر لازېر نۇرىنىڭ قۇۋۋىتى بەك
يۇقىرى بولمىغاچقا، بىر ئورۇندا
بىر قانچە لازېر نۇرىنى
بىرلەشتۈرۈپ ئىشلىتىشكە توغرا

كېلىدۇ. ئەمما بۇ لازېر نۇرلىرىنىڭ ھەممىسىنىڭ دولقۇن ئۇزۇنلۇقى ئوخشاش بولغاچقا، ئۇلارنى بىر - بىرىگە قوشۇش ئۈچۈن بىر خىل ئالاھىدە زاپچاس ئىشلىتىلىدۇ. WaveSplitter بىر خىل ئالاھىدە نۇرلۇق تالادىن ياسىلىدىغان مۇشۇ زاپچاسنى ئىشلەپ چىقىرىشنى قارار قىلىپ،

بۇ ۋەزىپىنى ئەركىن سىدىققا بەردى. ئەركىن سىدىق دوكتورلۇق ئۇنۋانى بار ئىنژېنېرلاردىن 4 كىشى ۋە باشقا ئىنژېنېر بىلەن تېخنىكلاردىن يەنە 5 كىشىنى بىر گۇرۇپپا قىلىپ، بۇ پروجەكتىنى (تەتقىقاتنى) باشلىدى. بۇ ۋاقىتتا دۇنيادا WaveSplitterبىلەن مۇشۇ

زاپچاسنى ئىشلەپ چىقىرىشتا رىقابەتلىشىدىغان شىركەتلەردىن يەنە بىر قانچىسى بار ئىدى. ئەركىن سىدىقنىڭ گۇرۇپپىسى باشقىلارنىڭ ئىلمىي ماقالىلىرى ۋە نۇرغۇن پاتېنتلىرىنى ئوقۇپ، شۇ ئارقىلىق تېخنىكىلىق ئۆتكەللەردىن بىر - بىرلەپ ئۆتۈشكە تىرىشتى. ئاشۇ ئارىلىقتا ئەركىن سىدىق ئۆزىنىڭ

CVI دىكى مۇئاۋىن رەئىسى ئالېكس ئۇچۇن يول مېڭىپ، ئۇنىمۇ WaveSplitter گە خىزمەتكە ئالدۇرغان ئىدى. ئەركىن سىدىق ئوپتىكا ئىنژېنېرلىقىنىڭ باشلىقى بولغاندا، ئالېكسمۇ ئوپتىكىلىق مېخانىكىنىڭ باشلىقى بولدى. ئەركىن سىدىق ھازىر قىلىۋاتقان بۇ پروجەكتنىڭ ھەممە

مېخانىكىلىق ئىشلىرىغا ئالپېكىس مەسئۇل بولدى. ئالپېكىسنىڭ ۋە ئەركىن سىدىقنىڭ گۇرۇپپىسىدىكى يەنە بىر دوكتورنىڭ ئۆيلىرى ئەركىن سىدىقنىڭ ئۆيىگە 10 كىلومېتىر كېلىدىغان يەردە بولۇپ، ئۇلار ھەر كۈنى ئەتىگەندە ئەركىن سىدىقنىڭ ئۆيىگە كېلىپ، ئاندىن بۇ 3 كىشى بىر ماشىنىدا

ئىشقا بېرىپ كەلدى. يولدا ماشىنا بەك كۆپ، يول قىستا - قىستاڭ بولغانلىقى ئۈچۈن، بۇ 40 كىلومېتىر يولنى بېسىشقا 40 مىنۇتتىن بىر يېرىم سائەتكىچە ۋاقىت كېتىدىغان بولۇپ، ئۇلار بۇ ۋاقىتتا تېخنىكىلىق مۇزاكىرە ئېلىپ بېرىپ، بىر قىسىم مەسىلىلەرنى ئاشۇ ماشىنىنىڭ ئۈستىدە ھەل

قىلدى. ۋاقىت بەك قىس بولغاچقا، بۇ مەھسۇلاتنى تېزرەك چىقىرىش ئۈچۈن ئەركىن سىدىق مۇشۇ ئارىلىقتا نۇرغۇن شەنبە - يەكشەنبە كۈنلىرىنىمۇ شىركەتتە ئۆتكۈزدى. ھەمدە بۇ پروجەكتنى باشلاپ بىر يىلدەك ۋاقىت ئۆتكەن بىر شەنبە كۈنى ئەركىن سىدىق يەنە بىر تېخنىك

ئايال بىلەن بىرلىكتە تېخنىكىلىق كۆرسەتكۈچى دۇنيادىكى باشقا بارلىق شىركەتلەرنى بېسىپ چۈشىدىغان مەھسۇلاتتىن بىرنى ياساپ چىقتى. ئاشۇ پەيتتە ئەركىن سىدىق خۇشاللىق ۋە ھاياجانلىقتا چۆمۈپ سەكرەپ كەتتى. ئۇنىڭدىن كېيىنكى بىر ئىككى ئاي ۋاقىت ئىچىدە بۇ

شىركەت ھېلىقى مەھسۇلاتنى كۆپلەپ ئىشلەپ چىقىرىشقا تەييار بولغاندا، خەلقئارالىق نۇرلۇق - تالا خەۋەرلىشىش سانائىتىدە زور ئۆزگىرىش بولۇپ، بۇ خىل مەھسۇلاتقا بولغان ئېھتىياج بىراقلا يوقاپ كەتتى. شۇڭلاشقا بىلەن WaveSplitter بۇ مەھسۇلاتنى تەرەققىي قىلدۇرۇشقا بىر مىليون

دوللاردىن ئارتۇق پۇل
خەجلىگەن بولسىمۇ، ئاخىرى بۇ
مەھسۇلاتتىن ۋاز كېچىشكە
مەجبۇر بولدى.
بۇ ۋاقىتتا كەلگەندە
ئۇپتىكىلىق خەۋەرلىشش
ساھەسىدە نۇر دولقۇنى
ئۆتكۈزگۈچ ئاساسىدا
ياسىلىدىغان ھەر خىل ئۇپتىكا
زاپچاسلىرى كىشلەرنى جەلپ

قىلىشقا باشلىدى. بۇ خىل زاپچاسلار ئىنگلىزچە «(Planar Lightwave Circuits PLC)» دەپ ئاتىلىدۇ. نۇرلۇق تالانىڭ مەركىزىي قىسمىدىكى نۇر ماڭىدىغان قىسمىنىڭ توملۇقى 9 مىكرومېتىر بولۇپ، ئۇنىڭ پوستى 125 مىكرومېتىر كېلىدۇ (ئىنسانلارنىڭ چېچىنىڭ توملۇقى 17 مىكرومېتىردىن

180 مكرومېتىرغىچە كېلىدۇ. PLC نۇر يولىنىڭ كەڭلىكى بولسا ئاران 4 مكرومېتىرلا كېلىدىغان بولۇپ، بىر يېرىم ئۆتكۈزگۈچ تاختىينىڭ ئۈستىدە نۇرغۇن ئوپتىكىلىق زاپچاسلارنى ياسىغىلى بولىدۇ. شۇنىڭ بىلەن WaveSplitter مۇ ئاشۇ ساھەگە كىرىشنى قارار قىلىپ، 6 دوكتوردىن بىر ئوپتىكىلىق

لايىھەلەش گۇرۇپپىسى تەشكىل قىلىپ، ئۇنىڭغا ئەركىن سىدىقنى مەسئۇل قىلدى. ئەركىن سىدىق بۇ بىر يىلغى ساھەگىمۇ ئىنتايىن تېزلا كىرىشىپ، 2 – 3 ئايدىن كېيىنلا يىلغى زاپچاسلارنى لايىھەلەپ چىقتى. شىركەت 10 مىليون دوللارلىق PLC ياساش ئۈسكۈنىلىرىنى قۇرۇپ چىقىپ، ياپونىيىنىڭ NEC شىركىتى

بىلەن بىرلىكتە بۇ خىل
زاپچاسلارنى ئىشلەپ
چىقارماقچى بولدى. بۇ
جەرياندا ئەركىن سىدىق پۈتۈن
شىركەتنىڭ ئۆپتىكا تېخنىكىسى
جەھەتتىكى ئەڭ نوپۇزلۇق
خادىملىق رولىنى ئوينىدى.
ئۆپتىكا زاپچاسلىرىنىڭ
تېخنىكىلىق ئىشلىرىغا مەسئۇل
بولۇپلا قالماي، شىركەت ئۈچۈن

يېڭى تېخنولوگىيىلەرنى باھالاپ بېرىش، ۋە شىركەتنىڭ پاتېنت ھۆججەتلىرىنى تەكشۈرۈپ باھالاپ بېرىش ئىشلىرىنىمۇ قوشۇمچە ئىشلىدى. ئۇ 2001-ۋە 2002- يىللىرى ياپونىيىنىڭ NEC، Hitachi ۋە Fujitsu شىركەتلىرىگە كۆپ قېتىم بېرىپ، WaveSplitter گە ۋاكالىتەن تېخنىكىلىق سۆھبەتلەشكۈچى

رولنى ئوينىدى. گېرمانىيىنىڭ Siemens شىركىتىگىمۇ بىر قېتىم باردى. ئەركىن سىدىق ياپونغا بارغاندا، ئۇنىڭ ياپون تىلىنى بىلگىنى شىركەت ئۈچۈن كۆپ پايدا قىلدى. ئۇ ياپونىيىدىكى شىركەتلەردە ئىلمىي دوكلات بەرگەندە، ئۇنىڭ ئۆزى ياالغۇز بىر ئادەمنىڭ قىلغان ئىشلىرىغا ياپونىيىلىكلەر

ئىنتايىن ھەيران قالدى. يەنى، ئەركىن سىدىق PLC زاپچاسلىرىنىڭ زاۋۇتتا ئىشلەپچىقىرىشتىن باشقا لايىھەلەشتىن ئەڭ ئاخىرقى ئۆلچەپ سىناق قىلىشقىچە بولغان بارلىق جەريانلىرىنى ئۆزى بىۋاستە قىلالايتتى. بىر قېتىم ئۇ Fujitsu شىركىتى بىلەن كۆرۈشكىلى بارغاندا، ئۇ

شىركەتنىڭ بىر باشلىقى ئۇنى ئايرىم چاقىرىپ، «بىزنىڭ شىركەتكە يۆتكىلىپ كېلىشنى خالامسەن؟» دەپ سورىغان ئىدى. PLC تېخنىكىسى جەھەتتە WaveSplitter نىڭ ئەڭ چوڭ رىقابەتچىسى ياپونىنىڭ NEL شىركىتى بولۇپ، ئۇ پېتىكىلىق زاپچاسلارنى لايىھەلەش جەھەتتە ئەركىن

سدىق يالغۇز بىر ئادەم NEL نىڭ بىر گۇرۇپپا ئادەملىرى بىلەن رىقابەتلىشەتتى. NEL بىر ئالاھىدە شىركەت بولۇپ، ئۇلار كونكرېت مەھسۇلاتنى ئانچە كۆپ ئىشلەپ چىقارمايدۇ. ئۇلارنىڭ 500 نەپەردەك ئالىي دەرىجىلىك ئىنژېنېرلىرى بار بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئاساسلىق خىزمىتى يېڭى

تېخنىكا بايقاپ ياكى كەشپ قىلىپ، ئۇلارنى پاتېنت قىلدۇرۇپ، ئاندىن باشقا شىركەتلەرگە ئۆزلىرىنىڭ پاتېنتلىرىنى سېتىش ئارقىلىق پۇل تېپىشتىن ئىبارەت.

ئالىكىستىن باشقا، ئەركىن سىدىق ئۆزىنىڭ ئادىل ئاتاۋۇللا بىلەن پولات ئۆمەر قاتارلىق ۋەتەنداشلىرىمۇ ئىشقا

ئالدۇرغان بولۇپ، بىر مەزگىل WaveSplitter ئامېرىكىدىكى ئۇيغۇرلار ئەڭ كۆپ يۇقىرى تېخنىكىلىق شىركەتكە ئايلانغان ئىدى. ئەركىن سىدىق ئۇلاردىن باشقىلارنىمۇ ئىشقا ئالالايدىغان بولىسىمۇ، سان فرانسىسكو رايونىدا تەبىئىي پەندە ئوقۇغان باشقا ئۇيغۇرلار قالمىغان ئىدى.

2002- يىلىنىڭ ئاخىرى

دۇنيا نۇرلۇق تالا خەۋەرلىشىش سانائىتىدە چوڭ ئۆزگىرىش بولىدى. يېڭى تېخنىكىغا چۆشىدىغان ئېھتىياج توغرىسىدىكى بۇرۇنقى مۆلچەرلەرنىڭ ھەممىسى خاتا بولۇپ چىقىپ، ئەسلىدە ئىشلەپ چىقارماقچى بولغان يېڭى تېخنىكىلىق ئۈسكۈنىلەرنى زور دەرىجىدە قىسقارتىشقا توغرا

كەلدى. WaveSplitter
2001- يىلى 11- ئايدىكى
بىر شەنبە كۈنىلا ئېنگلىزچە
«Open House» دەپ
ئاتىلىدىغان بىر پائالىيەت
ئۆتكۈزۈپ، بىر كۈندىلا 30
كىشىنى خىزمەتكە ئالغان
بولسا، 2002- يىلى 3- ئايغا
كەلگەندە شىركەتتىن بىر
كۈندىلا بىراقلا 100 دەك

كىشىنى قىسقارتتى. بۇ چاغدا ئالپكىسنىڭ بۇ شىركەتكە كەلگىنىگە ئاران 6 ئايدەك ۋاقىت بولغان بولۇپ، ئۇنىمۇ شۇ قاتاردا ئىشتىن بوشىتىۋەتتى. ھەممە كىشىلەر ئۆزلىرىنى خۇددى دېڭىزغا چۆكۈپ كېتىۋاتقان بىر پاراخوتنىڭ ئۈستىدە تۇرغاندەك ھېس قىلىپ، بىر تەرەپتىن باشقا ئىش

ئـىزدەپ، يەنە بـىر تـەرەپـتىن ئـىشتىن چىقىرىلىش نۆۋىتىنىڭ ئۆزىگە قاچان كېلىدىغانلىقىدىن ئەنسىرەپ يۈردى. ئۇنىڭدىن كېيىن شىركەتتە يەنە بىر قانچە قېتىم ئادەم قىسقارتىش بولدى. بۇ قېتىمقى نۇرلۇق تالا خەۋەرلىشىش سانائىتىنىڭ ئارقىغا چېكىنىش دولقۇنى دۇنيا مىقياسىدىكى بىر ھادىسە

بولغاچقا، ئوپتىكا ساھەسىدە ئىشلەيدىغانلار ئۈچۈن يېڭى ئىش تېپىشمۇ بىراقلا تەس بولۇپ كەتتى. 2002- يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، WaveSplitter دىكى 10 نەچچە ئوپتىكا ئىنژېنېرلىرىنىڭ ھەممىسى ئىشتىن بوشىتىلىپ، يۇقىرى دەرىجىلىك ئوپتىكا ئىنژېنېرلىرىدىن يالغۇز ئەركىن

سـسـدىنقلا قالـدى. شـركـەت ئۆزىنىڭ ئىنژېنېرلىق ئىشلىرىنىڭ بىر قىسمىنى تەيۋەنگە يۆتكەپ، ئۆزىنىڭ نۇرغۇن ئۇسكۇنىلىرىنى ئەرزان پۇلغا سېتىۋەتتى. شۇ چاغدا جۇڭگونىڭ بىر شىركىتى WaveSplitter نىڭ بىر مىليون دوللارلىق ئۈسكۈنىلىرىنى 200 مىڭ دوللارغا سېتىۋالغان ئىدى. 2003- يىلى 3- ئايغا

كەلگەنـــدە، WaveSplitter ئەركىـــن ســـدىقتىن تەيـــۋەنگە يۆتكىلىـــشنى خالايـــدىغان – خالمايـــــدىغانلىقىنى، ئەگەر تەيـــۋەنگە بېرىـــشقا قوشۇلـــسا، ئۇنىڭغـــا شـــىركەتنىڭ بـــىر پىرســـەنتىنى بېرىـــدىغانلىقىنى ئېيتتـــى. ئەركىـــن ســـدىق «تەيـــۋەنگە بېرىـــشتىن كـــۆرە، يۇرتۇمغا قايتقىنىم تۈزۈك» دەپ

ئويلاپ، بۇ ئىشنى رەت قىلدى. شۇنىڭ بىلەن بىر دۈشەنبە كۈنى شىركەتنىڭ باشلىقى كېلىپ، «ئەركىن، مۇشۇ ھەپتە سىنىڭ WaveSplitter دىكى ئەڭ ئاخىرقى ھەپتەڭ بولىدۇ. خەۋەر تېپىپ قال» دېدى. شۇنداق قىلىپ ئەركىن سىدىقنىڭ ئىشلىگىلى 3 يىلدىن ئاشقان بۇ خىزمىتى ئاخىرلاشتى. بۇ 3 يىل

ئەركىن سىدىق ئۇچۇن «ئامېرىكىنىڭ ئامېرىكىسى» دەپ ئاتىلىدىغان سىلىكون جىلغىسىدىكى ئەڭ قاينام - تاشقىنلىققا تولغان بىر يۇقىرى تېخنىكا شىركىتىدە ئەڭ قىزىقارلىق، ئەڭ ھاياجانلىنارلىق ۋە ئەڭ پەخىرلىنەرلىك ھاياتىنى ئۆز بېشىدىن كەچۈرگەن 3 يىل بولدى.

ئەينى ۋاقىتتا ئەركىن سىدىقنى خىزمەتكە ئالغان KLA-Tencor دېگەن شىركەت ھېلىھەم مەۋجۇت بولۇپ، ئۇنىڭ ئىگىلىكى ھازىرمۇ ناھايىتى ياخشى مېڭىۋاتىدۇ. ئەركىن سىدىقنى ئىشقا ئالغان 3- شىركەتنى 2002- يىلى باشقا بىر چوڭ شىركەت سېتىۋالغان بولۇپ، ئۇنىڭ

هازىرقى ئەھۋالى ئەركىن سىدىنقىا ئىنىق ئەمەس. ئاشۇ قېتىم نۇرلۇق تالا سانائىتىنىڭ چۆشۈپ كېتىشى سەۋەبىدىن كالىفورنىيەگە بولغان زىيان بىر تىرىلىئون دوللاردىن ئاشىدۇ. WaveSplitter مۇ ئۆزى مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان 5 يىل ۋاقىت ئىچىدە باشقىلار مەبلەغ سالغان 125 مىليون دوللاردىن

ئارتۇق پۇلنى خەجلەپ تۆگەتتى.

(4) مىكرو ـ ئېقىم سىستېمىسى شىركىتى (« MicroFluidic Systems Inc، MFSI»)

WaveSplitter دىكى خىزمىتى توختاپ قالغاندىن كېيىن، ئەركىن سىدىق يەنە يېڭى خىزمەت ئىزدەشنى

باشلىدى. بۇ چاغدا ئوپتىكا
ئىنژېنېرلىرى ئۇچۇن خىزمەت
تېپىش ئىنتايىن قىيىن بولۇپ،
WaveSplitter شىركىتى 2
يىلنىڭ ئالدىدا ئىشتىن
بوشاتقان ئامېرىكىلىق
ئىنژېنېرلاردىن تېخىچە خىزمەت
ئىزدەپ يۈرگەنلەرمۇ بار ئىدى.
بەزى خەنزۇ ئىنژېنېرلار جۇڭگوغا
قايتىپ كەتكەن ئىدى. ئەركىن

سدىق WaveSplitter دىكى
ئىشدىن بوشاپ 3 ھەپتىدىن
كېيىن، ئۆيىگە 10 كىلومېتىر
كېلىدىغان «Pleasanton»
دىگەن شەھەردىكى «مىكرو –
ئېقىم سىستېمىسى شىركىتى»
(www.mfsi.biz ،MFSI)
دەپ ئاتىلىدىغان بىر
شىركەتتىن خىزمەت تاپتى. بۇ
شىركەتتە دوكتورلۇق ئۇنۋانى

بارلاردىن 3 كىشى بار بولۇپ، بىرسىنىڭ كەسپى بىئولوگىيە، بىرسىنىڭ خىمىيە، يەنە بىرسىنىڭ مېخانىكا ئىدى. بىئولوگىيە كەسپىدىكى كىشى ئامېرىكىدا خېلى داڭلىق بولۇپ، شۇ چاغدا ئۇ ئامېرىكا مىكرو-ئىقتىسادىي ئىلمىي جەمئىيىتىنىڭ باشلىقى ئىدى. ئۇلاردىن باشقا ماگىستىرلىق ھەم باكلاۋىر

ئۆنۆانی بارلاردىن يەنە 4 كىشى بار بولۇپ، ئەركىن سىدىق بۇ شىركەتكە 8- خادىم بولۇپ كىردى.

ئەينى ۋاقىتتا بۇ شىركەت ئامېرىكىنىڭ فېدېراتسىيە تەكشۈرۈش ئىدارىسى (ئىنگلىزچە « Federal Bureau of Investigation, FBI») دىن بىر يېرىم مىليون دوللار پۇلغا

ئېرىشكەن بولۇپ، ئۇلار مۇشۇ
پۇل ئارقىلىق ھاۋادىكى
خىمىيىلىك ۋە بىئولوگىيىلىك
قوراللارنى تەكشۈرۈپ ئېنىقلاش
ئۈسكۈنىسىدىن بىرنى لايىھىلەپ
ياساپ چىقماقچى ئىكەن.
ئەسلىدىكى پىلان بويىچە بۇ
ئۈسكۈنىنى ئىراق ئۇرۇشىدىن
بۇرۇن پۈتتۈرۈپ، ئەگەر ئۇ
مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇپ قالسا،

ئۇنى ئىراق ئۇرۇشىغا ئاپىرىپ
ئىشلىتىش ئىكەن. بۇنداق
ئۇسكۈنە ئالدى بىلەن ھاۋادىكى
ھەر خىل زەررىچىلەرنى يىغىپ،
ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى DNA لارنى
ئايرىپ چىقىپ، بىر خىل
خىمىيىلىك رېئاكسىيە ئارقىلىق
بۇ DNA نى كۆچەيتىپ، بۇ
كۆچەيتىلگەن DNA غا
ئوخشىمىغان رەڭدىكى نۇرنى

چۈشۈرۈپ، مۇشۇ نۇرنىڭ قوزغىتىشى بىلەن DNA دىن چىقىدىغان باشقا يېڭى رەڭدىكى نۇرنىڭ خۇسۇسىيىتىگە ئاساسەن بۇ DNA نىڭ قانداق DNA ئىكەنلىكىنى ئېنىقلاپ چىقىدىكەن. ئەركىن سىدىقنىڭ ۋەزىپىسى بۇ ئۇسۇلنىڭ ئۈنۈملۈكلىكىنى ئاشۇرۇش ئىكەن. ئۇ تاشقى قىسمىنى لايىھەلەپ ياساپ چىقىش ئىدى. ئەركىن

سىدىق ئۆچۈن بۇ بىر يېڭى ئىش بولۇپ، ئۇ بۇنىڭغا ئىنتايىن قىزىقتى. لېكىن، بۇ شىركەتتە ئۆپتىكىنى بىلىدىغانلاردىن ئەركىن سىدىقتىن باشقا ھېچ كىم بولمىغاچقا، شىركەتنىكى ھايات بىر ئاز زېرىكىشلىك بولدى. ئەركىن سىدىق بۇ شىركەتتە 2003- يىلى 4- ئايىدا ئىش باشلاپ، 8- ئايغا

بارغاندا ئۆپتكىلىق ئاپپاراتتىن بىرنى ياساپ چىقتى. پەقەت ئۆپتكىلىق ئانالىزنىلا قىلىدىغان مەخسۇس ئاپپاراتلارمۇ بار بولۇپ، ئۇلارنىڭ ھەجمى چوڭ ۋە باشقا ئىقتىدارلىرى مۇۋاپىق بولمىغاچقا ئۇلارنى بۇ ئۇسكۇنىگە بىۋاستە ئىشلەتكىلى بولمايتتى. شۇڭا بۇ شىركەت ئۆپتكىلىق ئاپپاراتنى ئۆز

ئالدىغا ئايرىم ياساپ چىقىشنى قارار قىلغان ئىدى. ئەركىن سىدىق ئاپپاراتىنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن، ئۇنى تەجرىبە ئارقىلىق سىناق قىلىپ، چىققان نەتىجىلەرنى باشقا ئاپپاراتتا ئېلىپ بارغان سىناق نەتىجىسى بىلەن سېلىشتۇردى. نەتىجىدە ئەركىن سىدىق ياسىغان ئاپپاراتنىڭ نەتىجىسى

باشقا ئاپپاراتنىڭكىدىنمۇ
ياخشراق چىقىپ، شىركەت
باشلىقلىرى ئەركىن سىدىقتىن
ئىنتايىن رازى بولدى. لېكىن، بۇ
ئۈسكۈنىنىڭ مىكرو - ئېقىم
مېخانىكىلىق قىسمىدا چوڭ
مەسىلە بار بولۇپ، شىركەت
ئۇنى زادىلا ھەل قىلالمىدى.
ئۆزلىرى لايىھىلەپ، 600 مىڭ
دوللار پۇل بىلەن باشقا بىر

شركەتكە ياساتقان مىكرومېتىر چوڭلۇقتىكى سۇيۇقلۇق تۇرۇبىسى بار بىر ئەينەك قۇرۇلما مۇۋاپىق ئىشلىمىدى. شۇنداق بولسىمۇ بۇ ئۇسكۇنىنى FBI غا تاپشۇرۇش ۋاقتى 12- ئاي بولغاچقا، ۋاقتىنىڭ قىستىشى بىلەن ئۇلار بۇ ئۇسكۇنىدىن بىرنى قۇراشتۇرۇپ چىقتى. مۇشۇ پەيتكە كەلگەندە، ئەركىن

سىدىق ئۆزىنىڭ بۇ شىركەتتە ئۆزۈن تۇرسا بولمايدىغانلىقىنى ھېس قىلدى. شىركەت باشلىقى بىر ئاق تەنلىك بولۇپ، ئۇنىڭ ئامېرىكىدا ھۆكۈمەتتى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى ناھايىتى قويۇق ئىدى. ئۇ كىشى ئامېرىكىنىڭ مەملىكەتلىك ئىلىم - پەن فونىدى جەمئىيىتى (ئىنگلىزچە « National

Science Foundation, NSF») نـىـڭ بىئولـوگىيگە ئاجرىتىلغـان پۇلنى تەقسىم قىلىشقا بىۋاسـتە قاتنىشىدىغان كـىشى بولغاچقـا، ھەر يىلـى ئۆز شـىركىتىگە پـۇل ھەل قىلـىشتا ئاساسەن مەسىلە يوق ئىكەن. شۇڭا بۇ MFSI دىگەن شىركەت ھـازىرغىچە مەۋجـۇت بولـۇپ، ئۆتـكەن يىلـى (يەنـى 2006-

يىلى) تېخى بىر چوڭراق بىناغا كۆچۈپتۇ. لېكىن، ئۆز ئۆمرىنى ھەقىقىي تۈردە ئەھمىيەتلىك ئۆتكۈزۈشنى ئىستەيدىغان بىر ئادەم ئۆچۈن ئۆز ھاياتىنى ياساپ چىققان مەھسۇلاتى نورمال ئىشلىمەيدىغان بىر شىركەتتە ئۆتكۈزۈش بىر خىل ئىسراپچىلىق ئىدى. شۇڭا ئەركىن سىدىق يەنە دەرھال

خىزمەت ئىزدەشكە باشلىدى. كىچىك شىركەتلەردىن بىر قانچىسىدە ئىشلەپ تويغان ئەركىن سىدىق بۇ قېتىم بىر قانچە چوڭ شىركەتلەردىن خىزمەت ئىزدەپ بېقىشنى قارار قىلدى. ھەممىدە شۇ چوڭ شىركەتلەرنىڭ قاتارىدا JPL نىڭ تور بېتىگىمۇ كىرىپ، ئۇلار ئېلان قىلغان ئادەم ئېلىش

ئۇقتۇرۇشلىرىغمۇ تەپسىلىي قاراپ چىقتى. ھەمدە ئۆزىنىڭ شەرتى تولۇق توشىدىغان خىزمەتلەردىن بىر قانچىنى بايىقىدى. ئەركىن سىدىق ئىنتېرنېت ئارقىلىق ئۆزىنىڭ خىزمەت ئىلتىماسىنى JPL گە ماگدۇرۇپ، ئارىلىقتىن 2 ھەپتە ئۆتكەندىن كېيىن، JPL ئۇنى خىزمەتكە ئېلىش مۇناسىۋىتى

بىلەن كۆرۈشۈشكە چاقىرتتى. ئەركىن سەدىق جەنۇبىي كالىفورنىيەدىكى JPL غا بېرىپ، بىر كۈن ئىلمىي دوكلات بېرىش ۋە كىشىلەر بىلەن كۆرۈشۈش بىلەن مەشغۇل بولدى. ئۇنىڭ بىلەن 5 گۇرۇپپا باشلىقى ۋە بىر چوڭ باشقارما (JPL نىڭ مەمۇرىي قۇرۇلمىسى ئىنگلىزچە « ,Directorate

دېگەنلەرگە «Section, Group
بۆلۈنىدىغان بولۇپ، بۇ يەردىكى
باشقارما دېگەن سۆز
«Section» گە قارىتىلىدۇ)
باشلىقى بىلەن بىر سائەتتىن
ئايرىم - ئايرىم كۆرۈشتى.
ئۆلارنىڭ ھەر بىرسى ئەركىن
سىدىق تەييارلاپ ماڭدۇرۇپ
بەرگەن خىزمەت تارىخى
(ئىنگلىزچە «Resume»)

بويىچە ئەركىن سىدىقتىن كومپيۇتېر ئارقىلىق ئوپتىكىلىق زاپچاس لايىھىلەش، ئوپتىكىلىق سىستېما ئۇقتىدارىنى ئېنىقلاپ چىقىش، ئوپتىكىلىق سىستېما ۋە ئاپپارات لايىھىلەش، ئۇلارنى تەجرىبىخانىدا ئىشلىتىش، ياساپ چىقىش ۋە سىناق قىلىش قاتارلىق ئىشلار توغرىسىدا نۇرغۇن كەسپىي سوئاللارنى

سورىدى. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى
ئەركىن سىدىقتا «سېنىڭ
هازىرغىچە قىلغان ئىشلىرىڭ بەك
كەڭ دائىرىلىك ۋە تەسىرلىك
ئىكەن» دېدى. بۇ كۆرۈشۈش
ئاخىرلىشىپ، ئارىلىقتىن بىر
ھەپتە ئۆتكەندىن كېيىن، JPL
دىن ئەركىن سىدىقتا خىزمەتكە
ئېلىنغانلىق ئۇقتۇرۇشى كەلدى.
ئەركىن سىدىق بۇ ئىشتىن سۆز

بـــلـەن تەســـــۋرلگىلى بولمايدىغان دەرىجىدە خۇشال بولـــدى. 2003- يىلـــى 12- ئاينىڭ 15- كۈنى ئۇ MFSI غا خـــزمەتتىن ئـــستىپا بېرىش خېتىنـــى تاپـــشۇرۇپ، 2004- يىلى 1- ئايدىن باشلاپ JPL دا خىزمەتكە چۈشتى.

(5) يېڭى شىركەت قۇرۇش

ئەركىن سىدىق 30 ياشقا كىرگەندە ئامېرىكىغا كېلىپ، 37 ياشقا كىرگەندە ماگىستىرلىق ئۇنۋانى بىلەن دوكتورلۇق ئۇنۋانىغا ئېرىشتى. رەسمىي خىزمەتتىنى 38 ياشتىن ئاشقاندا ئاندىن باشلىدى. مۇتلەق كۆپ ساندىكى

كشىلەرنىڭ ئۆز ئۆمرىدىكى ئەڭ ئۇنۇملۇك ۋاقتى 25 ياشتىن 35 ياشقىچە بولغان ۋاقىت بولۇپ، ئەركىن سىدىق ئۇنىڭغا سەل كېچىككەن بولسىمۇ، ئۇ ئۆزى بىر يۇقىرى تېخنىكىلىق شىركەت قۇرۇپ بېقىشنى ئىزچىل تۇردە ئارزۇ قىلىپ كەلدى.

1996- يىلى يازدا، ئۆزىنىڭ پوست - دوكتورلۇق ئۇستازى

Rick Trebino نىڭ
تونۇشتۇرۇشى بىلەن ئەركىن
سىدىق يېشى 50 تىن ئاشقان،
سىلكون جىلغىسىدا ئۇزۇن
مۇددەت ئىشلەپ، ئۆز ئالدىغا
بىر قانچە شىركەت قۇرۇپ باققان
كىشىلەردىن ئىككىسى بىلەن
تونۇشتى. ھەمىدە بۇ 3 كىشى
بىلەن بىرلىشىپ، شۇ يىلى 7-
ئايدا بىر يۇقىرى تېخنىكىلىق

شىركەت قۇردى. شىركەتنىڭ ئىسمىنى Rick Trebino «Telelase»» دەپ قويۇپ بەردى. شىركەتنىڭ پىلانى، خەۋەرلىشىش نۇرىنى نۇرلۇق تالادا ماگدۇرۇشنىڭ ئورنىغا ئۇنى ھاۋا بوشلۇقى ئارقىلىق ماگدۇرۇپ، بىر بىنا بىلەن يەنە بىر بىنانى يۇقىرى سۈرئەتلىك خەۋەرلىشىش لىنىيىسى بىلەن

تۇتاشتۇرىدىغان ئۆپتىكىلىق
خەۋەرلىشىش ئۈسكۈنىسى
لايىھىلەپ چىقىپ، ئاندىن
خۇسۇسىي مەبلەغچىلەرنى
جەلپ قىلىش ئارقىلىق
شىركەتكە مەبلەغ توپلاش،
ئۇنىڭدىن كېيىن بۇنداق
مەھسۇلاتنى كۆپلەپ ئىشلەپ
چىقىرىش ئىدى. ئۇلارنىڭ
ئىچىدىكى بىر كىشى شىركەتنىڭ

رەئىسى، يەنە بىر كىشى سودىغا مەسئۇل مۇئاۋىن رەئىسى بولۇپ، ئەركىن سىدىق تېخنىكىغا مەسئۇل مۇئاۋىن رەئىسى بولدى. ئەركىن سىدىق شىركەتتىكى بىردىن - بىر تېخنىكىلىق خادىم بولغاچقا، ئاخشىمى، شەنبە - يەكشەنبە كۈنلىرى ۋە بايرام كۈنلىرىمۇ دەم ئالماي، ئاشۇ شىركەتنىڭ

مەھسۇلاتنى لايىھلەپ چىقىش بىلەن شۇغۇللاندى. CVI غا ئىشقا كىرىپ، باشقا 4 نەپەر ئۇيغۇر ياشلىرى بىلەن بىر ياتاقتا تۇرۇۋاتقان ۋاقىتلاردىمۇ، ئاخشىمى قالغانلارنىڭ ھەممىسى ياتاقتا تېلېۋىزور كۆرسە، ئەركىن سىدىق ئۆزىنىڭ ياتاق ئۆيىگە سولىنىۋېلىپ، كارىۋات ئۈستىدە تەتقىقات بىلەن شۇغۇللاندى.

مۇشۇنداق ئىشلەش ئارقىلىق ئۆپتىكىلىق سىستېمىدىن بىرنى لايىھىلەپ چىقىپ، ئۇنىڭغا دەسلەپكى پاتېنت ئېلىش ئۈچۈن ئۆز لايىھىسىنى بىر پاتېنت ئورگىنىغا يوللىدى. شىركەتنىڭ ئېھتىياجى بويىچە ئەركىن سىدىق SMNP بىلەن «Windows Programming» قاتارلىق بەزى يۇمشاق

دېتاللارنمۇ ئۆزلۈكسىز ئۆگىنىپ چىقتى. 1997- يىلى يازدا بۇ 3 كىشى بىر تەپسىلىي «ئىگىلىك پىلانى» نى تۈزۈپ، ئۇنىڭغا سىستېما لايىھىسىنى قوشۇپ، سىلىكون جىلغىسى ئەتراپىدىكى بىر قىسىم خوۇسۇسىي مەبلەغچىلەر ۋە بەزى چوڭ شىركەتلەرنىڭ ئالدىغا مەبلەغ سوراپ بېرىشقا باشلىدى.

دەل ئاشۇ چاغدا، ئامېرىكىنىڭ غايەت زور خەلقئارالىق شىركىتىنىڭ بىرسى بولغان «Lucent Technology» شىركىتى ۋاشىنگتون شتاتىدا يېڭىدىن قۇرۇلغان، Telelase نىڭكى بىلەن ئوخشاش ئۈسكۈننى چىقارماقچى بولغان «Terabeam» ئىسىملىك بىر شىركەتكە 500 مىليون دوللار

پۇلنى مەبلەغ سېلىۋەتتى. ئۇنىڭدىن كېيىن Telelase نىڭ يولى پۈتۈنلەي ئېتىلىپ كەتتى. شۇڭلاشقا بولسىمۇ Telelase نىڭ رەئىسى بىلەن ئەركىن سىدىق ئۆز شىركىتىدىن ئۇلىمىدى ئۇزمەي، ئۇنى ئىزچىل تۇردى داۋاملاشتۇرۇپ كەلدى. شىركەتنىڭ رەئىسى بۇ شىركەت ئۈچۈن پۈتۈن كۈن ئىشلەپ،

باشقىلار ياساپ چىقارغان خەۋەرلىشىش ئۇسكۇنىسىنى سېتىش بىلەن ئۆز ئېھتىياجىنى قاندۇرالىغۇدەك پۇل تېپىپ كېلىۋاتىدۇ. لېكىن، ئەركىن سىدىق 2004- يىلى جەنۇبىي كالىفورنىيەگە يۆتكىلىپ كېلىدىغاندا بۇ شىركەتتىكى ۋەزىپىسىدىن ئىستېپا بەردى. بۇ شىركەت ھازىرمۇ مەۋجۇت

بولۇپ، ئەركىن سىدىق ھازىرمۇ
ئاشۇ شىركەتنىڭ ئاساسلىق پاي
- چەك ئىگىلىرىنىڭ بىرسى
بولۇپ تۇرۇۋاتىدۇ.
2001- يىلى 3- ئايدا،
ئەركىن سىدىق
«WaveSplitter» دېگەن
شىركەتتە ئىشلەۋاتقان
مەزگىلىدە، جەنۇبىي
كالىفورنىيەدىكى 5 كۇنلۇك بىر

خەلقئارالىق ئىلمىي تەتقىقات
يىغىنىغا قاتناشتى. شۇ
جەرياندا ئۇ نۇرغۇن ئۆپتىكا
شىركەتلىرىنىڭ ئۆز
مەھسۇلاتلىرىنى تەشۋىق قىلىش
ئۈچۈن ھازىرلىغان بىر چوڭ
كۆلەملىك ئۆپتىكا
كۆرگەزمىسىنى ئېكسكۇرسىيە
قىلىش جەريانىدا، «زەينەپ
ھاكىم ئوغلى» ئىسىملىك بىر

تۈرك ئايال بىلەن تونۇشۇپ قالىدى. بۇ ئايال ئەسلىدە كانادادىكى «ئۆمەر» ئىسىملىك بىر تۈرك ئادەم قۇرغان «ئۆز ئوپتىكس» (ئىنگلىزچە « Oz Optics») دېگەن شىركەتنىڭ ئامېرىكىدىكى ئىشلىرىنى باشقۇرىدىغان مۇئاۋىن رەئىسى بولۇپ، ئەركىن سىدىق بىلەن بىر سائەتتەك پاراڭلاشقاندىن

كېيىن، ئۇنى ئۆزىنىڭ شىركىتىگە كېلىپ ئىشلەپ بېرىشكە تەكلىپ قىلدى. ئەركىن سىدىق ئۇ چاغدا خىزمەت ئالماشتۇرۇشنى قىلچىمۇ ئويلاشمىغان بولغاچقا، بۇ تەكلىپنى رەت قىلدى. شۇ يىلى يازدا، زەينەپ خانىم ئەركىن سىدىقنى يەنە قايتا ئىزدىدى. بۇ قېتىم ئۇ ئەركىن سىدىقنى ئۆز ئۆيىتىكىسىكە

ئىشلەپ بېرىشكە ئەمەس، بىرلىكتە ئۆز ئالدىغا بىر ئايرىم شىركەت قۇرۇشقا ئىزدىگەن ئىدى. ئۇزۇن يوللۇق نۇرلۇق تالا خەۋەرلىشىشىدە، ئوپتىكلىق سىگنال 500 كىلومېتىردەك ئارىلىققا نۇرلۇق تالا ئارقىلىق ماڭغاندا، سىگنال سۇپىتىدە بۇزۇلۇش بولىدۇ. زەينەپنىڭ شىركەت قۇرۇپ ئىشلەپ

چىقارماقچى بولغىنى مانا

مۇشۇنداق بۇزۇلغان سىگنالنى

ئەسلىگە كەلتۈرىدىغانغا

ئىشلىتىدىغان ئۇپتىكىلىق

ئاپپارات ياساپ چىقىش ئىدى.

زەينەپنىڭ كەسپى

ئالاھىدىلىكى ئىگىلىك

باشقۇرۇش بولۇپ، ياسىماقچى

بولغان ئاپپاراتنىڭ بارلىق

ئۇپتىكا تېخنىكىلىق ئىشلىرىغا

ئەركىن سىدىقنى مەسئۇل قىلماقچى ئىدى. ئەركىن سىدىق بۇ شىركەت ئۆچۈن ھازىرقى خىزمىتىنى ساقلاپ قالغان ھالدا قوشۇمچە ئىشلەپ بېرىشكە ماقۇل بولدى. بۇ ئىككىسىدىن باشقا زەينەپ خانىم يەنە يۇمشاق دېتال قىلىدىغان ئادەمدىن بىرنى ۋە ئېلېكتىر ئىنژېنېرلىقى بىلەن

شـۇغۇللىنىدىغان ئادەمـدىنمۇ بىرنى تاپقان ئىدى. بۇ 4 كىشى بىرلىكتە بىر «ئىگىلىك پىلانى» تۈزۈپ چىقتى. ئەركىن سىدىق بىـر قـانچە ئاي ۋاقـىت سـەرپ قىلـسا، بـۇ خـىل ئاپپـاراتنى لايىھىلەپ چىقـالايتتى. لېكىن، زەيىنەپ بەك ئالـدىراپ كېتـىپ، ئۆپتىكىلىق لايىھىنى پۈتتۈرمەي تـۇرۇپلا، «ئىگىلىك پىلانى» غا

«بىزدە بۇ خىل ئاپپاراتنى
ئىشلەپ چىقىرىشتا باشقا ھېچ
كىمدە يوق تېخنىكا بار»
دېگەندەك سۆزلەرنى كىرگۈزدى.
ئەركىن سىدىق بۇ ئىشنى
ئازراقمۇ ياخشى كۆرمىدى.
ئۇنىڭ بۇرۇنقى تەجرىبىسىگە
ئاساسلانغاندا، بۇ خىل ئىگىلىك
پىلانى بىلەن پۇل مەبلەغ
سالغۇچىلارنى قايىل قىلىش

زادىلا مۇمكىن ئەمەس ئىدى. لېكىن، زەينەپنىڭ چىڭ تۇرۇۋېلىشى بىلەن بۇ 4 كىشى ئۆزلىرىنىڭ ئىگىلىك پىلانىنى كۆتۈرۈپ، 4 ـ 5 مەبلەغ سالغۇچى شەخسىلەر ۋە چوڭ شىركەتلەر بىلەن كۆرۈشتى. ئەركىن سىدىق يالغان گەپ قىلالمايدىغان بولغاچقا، مەبلەغ سالغۇچىلارغا بىرلىسىدىغان

دوكلاتنىڭ تېخنىكىلىق قىسمىنى ئۆزى بېرىشكە قوشۇلمىدى. دەل ئەركىن سىدىق پەرەز قىلغاندەك، مەبلەغ سالغۇچىلار بۇ 4 كىشىنى بىر دەمدىلا سوئالدا تۇتتۇۋالدى. ھەمدە ئۇلارنى «بىزنى قايىل قىلغۇدەك نەرسىنى تەييارلىغاندىن كېيىن قايتا كېلىڭلار»، دەپ يولغا سالدى. بۇ ۋاقىتلار 2001-

يىلىنىڭ ئاخىرىغا توغرا كەلگەن
بولۇپ، بۇ ۋاقىتقا كەلگەندە
نۇرلۇق ـ تالا خەۋەرلىشىش
سانائىتىدە تۆۋەنگە چۈشۈشكە
قاراپ مېڭىش باشلانغان بولۇپ،
ھېچ كىم بۇ سانائەتكە مەبلەغ
سالمايدىغان بولۇپ قالدى
(زەينەپ خانىمنىڭ تېزرەك پۇل
ئېلىشقا ئالدىرىشىدىكى بىر
سەۋەب مۇشۇنداق ئۆزگىرىشنىڭ

بولۇپ قېلىشىدىن ساقلىنىش ئىدى). شۇنىڭ بىلەن بۇ شىركەتنىڭ ئىشى توختاپ قالدى. ئۇنىڭدىن كېيىن زەينەپ خانىم ئۆز خىزمىتىدىن ئىستېپا بېرىپ، سىلىكون جىلغىسىدىكى باشقا بىر ئوپتىكا شىركىتىگە يۆتكەلدى. لېكىن، ئۆز ئوپتىكس شىركىتىنىڭ باشلىقى ئۆمەر كېيىن بۇ ئىشنى بىلىپ قېلىپ،

زەينەپنىڭ ئۇستىدىن «بىزنىڭ
شىركەتنىڭ تېخنىكىسىنى
ئوغرىلىغان» دېگەن باھانە
بىلەن ئەرز قىلدى. ئەمەلىيەتتە
بولسا ئۇ چاغدا ئۆز ئۆپتىكس
شىركىتىنىڭمۇ ئۆز ئالدىغا
ئۇنداق ئاپپارات ئىشلەپچىقىرىش
توغرىسىدا ھېچ قانداق
تېخنىكىسى يوق ئىدى. مۇشۇ
قانۇنىي جېدەل جەريانىدا،

زەينەپ خانىم ئەركىن سىدىقنى 2 قېتىم سان فرانسىسكو شەھىرىگە ئېسپاتلىققا چاقىرتتى. ئەركىن سىدىق WaveSplitter شىركىتىنىڭ ئادۋوكاتىنىڭ قوغدىشى ئاستىدا، ئىككى كۈن ۋاقتىنى مۇشۇ ئىش ئۈچۈن سەرپ قىلدى. زەينەپ خانىم بىلەن ئۆمەر ئەپەندىمنىڭ بۇ جېدىلى

ئەڭ ئاخىرى قانداق بولغىنى ئەركىن سىدىققا ئېنىق ئەمەس. ئىشقىلىپ ئەركىن سىدىق بۇ ئىشتا ھېچ پايدا كۆرمەي، بىر قىسىم «يېڭى ئىشلار» نى ئۆز بېشىدىن كەچۈرۈشكە مەجبۇر بولدى.

2000- يىلى 3- ئايدا ئەركىن سىدىق يېڭى خىزمەت ئىزدىگەنىدە، «-KLA

«Tencor» دېگەن شىركەتتىن ئۇنى ئىشقا ئالغىنى شىركەتنىڭ بارلىق تەتقىقات ۋە تەرەققىيات ئىشلىرىغا مەسئۇل مۇئاۋىن رەئىسى بولۇپ، ئۇنىڭ ئىسمى «Mehrdad Nikoonahad» ئىدى. بۇ كىشى ئەسلى ئىرانلىق بولۇپ، دوكتورلۇق ئۇنۋانىنى ئەنگلىيىنىڭ ئوكسفورد ئۇنىۋېرسىتېتىدا ئېلىپ، كېيىن

ئامېرىكىغا كېلىپ ئولتۇراقلاشقان ئىدى. يېشى ئەركىن سىدىقنىڭكى بىلەن باراۋەر كېلەتتى. ئەركىن سىدىقنى خىزمەتكە ئېلىش ئۈچۈن يۈز كۆرۈشكەندە، ئۇ ھەر خىل تېخنىكىلىق سوئاللارنى سوراپ، ئەركىن سىدىقنىڭ جاۋابىغا ئىنتايىن قايىل بولۇپ، ئۇنى بەكلا ياخشى كۆرۈپ

قالغان ئىدى. كېيىن ئەركىن سىدىق ئۇ بەرگەن خىزمەتنى رەت قىلغاندىن كېيىن، ئۇ خاپا بولۇپ، ئۇشىنىڭ ئورنىغا ئەركىن سىدىق بىلەن دوست بولۇپ قالغان ئىدى. ئەركىن سىدىق ئۇنىڭدىن كېيىن تېخى مېھرداد بىلەن ئائىلىسىنى بىر قېتىم ئۆز ئۆيىگە مېھماندارچىلىققا چاقىرغان ئىدى. 2002- يىلى

يازدا، مېھرداد ئەركىن سىدىقنى ئىزدەپ، ئۆزىنىڭ بىر شىركەت قۇرۇش پىلانىنى، ھەمدە ئەركىن سىدىقنىڭ ئاشۇ يېڭى شىركەت قۇرۇش ئىشىغا قاتنىشىپ بېرىشىنى ئىلتىماس قىلدى. ئۆزىنىڭ ئېيتىپ بېرىشىچە، مېھرداد ئۆز ئالدىغا ئايرىم شىركەت قۇرۇش ئۈچۈن بۇرۇنقى خىزمىتىدىن ئىستىپا بېرىپتۇ.

ئۇنىڭKLAدا ئىشلەش جەريانىدا ئالغان 50 دىن ئارتۇق پاتېنتى بار بولۇپ، ئۇ ئاللىقاچان مىليونېر بولۇپ بولغان ئىدى. لېكىن ئۇ پۇلغا بەك چىڭ بولۇپ، 1- قېتىم ئەركىن سىدىقنى يېڭى شىركەت قۇرۇش ئىشى بىلەن خېلى يىراق جايىدىكى ئۆزى تۇرۇۋاتقان شەھەرگە چاقىرتىپ، چۈشلۈك

تاماقنى بىرگە يېگەندە، ئەركىن سىدىقنىڭ تاماق پۇلىنى ئۆزىگە تۆلەتكۈزگەن ئىدى (بۇنىداق ئىش ئامېرىكىدا بەك ئاز ئۇچرايدۇ). مېھرىدادنىڭ كەسپى يېرىم ئۆتكۈزگۈچ ساھەسىدە بولۇپ، ئۇنىڭ نۇرلۇق - تالا خەۋەرلىشىش تېخنىكىلىرىدىن ئانچە خەۋىرى يوق ئىدى. مېھرىدادنىڭ يېڭى شىركەت

قۇرۇپ ياساپ چىقارماقچى
بولغىنى ئۇزۇن يوللۇق نۇرلۇق
تالا خەۋەرلىشىش لىنىيىسىگە
ئىشلىتىدىغان بىر زاپچاس ئىدى.
بۇنداق لىنىيە بىر يۇقىرى
سۈرئەتلىك ماشىنا يولىغا
ئوخشايدۇ. ھەر بىر شەھەرگە
بارغاندا، بۇنداق لىنىيىدىن بىر
خەۋەرلىشىش كانىلىنى ئايرىپ
چىقىشقا توغرا كېلىدۇ. بۇ

خۇددى تېز سۇرئەتلىك يولنىڭ
چىقىش ئېغىزىغا ئوخشايدۇ.
شۇنداقلا ئۇنىڭغا يېقى بىر
خەۋەرلىشىش كانىلىنى
قوشۇشقىمۇ توغرا كېلىدۇ. بۇ
خۇددى تېز سۇرئەتلىك يولنىڭ
كىرىش ئېغىزىغا ئوخشايدۇ.
مېھردادنىڭ ئىشلەپ
چىقارماقچى بولغىنى مانا مۇشۇ
ئىشنى قىلىدىغان زاپچاس ئىدى.

ئەركىن سىدىق WaveSplitter ئۇچۇن يېڭى مەھسۇلات ئىزدەپ، يۇقىرقى زاپچاسقا ئىشلىتىدىغان ھەر خىل تېخنىكىلار ۋە ئۇنى ئىشلەپ چىقىرىدىغان ئوخشىمىغان دۆلەتلەردىكى شىركەتلەر توغرىسىدا خېلى كۆپ ئىزدەنگەن بولۇپ، بۇ جەھەتتە خېلى مۇكەممەل بىلىمگە ئىگە

ئىدى. ئۇ چاغدا WaveSplitter دېگەن شىركەتمۇ تۆۋەنگە چۈشۈشكە يۈزلەنگەن بولغاچقا، مېھرادادنىڭ نوپۇزىغا ئىشەنچ قىلىپ، ئەركىن سىدىق ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ خىزمىتىنىڭ سىرتىدا ئىشلەپ بېرىشكە ماقۇل بولدى. مېھرداد ئەركىن سىدىقنى شىركەتنىڭ تېخنىكىغا مەسئۇل

مۇئاۋىن رەئىسى قىلدى. ھەمدە قۇرغان شىركەتكە « MN Technology » دەپ ئىسىم قويدى (بۇ يەردىكى MN مىھرىدادنىڭ ئىسىم فامىلىسىنىڭ باش ھەرپلىرىدىن ئىبارەت). ئەركىن سىدىق ناھايىتى قىسقا ۋاقىت ئىچىدە بۇ يېڭى شىركەت ئىشلەپ چىقارماقچى بولغان ئۈيتىكلىق ئاپپاراتىنىڭ

لايىھەسنى ئىشلەپ چىقتى. سىلىكون جىلغىسىدىكى نۇرغۇن يۇقىرى تېخنىكىلىق شىركەتلەردە باشلىق بولۇپ ئىشلەۋاتقان ئىرانلىقلار بار بولۇپ، مېھرداد ئامېرىكىدا چىقىدىغان ئىرانلىقلارنىڭ بىر ژۇرنىلىغا مەسئۇل بولغاچقا، نۇرغۇن ئىرانلىقلارنى تونۇيتتى. شۇڭا مېھرداد بىلەن ئەركىن سىدىق

ئىككىسى پۇل مەبلەغ سالىدىغان
شىركەتلەردىكى ئىرانلىقلار بىلەن
كۆرۈشۈشكە باشلىدى. لېكىن،
نۇرلۇق - تالا خەۋەرلىششىش
سانائىتى ناھايىتى تېز سۈرئەتتە
تەرەققىي قىلىۋاتقانلىقى توغرىسىدا
بۇنداق بىر شارائىتتا، بىر ئىككى
ئايىنىڭ ئىچىدىلا يېڭى قۇرۇلغان
شىركەتكە مەبلەغ ئېلىش
مۇمكىن ئەمەسلىكى ئېنىق

بولدى. شۇنىڭ بىلەن 2002-يىلىنىڭ ئاخىرى بۇ شىركەتمۇ مەۋجۇت بولۇشتىن توختىدى. ئەركىن سىدىق ئېرىشكەن بۇ شىركەتنىڭ پاي - چېكىمۇ بىر قۇرۇق سانغا ئايلاندى.

(Jet Propulsion (6)

Laboratory) JPL

JPL دېگەن ئىسىم

تۇغرىسىدا تۆۋەندىكى تور بېتىدە بىر قىسىم ئۇچۇرلار بار: http://www.meripet.com/Kainat/JPL.htm

2004- يىلى 1- ئاينىڭ 1- كۈنى ئامېرىكىنىڭ بايرام كۈنى بولۇپ، بۇ كۈن بىر شەنبە كۈنىگە توغرا كېلىپ قالغاچقا، JPL كېيىنكى دۈشەنبە كۈنى (يەنى 1- ئاينىڭ 3- كۈنى) نى

بايرام كۈنى قلىپ بېكىتكەن ئىدى. شۇڭا ئەركىن سىدىق 1- ئاينىڭ 4- كۈنى JPL غا ئىشقا كەلدى. ئەتىگىنى كېلىپ قارىسا، JPL نىڭ ئىچى ئامېرىكىدىكى ھەممە چوڭ مەملىكەتلىك تېلېۋىزىيە ئىستانسىلىرىنىڭ مۇخبىرلىرى ۋە ئۈستىدە ئانتېنناسى بار سىگنال تارقىتىش ماشىنىلىرى بىلەن لىق

تولۇپ كېتىپتۇ. ئەركىن سىدىق بۇ ئىشلارنى كۆرۈپ ئىنتايىن ھەيران قالدى ۋە چوڭقۇر ھاياجانغا چۆمدى. كېيىن ئىشخانىسىغا بېرىپ باشقىلاردىن سوراپ، ئەسلى ئەھۋالنى بىلدى: JPL بىلەن NASA مارسقا ماڭدۇرغان «خىسلەت» (ئىنگلىزچە « Mars Eploration «Rover – Spirit») ناملىق مارسنى

تەكشۈرۈش ماشىنىسى 1-
ئاينىڭ 3- كۈنى مارسقا ساق -
سالامەت قونغان بولۇپ، بۇ
مۇخبىرلار ئاشۇ ئىش توغرىسىدا
خەۋەر تەييارلاش ئۈچۈن JPL
گە يىغىلىپ قالغان ئىكەن.
ئەركىن سىدىقنىڭ JPL
دىكى خىزمەت مەنسىپى يەنىلا
«يۇقىرى دەرىجىلىك ئوپتىكا
ئىنژېنېرى» بولۇپ، ئۇ بۇ

ئىداردىدە بۇرۇن قىلىپ باقمىغان بىر ساھەدە يېڭى ئىش باشلىدى. ئۇنىڭ WaveSplitter شىركىتىدە قىلغىنى دۇنيادىكى ئەڭ كىچىك، 4 مىكرومېتىر كەڭلىكتىكى ئوپتىكا زاپچىسى بولسا، JPL دە قىلدىغىنى دۇنيادىكى ئەڭ چوڭ، دىئامېتىرى بىر قانچە مېتىر كېلىدىغان ئالەم تېلېسكوپى

بولـدى. ئۇ ئـشنى بـر ئالەم
تېلېـسكوپىنىڭ تېخنىكىلىـق
كۆرسـەتكۈچىنى ئـشلەپ
چىقىرىـشتىن باشـلىدى.
بۇنىڭـدىن كېـيىن ياسىلىدىغان
ئالەم تېلېـــسكوپلىرىنىڭ
ئاساسـلىق ئەينىكـى تـوك
ئارقىلىق شەكلىنى ئۆزگەرتكىلى
بولىدىغان ئەينەك بولۇپ، ئاشۇ
ئەينەكنـى مۇۋاپىـق كـونترول

قىلىش ئارقىلىق ئالەم
بوشلۇقىدىكى ۋە يەر شارى
ئۈستىدىكى كۆرۈنۈشلەرنى
ئېنتايىن ئوچۇق سۈرەتكە
ئالغىلى بولىدۇ. ھازىر ئەركىن
سىدىق يۇقىرىدا ئېيتىلغان يېڭى
تىپتىكى ئالەم تېلېسكوپىنىڭ
تېخنىكىلىق كۆرسەتكۈچىدىن
باشقا، يەنە ئۇلارنىڭ يېڭى
لايىھىسى ۋە ئۇلارنىڭ ئاساسلىق

ئەينەكنىڭ كونترول قىلىشقا ئىشلىتىدىغان ئالگورىتىمى (ھېسابلاش ئۇسۇلى) بىلەن يۇمشاق دېتاللارنى تەتقىق قىلىپ چىقىرىش قاتارلىق ئىشلارنىمۇ قىلىۋاتىدۇ. ھازىر ئەركىن سىدىق تەتقىقات ئېلىپ بېرىۋاتقان ئالەم تېلېسكوپىدىن 2013- يىلى قويۇپ بېرىلىدىغان «James Webb

ئالەم تېلېسكوپى (JWST)» بىلەن 2016- يىلى قويۇپ بېرىلىدىغان، ئوتتۇرىدا جانلىقلار بولۇش ئېھتىمالى بولغان باشقا پلانېتلارنى ئىزدەپ تېپىشقا ئىشلىتىدىغان TPF تېلېسكوپى قاتارلىقلار بار. نۆۋەتتە كائىناتنى تەكشۈرۈش ئۈچۈن ئىشلىتىلىۋاتقان ئەڭ چوڭ ئالەم تېلېسكوپىنىڭ ئىسمى

«Hubble ئالەم تېلېسكوپى» بولۇپ، ئۇ 1990- يىلى قويۇپ بېرىلگەن. James Webb ئالەم تېلېسكوپى ئالەمگە چىقىرىلغاندىن كېيىن، خۇبىلە ئىشلىتىلىشتىن توختايدۇ. ئەركىن سىدىق 2006-يىلى TPF توغرىسىدا ئۆزى ئېلىپ بارغان تەتقىقات ئاساسىدا 3 پارچە ئىلمىي ماقالە ئېلان

قىلدى. بۇ يىل TPF ۋە باشقا
تەتقىقاتلىرى ئاساسىدا ئىككى
خەلقئارالىق ئىلمىي دوكلات
يىغىنىغا 5 پارچە ۋە بىر ئىلمىي
تەتقىقات ژۇرنىلىغا بىر پارچە
ماقالە ماقۇللىنىپ بولدى. ئۇ
ھازىر ئۆز گۇرۇپپىسى ئىچىدىكى
بىر ياپونىيىلىك قىز ۋە بىر
يەھۇدىي ئەركىشى بىلەن
بىرلىكتە ئەڭ قىيىن تېخنىكىلىق

مەسىلىلەر ئۈستىدە تەتقىقات ئېلىپ بېرىۋاتىدۇ.

گرىئېن ـ سىدىق ئالگورىسمى

ئەركىن سىدىق ئۆتكەن يىلىنىڭ ئاخىرىدىن باشلاپ كونترول قىلىنىدىغان ئالەم تېلېسكوپى تېخنىكىسىدا بىر چوڭ يۈكسىلىش پەيدا

قىلىدىغان بىر ماتېماتىكىلىق ئالگورىتىم ۋە ئۇنىڭ كومپيۇتېر يۇمشاق دېتالى ئۇستىدە تەتقىقات ئېلىپ بېرىشنى باشلىغان بولۇپ، يېقىندا ئۇنىڭدا زور مۇۋەپپەقىيەت قازاندى. NASA باش ئىدارىسى بۇ ئالگورىتىمنى «NASA يېڭى تېخنولوگىيە رېكورتى» (ئىنگلىزچە « New

(«Technology Records, NTR
غا كىرگۈزۈشنى قارار قىلدى.
ھەمدە JPL ئۆزىنىڭ باش
ئىدارىسى بولغان كالىفورنىيە
تېخنىكىلىق ئىنستىتۇتىغا بۇ
يېڭى تېخنىكا ئۈستىدە بىر
پاتېنت ئېلىش توغرىسىدا
ئىلتىماس سۇندى. JPL بۇ
يېڭى ئالگورىسمغا بىر ئىسىم
قويىدىغان بولۇپ، ئەركىن

سىدىقتىن ئۇنىڭغا «سىدىق - گىرئىپن ئالگورىسمى» دەپ ئىسىم قويىسا مۇۋاپىقمۇ، ياكى «گىرئىپن - سىدىق ئالگورىسمى» دەپ ئىسىم قويىسا مۇۋاپىقمۇ، دەپ سورىغاندا، ئەركىن سىدىق ئۇيغۇرلارنىڭ مەردلىكىگە خاس هالدا، «گىرئىپن - سىدىق ئالگورىسمى» دەپ ئىسىم

قويۇش تەكلىپىنى بەردى. بۇ يەردىكى «گرىئېن» دىگەن سوز ئەركىن سىدىق ئېلىپ بېرىۋاتقان يۇقىرىقى پروجەكتىنىڭ مەسئۇلى «Joseph Green» (يەھۇدىي مىللەتىدىن) نىڭ ئىسىم فامىلىسى بولۇپ، گەرچە تەتقىقات ئىشلىرىنىڭ ھەممىسىنى ئەركىن سىدىق ئۆزى قىلغان، ھەمدە بۇ ساھەدە

ئېلان قىلىنغان ئىلمىي ماقالىلەرنىڭ ھەممىسىدە ئەركىن سىدىق بىرىنچى ئاپتور بولغان بولسىمۇ، ئۆزگە مۇشۇنداق پۇرسەتنى يارىتىپ بەرگەن كىشىگە يۈكسەك ھۆرمەت بىلدۈرۈشنى مۇۋاپىق كۆردى.
ئەركىن سىدىق ئۆزىنىڭ مۇشۇنداق دەرىجىدىن تاشقىرى

تىرىــــــشچانلىقى ۋە كەڭ -
قورساق مجەزى بىلەن ئىزچىل
تۈردە ئۆز خىزمەتداشلىرىنىڭ
ھــۆرمىتىگە ۋە ئەتىۋارلىـــشىغا
ئېرىـــشىپ كەلــگەن بولــۇپ،
ھــازىرمۇ ئۇنــىڭ ئىـسمى JPL
دىكى 4 چوڭ ئالەم تېلېسكوپى
پروجەكتىسىنىڭ ھەممىسىدە بار.
ھەر قېتــىم ۋەزىــپىگە ئادەم
تەقسىم قىلىش بولغانـدا ھەمـمە

پروجەكتنىڭ مەسئۇللىرى ئەركىن سىدىنقى تالشىپ كېلىۋاتىدۇ.
ئەركىن سىدىق JPL دە ئىش باشلىغاندىن بۇيان JPL ۋە NASA قىلغان، ياكى كائىناتتا يۈز بەرگەن چوڭ ئىشلارنى ئۆز ۋاقتىدا ئۇيغۇرچە يېزىپ چىقىۋاتقان بولۇپ، بۇ يازمىلارنى بىلىۋال تور بېتى مۇنبىرنىڭ

«كائىناتتىكى ئىشلار» دېگەن سەھىپىسى بىلەن مەرىپەت تور بېتىنىڭ ئىلىم - پەن سەھىپىسىدىن كۆرگىلى بولىدۇ. بۇ سەھىپىلەرنىڭ ئادرېسى تۆۋەندىكىدەك:

http://www.meripet.com/Kainat/0Kainat.htm

http://www.biliwal.com/GoogleTap_SG_forum_26.html

ئەركىن سىدىقنىڭ قىزى ھازىر
كالىفورنىيە شتاتى
ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ
«Northride» دېگەن
شەھەردىكى شۆبىسىدە ئىقتىساد
كەسپى بويىچە باكلاۋىر ئۇنۋانى
ئۈچۈن 4- يىللىقتا ئوقۇۋاتىدۇ.
بۇ مەكتەپ ئەينى ۋاقىتتا
ئەركىن سىدىق ماگىستىرلىق
ئۇنۋانى ئۈچۈن ئوقۇغان

مەكتەپتۇر. دىلنارە 2006- يىلى 5- ئايدا ئوقۇغۇچى خىزمەتچى (ئىنگلىزچە «Student Intern») بولۇپ JPL غا خىزمەتكە كىرگەن بولۇپ، ھازىرمۇ مۇشۇ ئىدارىنىڭ مالىيە بۆلۈمىدە ھەپتىسىگە 30 سائەت ئىشلەۋاتىدۇ (رەسمىي خىزمەتچىلەر ھەپتىسىگە 40 سائەت ئىشلەيدۇ). دىلنارە

ئىشلەيدىغان باشقارما ئىدارە ماليىسىنىڭ 3 تىن بىر قىسمىنى، يەنى يىلىغا 500 مىليون دوللاردىن ئارتۇق پۇلنى باشقۇرىدۇ. دىلنارەمۇ خىزمەتنى ياخشى قىلىغانلىقى ئۈچۈن، JPL غا ئىشقا كىرىپ 3 ئايدەك ۋاقىت ئۆتكەندە ئىدارىنىڭ «مۇنەۋۋەر خىزمەتچى» دېگەن بىر مۇكاپاتىغا ئېرىشتى. ھازىر

ئۆنىڭ بۆلۈمدىكىلەر دىلنارەدىن ئوقۇش پۈتتۈرگەندىن كېيىن مۇشۇ ئىدارىدە رەسمىي خادىم بولۇپ ئىشلەشنى تەلەپ قىلىۋاتىدۇ. 2006- يىلى 12- ئاينىڭ 14- كۈنى دىلنارە ئىشلەۋاتقان باشقارما ئۆزىنىڭ بارلىق خادىملىرىغا ئامېرىكىنىڭ بىر بايرىمى مۇناسىۋىتى بىلەن بىر زىياپەت ئورۇنلاشتۇرۇپ

بەردى. زيياپەتنى قىزنتش ئۆچۈن ئۆلار بىر تالانت كۆرستتش مۇسابىقسى ئۆتكۈزگەن بولۇپ، ئۇنىڭدا دىلنارەمۇ نومۇر كۆرسەتتى. بۇ مۇسابىقدە ئالدى بىلەن ئەركىن سەدىق سەھنىگە چىقىپ، مىھمانلارغا ئۇيغۇر بىلەن ئۇيغۇر دىيارنى، ھەمدە دىلنارەنى تونۇشتۇردى. ئۇ

مېهمانلارغا «دىلنارە 6 يېشىدا ئامېرىكىغا كەلگەن بولۇپ، ھېچ قانىداق ئۇيغىۇر مەدەنىيىتىنى كۆرمەي چوڭ بولدى. ئۇ بىرەر ئۇيغىۇرچە ئۇسىۇل مەكتىپىدە ئوقىۇپ باقمىغانلا بولىۇپ قالماستىن، ئۇنىڭ ئۇچىۇن ئۇيغىۇرلار يىغىلىشىدا ئۇسىۇل ئويناپ بېقىش پۇرسىتىمۇ ئەڭ كۆپ بولغانىدا يىلىغا پەقەت

بىرەر قېتىملا بولىدى. سىلەرنىڭ ھازىر كۆرىدىغىنىڭلار مانا مۇشۇنداق بىر ئۇيغۇر قىزنىڭ يالغۇز كىشىلىك ئۇسۇلى. دىلنارەنىڭ نۇرغۇن تالانتى بار. مەن ئۇلارنى بىر - بىرلەپ سۆزلەپ ئولتۇرمايمەن. بۇگۈن سىلەر ئۇنىڭ تالانتلىرىدىن پەقەت بىرىنىلا كۆرىسىلەر. قالغىنىنى ئۆزۈڭلار تەسەۋۋۇر

قىلغۇچىلىقلار» دېدى. ئۇنىڭدىن كېيىن دىلنارە ئۆزى يالغۇز ئۆيگە قاراپ ماڭدى. دىلنارەنىڭ ئۆيى ئىچكىرى بىر قورۇنىڭ ئىچىدىكى بىر قەۋەتلىك ئۆي بولۇپ، قورۇنىڭ ئالدى تەرىپى JPL نىڭ ئىشخانىلىرىغا تۇتىشىدۇ. دىلنارە ئۇرۇمچىدىن كېيىن قايتىپ كەلگەن بولسا، ئۆيگە ئاپىسى بىلەن

ئۇيغۇرچە تاماقلارنى تەييارلاپ ئاپىرىپ، شۇ ئارقىلىق ئۇيغۇرلارنى تەشۋىق قىلىشنى پىلانلاۋاتىدۇ. ئۇنىڭ بۆلۈمىدىكى ھەر بىر كىشى ھەر جۈمە كۈنى نۆۋەت بويىچە باشقىلار ئۈچۈن ئەتىگەنلىك يېمەكلىك تەييارلاپ ئەكېلىدىغان بولۇپ، دىلنارە ھازىرغىچە 3 قېتىم ئەتىگەنلىك ئاشقا بىرىشتىن بۇرۇن ئامانگۈل

بىلەن ئۇيغۇر سامسىسى پىشۇرۇپ، ئاشۇ تاماقنى ئاپىرىپ بەردى. دىلنارەنىڭ بۆلۈمدىكىلەر بۇ سامسىنى ئىنتايىن ياخشى كۆرۈپ كېتىپ، بىر قىسىم كىشىلەر دىلنارە تاماق ئەكېلىدىغان كۈننى ئۆز كالېندارىغا كىرگۈزۈۋالدى. ھازىر تاماق ئەكېلىش نۆۋىتى دىلنارەگە كەلگەندە، دىلنارە

ئىشقا يېتىپ بارغىچە ئۇنىڭ ئىشخانىسى ئالدىدا ساقلاپ تۇرىدىغانلارمۇ بار

يۇقىرىقى رەسىم: ئەركىن

WaveSplitter سـىدىقنىڭ شىركىتىدىكى ئۈنۈمپەرلىق گۇرۇپپىسىنىڭ بىر قىسمى ئەزالىرى. ئوڭدىن 2-كىشى ئەركىن سىدىقنىڭ يەھۇدىي مىللىتىدىن بولغان ئۈزۈن مەزگىللىك خىزمەتدىشى ۋە دوستى ئالېكس بولىدۇ. بۇ رەسىم 2000-يىلى 12-ئاينىڭ 4-كۈنى شىركەتنىڭ بىر

تەجرىبخانىسىدا ئىنگلىزچە «polarization beam combiner» دەپ ئاتىلىدىغان بىر ئوپتىكىلىق زاپچاستا بىر چوڭ بۆسۈش بولغاندا تارتىلغان.

يۇقىرىقى رەسىم: ئەركىن سىدىق "James Webb ئالەم تېلېسكوپى" نىڭ مودېلىنىڭ قېشىدا. رەسىمدىكى مودېلىنىڭ چوڭ-كىچىكلىكى ۋە قۇرۇلمىسى 2013-يىلى ئالەم بوشلۇقىغا چىقىرىلىدىغان رەسمىي تېلېسكوپنىڭكى بىلەن ئوپمۇ-ئوخشاش. بۇ رەسىم 2006-يىلى 5-ئايدا فلورىدا

شـتاتننىڭ ئورلانـدو شـەھرىدە تارتىلغان.

يۇقىرىقى رەسىم: ئەركىن سىدىق JPL دىكى بىر تەجرىبىخانىدا تەجرىبە ئېلىپ بارماقتا.

يـۈقىرىقى رەسـىم: ئەركـىن

سەدیق ۋە ئۇنىڭ قىزى دىلنارە 2006-يىلى فىزىكا نوبېل مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن ئالىم، NASA نىڭ "گوددارد ئالەمگە ئۇچۇش مەركىزى" ("Goddard" سپاكە فلىغت كەنتەر") دىكى دوكتور John Mather ر ئەپەندىم بىلەن بىرگە. بۇ رەسىم 2007-يىلى 1-ئاينىڭ 24-كۈنى، John

Mather ئەپەنـدىم JPL گە "چـوڭ پارتلاشـتىن نوبېـل مۇكاپاتىغىچە" دېگەن مـاۋزۇدا بىـر ئىلمىـي دوكلات بېرىـشكە كەلگەندە تارتىلغان. بۇ مەزمۇن توغرىـسىدا تەپـسىلىي ئۇچۇرغـا ئېرىـشىش ئۈچـۈن مـاۋۇ تـور بېتىنى زىيارەت قىلىڭ:

http://
www.meripet.com/Kainat/

يۇقىرىقى رەسىم: دىلنارە JPL نىڭ مالىيە باشقارمىسى خادىملىرى ئۇيۇشتۇرغان بىر "تالانت كۆرسىتىش"

مۇسابىقىسىدە يالغۇز كىشىلىك ئۇيغۇر ئۇسۇلى بويىچە نومۇر كۆرسىتىپ چىقىپ تەقدىرلەنگەن. بۇ رەسىم 2006-يىلى 12-ئاينىڭ 14-كۈنى تارتىلغان.

يۇقۇرقى رەسىم: ئەركىن سىدىق ئائىلىسىدىكىلەرنىڭ هازىرقى بىر پارچە رەسىمى. بۇ

رەسم ئۇلارنىڭ لوس ئانژېلېستىكى ئۆيىنىڭ «ئائىلە ئۆيى» ئىچىدە تارتىلغان.

خۇلاسە

شۇنداق قىلىپ بىز 2006-يىلى 12- ئاينىڭ بېشىدا تەييارلاشقا باشلىغان بۇ قىسقىچە تەرجىمھال تاماملاندى. بىز ھەممىمىز چەت

ئەلـدىكى داڭلىـق كـىشلەرنى ئازدۇر - كۆپتــۇر ئاڭــلاپ كەلدۇق. بەزىدە ئۇلارنىڭ هايات هېكـايىلىرىنى ئاڭــلاش يـاكى ئوقۇشقىمۇ مۇيەسسەر بولـدۇق. لېكىن، يېقىنقى بىر قانچە ئەسىر مابەينىـدە ئۇيغـۇرلار ئىچىـدىن چىققان، باشقا مىللەتلەر قىلغان چـوڭ ئىــشلارنى قىلالىغـان كىشلەر توغرىسىدا ئانچە كۆپ

ئۇچۇرغا ئىگە بولالمىغان ئىدۇق. بىز ئەركىن سىدىقنىڭ قىسقىچە تەرجىمىھالىنى تەييارلاپ ئوقۇرمەنلەرگە سۇنۇش ئارقىلىق، مۇشۇ ساھەدىكى بوش ئورۇننى ئازراق بولسىمۇ تولدۇرۇشنى ئۈمىد قىلدۇق. بولۇپمۇ بىز مۇشۇ تەرجىمىھالنى تەييارلاش ئارقىلىق «قانداق ئادەم ئەركىن سىدىقتەك ئادەم

بولالايدىغاندۇ؟»، «ئەركىن سىدىقتەك بولۇش ئۈچۈن قانداق ياشاش كېرەكتۇ؟» دېگەنگە ئوخشاش سوئاللارغا جاۋاب تاپماقچى بولدۇق. شۇ سەۋەبتىن، بىز زېھنىمىزنى ئەركىن سىدىقنىڭ ھاياتىدىكى ياخشى ئىشلارنىلا يېزىشقا مەركەزلەشتۈردۇق. ئۇنىڭ ئەكسىچە، بىز ئەركىن سىدىقنىڭ

ھەقىقىي ھاياتنى يېزىشقا
تىرىشتۇق. بىزنىڭچە، مۇشۇ
قىسقىچە تەرجىمھال ھەمدە
بىلۋال تور بېتىنىڭ ئەركىن
سىدىق بىلەن ئۆتكۈزگەن 2
قېتىملىق يازما سۆھبىتىنى
ئوقۇغان ھەر بىر ئۇيغۇر ئەركىن
سىدىقنىڭ ھاياتى، ئۇنىڭ
ياشاش پرىنسىپى، ئىش بېجىرىش
ئۇسۇلى، مىللەتكە ۋە ھازىرقى

ئۇيغۇر جەمئىيتىگە بولغان كۆز - قارىشى ۋە ئۆز تۇرمۇشى ۋە ئائىلىسىگە تۇتقان پوزىتسىيىسى قاتارلىقلار بىلەن خېلى مۇكەممەل تونۇشۇپ چىقالايدۇ. بۇلارنى تولۇق ئوقۇپ چىققان كىشى ئەركىن سىدىقنىڭ بەدىئىنىڭ «ئۇيغۇر ئىزى» بىلەن تولغان، ۋۇجۇدى «ئۇيغۇر روھى» بىلەن يۇغۇرۇلغان بىر

ئاددىي ئىنسان ئىكەنلىكىنى ئېنىق كۆرۈۋالايدۇ.

ئەركىن سىدىق ھازىرمۇ ئامېرىكىدىكى دۇنياغا مەشھۇر ئەڭ يۇقىرى دەرىجىلىك تەتقىقات مەركىزى بولغان JPL دە كائىنات ۋە ئۇنىڭدىكى ئىشلارنى تەكشۈرۈش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ئالەم تېلېسكوپىنىڭ تەتقىقاتى بىلەن

شۇغۇللىنىۋاتىدۇ. ئۇ 2006- يىلى ئۆزىنىڭ كەسپىي ساھەسىدە 3 پارچە ئىلمىي ماقالە ئېلان قىلدى. بۇ يىل (يەنى 2007- يىلى) ئۇ يەنە ئىككى خەلقئارالىق ئىلمىي دوكلات يىغىنى بىلەن بىر خەلقئارالىق ئىلمىي تەتقىقات ژۇرنىلىغا جەمئىي 5 پارچە ئىلمىي ماقالە ماقۇللىنىپ بولدى.

بۇ JPL نىڭ ئۆلچىمى بىلەن ئېيتقاندىمۇ ناھايىتى چوڭ نەتىجە بولۇپ ھېسابلىنىدىكەن. ئەركىن سىدىق يېقىندا ئوپتىكىلىق سىستېمىلاردىكى فازا خاتالىقىنى ئۆلچەپ تاپىدىغان بىر يېڭى ئۇسۇلنى تېپىپ چىقتى. بۇ ئۇسۇل يېڭى تېپىلىق ئالەم تېلېسكوپى تېخنىكىسىدا بىر يۈكسىلىش پەيدا قىلىدىغان

بولۇپ، ئۇنىڭغا JPL «گرىئېن
- سىدنىق ئالگورىسمى» دېگەن
ئىسمنى بەردى. شۇنداق قىلىپ
بىر ئۇيغۇرنىڭ تۆھپىسى تەبىئىي
يەن دۇنياسىدىكى تەسىرى چوڭ
بېيجىڭ بىلىملەرنىڭ قاتارىغا
كىرگۈزۈلدى. 2006- يىلىنىڭ
ئاخىرىدا، ئەركىن سىدىقتا
ئۆزىنى «2008- يىلىدىكى
ئامېرىكىدىكى مەشھۇر

شەخسلەر» دېگەن كىتابقا كىرگۈزۈش توغرىسىدا ئاشۇ كىتابنىڭ نەشرىياتچىلىرىدىن بىر تەكلىپ كەلدى.

ئاخىرىدا بىز ھەر بىر ئۇيغۇر ياشلىرىدىن مۇشۇ تەرجىمىھالنىڭ بېشىدا بايان قىلىنغان «مۇۋەپپەقىيەت فورمۇلىسى» بىلەن تۆۋەندە ئۇتتۇرىغا قويۇلغان ئەركىن

سىدىقنىڭ بىر قىسىم ھايات تەجرىبىلىرىنى ئەستە چىڭ ساقلىشنى ئۈمىد قىلىمىز:
* ئۇيغۇر دېھقان بالىلىرىمۇ ئالىم بولالايدۇ.
* باشقىلار قىلالىغان ئىشنى ئۇيغۇرلارمۇ قىلالايدۇ.
* ئارزۇ ئىقتىدارغا تەڭ ئەمەس. چوڭ ئىشقا يۈرۈش قىلىشنى ئۆزىڭىز قىلالايدىغان

كىچىك ئىشتىن باشلاڭ.

* ئادەملەرنىڭ ئارزۇسى بىلەن ئىقتىدارى ئوخشىمايدۇ. سىز ئۆز غايىڭىزنى ئۆزىڭىزنىڭ ئۆمۈرلۈك ئارزۇيىڭىز بىلەن ئىقتىدارىڭىزنىڭ بىرىكمىسى ئاساسىدا تىكلەڭ.

* ئۆز – ئۆزىنى بايقاش ئۆمۈرلۈك ئىش. سىز بىر ئىشنى ياخشى قىلالىغان بىلەن، يەنە

بىر ئۇششۇنى ياخشى
قىلالماسلىقىڭىز مۇمكىن. شۇڭا
سىز ئۆز ئالاھىدىلىكىڭىزنى
تولۇق بايقاپ، ئۇنى ئەك
يۈكسەك دەرىجىدە جارى
قىلدۇرۇشقا تىرىشىڭ.
* پۈرسەت ئاسانلىقچە قولغا
كەلمەيدۇ. پەقەت بىر يولنى
ئىككى قىلالايدىغان، كىچىك
يولنى چوڭايتالايدىغان

ئادەملەرلا ئەڭ ئاخىرى ئۈتۈپ چىقىدۇ. ئۈنداق قىلالمايدىغان ئادەملەر قولىدىكى نەرسىلىرىدىنمۇ ئايرىلىپ قالىدۇ.

* سىز ئاجىزراق بولغانلىقىڭىز ئۈچۈن باشقىلار سىزنى كۆزگە ئىلمايدۇ. باشقىلار بىلەن ئوخشاش تەڭ ئورۇن تۇتۇپ ياشايمەن دېسىڭىز، كەم دىگەندە ئۆز خىزمىتىڭىزنى

باشقىلار بىلەن ئوخشاش دەرىجىدە مۇكەممەل قىلىدۇ.
* باشقىلار قىلالمىغان ئىشنى قىلىش ئۆچۈن، چوقۇم باشقىلاردىن بەكرەك تىرىشىش كېرەك. ئۇنىڭدىن باشقا يول يوق.
* ئادەم جاپاغا ئۆلۈپ قالمايدۇ. ئادەم ياش ۋاقتىدا توغرا ئىشلار ئۈچۈن چەككەن

ئىغىر جاپا ئۈنۈمى بىلەن ئۈممۇملۇق بەخت ئېلىپ كېلەلەيدۇ.

تۈگىدى

word هــــــــــــــــۆججىتىنى

تەييــــارلىغۇچى: بوســـــتان تـــور بېكىتىدىن ياۋۇز

كورريكتورلۇق قىلغۇچى: بوستان

تور بېكىتىدىن ياۋۇز

ئۆلكتاب ھۆججىتىنى تەييارلىغۇچى ۋە ئاخىرقى قېتىم بېكىتكۈچى: بىلىك تور بېكىتىدىن ئەليار.

بۇ تەرجىمىنى تەييارلاش داۋامىدا بىزگە يېقىندىن ماسلاشقان پەخىرلىك ئالىممىزغا رەھمەت ئېيتىمىز.

ئاخىرقى قېتىم كەنجى كوررېكتور(غەيرەت توختى كەنجى ياسىغان ئىملا تەكشۈرگۈچ) دىن ئۆتكۈزۈلدى.

2007-يىلى 4-ئايدا تاماملاندى.